

เล่าเรื่องเมืองเหนือ ว่าด้วยสถานที่สำคัญต่างๆ

DCID LIBRARY

0000007555

ด 915.93 น

ด 693 ก

ด.1

หนังสือส่งเสริมการอ่านชุดท้องถิ่นไทย

เล่าเรื่องเมืองเหนือ
ว่าด้วยสถานที่สำคัญต่าง ๆ

อสิธรา

เรียบเรียง

ไพโรจน์ ดาวประดับวงษ์

วาดภาพ

ระดับมัธยมศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่านเรื่องเล่าเรื่องเมืองเหนือว่าด้วย
สถานที่สำคัญต่าง ๆ สำหรับระดับมัธยมศึกษา ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว
อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ 19 มิถุนายน 2521

ก-๙๔

(นายสมาน แสงมลิ)

รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ 26 ต.ค. 2544

เลขทะเบียน ๙ 05662 ค.1

เลขเรียกหนังสือ ๙ 915.93 ม

ก 693 ก

คำนำ

หนังสือส่งเสริมการอ่านเรื่อง เล่าเรื่องเมืองเหนือว่าด้วยสถานที่สำคัญต่าง ๆ สำหรับระดับมัธยมศึกษานี้ นางสาวอำพัน ไชยวรศิลป์ เป็นผู้เรียบเรียงและนายทัต สิริโรส เป็นผู้ตรวจ หนังสือเรื่องนี้นอกจากจะให้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับประวัติสถานที่สำคัญต่าง ๆ ทางภาคเหนือแล้ว วิธีการดำเนินเรื่อง ลักษณะการเขียนและการสร้างตัวละครประกอบเรื่อง ยังทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการอ่านด้วย

กรมวิชาการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านตามสมควร

กรมวิชาการ

มกราคม 2521

สารบัญ

1. ถ่าน้ำสาขนั้น	1
2. ขุนเขาแห่งอาคม	6
3. เทวีแห่งเมืองโนหมอก	12
4. ที่ระลึกของทาสผู้รักดี	17
5. แก่งอาบนาง - ผาอธิษฐาน	22
6. มหาเจดีย์ ราชบุตรอุทิศ	27
7. เมื่อนครพิงค์ต้องอาถรรพณ์	32
8. ไก่ขาวเมืองลำพูน	36
9. ผาวังซู้	41
10. ถ่านางคอย	46
11. เจดีย์เข็ดยอด	51
12. เพชฌฆาตแห่งทุ่งหัวคน	55
13. ถ้ำขุนตาล - สุสานกรรมกร	60
14. เชียงดาวเมืองลูกหลวง	65
15. ถ้ำประหลาดแห่งเทือกคอยผ้าห่มปก	69
16. พันตำเก็น	74
17. เจดีย์งาม - อนุสรณ์ของสูงเปียง	79
18. ศิลาพะกำหม่อง	84
19. เมื่อเม็งรายมหाराชทรงเป็นตุลาการ	89
20. อันเนื่องมาแต่คำสาบาน	94
21. หิริญนครเงินยาง	99
22. วิบัติจากปลาไหลเผือก	104
23. บุตรหัตถ์ที่บ้านขัวมุง	109
24. คำสาบานของยางแดง	114
25. สีนุญที่วัดนายาง	119
26. สุบินนิมิตของพระยาอุปราชา	124

27. สารจากบูรณรอง	129
28. ราชบุตรพิฆาต	133
29. นครช้างแสน	138
30. พுகามชาวนคร	143
31. อวสานของจอมคน	147
32. เจ้าชีวิตไปกลิ้งช้าง	152
33. วานวิเศษของชาวเหนือ	157
34. กบฏแสนดาว	161
35. วัดลีเชียง	166
36. เจ้าหลวงคำแดงตามขวาง	170
37. ราชสงครามธรรมยุทธ์	174
38. 29 แก่ง แห่งแม่ระมิงค์	179
39. 29 แก่ง แห่งแม่ระมิงค์ (ต่อ)	184
40. จากลังกาถึงเชียงใหม่	188
41. จากดาวดึงส์สู่ลานนาไทยประเทศ	193
42. ลัวะคอนลำปำ	197
43. เจดีย์พระพี่เลี้ยง	202
44. วัดจอมพี่เลี้ยง	207

ลำน้ำสาขานั้น

สระใหญ่บนยอดบรรพตอันสูงเทียมเทียมนวม ผ่านหุบเขาอันเย็นเยียบเจิบ
สัจด์ ผ่านป่าชฎและขุนเขา แมกไม้ที่ร่มครึ้มไหลสู่แก่งหินระกระระกลดหล่นลงมา
ท่ามกลางกลิ่นหอมระรวยของเอื้องป่า ที่กรุ่นกำจายบนคำคบ ชูช่อแผ่กลีบสลับพัน
มีอมมนุษย์จักเอื้อมถึง

กระแสนธารอันใสสะอาดเย็นฉ่ำนั้น บางตอนที่พุ่งลงจากหน้าผาสูงลิ่ว ก่อ
ให้เกิดเสียงกึกก้องกรึกโครม บางตอนที่ไหลแรง บางแห่งก็ไหลริน เขาชะลอนไป
ตามซอกหินลดเลี้ยวและหลังพริ้งลงสู่แอ่งธรรมชาติ ครั้นแล้วก็สิ้นไหลลงสู่เบื้องต่ำ
ผ่านไประหว่างกอดอกไม้สีขาว สีเหลือง และสีม่วง บางเวลาก็มีใบไม้สีเหลืองและ
สีน้ำตาลปลิวลงไปในสายธารเหมือนเรือลำกระจิดริดไหลลอยไปเป็นทิวแถว

ผีเสื้อขาวกลุ่มใหญ่บินว่อนเหนือพุ่มดอกไม้สีเหลืองที่ออกดอกพราว แลดู
เหมือนดวงดาวเล็ก ๆ ร่วงลงมาปกคลุมบนผืนผ้าสีเขียวสด นกหลายสกุลส่งเสียง
คุจคนดรีที่เล่นโดยแม่ธรรมชาติผู้ทรงเสน่ห์

ภายใต้แผ่นฟ้าสีครามใส ซึ่งทอดเงาของมันลงในแอ่งน้ำใหญ่ ท่ามกลาง
เสียงขับขานของพงไพร สายลมที่พริ้วรำเพยอยู่ไม่ขาดระยะ ดวงตะวันสาดแสง
ส่องลอดทิวไม้ลงไปต้องฟองขาวของกระแสน้ำตกเป็นประกายคุจเพชรร่วง...

ลำน้ำสาขเดียวกันนี้ ไหลเรื่อยมาแต่อดีตถึงปัจจุบัน ไม่มีหยุดยั้ง ไหลผ่าน
จากเหนือลงใต้ จากโขดหินและกรวดทรายสีทองลงสู่พื้นที่ราบ ชิมซาบไปในเนื้อ
ดินอันไพศาล กระจายออกเป็นธารเล็กธารน้อยทั่วผืนธรณี และได้กลายเป็นสาย
เลือดของกสิกรรม ช่วยให้มีมนุษย์และสัตว์ได้อาบกิน ชีวิตจะขาดน้ำเสียมิได้

หลายศตวรรษผ่านไป เส้นทางของลำน้ำนี้ได้แปรเปลี่ยนไปบ้าง กว้างออก
ในบางแห่งและแคบเข้าในบางตอน หลายแห่งที่เป็นทางคดเคี้ยว หลายตอนที่ตื่นเขิน
ขึ้น มีสันดอนทรายโผล่พ้นน้ำเป็นแห่ง ๆ ในฤดูแล้ง หาดทรายสีทองปรากฏสอง
ฟากฝั่ง สายน้ำที่เคยไหลแรงในฤดูน้ำหลากก็เปลี่ยนเป็นไหลเอื่อยเหมือนมนุษย์วัย

ชราที่สู้กับชีวิตมาจนเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียและหัวใจ แต่ก็ไม่เคยหยุดไหลตลอดกาลเวลาอันยาวนาน

ลำน้ำสายนั้น แน่นอนเหลือเกิน จะต้องมีความหมายใหญ่ยิ่งแก่ชีวิตคนและสัตว์ ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ เช่นเดียวกับแม่น้ำทุกสายในโลก ระหว่างทางไหลของลำน้ำ บนผืนแผ่นดินจากชายฝั่ง ประกอบด้วยชีวิตนับไม่ถ้วน มีการเกิดการตาย ความเจริญความเสื่อม ตลอดจนความรักและความเกลียดชังควบคู่กันไป ในลำน้ำที่ไหลอย่างไม่มีวันหยุด น้ำสามารถบอกถึงเรื่องราวของความเป็นมาแต่อดีตกาลโพ้นเรื่อยมาถึงปัจจุบัน

แน่นอนที่สุด การไหลของน้ำจะกลายเป็นลำน้ำชีวิตอันสุขุมหัตถ์จรรยี้ เสียง
กระซิบของสายน้ำที่ซัดเข้าหาฝั่ง อาจบอกเราได้ถึงนิยายรักที่จบลงด้วยความเศร้า
อาจเป็นเรื่องของการเสียสละ เรื่องของเลือด หยาดเหงื่อ และน้ำตา...

จริงทีเดียว เสียงน้ำกระซิบแผ่วมากับสายลมที่พัดน้ำเป็นระลอกแล้วระลอก
เล่า...

ฟังสิ... นั่นคือเสียงกระซิบ

“มิตรเอ๋ย ณ ที่นี้ ในกาลครั้งหนึ่งนานนับด้วยศตวรรษ มหาบุรุษพร้อมด้วยสหายผู้ทรงเกียรติสองท่านได้มาขึ้นอยู่ และมองดูเราอย่างเพ่งพิศ”

“เราจัดตั้งเมืองขึ้น ณ ที่นี้” บุรุษคนแรกกล่าว

“ชอบแล้ว สหาย” บุรุษที่สองสนองรับ

“ข้าแลเห็นชัยมงคลประการที่เจ็ดจากลำนํ้าสายนี้”

นั่นก็อวาทะของบุรุษที่สาม

ครั้นแล้ว ท่านทั้งสามก็ดำเนินตรวจสถานที่อันจะขุดเป็นคูด้านที่ประกอบด้วยป้อมปราการ โดยถือเอาชัยภูมิอันเป็นสุกษณิมิตแรกเป็นศูนย์กลาง

นครใหญ่ก็ได้ถูกสถาปนาขึ้นต่อหน้าเรา ณ กาลครั้งนั้น มหาบุรุษทั้งสามได้ร่วมกันขนานนามนครว่า “นพบุรี ศรีนครพิงค์ เชียงใหม่”

มิตรเอ๋ย...

มหานครแห่งนี้ ภายหลังจากสถาปนาขึ้นแล้ว ก็เป็นที่รวมของชีวิตและนิยาย... จากปีต่อปี ศตวรรษต่อศตวรรษ สภาพการณ์และชีวิตทั้งหลายก็ประจักษ์แก่ตัวเราสิ้น มีการอุบัติและวิบัติ เจริญขึ้นและเสื่อมลง ได้มาและเสียไป มีเสียงร้องไห้และหัวเราะ... มีทั้งความสมหวังและผิดหวัง มีทั้งความรักและความชิงชัง รื่นรมย์และระทมทุกข์ มีทั้งรอยยิ้มและหยาดน้ำตา...

เยาวมิตรเอ๋ย...

ชีวิตนี้แสนจะสั้น เมื่อเปรียบเทียบกับสรรพชีวิตอื่น ขุนเขาที่ตระหง่านเงื้อมเบื้องหน้าเราอาจจะบอกได้เช่นเดียวกับเรา ถึงความเป็นไปของสรรพสิ่ง

หลายราชวงศ์ได้ดับสูญไป จากเมืงราชมหาราช รวมได้ยี่สิบเอ็ดชั่วคน วงศ์บุเรงนองหงสาวดีเข้ามาครองโดยถืออำนาจจากชัยชนะในการทำศึกกับเจ้าถิ่น เทพสิงห์ผู้ขึ้นครองเมืองในระยะเวลาอันแสนสั้น จนถึงวาระที่นพบุรีศรีนครพิงค์ต้องกลายเป็นเมืองร้างถึงยี่สิบปีเศษ จวบจนถึงราชวงศ์ปงยางคกหรือทิพช้าง อันเป็นราชวงศ์สุดท้าย ทุกสิ่งเป็นเพียงรอยจารึกในความทรงจำ เท่านั้นเอง... ที่เหลือ... มนุษย์ชาติเอ๋ย...

.....

เสียงลมพัดอุ้มมาแต่ไกล กลบเสียงกระซิบของสาขานํ้า นภาที่กระจ่างใสเปลี่ยนเป็นสีเทาเข้ม กลุ่มเมฆดำทะมึนเคลื่อนเข้ามาบดบังดวงตะวัน ครั้นแล้ว...

พระพิรุณก็โปรยมันส์เทลงมาเย็นฉ่ำ มีแต่ปรากฏการณ์ธรรมชาติเท่านั้น
ที่จริง วันเปลี่ยนเป็นคืน มืดแล้วก็สว่าง แด่มหาอาณาจักรและอำนาจ ชีวิตและความ
ใหญ่ยิ่งของมนุษย์ก็ได้กลับคืนมา สายน้ำยังคงไหลเรื่อยไปไม่หยุดยั้ง... ไม่มีอัน
สุดยุติ...

ขณะเดียวกัน น้ำคงจะเฝ้ามองทุกสิ่งทุกอย่างอยู่เงียบ ๆ และพร้อมที่จะ
รำพึงรำพันออกมาแล้ว ๆ ถึงสิ่งที่น่าได้ประสบพบเห็น เป็นต้นว่าชีวิตที่คลาคล่ำ
อยู่แถวชายฝั่ง... หนุ่มสาว เด็กและผู้ชรา เจ้าหญิง... หรือ... ยาจก...

สำหรับน้ำก็เหมือนกันทั้งนั้น เพราะความจริงที่ประจักษ์ก็ถือมีเกิดก็มีดับ
แด่มนุษย์จำต้องคืนรนเรื่อยไป เพื่อจะดำรงอยู่ เพื่อจะต่อสู้ เพื่อชัยชนะ...
หรือบางที... ความพ่ายแพ้...

แต่กระแสน้ำจะยังคงไหลต่อไป เหมือนกับที่ได้เคยไหลมาตลอดกาลเวลา
อันยาวนาน... เหมือนกับที่น้ำกำลังเป็นอยู่ และจะไหลต่อไป โดยไม่มีกำหนดและ
อวสาน

ขุนเขาแห่งอาคม

เมื่อ 1,700 ปีก่อน ขุนเขานี้มีชื่อว่า “ปาสูเทวะ” เป็นชื่อของฤๅษีที่สิงสถิตเป็นเทพารักษ์อยู่ก่อนพ่อขุนเม็งรายมาสร้างเมือง ย้อนหลังไกลออกไปในอดีต เรียกกันว่าอุจจุบรรพต ซึ่งมีนิยายรักระหว่างขุนอัวะผู้มีลักษณะกับพระนางจามเทวีผู้ครองหริภุญไชย แต่พระนางไม่ยอมตกลงปลงพระทัยด้วย กระทั่งเกิดสงครามระหว่างสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นนางพญาผู้เลอโฉม อีกฝ่ายหนึ่งเป็นใหญ่ในหมู่อัวะ ซึ่งอาศัยอยู่ ณ อุจจุบรรพตคือดอยสุเทพเดี๋ยวนี้

“แล้วใครเป็นฝ่ายชนะ พระนางหรือขุนอัวะ”

“ภายหลังจากทนรอคำตอบถึงเจ็ดปี ขุนอัวะมีลักษณะทนอยู่ไม่ได้ก็ยกกองทัพไปประชิดหริภุญไชยหมายชิงนาง ทว่าไม่รู้ว่ามีพระนางมีที่เด็ด...”

“เด็ดอย่างไร”

“ไม่รู้ละ พอยกพลเข้าตีประยุทธ์กัน ฝ่ายมีลักษณะก็มอันเป็นมิดหน้าตามัว... มีหทัยไหวหวั่นระริกกระริวไปทั่วทั้งกองทัพมื่ออาจที่จะสู้รบต่อไปได้ ในที่สุดก็พ่ายแพ้ไป”

“ดี สมน้ำหน้า อยากรังแกผู้หญิงดึ้นัก แต่...เอ... พระนางทำอย่างไรนะพวกขุนอัวะจึงได้เกิดมอันเป็นไปเช่นนั้น”

“ในประวัติไม่มีลงไว้ แต่ผู้เล่าผู้แก่เล่าสืบต่อ ๆ กันมาว่า พระนางใช้เสน่ห์เล่ห์กล คือ เอาใบพลูกินกับหมากส่งไปให้ขุนอัวะเคี้ยว ใบพลูนั้นทำอะไรพิสดารเอาไว้ ตั้งแต่นั้นมาทุกคนที่เขาจะเคี้ยวหมาก จะต้องเด็ดปลายใบพลูทิ้งเสียชนิดหนึ่งเป็นประเพณีสืบต่อกันมาที่เดียว”

“อ้อ กองจะเกรงโดนที่เด็ดเหมือนดาขุนมีลักษณะคนนั้น...”

“จันสี่ แต่ขอให้เรามาฟังถึงเรื่องราวของขุนเขาแห่งนี้ต่อไป... คือต่อมาในรัชสมัยพ่อท้าวท้าวโกนาครองเมืองเชียงใหม่ เกิดมีพระมหาสมณเถระเจ้ามาจากเมืองสุโขทัย ได้เชิญพระบรมสารีริกธาตุองค์หนึ่งมาถวาย องค์พระเจ้าเหนือหัวนครพิงค์จึงมีพระราชดำริแสวงหาที่อันถาวรสร้างพระสถูปเจดีย์ พระองค์ได้ทรงเชิญพระบรมธาตุขึ้นสถิตเหนือพระกษัตราธิราชฐานเสียงช้างพระที่นั่งปล่อยไป”

“ไปจากไหนถึงไหน”

“ไปจากคุ้มหลวงที่ประทับ แล้วข้างทรงพระบรมราชานั้นก็บ่ายหน้าเดินออกประตูเมืองไปคอยอยู่จุดบรรพตก็คอยสุเทพนี่แหละ ข้างไปหยุดที่ตรงผาลาดรืออยู่ครู่หนึ่งแล้วก็เดินต่อไปจนถึงจอมเขาแล้วก็หยุด ณ ที่นั้น”

“เป็นอันว่าพระเจ้านครพิงค์กับพระมหาสมณเถระก็พร้อมใจกันสร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุไว้ที่จอมเขานั้น”

“ใช่ แล้วข้างพระที่นั่งก็ถึงซึ่งกาลกิริยาที่ตรงนั้นเหมือนกัน”

“ตอนนี้ไม่สนุก เรานั่งพักพอควรแล้ว เดินต่อไปเถะ”

ทั้งคู่กระโดดลงจากโซดหินได้ทันมะม่วงป่า แล้วเดินเกี้ยวก้อยกันขึ้นไปตามเส้นทางอันลาดชัน ในลักษณะของนกน้อยที่โฉบบินจากที่นี้ไปที่โน้น และจากที่โน้นไปที่นั่น เขาทั้งคู่เป็นประหนึ่งตัวแทนของความเขารี อยู่ในวัยอรุณของชีวิตกำลังสดชื่นแข็งแรงและเต็มไปด้วยความหวังอันบรรเจิด

เขาได้โดยสารมากับรถของคณะท่องเที่ยวคันใหญ่ จากในเมืองขึ้นมาถึงบนคอย รถทุกคันจอดอยู่ ณ ที่ว่างบริเวณเชิงบันไดนาค แล้วบรรดานักท่องเที่ยวทั้งหลายก็พากันไต่บันไดนาคยาวเหยียดขึ้นไปบนยอดคอยที่ตั้งพระบรมธาตุ อันเป็นจุดหมายของการเดินทางขึ้นมา ณ สถานที่แห่งนี้ สำหรับชาวเมือง การมาสู่สถานที่นี้หมายถึงการมานมัสการเพื่อปฐนียกิจตามประเพณีสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษ นอกเหนือจากนั้นพวกเขาก็จะพากันรับประทานอาหารที่จัดเตรียมมาจากบ้าน ภายหลังที่ได้จัดถวายพระภิกษุสงฆ์หลายรูปทั้งที่ประจำอยู่ที่นั่นและที่เป็ พระอาคันตุกะเสร็จแล้วผู้อาวุโสทั้งหลายก็จะพักผ่อนกันตามอัธยาศัย ปลดปล่อยให้บุตรหลานที่อ่อนวัยลงไปเที่ยวหาความสำราญจนกว่าจะถึงกำหนดเวลาเดินทางกลับ

เขาทั้งสองเป็นหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่มากับขบวนจาริกเพื่อประกอบปฐนียกิจ ขบวนนี้ หนุ่มน้อยผู้มีรูปร่างสง่างามและหน้าตาคมสันเป็นเลือดเนื้อเชื้อสายของหลานนาไทยโดยกำเนิด แต่จากบ้านเกิดไปอยู่ที่อื่นเสียนาน ส่วนเพื่อนหญิงของเราเป็นเขาวนารีแรกรุ่ง เติบโตขึ้นมาภายใต้เงาคอยสุเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้รับการศึกษาจบชั้นมัธยมบริบูรณ์จากโรงเรียนใหญ่แห่งหนึ่งในตัวจังหวัด และกำลังสอบเข้าเตรียมแผนกอักษรศาสตร์ เธอมีรูปร่างลักษณะตลอดจนผิวพรรณเป็นคนเหนือแท้ หน้าอ้ม

แก้มเป็นพวงปลั่งปลั่งด้วยสายเลือด บอกความสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ ตากลมดำ และเป็นประกายสุกใส จมูกไม่โด่งมาก ริมฝีปากแดงระเรื่อโดยไม่ต้องเคลือบสี ผมดำขมวดเป็นมวยแฉมไว้ด้วยเอื้องผิ้งสีเหลืองลออ เสื้อผ้าทันสมัยชมพูนวนยาวรัดรูป ผ้าชั้นไหมสีชมพูเข้มกว่าเสื้อนิตหนึ่ง ทำให้เธองามสะอาดเหมือนดอกไม้กำลังขยายกลีบ

“เธอช่างรู้อะไรต่ออะไรที่เกี่ยวกับบ้านเกิดเมืองนอนของเรามากมายเหลือเกิน”

นั่นคือคำปรารภของเด็กหนุ่มขณะที่เดินขึ้นไปบนสวนสน สายตาของเขาเหลือบแอบมายังเพื่อนหญิงที่เดินเคียงข้างอย่างยกย่องและชมเชย เขาพอจะรู้ว่าเธอจะแต่งกายแบบนี้ก็ต่อเมื่ออยู่ในโอกาสอันสมควร เป็นต้นว่าในงานเทศกาลหรือการไปทำบุญที่วัด

“อาจเป็นเพราะที่บ้านของฉันมีหนังสือเกี่ยวกับตำนานมากมาย แล้วก็มีคุณตาเป็นผู้เฒ่าในความรู้ด้านประวัติศาสตร์เป็นพิเศษ คุณยายก็เป็นผู้ที่เคร่งในจารีตประเพณี สิ่งแวดล้อมทำให้ฉันต้องสนใจในทุกสิ่งเกี่ยวกับบ้านเกิดเมืองนอนเป็นธรรมดา”

“ตรงข้ามกับฉัน ที่บ้านไม่มีใครพูดถึงเลยว่าเรามาจากไหนในอดีต เขาพูดกันถึงแต่เรื่องรถยนต์คันใหม่ที่กำลังจะตกมาถึงเมืองไทย พูดถึงไนท์คลับที่จะเปิดใหม่และกระแสเงินตราต่างประเทศ พูดถึงเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ”

“เราจำเป็นต้องรู้เรื่องเหล่านั้นอยู่บ้าง แต่ไม่ได้หมายความว่าเราจะหลงลืมสิ่งที่มีค่าเหล่านี้เสียทีเดียว” เด็กสาวกล่าว น้ำเสียงเยือกเย็นเต็มไปด้วยอำนาจดึงดูดความสนใจอย่างประหลาด ร่างของเธอดูกระฉือร่อยเมื่อยืนอยู่ท่ามกลางขุนเขาที่ครึ้มไปด้วยหมู่ม้วนต้นเสียดยอดขึ้นสู่ฟ้า ขณะยืนเคียงไปกับเด็กหนุ่มมีหมอบาง ๆ สีขาวลอยคลอเคลียอยู่แทบผ้าไหมสีชมพู ทำให้ดูงดงามดุจเทพธิดาแห่งขุนเขา

เขาพากันไต่กลับลงไปตามทางเดิมและเดินผ่านเชิงบันไดนากลงไป... เดินลงไป... เลาะลัดไปได้ร่มเงาของไม้ใหญ่สูงทะมึน ไปสู่ลำธารน้ำตกเบื้องล่าง ได้ยินเสียงน้ำตกดังซู่ซ่าพร้อมกับละอองเย็นปลิวมากระทบผิวกาย กระรอกตัวหนึ่งกระโดดข้ามจากกิ่งไม้กิ่งหนึ่งไปสู่อีกกิ่งหนึ่ง เสียงชะนีกู่โหยหวนมาแต่ไกล

เขาจากที่นั่น พวกกันไปยังถ้ำ “ฤๅษี” ซึ่งไม่มีฤๅษี มีแต่ดอกมณฑาดอกโต
ขาวสะอาดส่งกลิ่นหอมรวริน เด็กหนุ่มเป็นผู้เด็ดเอามาก้านลเพื่อนหญิงของเขา
ด้วยสีหน้าแสดงความภาคภูมิใจ

“ฉันรู้สึกเป็นการบกพร่องมากทีเดียว ถ้าจะไม่เล่าให้เธอฟังถึงการสร้าง
ทางสายนี้ ซึ่งทำให้เราสามารถนั่งรถยนต์ขึ้นมาจนเกือบถึงยอดดอย ซึ่งเมื่อก่อน
พ.ศ. 2478 ใครที่จะไปนมัสการพระบรมธาตุจะต้องเดินขึ้นไป เริ่มจากสันเขาเวลา
ติส่ ถึงบนยอดเขาพอดี้เที่ยง จนมีคำกล่าวที่ว่าใครไม่มีบุญก็เดินขึ้นไม่ถึง ต้องตั้งสัจจา
ธิษฐานว่าใครมีบุญวาสนาก็ขอให้ได้ขึ้นไปจนถึงยอด แต่ตอนหลังเกิดมีพระเถระ
ท่านหนึ่งชื่อพระศรีวิชัย ท่านได้ขึ้นมาบนยอดนี้แล้วก็ประกาศออกวาจาเป็นสังฆ
ว่าจะสร้างถนนขึ้นมาถึงบนดอยเพื่ออาณาประชาราษฎร์ทั้งหลายจะได้สะดวกใน
จะขึ้นมาสักการะพระบรมธาตุ ท่านนั้นแหละมีประชาชนพลเมืองทุกแห่งหันคำบสใหญ่
น้อยทั่วเมืองเชียงใหม่กระทั่งเมืองใกล้เคียงอื่น พวกนักโขงมานอนค้างอ้างแรม
กันเต็มไปหมด พร้อมด้วยเครื่องมือสำหรับขุดหินขุดดินทุกชนิดผลัดแล้วผลัดเล่าที่
เขาสละหยาดเหงื่อและแรงงาน ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ชายหญิง ไม่เลือกชั้น เลือกว่าวัย
ต่างร่วมใจกันในการสร้างทางจนกระทั่งแล้วเสร็จ ทั้งนี้ว่ากันว่าเป็นเพราะบุญญา
บารมีของพระเถระรูปนั้น”

“ฉันเหนื่อยแทนเธอเสียจริง ๆ
ที่ต้องทำหน้าที่ช่วยให้คนโง่ฉลาดขึ้น
เดี๋ยวนี้ฉันรู้สึกว่าดอยสุเทพเป็นขุนเขา
แห่งอาคมจริง ๆ คุณคล้ายกับวิญญาณของ
บรรพบุรุษของเราได้มาสิงสถิตอยู่ และ
คอยปกป้องรักษาเราไว้ในความดีงาม
ขุนเขาที่แข็งแกร่งและกระแสน้ำที่
ซื่อสัตย์คือทางตกของมันมานานแสน
นานทำให้ฉันสำนึกถึงความรับผิดชอบ
บางประการที่พึงมีต่อถิ่นกำเนิดของเรา”

“คำพูดของเธอทำให้ฉันหายเหนื่อยเลยทีเดียวนะ ความสำนึกชอบของเธอ
ครั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากความศักดิ์สิทธิ์ของขุนเขาแห่งบรรพบุรุษของเราอย่างไม่
ต้องสงสัย”

ทั้งสองยิ้มให้กันอย่างมีความสุข กลิ่นดอกมณฑาหอมรวรินจากมือเด็ก
สาวขณะที่เสียงดนตรีแห่งพงไพรกังวานมาแล้ว ๑ กล่อมวิญญาณบริสุทธิ์ทั้งคู่ให้
ดื่มด่ำในสันติสุขอันอันนานไม่มีวันดับสูญ

เทวีแห่งเมืองในหมอก

ดวงจันทร์คืน 15 ค่ำสาธแสงนวลอร่ามผ่านกลุ่มหมอกลงมาต้องหลังคา
ตำหนัก ยามนั้นเป็นยามที่ทุกชีวิตในพระราชฐานเข้าสู่นิทราหลับ นอกจากเสียง
น้ำค้างหยดถูกหลังคา กับเสียงเคาะเทราระบอกลัญญานาน ๆ ครั้งแล้ว รอบ ๆ
ตำหนักก็มีแต่ความเงียบสงัด

นกเค้าแมวซึ่งชอบส่งเสียงกวนประสาทมนุษย์ในยามค่ำคืนเกาะนั่งอยู่บน
กิ่งจามจุรีในคืนที่อากาศหนาวเย็นจัดปานใจจะขาดเช่นนั้น เสียงร้องของมันกรีดแหลม
อย่างประหลาด มันทำให้คนฟังขนลุกด้วยความหวาดสยอง

ภายในตำหนักอันเคยเช้งแซ่ด้วยสำเนียงขับลำนำอันไพเราะ สลับเคล้าคลอ
กับสำเนียงดนตรีอันสุดแสนจะ พร้อมกับภาพจิตรจากเหล่าขันทีผู้สวยสดที่มี
หน้าที่พ้อนรำและขับลำนำถวายด้วยความจงรักภักดี บัดนี้ไม่มีทั้งภาพและเสียง
เพราะทุกคนต่างก็พยายามซ่อนความระแวงภัยไว้แต่ในอกของตน แม้องค์ประมุข
แห่งมหานครเองก็ไม่อาจที่จะฝืนแย้มสรวลออกมาได้ในยามกับขันเช่นนี้ ไม่มีบุรุษ
ใดที่จะทนทรมานกับความสำนึก และความรับผิดชอบที่มีต่อประชาชนพลเมืองอยู่
ได้ โดยเฉพาะบุรุษผู้ดำรงตำแหน่งจอมคนบนผืนแผ่นดินอันเลื่องเรื่องที่สุดในยุคนั้น

ประมุขแห่งเมืองในหมอกทรงเบือนพักตร์ ไปยังเอกรมเหสีที่ทอดองค์ลงเหนือ
ยี่งูในลักษณะที่พักรู้จักอันงามชบแน่นแอบอยู่กับแขนแพร เกศาอันเคยเกล้าเป็นมวย
ประดับช่อเอื้องและพวงมะลิหอมกรุ่น บัดนี้ปล่อยสยายลงคลุมไหล่ตามบุญตามกรรม
ผิวเหลืองละเอียดยามผ่องดุจกลีบการะเกด มีสิ่งปกคลุมเพียงสไบบางสีจำปาพันไว้
รอบอก ในยามที่อากาศภายนอกหนาวเหน็บจับขั้วหัวใจ แต่ในดวงหทัยพระแม่เจ้า
กลับมีแต่ความร้อนปานประหนึ่งว่ามีใครเอาไฟมาสูมไว้ในอก พระนางสลดนวม
ห่มผืนหนาและอบอุ่นออกจากร่าง ชบพักรู้จักสะอื้นอย่างสุดรันทด

“น้องนางของพี่เอ๋ย” ประมุขแห่งนครเอื่อนโอบรู้คำรักก่มีงมเหสีผู้แสน
งาม “สืปแล้วสินะ ท้องค์สุทโธแห่งเมืองม่านได้ยกพลมารุกรานเราอยู่มีหยุดยั้ง
ทั้งนี้เพื่อหวังที่จะชิงเอานางผู้เป็นมิ่งขวัญและจอมใจของพี่ไปครองคู่ สงครามแม้ยัง

มาถึงเวลาแพ้นะ แต่ก็เปลี่ยนไพร่พลโยธาไปแล้วเป็นจำนวนนับมิถวน มาบัดนี้ก็เป็น การประจักษ์ชัดว่า องค์สุทธโธปรารณาสิ่งใดจากการยกพลมาทำศึกครั้งนี้ สิริโฉม ของน้องนางนี้เองคือสาเหตุแรก ความพิลาสพิไลและพระฉวีวรรณอันมหัศจรรย์ ของน้องนาง ได้กลายเป็นข่าวใหญ่ระบือไปถึงราชโอรสพม่าพระองค์นั้น นั่นคือ มันได้จุดเพลิงแห่งความปรารถนาขึ้นอย่างรุนแรง พระน้องเอย พี่รักเจ้าเทียมเท่า ชีวิต แต่เพื่ออาณาประชาราษฎร์ของไชยปราการนคร และเพื่อสันติสุขของทุกฝ่าย เพื่อระงับการสงครามอันยืดเยื้อเนิ่นนาน พี่จำจะต้องสละสิ่งที่พี่รักปานดวงใจ ด้วยการนำตัวออกไปเสียให้พ้น น้องนางของพี่พร้อมทั้งลูกหญิงของเราก็จะปลอดภัย และอยู่สุขในคำหนักนี้สืบต่อไป”

สิ้นกระแสคำรัส พระนางผวาเข้ามาชนพักตร์แทบบาทพระสวามี ร่ำไห้ ปานว่าน้ำพระเนตรจะกลายเป็นสีเลือด นางกอดบาทพระสวามีสุดที่รัก พิลิปราพัน ด้วยสุดแสนกำสรด

“เจ้าพี่ของนางโฉนจึงมาตรัสได้ดังนี้ เจ้าพี่คิดหรือว่านางจะยอมตนเป็นหญิง ใจสองให้ชายเซย ในเมื่อตนเองเกิดมาสำหรับมหาบุรุษผู้รักสันติ ใฝ่แต่การบุญการ กุศล ปกป้องนางและไพร่บ้านพลเมืองมาดุจดังร่มโพธิ์ร่มไทร บ้านเมืองก็อุดม สมบูรณ์ เนื่องแน่นด้วยผู้คนพลเมืองที่รวมกันเข้ามาพึ่งบรมโพธิสมภาร อันการ สงครามเกิดขึ้นครั้งนี้ก็เพราะตัวของนางที่เกิดมามีวิอันวิปริตผิดประหลาด คือ เปลี่ยนแปรไปได้ถึงสามสี่ในวันหนึ่ง นี่เองคือต้นเหตุที่มีคนนำไปกล่าวถึงต่างเมือง จนเป็นเหตุให้เจ้าชายผู้มัวเมาด้วยกิเลสลุ่มหลง กระทั่งปลอมแปลงกายเข้ามาลอบโลม ด้วยตามันเอง มิเกรงแก่บาป คิดจะชิงเอาตัวนางซึ่งมีทั้งสวามีและลูกหญิง บุรุษ อารธรม์เช่นนี้เจ้าพี่ยังจะคิดปล่อยนางและลูกไว้ให้มันครอบครองอีกหรือ”

ได้ฟังคำตัดพ้อของชายคู่หทัย พ่อเมืองของไชยปราการก็คันคั่ง เวทนา สงสารไพร่บ้านพลเมืองที่เอาชีวิตออกป้องกันข้าศึกนั้นสุดแสน ปราณีแก่ชายาอด พิศมัยนั้นก็สุดประมาณ เมื่อไม่อาจจะตัดสินใจได้ว่าจะควรจะเลือกเอาสิ่งใดไว้ ก็เหลือวิธีเดียวคือทำลายตัวเองเสีย แต่พระนางผู้มีผิวกายประหลาดกล่าวคือ ในยาม เข้าขาวสะอาดดุจกลีบพลับพลึง เวลาเที่ยงกลายเป็นสีชมพูดุจกลีบกุหลาบ ครั้นใน ยามค่ำกลับแปรเปลี่ยนเป็นสีเหลืองลอมตาดุจกลีบการะเกดนั้นมิได้ทรงเห็นด้วยใน ความคิดนั้น พระนางได้ทรงตั้งพระทัยเด็ดเดี่ยวจะขอตายตามสวามี

และในราตรีนั้นเอง พญาผางอุคมสิน พ่อเมืองไชยปราการกับชายาก็ออกจากตำหนักชั้นม้าน้ำไปด้วยกัน ตรงไปยัง “บ่อน้ำยี่สิบวา” เพื่อจะปลงพระชนม์ชีพโดยวิธีฝังตัวเองลงไปใบบ่อลึกหนีจากภัยข้าศึกและเพื่อจะสงวนชีวิตไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของตนไว้ในความสงบสุข

แต่ยังมีทันที่พ่อเมืองไชยปราการจะทิ้งพระวรกายลงในบ่อลึกพร้อมกับชายา เหล่าท้าวพญาผู้จงรักภักดีก็ตามมาทัน และเข้ามากราบทูลขอร้องมิให้ปลงพระชนม์ชีพทั้งสองพระองค์ พ่อเมืองไชยปราการยอมจำนนต่อเหตุผลของท้าวพญาเหล่านั้น ภายหลังที่ได้เจรจากันอยู่เป็นเวลานาน ทั้งสองพระองค์ตกลงพระทัยยอมให้หม้ออำมาตย์และทหารทั้งหลาย รวมกำลังกันพาพระองค์กับชายาพร้อมกับธิดาวัยรุ่นดีหักพม่าหนีออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเวียงไชยปราการ ตรงไปสู่เมืองกุสินาราของอินเดียประเทศโดยปลอดภัย

ต่อจากนั้นมา กองทัพไชยปราการก็ระส่ำระสาย พ่ายแพ้แก่ข้าศึก กองทัพของเจ้าชายสุทโธจึงถือโอกาสยกเข้าตีเมืองแตก ท้าพม่าหลังไหลเข้าไปในเวียงไชยปราการไม่ขาดสาย มหานครอันเคยอยู่เป็นสุขกลายเป็นนครแห่งความทุกข์ ประชาชนพลเมืองต่างแตกตื่นหลบหนีข้าศึกอย่างไม่คิดชีวิต เจ้าชายสุทโธผู้มัวเมาด้วยกิเลสราคะ ได้เที่ยวค้นหานางอันเป็นยอดปรารถนาอย่างแทบจะพลิกแผ่นดิน ไม่ว่าจะเป็นในห้วยละหานธารลึกหรือในกระท่อมตึบหับน้อยทั้งนอกและในตัวเมือง แม้ในวัดวาอารามทุกหนทุกแห่ง เจ้าชายสุทโธก็ได้ปล่อยให้ผ่านพ้นไปจากสายตา เมื่อมิได้พบบางผู้เป็นยอดปรารถนาแล้ว เจ้าชายพม่าผู้บ้ารักก็กริ้วโกรธ สั่งให้ทหารเผาเมืองไชยปราการอย่างไร้ปราณี ก่อนที่จะยกทัพต่อไปยังเวียงเชียงแสน เพื่อค้นหาพระนางผู้มีพระฉวีสีประหลาดต่อไป

ไชยปราการชะตาขาด ถูกข้าศึกเผาทำลายเป็นเมืองร้างอีกเป็นคำรบสอง ครั้งแรกร้างไปเพราะข้าศึกเมืองมอญ ครั้งที่สองโดยพม่าข้าศึก ดวงดาวของโยนกดวงหนึ่งได้ดับลงแต่เวลานั้น

เปลวเทียนที่ลุกวับ ๆ แวม ๆ อยู่ตรงมุมห้อง ส่องแสงสว่างแต่เพียงน้อยนิด ในคืนอันหนาวเหน็บจนมือและเท้าชาแข็งไปหมดเช่นนั้น ดูคล้ายกับวันคืนจะถอยหลังกลับไปสู่อดีตอันแสนเศร้าอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งยังประทับอยู่ในความทรงจำของ

ผู้อยู่หลัง แม้เวลาจะล่วงไปนับพันปี ไชยปราการเมืองหน้าศึกที่พระเจ้าพรหมมหาราช ซึ่งเป็นมหาราชองค์แรกที่กู้อิสรภาพพ้นจากความกดขี่ของพวกขอม ทรงสร้างขึ้น เมื่อปีพุทธศักราช ๑๑๑ บัดนี้ยังคงเหลือแต่ชื่อและเกียรติประวัติอันเกรียงไกรของผู้สร้าง กำแพงเมืองบางตอนที่เหลือแต่ซากภายใต้เถาวัลย์และต้นหญ้าที่ขึ้นปกคลุมอยู่ อัฐหักกากปุนที่กระจัดกระจายทั่วไป สิ่งที่จะพบจะสังเกตได้จากเรื่องราวต่าง ๆ ยังเหลือปรากฏอยู่ ก็คือบ่อน้ำลึกขี้สับวาทที่พระเจ้าผางอุดมสันกับชายาจารย์จะปลงพระชนม์ชีพ แต่ถูกท้าวทวนเอาไว้โดยท้าวพญามหาอำมาตย์ผู้จงรักภักดี

“แม้จะถูกทำลายโดยข้าศึก และโดยกาลเวลาอันยาวนาน ไชยปราการจะสิ้นความสำคัญก็หาไม่”

เสียงหัว ๆ ของสุภาพบุรุษเจ้าของถิ่น ผู้กล่าวสรุปในที่สุด ดวงตาสีเข้มของเขาเป็นประกายบอกความทรงจำ ขณะต้องแสงไฟจากดวงเทียนที่จุดไว้ในเชิงเทียนเก่า ๆ ทุกสิ่งเก่าแก่กระทั่งบ้านแบบโบราณซึ่งสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง กระดานแต่ละแผ่นมีความกว้างขนาดวางแผ่นหลังของเราได้พอดีพอดี เหนือศีรษะที่เรานอนคือหิ้งที่บูชาประจำบ้าน หรือนัยหนึ่งที่เก็บสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมทั้งสมุดข่อยและบทกวีพื้นบ้านที่เขียนด้วยตัวอักษรแบบชาวเหนือโบราณ หิ้งบูชานี้จะต้องมีพระพุทธรูปขนาดต่าง ๆ องค์เล็กหรือใหญ่ตามแต่ฐานะของเจ้าของบ้าน มีแจกันดินหรือแจกันแก้วปักดอกไม้แห้งหรือสด บางแห่งก็มีกบใบหมากผู้หรือโกสนสีต่าง ๆ หน้าหิ้งติดระบายเป็นม่านแพร หรือผ้าสีสดประดับด้วยตาข่ายลูกปัดหรือลูกเดือย นอกจากนี้จะมีภาพเขียนหรือภาพถ่ายบุษนิยสถานที่สำคัญใส่กรอบแขวนไว้ใกล้ ๆ หิ้งนั้นด้วย

ก่อนนอนคืนนั้น เราได้กลิ่นกระดังงาโชยมาจากที่ใดที่หนึ่งระคนกับกลิ่นยี่โถที่ข้างบ่อน้ำ เสียงหวู่หวู่ของลมที่พัดผ่านหุบเขาสลับกับเสียงละเมอของนกกลางคืน ความหนาวเหน็บของอากาศทำให้เราสะท้านไปทั้งร่าง จิตประหวัดถึงพระนางผู้เลอโฉมผู้ซึ่งจนบัดนี้ก็ไม่มีใครบอกได้ว่าพระนางกับพระสวามีไปจบชีวิตลง ณ ที่ใด

ที่ระลึกของทาสผู้รักดี

จักรยานสองคัน ขับขี่โดยชายหนุ่มและหญิงสาวซึ่งอยู่ในวัยสดชื่นทั้งคู่ แล่นเคียงกันมาในบางตอนที่ถนนไม่ค่อยจะมีรถยนต์จอดแน่นัก แต่บางครั้ง ก็เปลี่ยนเป็นเรียงหนึ่งในเมื่อทางที่จะต้องผ่านไปอยู่ในย่านที่คึกคักจอแจด้วยรถยนต์และผู้คน เขาและหล่อนได้พากันออกตระเวนถีบรถเล่นในยามเย็นบนถนนเรียบรื่น ท่ามกลางบรรยากาศอันแจ่มใสนอกกำแพงเมืองอันเหลืออยู่เป็นบางส่วน

ผ่านสถานที่ราชการ บ้านเรือน สถานศึกษา และสำนักงานขององค์การ ออกสู่ถนนที่กว้างไกลไปกับคูเวียงซึ่งมีน้ำเต็ม เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนอีกสายหนึ่งซึ่งร่มครึ้ม ผ่านตลาดสดมุ่งตรงไปตามเส้นทางสายแม่ริม แม่แตง กระทั่งถึงฝาง อำเภอชายแดนของเชียงใหม่ จักรยานคู่กันนั้นได้มาหยุดกักลงตรงริมถนนด้านขวามือ ซึ่งมีรูปช้างสีขาวสร้างด้วยอิฐถือปูน ยืนสง่าอยู่ในโรงซึ่งกว้างเฉพาะตัว เป็นรูปโค้งเกือบจะคล้ายเกือกม้า ทาสีขาวเช่นเดียวกัน ข้างขวาหรือข้างเผือกนี้มีอยู่สองตัว ตัวหนึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ส่วนอีกตัวหนึ่งหันหน้าไปทางทิศเหนือและอยู่ในโรงอย่างเดียวกัน

“นี่แหละ คือทำไมแถว ๆ นี้จึงถูกเรียกว่าประตูช้างเผือก ตลาดที่เราผ่านมาเมื่อกี้ก็เรียกกันว่าตลาดช้างเผือก คุณสงสัยไม่ใช่หรือคะ นี่แหละค่ะ คือคำตอบ”

“แต่เป็นคำตอบที่ไม่สมบูรณ์นี่ครับ” ฝ่ายชายว่า เขามองดูรูปช้างสีขาวที่เรียกว่าช้างเผือกอย่างพิณิจ แล้วหันมาทางหญิงสาวที่ยืนกุม“มือจับ”ของจักรยานข้างหนึ่ง แล้วเท้าแขนอีกข้างลงกับอาน ดวงตาแจ่มใสทั้งคู่มีแววแห่งความซื่อสัตย์สุจริตและอ่อนโยน

“ต้องการประวัติด้วยใช่ไหมคะ”

“ถ้าคุณไม่รังเกียจจากันคุณะผู้รู้หน่อยเช่นผม” อีกฝ่ายหนึ่งตอบอย่างถ่อมตัวนิด ๆ ขอร้องหน่อย ๆ

“ดิฉันก็ไม่เชิงเป็นผู้รู้อะไรมากนัก เคยฟังเขาเล่ามาอีกคำหนึ่ง ในเมืองนี้นะเต็มไปด้วยประวัติและนิยายทุกหนทุกแห่ง ดิฉันอยากให้คุณได้รู้จักกับ.....”

“ขอให้ผมได้ฟังจากปากคุณสักเรื่องหนึ่ง ถ้าไม่เป็นการเลือบ่ากว่าแรงจนเกินไป”

หล่อนยิ้ม ริมฝีปากอ้มเต็มและแดงระเรื่อเผยออกจากกัน เห็นฟันซี่เล็ก ๆ ขาวเป็นเงางาม

“ได้ซิคะ ถ้าไม่รังเกียจที่จะต้องยินยอมเมื่ออยู่ตรงนี้ เพื่อความเรียบร้อยและเหมาะสม ดิฉันว่าเราไปฟังกันที่บ้านดีกว่า คุณพ่อคงไม่รังเกียจที่จะเล่าเรื่องนี้ให้เพื่อนของลูก ๆ ฟังเป็นการประดับความรู้เป็นแน่”

เขาถอนใจ และก็ต้องจำใจพาหล่อนดิ้นรถกลับไปยังเรือนไม้แบบเก่าอันเป็นที่อยู่ ที่นั่นเขาได้ขึ้นไปนั่งเป็นกิจจะลักษณะอยู่บนเสื่อผืนใหญ่ มีคนโทดินสีดำครอบด้วยขันเงินขาวเป็นเงาวาวตรงหน้าเขาคือบุรุษวัยกลางคน สวมกางเกงไทยสีขาวและเสื้อคอกลมสีเดียวกัน มีผ้าขนหนูผืนเล็กพาดบ่าทำทางเยือกเย็นนั่งเอกเขนกฟังหมอนขวาน สูดบุหรืใบตองแห้ง ฟันคว้นซ้ำ ๆ หญิงสาวนั่งพับเพียบอยู่ทางหนึ่งไม่ไกลนัก

“เรื่องประวัติประตูช้างเผือกนะหรือ หลานชาย มันเป็นอนุสาวรีย์ที่ผู้สร้างเขาสร้างขึ้นไว้เป็นที่ระลึกถึงความจงรักภักดีของคนคู่หนึ่ง นานหลายร้อยปีมาแล้วแต่บอกเสียก่อนนะว่า รูปที่เห็นเดี๋ยวนี้ไม่ใช่ตัวเก่าที่สร้างครั้งแรก เพราะของเก่าแตกสลายไปแล้วเพราะกาลเวลา พระเจ้ากาวิละผู้ครองเมืองเชียงใหม่ได้สร้างขึ้นอีกแทนของเก่าเมื่อราว ๆ ร้อยหกสิบปีมานี้เอง แต่อนุสาวรีย์ช้างเผือกเก่านั้นสร้างขึ้นเมื่อครั้งพระเจ้าแสนเมืองมณฑลรัยในราชวงศ์เม็งราย ส่วนเจ้ากาวิละนั้นอยู่ในราชวงศ์ทิพ“ช้าง”

“ผมอยากทราบเรื่องของคนคู่กัน ที่ว่าเป็นต้นเหตุให้เกิดอนุสาวรีย์นั้นขึ้น”

“ตอนนั้นพระเจ้าแสนเมืองมา พระราชบุตรของพระเจ้านันทได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา ขณะมีพระชนมายุเพียง 23 พรรษา พระมหาพรหมผู้เป็นอาครองเมืองเชียงรายนยกกองทัพมาจะชิงเอาเมืองเชียงใหม่ แต่สู้ไม่ได้ก็เลยไปตีเอาเมืองลำพูน กวาดเอาครัวพลเมืองไปเชียงรายเป็นจำนวนมาก เจ้าแสนเมืองมาพระเจ้าเชียงใหม่ก็ยกกองทัพตามไปประชิดเมืองเชียงรายน เลยได้ต่อสู้กัน.....

หยุดวันระยะเพื่อจุดนุหรีบตองซึ่งดับไปเมื่อสักครู่

“แล้วฝ่ายไหนชนะครับ อาหรือหลาน”

“ตามที่เขาเล่าไว้ในตำนานบอกว่า ฝ่ายเชียงใหม่มีอาจารย์ชำนาญทางเวทมนตร์หลายคน อาสาประกอบพิธีทำให้ฝ่ายเชียงรายมีอาการตะลึงลนคล้ายถูกสะกด จึงทำให้ทหารเชียงใหม่เข้าไปจับเจ้าพรหมมาถวายเจ้าแสนเมืองมา พระเจ้าแสนเมืองมามีรощ้าให้อาตั่วเจ้าอาชังกรงไว้ แล้วเสด็จเข้าเมืองเชียงรายเก็บรับทรัพย์สมบัติ และเชิญพระพุทธรูปหังคักินไปไว้ยังเมืองเชียงใหม่แล้วถวายสักการบูชามิได้ขาด ต่อมาก็เกิดมีเจ้าเมืองสุโขทัยพระองค์หนึ่งชื่ออะไรไม่ปรากฏ แต่งทูตมาเฝ้าเจ้าแสนเมืองมา ว่าทางฝ่ายสุโขทัยเกิดผิดใจกันกับพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา จะขอมาพึ่งบรมโพธิสมภารพระเจ้าเชียงใหม่ ขอกองทัพพระเจ้าเชียงใหม่ไปช่วยป้องกันเมือง”

“แล้วพระเจ้าแสนเมืองมาตกลงไหมครับ”

“ก็ทำไมจะไม่ตกลงล่ะ หลานชาย ลงแต่งทูตมาเจรจาด้วยอย่างนั้น ใครเลยจะนึกเป็นอื่น”

“หมายความว่าที่พระเจ้าสุโขทัยแต่งทูตมาเจรจาขอความช่วยเหลือนั้น เป็นกลอุบายหรือครับ” ชายหนุ่มขมวดคิ้วอย่างท้ง ครึ่งไม่พอใจ

“ก็อย่างนั้นซี พอพระเจ้าแสนเมืองมายกกองทัพไปตั้งพักอยู่ที่ใกล้กับเมืองสุโขทัยตามคำนัดหมาย พระเจ้าสุโขทัยก็ไม่ได้ออกมาตามนัด.....”

“เอ๊ะ ชอบกลจริง”

“กองทัพเจ้าแสนเมืองมาตั้งพักพลอยู่ที่นั่น พอถึงเวลาเที่ยงคืน ก็ถูกกลอุบายโจมตีโดยไม่ทันรู้เนื้อรู้ตัว

“คงเป็นพวกกรุงศรีอยุธยากระมังครับ”

“เปล่า พวกสุโขทัย เขาทำกลอุบายให้เจ้าแสนเมืองมายกกองทัพไปเพื่อจะทำลายเท่านั้นเอง กองทัพเจ้าแสนเมืองมาไม่ทันรู้ตัววัน ก็เลยแตกกระจัดกระจายคุมกันไม่ติด เวลากลางคืนมีด้อมออกอย่างนั้น ต่างก็แตกหนีกันไปคนละทิศละทาง ตอนนั้นแหละถึงบทของสองข้าทาสของพระเจ้าแสนเมืองมาจะได้แสดงวีรกรรมของคนต่อเจ้านาย เจ้าสองคนนี้เป็นข้าช่วงใช้มิใช่ทหารคนหนึ่งมีชื่อว่าอ้ายขอบ อีกคนหนึ่งชื่อว่าอ้ายยี่ระชา”

“ชื่อขอบกล”

“ลุงก็ไมรู้เหมือนกันว่าชื่อี่ระขานะหมายความว่าอะไร เจ้าสองคนนี่แหละ
เห็นเหตุร้ายที่เกิดขึ้นในกองทัพ และตัวมันเองคงจะอยู่รับใช้ใกล้ชิด จึงได้มีโอกาส
ถวายนามจงรักภักดีในวาระคับขัน ขณะที่ทหารอื่น ๆ พวกมันหนีเอาตัวรอด พระ
เจ้าแสนเมืองมาก็ได้เจ้าสองคนที่ว่าเป็นข้าทาสนี่แหละพาหลบหนีจากที่ตั้งทัพจนถึง
นครพิงค์เชียงใหม่ วิธีที่พาหนีก็พิสดาร.....”

“ทำอะไรครับ” ชายหนุ่มซึ่งฟังอย่างตั้งใจ ออตามไม่ได้

“ตามตำนานกล่าวไว้ว่าใช้วิธีแบก แต่ลุงคิดว่าคงไม่เป็นเช่นนั้น ตามความเข้าใจของลุงคิดว่าคงจะเป็นการขี่หลังอย่างที่เรียกกันว่า “ขี่โก้ง” อย่างนี้คงจะพาไปได้เร็ว ถ้าขึ้นใช้วิธีแบกคงไปไม่ได้เร็ว เจ้าสองคนนี่ผลัดเปลี่ยนกันให้เจ้าแสนเมืองมาขี่หลังจนถึงเมืองเชียงใหม่โดยปลอดภัย”

“ผมคิดว่าเจ้าข้าทาสสองคนนี่คงจะได้รับพระราชทานบำเหน็จความชอบไม่ใช่น้อย”

“ก็ทรงตั้งให้เป็นที่ขุนช้างซ้ายขุนช้างขวา พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นอันมาก ลุงเข้าใจว่าเจ้าสองคนนี่คงไม่ค่อยมีความรู้อะไร จะตั้งให้ตำแหน่งอื่นก็ไม่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีได้ แต่พระองค์ก็ไม่ลืมที่ข้าทาสสองคนได้เคยถวายความจงรักภักดีอย่างสุดสิ้นชีวิต ตอนหลังยังได้พระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถว ๆ ที่สร้างรูปช้างเผือก ขุนทั้งสองจึงได้คิดสร้างรูปช้างตามชื่อตำแหน่งของตนไว้ ข่ายขวาทางเข้าออกเพื่อเป็นเครื่องหมายบ้านขุนช้างซ้ายขุนช้างขวาอย่างเช่นในสมัยนี้ บ้านนายทหารชั้นผู้ใหญ่เหล่าไหนเขาก็ทำเครื่องหมายไว้ที่ประตูบ้านอย่างนั้นแหละ ต่อจากนั้นมา ที่ตำบลนั้นก็เลยเรียกกันว่าตำบลช้างเผือก ประตูเมืองด้านนั้นก็เรียกว่า ด้านประตูช้างเผือกมาจนทุกวันนี้”

“แล้วพระเจ้าแสนเมืองมา ไม่คิดที่จะยกทัพไปตีเมืองสุโขทัยอีกหรือครับ”

“เปล่า ตามในตำนานกล่าวว่าพระเจ้าเชียงใหม่พระองค์นี้โปรดให้ทางบำเพ็ญพระราชกุศล เช่น ให้หล่อพระพุทธรูปแล้วก็พระราชทานที่นาเป็นกัลปนาสงฆ์สำหรับอารามทั้งบำเพ็ญทานการบริจาคเสมอมิได้ขาด พระเจ้าแสนเมืองมาเป็นกษัตริย์เชียงใหม่ที่มีชื่อเสียงในทางด้านพุทธธรรม ได้รับความยกย่องเป็นปราชญ์ฉลาดเฉลียว ทรงทำนุบำรุงพระศาสนาเป็นอันดี แต่ไม่เคยมีชื่อเสียงในทางรบทัพจับศึก ไม่เหมือนราชโอรสซึ่งเก่งกล้าสามารถมาก แต่วันนี้เล่าไม่ทันเสียแล้ว”

ชายหนุ่มผู้เป็นแขกมาเยือนนครพิงค์เป็นครั้งแรก และพำนักอยู่ที่บ้านใกล้เรือนเคียงของครอบครัวนี้ ได้รับอำลากลับเพราะถึงเวลาที่ควรจะรับประทานอาหารมื้อเย็นพอดี

แก่งอาบนาง - ผาอธิษฐาน

ยามนั้น ราชสำนักแห่งสมเด็จพระเจ้าลพราชขุนวายุเอ็กเกริกไปทั่ว ด้วยเหตุว่าราชธิดาโถมงามนามจามเทวีจะเสด็จขึ้นไปครองเมืองหริภุญไชย ตามคำทูลเชิญของพระवासเทพดาบสผู้สร้างเมือง ซึ่งส่งนายคิวยะบุรุษเป็นทูตมาติดต่อ ด้วยเหตุที่พระนางจามเทวีราชธิดามีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รอบรู้สรรพกิจขัดดีย์ประเพณี มีมรรยาท และพระอัธยาศัยอันสงี่ยมงามพร้อมทั้งยังมีน้ำพระทัยอ่อนน้อมโอบอ้อมอารีตั้งอยู่ในศีลสัจย์สุจริตธรรม สมควรแก่ตำแหน่งผู้ครองเมืองใหม่อันงดงามเมืองหนึ่งในแคว้นโยนก

สมเด็จพระเจ้าลพราชได้ทรงทราบความประสงค์ของพระดาบสवासเทพแล้ว ก็ได้ตรัสเรียกให้ราชธิดาขึ้นมาเฝ้า ถามความสมัครใจ พระนางจามเทวีทูลสนองว่า “ถ้าพระองค์ผู้บิดาจะทรงโปรดประการใดแล้ว ข้าพเจ้านับแต่บัดนี้พร้อมที่จะปฏิบัติตามพระราชประสงค์ทุกประการ”

นี่คือต้นเหตุที่ราชสำนักของพระเจ้าลพราชขุนวายุเอ็กเกริกด้วยการจัดเตรียมขบวนเสด็จของพระนาง เมื่อพระเจ้าลพราชเจ้ากรุงละโว้ได้สดับคำธิดา ด้วยความปรีดาปราโมทย์ในการที่พระนางทรงระลึกถึงหน้าที่อันยิ่งใหญ่มากกว่าความสุขส่วนตัว พระองค์ทรงโปรดประทานพรแก่ธิดาว่า “หากเจ้าปรารถนาสิ่งใด บิดาก็จักจัดให้เป็นไปตามปรารถนา” พระธิดาทูลขอพระพุทธรูปพระธรรมกับพระสงฆ์ ผู้ทรงไตรปิฎก 500 รูป พรหมณาจารย์โหราราชบัณฑิตแพทย์และช่างต่าง ๆ อย่างละ 500 เศรษฐีคนบริบูรณ์อีก 500 และนางสนมกำนัลที่จะโดยเสด็จอีกเป็นจำนวนมาก พระราชบิดาก็โปรดให้เป็นไปตามประสงค์ทุกสิ่งอัน

เสร็จจากเรื่องราชกิจอันยิ่งใหญ่แล้ว พระนางก็เสด็จกลับไปหาพระสวามี ซึ่งก็ได้ตกลงพระทัยที่จะให้ชายาคู่ชีวิตไปปฏิบัติพระราชกิจตามกระแสรับสั่งขององค์พระเจ้ายู่หัวกรุงละโว้ แต่ความอาลัยรักที่จะต้องพลัดพรากจากกันก็สุดจะหักห้าม ระหว่างหน้าที่กับกรณียกิจของธิดากษัตริย์และชีวิตครอบครัว พระนางได้เลือกแล้ว คือเลือกเอาสิ่งแรก นั่นคือตำแหน่งพระแม่เจ้าของเมืองหริภุญไชย

แต่ความเป็นหญิง พระนางถึงแม้จะใจแข็งปานใดก็ยังมิเอื้อยในรักอยู่มาก พระอุปราชผู้สวามีก็เช่นเดียวกัน ในฐานะเขยขวัญของพระเจ้าลพราช พระองค์จะต้องเสียสละชายาของตนเพื่อเชิดชูพระเกียรติยศ เพื่อชื่อเสียงเกียรติคุณอันจะพึงมีมาในกาลข้างหน้า และข้อร้ายที่สุด พระองค์ก็มิได้เห็นเลือดเนื้อของตนอันพึงจะมีอายุเพียงสามเดือนในครรภ์ของพระนาง

“ข้าน้อยจะถนอมกล่อมเกลี้ยงลูกของเราไว้อย่างดีที่สุด หากลูกของเราเป็นชายก็จะได้ดำรงตำแหน่งพ่อเมืองหรือบัญชาแพนตัว และถ้าลูกคนนี้แหละที่จะเป็นที่พึงของข้าน้อยเป็นเสมือนหนึ่งตัวแทนของพระองค์ในยามที่เราต้องพราดจากกันไปไกลแสนไกล”

พระนางกับสวามีเฝ้าพราหมณ์ถึงความรักความอาลัยซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง พระอุปราชผู้สวามีก็เศร้าโศกโหม่นส่ำไม่แพ้พระนางจามเทวี ทั้งสองจะต้องพลัดพราดจากกันไปอย่างที่ไม่มีโอกาสได้กลับมาอยู่ร่วมกันอีก มันเป็นการทารุณจิตใจมิใช่น้อย องค์อุปราชแม้แสนรักก็มีอาจจัดพระประสงค์ฝ่ายองค์พระราชบิดาเสียได้ พระนางเองก็จำเป็นจำใจ ครั้นจะปฏิเสธไม่ไปก็เกรงจะเสียไมตรีกับญาติวาศูเทพที่ทำให้เกียรติอันเชิดชูมา ด้วยขัดขืนมานะในฐานะเป็นธิดาภคินิตรี พระนางก็พยายามหักห้ามความอาวรณ์นั้นเสีย ดัดสันพระทัยที่จะเดินทางไปสร้างสรณกันครใหม่ทางเหนือโน้น

ฝ่ายพระเจ้าลพราชก็จัดตั้งการพระราชพิธี อภิเษกสมโภชพระราชบุตรในวันเพ็ญเดือนแปดเป็นต้นไปได้เจ็ดทิวาราตรีกาล พระราชทานเครื่องราชูปโภคและราชสมบัติศฤงคารบริวาร พลโยธาหารยานพาหนะเครื่องแห่แหนทั้งมวลถ้วนทุกสิ่งสรรพแก่ราชบุตร ครัสต์เรียกควิยะทูตเข้ามาบอกว่

“ความปรารถนาของวาศูเทพดาบสมิ์ฉันทใจ เราก็ประสาทให้สมดังความปรารถนาของพระดาบสฉันทนั้น”

นายควิยะทูตผู้มาจากนครเหนือ ภายหลังที่ได้พำนักอยู่ในนครละโว้ได้หนึ่งปีก็ได้ กราบถวายบังคมทูลลากลับ พร้อมกับพระนางจามเทวีและพระสนมกำนัล รวมทั้งบุคคลที่พระนางทูลขอครบถ้วน พระนางทูลลาพระชนกชนนี พระสวามี และพระญาติพระวงศ์อื่น ๆ ด้วยพระพักตร์อันองไปด้วยชลเนตร พอได้กำหนด

เวลาตามศุภวารดิถีอุดมฤกษ์ พระนางก็เสด็จลงเรือพระที่นั่ง พร้อมสะพรั่งด้วยเรือ กระบวนและบริวาร โปรดให้เรือทรงพระพุทธรูปพระธรรมพระสงฆ์ไปก่อนเบื้องหน้า แล้วเรือพระที่นั่งก็เคลื่อนคลาโดยกระบวนตามลำดับ คับคั่งนันทารทางชลมารคออกจากกรุงละโว้วันหานครไปในกาลบัดนั้น

รอนแรมไปในเรือจากเมืองหนึ่งถึงเมืองหนึ่ง บางแห่งก็ต้องยกกันขึ้นผ่านกบบนบกเป็นระยะเรื่อยไป จนกระทั่งลุดึงหาดแห่งหนึ่งซึ่งเผื่อน้ำเข้าเรือ เสื้อผ้าเปียกไปหมด พระนางได้สั่งให้สนมกำนัลเอาสิ่งของเสื้อผ้าออกตาก บ้านนั้นก็ได้อธิษฐานว่า “บ้านตาก” ครั้นอพยพมาถึงตำบลหนึ่งเป็นที่แม่น้ำวังมาต่อกับแม่น้ำระมิงค์ พวกไพร่พลทั้งหลายก็พากันวังเหว ตำบลนั้นเลยมียชื่อว่า ตำบลจามเหงาหรือจามเหงา (กระทั่งแปรไปเป็นตำบล “สามเงา” ในปัจจุบัน) พระนางได้โปรดให้สร้างพุทธสถาน มีพระพุทธรูปและพระพุทธรูปสาวกให้คนทั้งหลายได้สักการบูชาตลอดจนกาลต่อมา

จากตำบลนั้น กระบวนเรือก็เคลื่อนต่อไปเรื่อย ๆ ควรพักก็พัก ควรไปก็ไป จนเวลาล่วงไป (คงจะหลายสัปดาห์) ก็บรรลุถึงที่ตำบลหนึ่ง มีหน้าผาใหญ่ชะโงกลงมาเงื้อมงำ เหมือนจงใจจะโอบคลุมแผ่นน้ำดอนนั้นให้อยู่ในร่มเงาของตน พอดีสาวใช้ที่ตามเสด็จคนหนึ่งเกิดเจ็บป่วยและสิ้นใจลง พระนางจึงสั่งให้ฝังศพไว้แถว ๆ นั้น ครั้นแล้วพระนางก็มีพระประสงค์ที่จะสร้างน้ำพระทัยพระเกษ มงหาที่เหมาะสมสำหรับการนั้นไม่เห็นมี จึงตั้งสัตยาธิษฐานขึ้นว่า “ข้าพเจ้ายามเทวีจักได้นำอาพระศาสนาและราชประเพณีไปประดิษฐานยังแคว้นแคว้นหรือญไชยในครั้งนี้ ผิดแล้วจักเจริญรุ่งเรืองสมดังมโนรตมุงหมายแล้ว ขอเทพยเจ้าจุ่งบันดาลให้น้ำไหลหลั่งลงมาจากเงื้อมผา นี้ให้ข้าพเจ้ายได้สรรเสริญในกาลบัดนี้เถิด” พอสิ้นคำอธิษฐานน้ำก็หลั่งเป็นฝอยดุจบัวโปรยลงมาจากเงื้อมผาให้นางได้สร่งสนาน ณ ที่นั้น (ตรงที่นั่นทุกวันนี้มีชื่อว่า “แก่งอาบนาง” หรือ “ผาอาบนาง” เป็นที่สวยงามแห่งหนึ่งในระยะทางล่องแก่งแม่ปิง)

พระนางจามเทวี ยอดนารีผู้มีน้ำพระทัยเด็ดเดี่ยวแห่งเมืองละโว้ ได้เดินทางต่อไปอีก ถึงตำบลหนึ่งมีผาตั้งเป็นกำแพงขวางกั้นหน้าไว้ ไม่แลเห็นช่องทางที่จะไปคือไปเบื้องหน้า พระนางก็ปรึกษาปรารภกับพี่เลี้ยงทั้งหลายว่า เมื่อไม่มีช่อง

ทางไปได้ก็จกกลับคืน จึงได้ให้คนไปเดินเลียบดูตามริมแม่น้ำ ก็ได้เห็นช่องทางที่น้ำเลี้ยวพ้นหน้าผานั้นอ้อมไป บุคคลผู้นั้นก็กลับคืนมาทูลแก่พระนางให้ทรงทราบ พระนางก็สั่งให้เคลื่อนเรือขึ้นไปจนถึงหน้าผา แล้วสั่งให้ช่างวาดเขียนขึ้นไปวาดรูปช่างแปรหน้าคืนไว้ที่หน้าผานั้น สถานที่นั้นจึงมีชื่อว่า “ผาแต้ม” (ภาษาพื้นเมืองทางเหนือ “แต้ม” แปลว่า “วาด” หรือ “เขียน”)

ครุณีน้อยผู้นั่งกระโจมออกแลดูเหมือนสาวชาวเกาะฮาวายเลื่อนตัวลงจากแพไม้ไผ่ที่จอดติดชายหาด หย่อนตัวลงในน้ำใสแล้วแหวกว่ายไปมาอย่างว่องไว

“พี่ชายคะ พระนางจามเทวีที่พี่ชายเล่าให้ฟังเมื่อกี้ คงจะลงว่ายน้ำเล่นตรงที่หนูกำลังว่ายอยู่เดี๋ยวนี้แหละ” เด็กสาวส่งเสียงแจ้ว ๆ ขึ้นมาจากน้ำ พร้อมกับโผล่เข้ามาเกาะที่ข้างแพซึ่งชายหนุ่มนั่งห้อยเท้าอยู่ เขากำลังแหงนมองขึ้นไปยังหน้าผาใหญ่ซึ่งชะงอกเงี่ยมดั่งหนึ่งจะก้มลงมองผู้ที่อยู่เบื้องล่าง ตรงหน้าผาที่แยกแตกออกเป็นช่อง มีน้ำไหลพุ่งกระเซ็นออกมาเป็นฟองฝอย

“น้องน้อย” เขาร้องเตือนอย่างหวังดี “พี่คิดว่าไม่สมควรที่จะออกนามพระนางในเชิงเล่นเช่นนั้น คนที่เขาเคยมาล่องแก่งเคยเตือนเสมอไม่ให้พวกเราคึกคะนองกันจนเกินไป อันตรายอาจเกิดขึ้นได้ในที่ทุกแห่ง เพลอนิดเดียว เราอาจไม่มีโอกาสกลับไปถึงกรุงเทพฯ เลยก็ได้นะ จำไว้ด้วย”

น้องหญิงของเขานิ่งคิดครู่หนึ่ง ครั้นแล้วก็โผล่ข้างแพออกไปโดยไม่ตอบว่าอะไร

มหาเจดีย์ราชบุตรอุทิศ

เป็นเวลาใกล้ค่ำ ขณะที่นายพานิช กับสมักรพรรคพวกพ้อค้าซึ่งเดินทางกลับจากธุรกิจการค้าจากเมืองไกลใกล้จะถึงเวียงพิงค์อยู่แล้ว ดวงตะวันคล้อยต่ำจนจะสิ้นแสงจะเดินทางต่อไปในยามราตรีก็เห็นที่จะเป็นอันตราย ทั้งหมดจึงตกลงกันว่า จะพักแรมอยู่ ณ โคนต้นไม้ไม้โครธใหญ่ใกล้ทาง

เสร็จสิ้นการหาอาหารและบริโภคกันเสร็จเรียบร้อยแล้วพวกเราก็นั่งพักผ่อนสนทนากันตามอัธยาศัย ครั้นได้เวลาต่างก็แยกย้ายกันไปหาที่หลับนอนเพื่อออมแรงไว้สำหรับการเดินทางในวันรุ่งขึ้น

นายพานิชผู้เดินทางมาในระยะไกล สวดมนต์ไหว้พระขอความคุ้มครองจากเทพารักษ์ เสร็จแล้วก็ล้มตัวลงนอนและเข้าสู่นิทรารมณ์ในเวลาไม่ช้า เขาหลับสนิทอยู่จนกระทั่งถึงยามสอง จึงได้ตกใจตื่นขึ้นเพราะมีเสียงเหมือนโครธมาเรียกอยู่ข้างหู

“คูกร พ้อค้าแห่งนครพิงค์เอ๋ย ตื่นเถิด เราคือรุกขเทวดาประจำไม้ไม้โครธนี้....นี่แน่ะ เรามีความสำคัญจะส่งไปถึงเจ้าแสนเมืองมาราชบุตร กษัตริย์แห่งนครพิงค์ของพวกเจ้า”

เขาทั้งหลายต่างก็ตื่นขึ้นด้วยเสียงเรียกนี้พร้อมกัน พลันก็ได้เห็นรุกขเทวดามาสาแดงกายให้ปรากฏ และเปล่งสุรเสียงเป็นกระแสพระราชาดรัสดังนี้

“วณิชชากรเอ๋ย ภูนี้คือพระยาภิอนา พระเจ้าเมืองเชียงใหม่ในอดีต ถึงกาลสวรรคตแล้ว ก็ต้องมาเป็นรุกขเทวดาอยู่ในไม้ไม้โครธนี้ เพราะเหตุเมื่อยังชนม์ชีพอยู่นั้นก็โหมด้วยคชสาร คือเป็นหมอช้างแทรกคดล่องจับช้างมากนัก ครั้นจุติแล้วจะไปสู่เทวโลกก็ไปมิได้ ต้องมาเป็นรุกขเทวดาสังสัดอยู่ ณ ไม้ไม้โครธนี้ สุเจ้าทั้งหลาย จงไปบอกแก่เจ้าแสนเมืองมาผู้เป็นลูกของกูว่า ให้สร้างมหาสถูปยังท่ามกลางเวียงเชียงใหม่ให้สูงพอคนอยู่ไกล 2000 วา เห็นได้ แล้วจงหยาดน้ำอุทิศส่วนบุญให้แก่กู กูจึงจักได้ไปบังเกิดในเทวโลก”

สิ้นเสียงก็หายวับไป ครั้นรุ่งเช้า นายพณิชกับพวกก็ออกเดินทางถึงเวียง
เชียงใหม่ได้รอเช้า รีบไปแจ้งเหตุการณ์นั้นต่อท้าวขุนอันฟังจะนำข่าวเข้ากราบทูล
พระเจ้าแสนเมืองมราชบุตรทรงทราบแล้วก็ดำริที่จะสร้างพระสถูปดังกล่าวโดย
เร็ววันที่สุด

พระองค์จึงโปรดให้หล่อพระพุทธรูปด้วยทองคำองค์หนึ่งด้วยเงินองค์หนึ่ง
บรรจุ ณ ที่อันจะก่อพระเจดีย์ยังท่ามกลางเวียง แล้วให้ก่อรากพระเจดีย์ตั้งแต่บัดนั้น
แต่การก่อสร้างพระเจดีย์นั้นยังไม่ทันจะสำเร็จพระเจ้าแสนเมืองมาก็ทรงประชวร
และเสด็จสวรรคตในกาลต่อมา พระเจดีย์ที่สร้างก็เลยชะงักลง

พระราชบุตรของพระเจ้าแสนเมืองมามีอยู่สององค์ องค์พี่ได้ไปครองเมือง
เชียงราย ส่วนองค์น้องคือเจ้าสามฝั่แกนได้ครองเมืองเชียงใหม่สืบต่อจากพระราช
บิดา ได้สถาปนาพระมารดาไว้ในที่สมเด็จพระนันทันพิลวงคือพระมหาเทวีโลก
จุกราชเทวี แล้วให้สร้างพระอาราม ณ ตำบลฝั่แกนที่พระราชสมภพ ส่วนพระราช
ชนินันต์ตั้งตำหนักอยู่ตำบลสวนแรภายนอกเวียง และเสด็จมาดูการก่อพระเจดีย์ที่
พระเจ้าแสนเมืองมสร้างค้างไว้ทุกวัน จึงให้เจาะกำแพงเวียงทำประตูเข้าออกที่ใกล้
ตำหนักสวนแรนั้น ประตูนันต์จึงได้ชื่อว่าประตูสวนแรสืบมาจนทุกวันนี้

ครั้นพระเจดีย์นั้นสร้างเสร็จแล้ว ได้ชื่อว่าเจดีย์กู่หลวง

พระเจ้าสามฝั่แกนผู้เป็นราชบุตรของพระเจ้าแสนเมืองมานั้น ตามพระราช
ประวัติบอกว่าเป็นผู้ที่ไม่มีใครจะเอื้อเฟื้อในพระศาสนา ได้สร้างอารามไว้แห่งหนึ่งก็
เฉพาะที่นั่นเป็นที่พระราชสมภพ ให้ชื่อว่า “วัดบูรณันท์” แล้วเลิกเอาภักดีปนาท่า
สวยทั้งปวงสำหรับสงฆ์ในที่ต่าง ๆ ไปขึ้นแก่วัดบูรณันท์วัดเดียวเป็นเหตุให้พระ
มหาเถระทั้งหลายที่เป็นพหูสูตรผู้รู้ปริยัติพากันไปเสียจากเมืองเชียงใหม่หลายองค์
มีพระมหาธรรมกัมภีร์ 1 พระมหาเมธังกร 1 พระมหาญาณมังคละ 1 พระมหา
ศีลวงค์ 1 พระมหาสารีบุตร 1 พระมหารัตนนคร 1 รวมเจ็ดองค์ด้วยกัน เนื่องจาก
ในรัชสมัยพระเจ้าแสนเมืองมานั้น เป็นสมัยที่การพระศาสนาในเมืองเชียงใหม่รุ่ง
เรืองมาก องค์พระเจ้าแสนเมืองมาเองก็ทรงรำเรียนรอบรู้พุทธวินัยแล้วคล่องใน
ทางธรรม เเลี่ยวฉลาดเป็นปราชญ์อันประเสริฐ ทรงทำนุบำรุงพระศาสนาตรวจตรา
บำรุงพวกเรียนรู้พระปริยัติมีบัญชีรายชื่อไว้ทั้งสิ้น ทั้งยังพระราชทานนิตยภัตรปัจจัย

ป่วยไข้ก็เอาอาการกราบทูลพระราชทานแพทย์และยามาปฏิบัติพยาบาล แต่พระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบุตรมิได้สนพระทัยในศาสนา กองกบแต่คนดีมีวิชาความรู้ด้านอื่น นับถือแต่ในเทพยดาอารักษ์ ยักยิบไปสาธยายทำนองนั้นส่วนมากและโปรดในการรณรงค์สงครามเคยแต่งตั้งให้ไปรบพวกยอร่วมกับทัพเชียงรายเชียงแสน และอื่น ๆ หลายครั้ง มีแม่ทัพผู้สามารถชื่อว่าขุนแสน ซึ่งภายหลังได้รับสถาปนาเป็น เจ้าพระยาศรีสุพรรณคำล่านาไชยสงครามครองเมืองไชยบุรีเชียงแสน เป็นใหญ่แก่ล่านาไชยแสนทั้งมวล มีอาณาเขตฝ่ายใต้ตั้งแต่น้ำตกแม่ของ (แม่โขง) ฝ่ายตะวันตกถึงริมแม่น้ำคง (สาละวิน) ฝ่ายเหนือถึงน้ำอ้อหรือน้ำคำ ฝ่ายตะวันออกถึงดอยหลวงเชียงสี

พระเจ้าสามฝั่งแกนมีราชบุตรรวมทั้งหมดสิบองค์ต่างมารดา กัน ราชบุตรองค์ที่หกมีชื่อว่า “ท้าวลก” ซึ่งภายหลังได้เป็นพระเจ้าติโลกราชเจ้านครเชียงใหม่ ซึ่งมีชื่อเสียงยิ่งใหญ่ทั้งในทางรณรงค์สงครามและในทางพระศาสนา และได้ทรงปฏิสังขรณ์พระสถูปเจดีย์อยู่หลวง ซึ่งพระเจ้าแสนเมืองมาสร้างไว้ก่อน

พระเจ้าติโลกราช ได้สั่งให้หมื่นด้ามพร้ากตจัดการปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ คือเอาศิลาแลงมาก่อเสริมฐานกว้างยี่สิบเจ็ดวา สูงสี่สิบเอ็ดวา สำเร็จแล้วให้ชื่อว่า “เจดีย์หลวง” สืบต่อมาถึงในปัจจุบันทุกวันนี้ วัดเจดีย์หลวงยังคงเป็นวัดที่มีพระเจดีย์ที่ใหญ่โตมโหฬารที่สุดในเวียงเชียงใหม่ แต่กาลเวลาอันยาวนานก็ทำให้พระเจดีย์องค์ที่กล่าวนี้นทรุดโทรมและปรักหักพังไปมาก มีหญ้าและเถาวัลย์ขึ้นพันรกเรือ แต่สำหรับวัดยังคงเป็นวัดที่สำคัญและเป็นวัดใหญ่มีพระพุทธรูปไสยาสน์อยู่องค์หนึ่งใหญ่มาก สถิตอยู่ ณ ด้านตะวันตกของพระวิหาร

ความสำคัญของวัดเจดีย์หลวงยังมีอีก คือในปีที่พระเจ้าติโลกราชรับสั่งให้ทำการปฏิสังขรณ์พระเจดีย์นั้น ได้บรรจุพระบรมธาตุซึ่งพระมหากัมภีร์เถระนำจากลังกาทวีปไว้ในสถูปนี้ด้วย เท่านั้นยังไม่พอ พระเจ้าติโลกราชนครพิงค์ผู้ยิ่งใหญ่ยังให้สร้างหอพระแก้วตามอย่างโลหะปราสาทกรุงลังกาแล้วอาราธนาพระแก้วมรกตและพระแก้วขาวมาไว้ในหอพระแก้ว ณ อารามราชกุฎเจดีย์หลวง ทั้งหมดสิ้นเวลาไปสองปี

เชียงใหม่ดูเหมือนจะได้ชื่อว่าเมืองแห่งวัดและเจดีย์เหมือนกับที่ชาวต่างประเทศพูดถึงเมืองมณฑลเลย์ของพม่า นอกจากมหาเจดีย์ซึ่งเจ้าแสนเมืองมาราชบุตร

สร้างอุทิศถวายส่วนกุศลไปยังพระราชบิดาแล้ว ยังมีพระเจดีย์อื่นอีกหลายองค์ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างพิสดารอย่างเช่นพระเจดีย์เจ็ดยอดหรือโพธารามมหาวิหาร ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดออกไป 5 กิโลเมตร เป็นวัดที่พระเจ้าดิโลกราชหรือดิลกมหาราชประกาศเป็นเอกอัครศาสนาปฐมกษัตริย์เมื่อสี่ร้อยกว่าปีมาแล้ว มหาราชองค์นี้ได้ทรงจัดให้มีการสังคายนาครั้งที่แปด (อัฐมสังคายนา) คือการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรกและครั้งสำคัญที่สุดของสยามประเทศ

วัดโพธารามมหาวิหารหรือวัดเจดีย์เจ็ดยอดนี้ เข้าใจกันว่าจำลองมาจากพุทธสถานที่พุทธคยาประเทศอินเดีย มีลวดลายศิลปะอันประณีตงดงาม เช่น ลายเทพนมรอบฐานเจดีย์ ซึ่งยังคงรูปอยู่จนทุกวันนี้ ครั้งหนึ่งเคยมีเจ้าอาวาสที่มีชื่อเสียงยิ่ง คือพระรัตนปัญญามหาเถระ ผู้รจนานั่งสือ “ชินกาลมาลินี” ปัจจุบันนี้เกือบจะกลายเป็นวัดร้าง เพราะดูเหมือนจะมีแต่พระเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียวไม่มีพระลูกวัด เนื่องจากวัดอยู่ไกลเมือง และหมู่บ้านที่ใกล้ ๆ วัดก็มีฐานะไม่สะดวกแก่การที่จะจัดถวายจตุรพักตรพิมานเป็นนิจสนได้ และวัดมีมากเกินไปที่ร้างไปก็ไม่ค่อย ประชาชนมักจะไปรวมกันอยู่แถว ๆ ตลาดซึ่งในสมัยก่อนถือว่าเป็นนอกเมืองเหมือนอย่างที่ตรอกช่วงเมรุข้างตลาดวโรรสซึ่งเคยเป็นที่เผาศพเจ้านายจึงได้ชื่อว่า “ช่วงเมรุ” (ช่วง - แปลว่า - สนาม) หลายสิบหลายร้อยปีผ่านไป ทุกสิ่งก็เปลี่ยนแปลงไปตามวิฏสงสาร ไม่มีสิ่งใดคงที่ แม้แต่ชีวิตและความยิ่งใหญ่ของผู้เป็นมหาราชในอดีตก็จะปรากฏเพียงในประวัติศาสตร์ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาถวิลหาเท่านั้นเอง

เมื่อนครพิงค์ต้องอาถรรพณ์

เรือนไม้ใต้ถุนสูงหลังใหญ่ประกอบด้วยเสาต้นขนาดมหึมา พื้นกระดานไม้สักแต่ละแผ่นกว้างเกือบหนึ่งฟุต หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ดอนหน้าบ้านมีนอกชานกว้างและมี “เดิน” ถ้อยกพื้นยาวตลอดสำหรับนั่งห้อยเท้าได้ตามสบายถัดเข้าไปเป็นห้องกว้าง ข้างฝาประดับประดาด้วยเครื่องอาวุธยุทธภัณฑ์ เช่นมีดดาบ โล่ หอก ข้าง และง้าว กลางห้องปูพรมผืนใหญ่สีแดงคล้ำวางเชียนหมากเงิน กระโถน คนโท มีจอกเงินครอบ พานบุหรี พานเมี่ยง วางไว้เป็นระเบียบ

บุรุษวัยกลางคน ท่าทางภูมิฐานทั้งสองท่าน นั่งเอกเขนกพิงหมอนขวาน สนทนากันด้วยสีหน้าอันเคร่งเครียด

“จะว่าอย่างไร ท่านหมื่นหาญแต่ห้อง นครพิงค์ของเราเห็นจักต้องตกเป็นเบื้องล่างของข้าศึกศัตรูเสียคราวนี้ละกระมัง พระเจ้าเหนือหัวจึงได้ทรงเห็นผิดเป็นชอบ เชื้อฟังก้าของพระเถระชาวภูมามรูปนั้นทุกอย่าง ไม่ว่าจะแนะนำให้ทำอย่างไร”

“นั่นนะซี ท่านหมื่นด้ามพร้ากด” อำมาตย์ผู้ซื่อสัตย์ของพระเจ้าติโลกราช คอบสนองน้ำเสียงเต็มไปด้วยความทุกข์ร้อน แล้วท่านก็กล่าวต่อไปอีกว่า

“ข้ามาสังกาใจตั้งแต่แรกทีแนะนำให้ขุดค้นไม้เนื้อโครอันเป็นไม้ศรีเมือง ออกเสียแล้วสร้างราชนิเวศน์มณเฑียรสถานทับลงไป เท่านั้นยังไม่พอ ยังให้อารามนาพระภูมามรูปนั้นมาอยู่ทั่วโลกี้ ๆ เพื่อจะให้คอยตรวจดูการก่อสร้างให้ถูกต้องตามดำรับของพระรูปนั้น ดูเถอะ พระองค์ท่านทรงหลงใหลเลื่อนเปื้อนใหญ่โต”

“แล้วก็เห็นผลทันตาไม่ใช่หรือ ท่านหมื่น อีกฝ่ายหนึ่งทอดถอนใจอย่างกลัดกลุ้ม

“พอเสด็จไปประทับในราชนิเวศน์สร้างใหม่ ยังไม่ทันไรก็มีเรื่องอุบาส์ต่าง ๆ นานาอย่างแม่ท้าวหอมุกพระสนมเอกอยู่ดี ๆ ก็ไปกราบทูลยุบงใส่โทษพ่อท้าวบุญเรืองราชโอรส พระเจ้าเหนือหัวทรงคำข้างเดียว สั่งให้เนรเทศราชโอรสไปไว้เมืองน้อย แล้วแม่ท้าวหอมุกยังไม่พอใจยุบงซ้ำเติมเข้าอีก กระทั่งพระเจ้าเหนือหัวทรงสั่งให้ปลงพระชนม์ราชโอรสผู้หาความผิดมิได้อีก”

“เออ แล้วก็เรื่องหมื่นม้าแก้วหาญก็เหมือนกันนะ” หมื่นหาญแต่ต้องกล่าวย้อนถึงเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้วเพียงไม่กี่เดือน “นั่นก็เพราะความเป็นอริกันเป็นส่วนตัวแท้ ๆ คนดี ๆ จึงพลอยได้รับโทษถึงตายไปอีกคนหนึ่งอายร้อยจ๋วนร้ายจริงทำหนังสือสนเท่ห์กล่าวร้ายใส่โทษ จนพระเจ้าเหนือหัวทรงเชื่อ สั่งประหารหมื่นม้าแก้วหาญเอาง่าย ๆ”

“แต่แล้วพระองค์ก็ทรงแห่งพระทัย ถึงแก่ออกอาญาห้ามให้ผู้ใดอ่านหนังสือตักท้วงสนเท่ห์อีกต่อไป”

“นี่แหละ ผลที่พระภูมามรูปร่างนั้นทำไว้ทั้งนั้น ข้าสงสัยว่าจะต้องรับธุรกิจอันนี้มาจากเมืองใต้ เพื่อจะมาทำลายล้างเมืองนครพิงค์ของเรา เพราะเนื่องมาแต่พระบรมไตรโลกนาถษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาทรงขอเมืองชะเลียงคืน แล้วฝ่ายเราไม่ยอมคืนนั่นแหละ”

ข้าก็คิดอย่างที่ท่านหมื่นคิดเหมือนกัน และต่อไปนี้ ข้าจะต้องคอยสังเกตความเคลื่อนไหวของพระเถระรูปนี้ไว้ทุกฝั้วทีเดียว”

เวลาล่วงไปไม่นานนัก ขณะที่นครพิงค์กำลังอยู่ในระยะหม่นหมอง มุขมนตรีทั้งหลายที่จงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ก็เฝ้าคอยสังเกตความเป็นไปต่าง ๆ ของพระเถระภูมามรูปร่างมิให้คลาดเคลื่อนไปจากสายตา และก็ปรากฏความจริงขึ้นมาดังคาดเมื่อมีทูตมาแต่กรุงศรีอยุธยา มุ่งตรงมานมัสการพระเถระภูมามที่รับอาสาทำลายไม้ไคร้ศรีเมืองเชียงใหม่เพื่อจะถามข่าวความสำเร็จ ครั้นแล้วคนหนึ่งในงานทูตที่มาที่รับอาสาทำผู้ล่องคุณไสย เอาจามาฝังไว้ตามประตูเวียงทุกแห่งและท่ามกลางเวียงด้วย ซึ่งการนี้ทั้งนี้มิได้รอดพ้นจากสายตาของมุขมนตรีผู้รักชาติทั้งหลายเลย เหล่ามุขมนตรีและท่านหมื่นทั้งสองจึงได้ร่วมมือกันหาหมอมาแก้คุณไสย ก็ได้หมอมาด้วยกันสามหมอ คือหมอแกนผู้หนึ่ง หมอบ้านล่องผู้หนึ่ง และหมอช่วง นะ อีกผู้หนึ่ง มาทำพิธีแก้คุณไสยที่พวกทูตศรีอยุธยาทำเอาไว้

หมอไสยศาสตร์แห่งเมืองเชียงใหม่ทั้งสาม ก็ให้เอาไม้โลงศพและด้ายตราสังฆีมาหุ้มห่อผ้าแดง แล้วทอดขวางเบื้องบนทวารที่แยกเมืองหรือพวกทูตจะเข้ามาทางประตูการจากฝ่ายเหนือครานั้น ผลก็ปรากฏแก่สายตาของทุกคน รวมทั้งองค์พระเจ้าเหนือหัวดีโลราชด้วย ในเมื่อตาปะขาวกับชาวไทยคนหนึ่งไม่สามารถจะ

ลอดประตูเข้ามาได้ พระเจ้าดิโลกราซก็ให้กุมตัวเอาไปชำระเชี่ยนถามให้บอกความจริง ได้ความว่าพวกมันได้รับจ้างมาทำคุณไสยศาสตร์และฝังยาจริง และทั้งได้ขจัดทอดถึงพระเถระภูกามรูปนั้นซึ่งรับอาสาฆ่าตายไม้นั้นใครครศรีเมืองอีกด้วย

ภายหลังที่ได้ชำระสอบถามต่อปากคำได้ความเป็นสัจย์แน่นอนแล้ว พระเจ้าดิโลกราซก็ตรัสให้เอาตัวปะขาวที่มากับทูตกับพระเถระภูกามรูปนั้นไปถ่วงน้ำเสียที่แก่งปอกให้ถึงแก่ความตาย ส่วนทูตนั้นให้ขับเสียจากเมือง

ภายหลังที่ทูตเดินทางออกจากเมืองไปแล้ว พระเจ้าดิโลกราซก็สั่งให้หมื่นด้ามพร้า อ้ายอาณัติการ พร้อมกับหาญเด็กจาย กุมคนสองร้อยคนไปชุมดักที่ทางแขกเมืองจะผ่านไปทางนั้น พอพวกแขกเมืองไปถึง หาญเด็กจายกับคนสองร้อยก็ออกตีปล้นฆ่าแขกเมืองคือทูตพวกนั้นตายสิ้นไม่เหลือเหลือ

ทางฝ่ายนครพิงค์เชียงใหม่ พระเจ้าดิโลกราซก็ได้ทรงส่งให้คนไปขุดประตูเมืองทั้งหกแห่งกับที่ใจกลางเมือง ก็ได้ไผ่ที่ฝังไว้รวมเจ็ดไห

“ในที่สุด สิ่งที่เราสงสัยก็เป็นความจริง ใช่ไหม ท่านหมื่น”

หมื่นด้ามพร้าคดเอ๋ยกับสหายอย่างโล่งอก เมื่อความจริงได้ประจักษ์แล้วว่านครพิงค์เชียงใหม่ได้ถูกอาถรรพณ์เข้าจริงดังที่ตนคาดหมาย สองอำมาตย์ผู้ซื่อสัตย์ต่างก็มีความยินดีปรีดาที่บ้านเมืองอันเป็นที่รัก รอดพ้นจากการประทุษร้ายของข้าศึกศัตรูที่มุ่งทำลายล้างไปได้

“แต่กว่าจะรู้ความจริง ก็เกือบเสียท่า นี่ถ้าไม่ได้หมอไสยศาสตร์ทั้งสามมาช่วยแก้ ป่านนี้เราก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าพระเถระรูปนั้นได้กระทำผิด ดีไม่ดี ขันไปพูดเข้าก็อาจถึงหัวขาดด้วยกันทั้งคู่ก็เป็นได้” หมื่นหาญแต่ต้องนึกเห็นภาพที่ตนพูดแล้วต้องหลับตาด้วยความหวาดสยอง

“อย่างพ่อท้าวบุญเรืองก็ได้สิ้นพระชนม์ไปแล้วเพราะเหตุอันนี้ หมื่นม้าแก้วหาญก็เหมือนกัน ที่ต้องตายเพราะเมืองเชียงใหม่ต้องอาถรรพณ์ ถ้าจับไม่มันคันไม่ตายและหาหมอมารักษา ก็ยังไม่รู้ว่าจะมีใครอีกบ้างที่จะโดนโทษหัวขาดเพราะแรงอาถรรพณ์ที่ทำให้พระเจ้าเหนือหัวของเราตัดสินพระทัยผิดพลาดไป” หมื่นด้ามพร้าคดถอนใจอีกครั้งหนึ่ง

“หนอยนะ ดันมาแนะนำองค์พระเจ้าเหนือหัวของเราว่าเมืองเชียงใหม่ศรีเมืองอยู่นอฮีสาน แล้วก็ควรจะตั้งที่อยู่ของเจ้านครที่ตรงกูและปรากฏขึ้นในใจ

จะต้องด้วยศรีเมืองต้องด้วยลักษณะสัสดิศา แล้วว่าถ้ามีต้นไม้ใหญ่ให้ตัดทิ้งขุด
 รอนกระทั่งรากแก้วไม่ให้เหลือเลยอย่าเผลอ” หมื่นหาญแต่ต้องยังไม่หายโมโห
 เพราะตัวเองก็เป็นคนหนึ่งที่ถูกใช้ให้ไปคุมคนรื้อถอนถมคูปรการเวียงวังอันพระเจ้า
 เมือรายได้สร้างไว้ แม้ไม่พอใจก็มีอาจขัดรับสั่งขององค์พระเจ้าเหนือหัวได้

“แล้วมันยังให้เอาดินแระกับดินประดู่มาเป็นเสาเอกเสาโทอีกคู่หนึ่งด้วย
 พระเจ้าเหนือหัวของเราอีกทรงเชื่อ” หมื่นด้ามพร้าคัดทวนถึงความหลังอีกครั้งหนึ่ง
 “เออเนื้ ท่านหมื่นทราบหรือยังว่า พระเจ้าเหนือหัวทรงรับสั่งอย่างไรบ้างเกี่ยวกับ
 ไหยาเจ็ดโหลที่ขุดได้นะ”

“ข้าทราบมาว่า พระองค์ได้ทรงสั่งให้เอาไปเผาไฟเสียที่ หัวข้อ (สะพาน)
 เขียงคำ แล้วกวาดฝุ่นเกล้าลงแม่น้ำหมด เป็นอันไม่เหลือซากสักเท่าเมล็ดงา”

แล้วท่านหมื่นทั้งสองก็แยกทางกันตรงประตูศรีภูมิ เพื่อกลับไปสู่นิवासถาน
 แห่งตน

ประมาณหกร้อยปีต่อมา สถานที่แถวประตูเมืองที่เคยถูกข้าศึกศัตรูส่งคน
 เอาไหยมาฝังเพื่อทำลายความสงบสุขของชาวเมืองก็กลายเป็นหมู่บ้าน เรียกกันว่า
 หมู่บ้าน “ประตูหายยา” ซึ่งเลื่อนมาจากคำว่า “ประตูไหยยา” แต่ครั้งกระโน้น ปัจจุบัน
 นี้มีสุสานที่เผาศพของประชาชนมีชื่อเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปว่า “สุสานประตูหายยา”

ไก่ขาวเมืองลำพูน

เขา--เป็นชายหนุ่มที่มาจากเมืองแห่งตำนานนั้น ได้รับการศึกษาอย่างดีจากมหาวิทยาลัยศิลปากร ในแผนกปฏิมากรรม

เธอ--มาจากอำเภอหนึ่งชายเขตของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วยการอบรมเด็กชั้นมูลฐาน

ทั้งสองพบ - รู้จัก - และเป็นเพื่อนกันมาตามลำดับวัน - เวลา - กระทั่งเป็นเพื่อนสนิทและสนิทพอที่จะนั่งสนทนากันได้นาน ๆ ตามสถานที่อันเหมาะสมบางแห่ง แต่ลำพังสองคน

“จริงหรือคะ ที่เขาว่าเมืองลำพูนนั้นมีอาถรรพณ์ ใครคิดทำร้ายมิได้ คิฉิน เกยได้ขึ้นเพื่อน ๆ เล่าให้ฟัง ว่าเมืองละโว้พยายามยกกองทัพไปรบหลายครั้งแต่ต้องพ่ายแพ้กกลับมา”

“ผมเคยเป็นลูกศิษย์วัด เกยทราบมาบ้างเหมือนกันเรื่องเกี่ยวกับอภินิหารของกษัตริย์สมัยโบราณของเรา อย่างเรื่องไก่ขาวซึ่งเป็นไก่พิเศษประจำเมืองในรัชสมัยพระเจ้าอาทิตย์ราช”

“เรื่องเป็นอย่างไรคะ”

“เรื่องเหล่านี้ ความจริงเป็นเรื่องของการขอพระเกียรติกษัตริย์พระองค์นั้น แต่ฟังลูกศิษย์ทุกคนเหมือนกัน คือเมืองลำพูนหรือที่เรียกกันว่าเมืองหริภุญไชยในครั้งนั้นก็มีไก่ขาวตัวหนึ่งเกาะอาศัยอยู่บนต้นไม้ประจำเมือง เป็นไก่พิเศษ ขามเมื่อขึ้นขึ้นครั้งใด ก็ได้ขึ้นไปถึงกรุงละโว้ คือเมืองลพบุรีเดี๋ยวนี้---”

“คะ ออกจะไกลโขทีเดียว”

“พระเจ้ากรุงละโว้ ตลอดจนอาณาจักรอยุธยาได้ฟังก็เกิดตระหนกตกกันกันไปทั่ว เพราะทางกรุงละโว้เคยส่งกองทัพไปรบกวมเมืองลำพูนหลายครั้ง แต่ก็ต้องพ่ายแพ้กกลับมา โดยเฉพาะสมเด็จพระเจ้ากรุงละโว้นั้น ให้หวาดหวั่นพรันในพระทัยจนประทับที่ไหนก็ไม่เป็นสุขรู้สึกคล้ายกับว่าไก่ตัวนั้นกำลังจะมาทำอันตรายหรือจับเอาพระองค์ไป”

“คงจะเป็นเพราะประสาทไม่ปกติล่ะคะ”

“ทนฟังอยู่ไม่ไหว พระเจ้ากรุงละโว้ก็ให้หาปรีทิดโหราจารย์ตลอดจนนักปราชญ์ราชบัณฑิตประจำราชสำนัก เข้ามาประชุมปรึกษาคำด้วยเรื่องเสียงไก่ขันนั้น ว่าจะเป็นนิมิตร้ายบอกเหตุเภทภัยเป็นไฉน”

“แล้วยังไงอีกล่ะคะ” เธอทนไม่ได้ที่เห็นเขานั่งคิดนานเกินควร

“พราหมณาโหราจารย์ก็ทูลว่า อันไก่อันนั้นหากเป็นศรีแก่เมืองหริภุญไชย ครอบไก่อันนั้นขึ้นประจายามอยู่ตรานใด ตรานั้น เมืองหริภุญไชยก็หาความเดือดร้อนมิได้ ทั้งจะเป็นมหานครอันเจริญรุ่งเรืองหาที่เปรียบมิได้ แต่ที่ได้ยินเสียงขันมาถึงเมืองละโว้นั้น ก็มิได้เป็นภัยแต่ประการใดพราหมณาโหราจารย์ทูลให้ทราบดังนี้ พระเจ้ากรุงละโว้ก็ทรงพระราชดำริ ใครจะขับไล่ไก่อันนั้นไปเสียให้พ้น---”

“แหม นี่ปะ วิชาเขาเห็นอยู่ชัด ๆ”

เขายิ้มและเล่าต่อไป

“จึงเรียกอำมาตย์ผู้หนึ่งมาปรึกษา หาทางที่จะกำจัดไก่อันนั้น อำมาตย์ก็ทูลว่า อันไก่อันนั้นหากเป็นศรีแก่เมืองละโว้นั้น เพ็งจะเกิดใหม่ อำนาจยังอ่อนนัก และก็คงจะไม่เจตนิพนธ์ครอบครอบเสมอด้วยเทพารักษ์แห่งกรุงละโว้ของเราเป็นแน่ เมื่อถวายความเห็นที่เขยติตตามหาคนดีมีเวทมนต์ เพื่อจะให้มาจัดการทำพิธีประหารไก่อันนั้น ครั้นได้มาแล้ว ก็ตั้งการประกอบพิธีอาราธนาอารักษ์ที่รักษาพระนคร ขอให้ไปช่วยปราบไก่อันนั้นให้จงได้”

“เลิกกลายเป็นสงครามแห่งผู้วิเศษ หรือของเวทมนต์กาลา”

“ครับ จัดแจงเช่นไรวัวบวงสรวงเป็นการใหญ่ทีเดียวละในที่สุด อารักษ์ที่รักษาพระนครทนอยู่ไม่ได้ก็ต้องกระทำตามคำอัญเชิญของพระเจ้ากรุงละโว้ คืออาสาจะไปกำจัดไก่อันนั้นตามพระราชประสงค์”

“ผิดถูกไม่รู้ด้วย อารักษ์นี่ก็พิลึก”

“แล้วอารักษ์ก็แปลงเพศเป็นสามเณร ออกจากกรุงละโว้มุ่งหน้าไปยังเมืองหริภุญไชยทันที เทียวไปทุกหนทุกแห่ง เพื่อเสาะหาไก่อันนั้นที่ตนตั้งใจมาปราบ แต่ท่องเทียวไปจนทั่วพระนครลำพูนก็มิได้เห็น ที่นี้ก็เดินมะจุมมะงาหราไปถึงแม่น้ำแห่งหนึ่ง ชื่ออะไรผมก็จำไม่ได้แม่น้ำนั้นก็มีฝื่อนน้ำประจำเมืองลำพูนอยู่รักษา---”

“ชักพาดพิงไปถึงพระอภัยมณี ผีเสื้อน้ำเป็นเพศอะไรคะ”

“ไม่ทราบครับ ในตำนานคงไม่มีบอกไว้ ตกลงเป็นผีเสื้อน้ำไม่ปรากฏเพศ แต่ก็ดูร้ายและมีฤทธิ์อำนาจมาก แล้วก็แปลงกายได้ด้วย---”

“ก็สนุกใหญ่ ผีเสื้อน้ำแปลงกายเป็นหญิงสาวสวย แล้วช่วยให้สามเณรลืมหน้าที่ที่อาสาหมด ไซ้ไหมคะ”

เขามองดูเธออย่างเอ็นดู และยิ้มขึ้น ๆ

“เผอิญไม่ใช่ ผีเสื้อน้ำเพียงแต่แปลงกายเป็นจระเข้เข้าไปล่ขบกัดสามเณร อารักษ์แห่งเมืองละโว้เป็นพลวัน สามเณรก็ต่อสู้เป็นสามารถเหมือนกัน สู้กันไปสู้กันมา สามเณรเสียที่ถูกจระเข้ขบกัดร่างเสียขาดเป็นท่อน ๆ ถึงแก่กาลประลัยไป”

“อ้อ อารักษ์ก็ตายเหมือนกัน”

“ครั้งนั้น เขาว่าโลหิตของสามเณรอารักษ์ที่ถูกจระเข้ขบกัด ไหลเป็นธารน้ำไปตามลำน้ำพิงคั้นที่จนถึงเมืองละโว้ พระเจ้ากรุงละโว้ได้ประจักษ์ก็เสียพระทัย เพราะสูญเสียอารักษ์ประจำเมืองไปเสียแล้ว ตั้งแต่นั้นมา กรุงละโว้ก็อ่อนกำลัง หม่นหมอง มีแต่ความเสื่อม เพราะขาดอารักษ์ประจำเมืองตรงกันข้ามทางเมืองลำพูน กลับรุ่งเรืองยิ่งขึ้น พระเจ้าอาทิตย์ราชก็ให้พระราชทานพลีกรรมเช่นสรวงอารักษ์ประจำพระนครของพระองค์เป็นที่มโหฬารยิ่ง”

“จบเท่านั้นหรือคะ”

“จบเรื่องไก่ขาว แต่พระเจ้าอาทิตย์ราชยังทรงมีบทบาทอีกมาก นับเป็นกษัตริย์ที่มีบุญญาธิการยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ เพราะฉะนั้นจึงมีเรื่องมหัศจรรย์มากในรัชสมัยของพระองค์ แต่พระเจ้าอาทิตย์ราชพระองค์นี้ ตามตำนานบอกว่าเป็นเชื้อวงศ์รามัญ”

“เอ๊ะ ไม่ใช่ไทยดอกหรือคะ”

“ไม่ใช่ครับ เมืองลำพูนนี้สมัยแรกฤๅษีที่สร้างส่งคนไปเชิญพระนางจามเทวี เมืองละโว้มาปกครอง ต่อมาพระราชนุครก็ได้สืบราชสมบัติสนองต่อจากพระมารดา ทรงพระนามว่า พระเจ้ามหันตยศ มีน้องชายชื่อนันทยศดำรงตำแหน่งมหาอุปราช ค่อนันต์มากที่ทรงมีราชนุครครองเมืองสืบต่อมาอีกหลายชั่วของวงศ์จามเทวี แล้วก็เกิดศึกกับเมืองละโว้หลายครั้ง แพ้บ้าง ชนะบ้าง จนเวลาล่วงไปกว่าสองร้อยปีจึงมีวงศ์อาทิตย์ราช”

“วงศ์อาทิตยราชอยู่ได้นานไหมคะ”

“กัณยานพอดู แต่มีการเปลี่ยนราชวงศ์ในตอนหลังอีก ครั้งสุดท้ายพระยาชัยบากรองอยู่ได้สิบปี ก็เสียแก่พระเจ้าเมงรายเจ้านครเชียงราย เป็นการเสียที่ไม่มีโอกาสได้กลับคืน จนวันสุดท้ายของชีวิต แม้จะคิดแก้มือก็ไม่สำเร็จ เป็นกษัตริย์ที่อภัพและนำสงสารที่สุดเท่าที่ผมทราบ แต่เมื่อสงครามก็คือสงครามมันก็เป็นสิ่งที่ช่วยไม่ได้ สมัยนั้น ใครมีอำนาจก็เที่ยวรบพุ่งตีชิงบ้านเล็กเมืองน้อย ใครชนะก็อยู่ ใครแพ้ก็หนีไปอาศัยเมืองอื่น”

“ดิฉันสนใจเรื่องเมืองลำพูน ว่าทำไมจึงมีแต่คนสวยเยอะแล้วก็เก่งในทางการช่างฝีมือ เช่น ทอผ้าได้อย่างวิจิตรพิสดารมาก”

“เห็นจะเป็นเพราะว่าลำพูนเคยมีเจ้าผู้ครองเมืองเป็นสตรีแล้วก็ตอนที่พระนางจามเทวีเสด็จไปครองเมืองนั้น ได้ทูลขออนายช่างทุกชนิดตลอดจนผู้ทรงวิทยาความรู้ต่าง ๆ ไปด้วยเป็นอันมากกระมัง”

“อ้อ ดิฉันว่าไม่จริงหรอก ถ้าเช่นนั้น ทำไมชาวละโว้ทางลพบุรีจึงไม่มีวัฒนธรรมอย่างที่ชาวลำพูนมีล่ะคะ ถ้าเผื่อเป็นอย่างที่คุณว่าก็น่าจะมีช่างเหลืตกค้างอยู่บ้าง”

“เอ อันนี้ก็น่าคิด บางทีจะเป็นเพราะว่า ลำพูนเคยปกครองโดยพวกมอญ สุธรรมวดี และเกี่ยวข้องกับพัวพันกันมานานจึงมีการแลกเปลี่ยนวิชาความรู้กัน เดียวนี้ลำพูนก็ยังเหลือพวกเชื้อสายมอญและเงินที่ตกค้างมาหลายชั่วคน มีหมู่บ้านหนึ่งเรียกกันที่บ้านเวียงของ เดียวนี้ก็เรียกอย่างนั้น วันหลังถ้าคุณไปเที่ยวลำพูน ผมจะพาไปดู บางทีจะได้ฟังนิยายอีกสักเรื่องหรือสองเรื่องจากที่นั่น ถ้าคุณไม่เบื่อ”

“ไม่เบื่อแน่เทียวค่ะ คุณพ่อดิฉันเป็นชาวลพบุรี แต่อพยพตามคุณแม่มาอยู่กรุงเทพฯ ท่านคงยินดีที่จะได้ฟังเรื่องราวระหว่างชาวละโว้กับชาวลำพูนอยู่บ้าง แม้จะเป็นเพียงเรื่องจริงอิงนิยายก็ตาม”

ผาวังชู

สถานที่นั้น เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สวยงามยิ่งอีกแห่งหนึ่งของนคร เชียงใหม่ต่อกับชายแดนนครลำพูน ไม่ค่อยจะมีใครรู้จักมากนัก แต่เมื่อภักดินี้ไปถึง เชียงใหม่ใครคนหนึ่ง ซึ่งเคยเป็นเพื่อนกันมาแต่ครั้งยังเรียนอยู่ชั้นมัธยมก็ได้ “วาด ภาพ” ให้เธอฟังดังนี้

“เหมือนกิ่งฟ้าที่ยื่นออกไปสู่กลางหาอย่างผาดเงี้ยวเหมือนหมู่เมฆ มี รุกขชาติเถาวัลย์พันห้อยย้อยลงระย้าเหมือนม่านธรรมชาติเขียวขจี ประดับด้วยสีขาว สีเหลืองแต้มเป็นดอกดวงงามเด่น ข้ามลมรำเพยม่านไม้ธรรมชาติก็พัดปลิวไปมา ที่ หน้าผานั้นเล่าก็ประกอบด้วยแท่นหินใหญ่ลาดลงไปในห้วย ซึ่งมีน้ำใสไหลผ่านไม่ ขาดสาย มีฝูงปลาเวียนว่ายในน้ำใสเห็นถนัด มันดำผุดดำว่ายเล่นน้ำเป็นฟองฝอย บางครั้งก็ดูเหมือนจะหลอกล้อคนที่ไปชื่นชมแล้วก็ผลุบหายลงไปได้ท่อน้ำ เมื่อ แหงนมองขึ้นไปบนหน้าผาอันสูงชันดูดังกิ่งฟ้าดังกล่าว เขารู้สึกใจหาย...”

“ทำไมจะต้องใจหายคะ” ภักดินิถาม

“เพราะนึกว่ามันสูงเหลือเกิน สูงตั้ง 120 ฟุต สะโงกเงือกลงมาตรงแอ่งน้ำ ที่ล้นไหลลงไปสู่แม่น้ำเมืองลำปาง”

เขาเรียกว่าเขาอะไรล่ะคะ

“เฉพาะตรงนั้น เรียกกันมาแต่โบราณว่า “ผาวังชู”

“อื๊อ ชื่อน่ากลัว”

“เรื่องก็น่ากลัวและน่าเศร้าด้วย ใครไปถึงที่นั่นจะต้องนึกถึงนิยายรักของ หญิงชายคู่หนึ่ง ซึ่งต้องมาจบลงตรงที่ผาวังชู”

“แหม ภักก็ไม่อยากฟังเสียแล้วละ คงเป็นเรื่องเศร้าไร้ไพบูลย์คะ ธาณิศ”

“ฟังหน่อยเถื่อน่า เรื่องอย่างนี้ชีน่าฟัง ฟังเขายังจำเอาไปเขียนไว้ในหนังสือ ที่เกี่ยวกับเมืองไทยเลย เราเป็นคนไทยแท้ ๆ น่าจะฟังเอาไว้ประดับความรู้”

“ภักไม่ชอบเรื่องเศร้านี้คะ สงสาร ฟังแล้วกลัวจะน้ำตาไหล”

“อย่างจริงจังนักซิคะ คิดเสียว่าเป็นเพียงนิยาย เหมือนกับเรื่องดามองล่ายที่

ประจวบใจล่ะ นี่ก็เหมือนกัน เรามาฟังกันอย่างนิยายประจำถิ่นหรือนิยายพื้นบ้าน ก็สนุกดีเหมือนกัน”

“เรื่องเป็นอย่างไรคะ”

“ตกลงฟังใช่ไหม เอาละนะ ฟังให้ดี.....อ้อ ต้องขอเกริ่นเอาไว้สักหน่อย ผาวังชู้เนี่ยะจินตกวีเอกของลานนาไทยที่เคยตามเสด็จเจ้าอื้อปราชราชวงศ์แห่งเชียงใหม่ ไปสำรวจป่าแถบนั้นเพื่อเก็บค่าไม้จะไรของท่านก็ไม่ทราบ ท่านกวีเอกก็เลยไปแต่งนิราศไว้บทหนึ่งกล่าวถึงเรื่องผาวังชู้นี้ด้วย”

“ลองว่าให้ฟังหน่อยได้ไหมคะ”

“ว่าอะไร บทกวีที่ท่านแต่งไว้นะรี อย่าเลย ถึงว่าได้ภักดีฟังไม่รู้เรื่อง เรายังคิดว่า เล่าแต่เรื่องให้ฟังย่อ ๆ ตกลงไหม”

“ตกลงค่ะ เล่าเร็วเข้าเถอะ ชักอยากฟังขึ้นมาแล้ว”

“ก็อย่างนี้...ครั้งหนึ่งนาน...นาน...นานจนไม่รู้จะบอกได้อย่างไรว่าเป็นปีใด พ.ศ. ไหน มีเจ้าหญิงไตองค์หนึ่ง สวยมาก...”

“สวยเหมือนใคร แล้วทำไมถึงเรียกเจ้าหญิงไตด้วย ฟังไม่เพราะเลยสักนิด”

“สวยเหมือนภักดีแหละ ชื่ออะไรก็ไม่ทราบ คำว่าไตหมายถึง “ไท” แต่ออกเสียงเป็นไตตามสำเนียงของคนโบราณ เจ้าหญิงสวยของคันทันเมื่อเจริญวัยขึ้นมาก็เกิดไปรักกับชายหนุ่มผู้หนึ่ง...”

“บอกด้วยหรือเปล่าคะ ว่าชายหนุ่มนั้นชื่ออะไร ?”

“เขาคงมีบอกไว้เหมือนกัน แต่คนที่เล่าต่อ ๆ กันมาเกิดลืมเสีย ตกลงก็เลยไม่มีชื่อทั้งพระเอกนางเอกสมมุติว่าพระเอกชื่อธานีศ นางเอกชื่อภักดีนี่เอา”

“ไม่เอา ไม่เอา ธานีศนี่แหละชอบสมมุติอะไรบ้า ๆ ไม่เห็นน่าฟัง เล่าต่อไปช้ะชื่อไม่มีก็ไม่ต้องบอก เอาเป็นว่าเข้าใจกัน”

“ชายหนุ่มคนนั้นก็รักเจ้าหญิงมากเป็นที่สุด ทั้งสองต่างก็มีความรักกันอย่างสุดซึ้งแนบแน่นเหมือน...เหมือน...”

“เอาเถอะคะอย่าแก่เปรียบเทียบนักเลย บอกว่ารักกันมากก็พอจะเข้าใจแล้ว”

“แต่เพราะความแตกต่างในเรื่องฐานะ ศักดิ์ตระกูล ความรักของเขทั้งสองจึงต้องประสบกับอุปสรรค เป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงเกินไป ยากที่จะต่อสู้ฝ่าฟันเพื่อไปสู่จุดหมาย ในเมื่อกำเนิดของเขาทั้งสองแตกต่างลักษณะดังฟ้ากับดิน”

“พระเอกไม่ได้เป็นเจ้าของด้วยหรือคะ”

“ก็เปล่าละซี ถ้าเป็นเจ้าชายเรื่องทั้งหมดก็ต้องลงเอยอย่างแฮปปี้เอนด์ ผา
วังซูไม่ต้องมีนิยาย”

“คะ แล้วเป็นอะไรล่ะคะ ไม่ใช่เจ้าชาย”

“เป็นลูกชายของมหาอำมาตย์ท่านหนึ่ง...”

“เอ๊ะ ก็ไม่ได้ต่ำด้อยจนเกินไปนี่คะ ธาณิศ เป็นถึงบุตรของมหาอำมาตย์ ไม่น่าจะรังเกียจ”

“ก็นั่นละซี แต่ที่นี้เกิดเป็นอำมาตย์ซึ่งอยู่ในรัฐ ๆ หนึ่งซึ่งเป็นกันมาแต่ครั้ง
ไหนก็ไม่รู้”

“โธ่เลยต้องมารับบาปทั้งคู่”

“นี่ก็อย่าเพิ่งทำหน้าเศร้าอย่างนั้นหน่อยเลย เดี่ยวธาณิศก็เล่าไม่จบเพราะ
สงสารคนฟังที่จะต้องหลั่งน้ำตา”

“เล่าต่อไปเถอะคะ อย่าทำเป็นคนสงสารภักทน้อยเลย คนทั้งสองเกิดรัก
กันแล้วเป็นอย่างไรต่อไปล่ะคะ”

“ก็ถูกขัดขวางไม่ให้ติดต่อกัน แต่ความรักก็คือความรัก ไม่มีกำแพงชนิด
ใดที่จะสูงเกินไปเหมือนกับที่โรเมโอบอกว่า “เพราะรั้วศิลาแผ่น บ่มีอาจกันรักได้”
นั่นแหละ เจ้าหญิงกับลูกชายอำมาตย์ต่างเมืองหาโอกาสลอบพบปะกันเสมอเหมือน...
เหมือน...”

“คะ คะ เหมือนใครก็ได้หนีออกจากภักคินีกับธาณิศ แล้วอย่างไรอีกต่อไปคะ”

“แหม ช่างไหวพริบก...เอ้อ ที่นี้คนทั้งสองก็สุดจะทนอยู่ห่างกันต่อไปได้เพราะ
นับวันก็มีแต่จะถูกกีดกันห้วงวันคืนที่จะได้อยู่ร่วมกันตามประเพณีนั้นปรากฏ
ว่าไม่มีในปฏิทิน...อ๊ะ ไม่ใช่ซี สมัยโน้นไม่มีปฏิทินนี้ ขอโทษ เล่าเพลินไปหน่อย”

“นั่นละซีคะ มัวแต่ “ฝอย” อยู่นั่นแหละ เลยไม่ต้องรู้เรื่องกัน”

“แน่ ักก็ใช้คำว่า “ฝอย” เหมือนกันนะ นึกว่าจะไม่ใช่ เอาละทีนี้จะเล่า
ต่อไม่เลลโลล เป็นอันว่าเราทั้งสองไม่มีวันจะได้สมรักแน่ แล้วถ้าจินร่อยุ่ก็มีแต่
ทางห่างเหินกันไปทุกวัน วันหนึ่ง ทั้งสองก็นัดหมายกันว่าจะหนีตามกันไป...”

“โอโฮ เจ้าหญิงช่างใจเด็ดแท้ ไปกันโดยวิธีไหนคะ ธาณิศ”

“สมัยโน้น จะมีวิธีไหนนอกจากจะพาขึ้นม้าหนี เขานัดหมายกันเป็นที่เรียบร้อยแล้วพอได้เวลานัด ชายหนุ่มก็นำม้าไปคอยรับเจ้าหญิงในที่ลับ ๆ ตามแห่งหนึ่งนอกกำแพงเมือง”

“ม้าก็ตัวคะ”

“ตัวเดียว เพราะเจ้าหญิงทรงม้าไม่เป็น เป็นอันว่านั่งม้าไปด้วย พระเอกก็จับม้าออกจากเมืองในกลางดึกคืนนั้น”

“เก่งใจเด็ดกันทั้งสองคน ถ้าเป็นภักคองไปไม่รอดแน่”

“นี่ก็ไปไม่รอดเหมือนกัน เพราะทางฝ่ายเจ้าพ่อของเจ้าหญิงทราบเรื่อง ก็เลยนำไพร่พลควมม้าไล่ติดตามมาไม่รอช้า พอได้ม้าของเจ้าหญิงกับซู้รักวิ่งมาถึงฝั่งแม่น้ำซึ่งเป็นหน้าผาสูงตั้งร้อยยี่สิบฟุต เป็นอันสุดสิ้นหนทาง ไม่ทราบจะหนีไปทางไหน เสียใจเสียใจที่ติดตามก็กระชั้นใกล้เข้ามาทุกขณะ ไม่ต้องสงสัยว่าอีกไม่กี่อึดใจนี้ เขาทั้งสองจะต้องถูกจับตัวไปลงโทษสถานหนัก มันอาจจะเป็นโทษประหารให้ถึงตายก็ได้”

“โฮ โฮ น่าสงสารเหลือเกินนะคะ ธาณิศ”

“มันเป็นหน้าที่ที่จะต้องตัดสินใจเสียแล้ว จะให้เขาจับหรือว่าจะตายพร้อมกันทั้งสองคนในนิยายที่เขาเล่าต่อ ๆ กันมาบอกว่า ชายหนุ่มไม่กล้าตัดสินใจ คงชักม้ารื้ออยู่ตรงหน้าผา เจ้าหญิงซึ่งนั่งมาข้างหลังจึงเปลี่ยนมานั่งข้างหน้าเธอขอเป็นผู้ถือบังเหียนเอง แล้วดีม้าให้วิ่งลงมาจากหน้าผาแต่พลานั้น”

“อนิจจาเอ๊ย ช่างน่าอนาถเสียนี้กระไรเลย”

“ตั้งแต่นั้นมา ผาสูงแห่งนั้นก็เลยได้ชื่อว่า “ผาวิ่งซู้” และสิ่งต่าง ๆ ที่หล่นมาจากหน้าผารวมทั้งร่างของคู่รัก ทั้งสองก็เล็กลงเป็นชื่อแก่งหลายแก่งในลำน้ำปิง เป็นที่ระลึกถึงนิยายรักรัตนทศของเจ้าหญิงและลูกชายมหาอำมาตย์ซึ่งถือความรักเป็นศาสนา มาจนทุกวันนี้”

ถ่านางคอย

“ชายใดไม่เที่ยวเที่ยวไป ทุกแคว้นแดนไพร

ก็ไม่ประสบพบสุข

ชายใดอยู่เหี่ยวเนาทุกข์ ไม่ค้นชนชุก

ก็ชื่อว่าชั่วมัวเมา”

“เอ๊ะ นั่นเสียงใครมาร่ายโคลก อ้อ อัปสรนี่เอง”

“พูดแล้วพูดก็ก้าวเข้ามานั่งแปะลงบนชิงช้าซึ่งตั้งอยู่ภายใต้ร่มไม้ใบหนา ส่วนอัปสรนั่งเอกเขนกอยู่บนม้าหินทำหน้าตาเหมือนกำลังเคลิ้มฝัน ทันใดนั้น สุมาลีกับจันทร์ก็ยกถาดผลไม้ออกมาคนละถาด มีเม็ดทองและกระดาศเข็ดมืออีกกล่องหนึ่ง ทั้งหมดลดตัวลงนั่งบนเสื่อล้อมรอบถาดผลไม้

“เงาะวันนั้ - ดี ลางสาดก็หวานแหลม ใครชอบอะไรก็เลือกรับประทาน ตามสบายอย่าให้ต้องเขินซ้ำเลยนะ” สุมาลีซึ่งเป็นเจ้าของบ้านกล่าวปฏิสันถาร แล้วตัวเองก็คว้าลางสาดมาถือไว้ข้อหนึ่ง สูดหายิบเงาะ แต่พอนึกอะไรได้ก็หันไปทางอัปสร

“นี่ สร เมื่อกี้ตัวอะไรนะ ได้ยินแล้ว ๆ เรื่องเที่ยว ๆ ไหนลองว่าให้ฟัง อีกครั้งหนึ่งดิ”

“อ้อ ว่าเรื่องไปอย่างนั้นเอง เก็บมาจากหนังสือนะ เขาพูดถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยว เลยทำให้นึกถึงจันทร์ เมื่อวานว่าไปได้เรื่องใหม่มาเรื่องหนึ่ง จะเล่าให้ฟังวันนี้ไม่ใช่หรือ”

จันทร์กำลังหยิบเงาะมาผ่ารับประทานได้ผลเดียวร้องขอความเห็นใจว่ายังไม่พร้อม ขอรอสักครู่ก่อน ทุกคนตกลง ให้อเวลาคอยสับหั่นานาห์

“แหม พวกนี้นะใจร้าย เห็นเราเป็นวิทยุกระจายเสียงไปได้ พอเจอะหน้าเป็นต้องเกณท์ให้เล่าเรื่องโน้นเรื่องนี้” จันทร์บ่นออก แต่หน้านั้นยิ้มระรื่น

“ก็ด้วยอยากตั้งต้นเป็นผู้รู้ทำไมล่ะ” สุดาพูดขึ้น ๆ คายเม็ดลางสาดใส่กระดาศห่อไว้เพราะว่าไม่มีกระโถนมาด้วย “ว่าแต่วันนี้จะเล่าเรื่องอะไร เกริ่นให้รู้หน่อยได้ไหม”

“ได้ เมื่อวันก่อนได้รับจดหมายจากเพื่อนที่จังหวัดแพร่ เขียนเล่าเรื่องนำมาให้ฟังและตอนท้ายจดหมายก็ชักชวนให้เราไปเที่ยวแพร่ปลายปีนี้ เขาจะพาไปเที่ยวถ้ำผานางหรือถ้ำนางคอยและถ้ำนี้ก็มีความเป็นมาอย่างพิสดาร เราคิดว่าจะพยายามเก็บเงินไว้สักจำนวนหนึ่งไว้ไปชมแต่วันนี้จะเล่าให้ฟังก่อน เพื่อพวกเราใครอยากไปก็จะได้รวมกันไปเป็นคณะ”

“โอ วิเศษจริง” สุมาลีร้อง “เราขอสมัครคนหนึ่งละ เมื่อไหร่เป็นเมื่อนั้นทีเดียว”

“ฉันต้องขออนุญาตคุณแม่ก่อน” อัปสรปรารภ “เอ้า ตั้งต้นเรื่องได้แล้วละ จันทร เลยสืบห้านาทีนานแล้ว”

จันทรอยากจะคัดค้านว่ายังไม่ถึงเวลา แต่เมื่อถูกเพื่อน ๆ รุกเร้าหนักเข้าก็ยอมแพ้ แต่ยังมีเงื่อนไขอยู่ข้อหนึ่ง นั่นคือ ไม่ให้ใครขัดคอเวลาที่เธอกำลังเล่าเรื่องอยู่

ทุกคนยอมตกลง จันทรจึงได้วางมือจากผลไม้และตั้งต้นบรรยายเรื่องราวอันเกี่ยวกับ “ถ้ำนางคอย” ซึ่งชื่อของมันชวนให้สะท้อนสะท้านใจชอบกล

“มันเป็นนิยายรักรัตนคดีอีกหนึ่งเรื่องหนึ่งซึ่งไม่มีการยืนยัน แต่มีหลักฐานปรากฏเป็นรูปร่างของ “นางคอย” อยู่ในถ้ำลึก ขอให้ฉันได้เล่าเรื่องราวความเป็นมาของ “นางคอย” เสียก่อนก็แล้วกันนะ แล้วถึงค่อยบรรยายลักษณะของ “นางคอย” ที่หลัง” เมื่อทุกคนพยักหน้า จันทรจึงได้เล่าต่อไปอีกไม่ชักช้า

“ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว จะเป็นก็ร้อยก็พันปีไม่มีใครยืนยัน เป็นแต่เล่าสืบ ๆ กันมาว่ายังมีเจ้าหญิงองค์หนึ่ง เกิดในราชตระกูลกษัตริย์ เจ้าหญิงจะทรงพระนามอย่างไรไม่ปรากฏ ทราบแต่ว่า ทรงความงามอย่างหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ความเป็นราชธิดากษัตริย์ทำให้เจ้าหญิงต้องอยู่ในราชประเพณีที่จะสมรสกับคนสามัญไม่ได้ แต่พระราชประเพณีนั้นยังมีอนุภาพน้อยกว่าความรัก ดังนั้น เจ้าหญิงจึงได้พบ และรักกับชายสามัญคนหนึ่ง มีนามว่า “เดชะ” นับเป็นความรักที่แน่นแฟ้นรุนแรงอย่างที่มีอาจหักห้ามเสียได้...”

“ฉันเชื่อว่าความรัก มักจะหักห้ามไม่ค่อยได้ทั้งนั้น” สุดาอดสอไม่ได้ตาม

“นั่นสิ คนคู่นี้ก็เหมือนกัน ความรักของเขาไม่มีสิ่งใดกีดกันเสียได้ แม้แต่อาชญาของกษัตริย์ผู้เป็นพระราชบิดา เจ้าหญิงได้ตกลงพระทัย เสด็จหนีไปกับเดชะชาสามัญผู้เป็นมาณพินดวงใจอย่างกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ทั้งสองขับม้ามุ่งตรงมาทางทิศใต้ โดยมีกองทัพของพระราชบิดาติดตามมาข้างหลัง เดชะพาเจ้าหญิงหลบไปอาศัยอยู่ในถ้ำลึกและอยู่กินด้วยกันในถ้ำนั้น จนเกิดบุตรออกมาคนหนึ่ง แต่ทางบ้านเมืองของเจ้าหญิง พระราชบิดาก็ไม่ละความเพียรในการติดตามค้นหาพระราชธิดาผู้เป็นที่รักและห่วงหาของพระองค์คงส่งกองทหารออกเสาะค้นหาอย่างไม่หยุดยั้งจนกระทั่งวันหนึ่ง พวกแมวมองก็สืบทราบว่ เดชะพาเจ้าหญิงสุดที่รักของเขาไปอาศัยอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่ง”

“โอ้ ไม่พอทีเดียว” สุมาลีครวญอย่างเห็นอกเห็นใจเต็มที่

“พอความทราบถึงพระราชบิดา พระองค์ก็ไม่รอช้า สั่งให้กรีธาทัพมุ่งตรงมาที่ถ้ำนั้นทันที ก็พบคนทั้งสองอยู่ในถ้ำนั้นจริงดังที่ได้รับรายงาน พระราชบิดาของเจ้าหญิงได้สั่งให้ทหารฉุดคร่าเอาตัวเดชะออกมาสืบจากพระราชธิดา โดยไม่สนใจกับเสียงกราบทูลร้องขอชีวิตของเจ้าหญิงที่รำไห้อาลัยรักสามีของเธอ แต่มีโยที่เธอจะร้องคร่ำครวญสักปานใด พระบิดาก็มิได้ทรงเห็นใจแม้แต่น้อย”

“ช่างโหดร้ายจริง กษัตริย์องค์นี้” อัปสรทอดถอนใจ

“ระหว่างที่ทหารกำลังกระชากลากอุเดชะไปต่อหน้าต่อตานั่นเอง เจ้าหญิงได้ร้องขึ้นว่า “เดชะชา ถึงเราถูกพรากจากกันโดยวิธีใดก็ตาม หญิงก็จะรักเธอ ซื่อสัตย์ต่อเธอ...และจะขอกอยเธออยู่ที่ถ้ำนี้ แม้ว่าชีวิตของหญิงจะสั้น ก็ขอขอนั่งกอยเธออยู่เช่นนี้จนกว่าโลกจะดับสูญ ไม่มีอำนาจใด ๆ จะมาบังคับมิให้หญิงกอยเธอเสียได้ หญิงจะกอย...จะกอยจนกว่าเธอจะกลับคืนมาหาหญิงอีก...จะกอย...และ...จะกอย...” จันทราทำเสียงเหมือนตัวละครกำลังแสดงบทบาทจากเครื่องรับวิทยุและแล้วก็เล่าต่อไปด้วยเสียงปกติดังเดิม

“...แต่พระราชบิดาไม่ทรงเห็นพระทัยพระราชธิดาเสียเลย กลับสั่งทหารให้นำเอาตัวเดชะพราไปเสียจากเจ้าหญิง และได้นำไปประหารเสียในที่สุด”

“โอ้ โอ้ น่าสงสารเหลือเกิน” สุดารำพันเสียงสะท้าน

“ฝ่ายเจ้าหญิง เธอไม่ยอมกลับไปยังบ้านเมืองของเธออีก คงถึงขั้นที่จะขออาศัยอยู่ในถ้ำนั้น เพื่อคอยสามีของเธอ เธอไม่ยอมกระดุกกระดิก ไม่ยอมเคลื่อนไหว สองแขนทอดลูกน้อยไว้ในบอก นิ่งคอยสามีสุดที่รักวันคืนผ่านไป ร่างของเธอได้กลายเป็นหินสติดอยู่ในคูหาในท่าของการรอคอยชายคนรัก ซึ่งได้ถูกประหารสิ้นชีวิตไปก่อน ทุกวันนี้ ในถ้ำดังกล่าวจะมีหินก้อนหนึ่งรูปร่างเป็นหญิงสาวโสภา ผมยาวประบ่า สองแขนโอบกอดเด็กน้อยไว้อย่างสุดแสนเสนาหา แต่ท่าที่นิ่งนั้น แสดงชัดว่าเธอกำลัง “คอย” ใครคนหนึ่งอยู่อย่างตั้งอกตั้งใจ ถ้ำนั้น ก็เลยได้รับขนานนามว่า “ถ้ำนางคอย” หรือ “ถ้ำผานาง” มาจนกระทั่งทุกวันนี้”

“เป็นอันว่าเราจะต้องพยายามเดินทางไปชมถ้ำนี้ในโอกาสใดโอกาสหนึ่งจนได้ละ...พวกเราใครจะไปบ้าง” สุดาซึ่งขบขึงกับเรื่องนี้ยิ่งกว่าใคร ๆ ร้องประกาศออกมาดัง ๆ ปรากฏว่าไม่มีใครปฏิเสธ จันทรจึงต้องอธิบายถึงระยะทางที่จะไปตามที่ได้ทราบมาจากจดหมายของเพื่อนชาวแพร่อีกครั้งหนึ่ง

“ก็ไม่ใช่ของยากอะไรที่เราจะเดินทางไปชม คือเราซื้อตัวรถดาวน์สายเหนือไปลงสถานีเด่นชัย แล้วนั่งรถยนต์ต่อไปหาที่พักได้แล้ว วันรุ่งขึ้นก็หารถไปส่งถึงถ้ำระยะทางเหินจะอยู่ในราวห้าหรือหกกิโลเมตร ไปตามถนนสายแพร่...น่าน แล้วแยกจากถนนเข้าไปอีกประมาณ 1 กม. ก็ถึงถ้ำ เขาบอกว่าควรจะไปในราวเดือนเมษายนเพราะเขามีงานประจำปีคนนิยมไปกันมาก ถ้ำตั้งอยู่บนผาสูง ต้องมีไฟฉายหรือตะเกียงเจ้าพายุส่องทาง เขาเล่ามาว่า ภายในถ้ำมีความงามอย่างมหัศจรรย์ และภายในถ้ำยังมีแท่นนอนของเจ้าหญิง มีสระสงวน มีม่านมีฉากสวยงามอย่างวิจิตรพิสดาร เอ๊ะ เห็นจะจบได้กระมัง กอแห่งเต็มทนแล้ว”

พอจันทรบอกเช่นนั้น พวกเราก็รู้สึกจอบอกเงาะให้เธอรับประทานเป็นการใหญ่

เจดีย์เจ็ดยอด

สุภาพบุรุษผู้ซึ่งนำเราไปชมปูชนียสถานแห่งนั้น นับว่าเป็นข้าราชการปกครองที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลานนาไทยพอสมควรทีเดียว ขณะที่เขาอธิบายถึงเรื่องราวความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ ในจังหวัดที่เขาประจำทำงานอยู่เราเกือบจะเคลิ้มไปว่ากำลังร่วมทางไปกับอาจารย์สอนประวัติศาสตร์ท่านหนึ่ง หรือมิฉะนั้นก็คือตัวแทนของชาวนครพิงค์สมัยโน้น

“เชียงใหม่ร่ามนักค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และตำนานหลายคนครับ” เขาบอก “ทั้งที่เป็นการทำงานและสมัครเล่น อย่างอาจารย์ขุ่ม ฌ บางช่วง ก็เคยสอนประวัติศาสตร์ผมมาตั้งแต่สมัยเรียนอยู่ที่ยุพราช ฯ อาจารย์ท่านมหามั่นวัดเจดีย์หลวงซึ่งมรณภาพไปหลายปีแล้ว ก็เป็นอีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นพหูสูตรในทางตำนานต่าง ๆ คุณสงวน โชติสุขรัตน์ก็อีกคนหนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญทางประวัติศาสตร์ลานนาไทย อีกคนหนึ่งซึ่งอาจพียงก็คือบุญเลิศ พิงพราวสี หรือเจ้าของนามปากกา “พิงพร” ซึ่งชอบค้นคว้าเรื่องโบราณเก่า ๆ นำมาเขียนเผยแพร่ให้คนอื่น ๆ ได้พลอยรับรู้ไปด้วย นำสงสารที่อายุสั้นเกินไป ถึงแก่กรรมด้วยอุบัติเหตุไปเมื่อเร็ว ๆ นี้เองครับ”

“แต่คุณเองก็รู้อะไรมากเหมือนกันนะ” อาคันตุกะผู้มาจากภาคกลางกล่าวชม

“เท่าที่ได้พาไปชมสถานที่สำคัญสองสามแห่งรู้สึกว่าคุณอธิบายได้แจ่มชัด ต้องขอขอบใจเป็นอย่างมาก นี่เราจะไปไหนกันอีกล่ะ คุณวัชรินทร์”

“ผมจะพาไปชมวัดพระเจดีย์เจ็ดยอดครับ วัดนี้เป็นสิ่งปลูกสร้างที่น่าสนใจมากครับ”

“เมื่อก่อนถูกทอดทิ้ง ให้ปรักหักพังไม่มีใครเอาใจใส่ แต่พอคุณ——” เขาออกชื่อบุรุษอีกผู้หนึ่งซึ่งมีตำแหน่งเหนือกว่า “---มาอยู่ท่านก็ให้บูรณปฏิสังขรณ์แล้วลงทางเข้าออกให้เรียบร้อยนิมนต์พระภิกษุให้มาจำพรรษาอยู่วัดนี้มีอายุยืนนานมากครับ ตามตำนานเห็นจะไม่ต่ำกว่า 400 ปี”

“สร้างในสมัยไหนทราบไหมครับ” ท่านผู้อาวุโสในคณะของเราถามอย่างสนใจ พอถึงขณะนั้นรถที่เรานั่งไปเลี้ยวเข้าไปในบริเวณวัดเรารู้สึกว่าทั่วบริเวณเต็มไปด้วยความครึ้มเย็นมีต้นไม้และป่าละเมาะขึ้นเต็มไปทั่วบริเวณอันกว้างขวาง

“นั่นไงครับ สรรพคุณทรเดียนั้นต้นเงินเสียแล้ว แต่ก็มีเค้าว่าเคยเป็นสระมาก่อน เมื่อก่อนท่านถามผมว่าวัดนี้สร้างในสมัยไหน ผมพอจะทราบอยู่บ้าง แต่ไม่นานนัก พระเจ้าติโลกราชกษัตริย์องค์หนึ่งแห่งนครพิงค์เป็นผู้สร้างครับ โดยจำลองแบบมาจากพุทธคยาแห่งอินเดีย”

“เรียกวัดอะไรแน่ะ ชื่อวัดพระเจดีย์เจ็ดยอดรู้สึกว่าจะสามัญไปสักหน่อย”

“อีกชื่อหนึ่งคือ วัดโพธารามมหาวิหารครับ แต่เพราะพระเจดีย์มีเป็นเจ็ดองค์หรือเจ็ดยอด ชาวบ้านก็เลยเรียกว่าวัดเจ็ดยอด ส่วนที่ขนานนามว่าวัดโพธารามมหาวิหารนั้น เนื่องมาจากที่พระเจ้าติโลกราชได้ทรงนำดินโพธิ์จากเกาะลังกามาปลูกไว้ด้วย”

คณะของเราเดินตามผู้นำเที่ยวเข้าไปยังที่วิหารหรือโบสถ์เก่า ๆ หลังหนึ่ง เราต่างก็ได้ไปกราบนมัสการพระภิกษุที่ประจำอยู่ที่นั่น และได้รับจากภรรยาคนละเล็กน้อยตามธรรมเนียมเพื่อท่านจะได้นำไปบำรุงวัด เสร็จแล้วผู้นำเที่ยวก็พาเราไปชมองค์พระเจดีย์ซึ่งครั้งหนึ่งคงจะสวยงามและวิจิตรพิสดารยิ่ง

“เมื่อก่อน ท่านคงจะสังเกตเห็นแล้วนะครับ ว่าวิหารรูปสี่เหลี่ยมนั้นนะ ก่อด้วยศิลาแลงกับอิฐปนกันแต่ดูเหมือนอิฐจะมีอยู่ไม่มากนัก” ผู้นำเที่ยวของเรากล่าว

“จริงซี แล้วก็รอบฝาผนังสองด้านเหนือกับใต้ ยังมีรูปปั้นเทพนมสวยงามมาก ฝีมือช่างปั้นก็วิเศษ น่าเสียดายที่ชำรุดเสียหายไปหลายตัว น่าจะพยายามหาทางเก็บรักษาให้พวกคนรุ่นหลังได้ศึกษากันมั่ง เป็นฝีมือไทยแท้ไม่ใช่หรือคุณ”

“ใช่ครับ เป็นฝีมือช่างชาวลานนาไทยแท้ ๆ ทางกรมศิลปากรที่มาสำรวจก็ยืนยันเช่นนั้น ผมเคยพาชาวต่างประเทศมาชม เขาสนใจและพอใจในรูปเทพนมเหล่านั้นมากทีเดียวครับ ทุกคนบ่นเสียดายที่ของดี ๆ มีค่าถูกทอดทิ้งให้ทรุดโทรมน่าใจหาย”

“นี่หรือองค์พระเจดีย์ อิมม์ ใหญ่โตมหัศจรรย์ทีเดียวนะ องค์กลางนั้นเป็นองค์ใหญ่สุด เป็นรูปสี่เหลี่ยมเหมือนพุทธคยาจริง ๆ เสียดายที่บางองค์ทรุดโทรม

มากเช่นเดียวกับบางส่วนของวิหาร แต่มันก็ช่วยไม่ได้เพราะเวลาดั่งสรีรียกกันนาน ไขพอดูอยู่เอะ ตรงนั้นมีทางขึ้นไปบนเจดีย์ด้วยหรือ คุณวัชรินทร์”

“กรับ ขึ้นได้ แต่เวณัสตรีห้ามขึ้นกรับ ขอร้องท่านสุภาพสตรีด้วยเป็นข้อห้ามเกี่ยวกับศาสนา”

“ไม่เป็นไรค่ะ พวกเราเข้าใจดี” พี่สาวใหญ่ของเราตอบ

พวกเราได้แต่ยืนชะเง้ออยู่ข้างล่าง เมื่อพวกผู้ชายพากันขึ้นไปชมภายในองค์พระเจดีย์กัน อันที่จริงเราก็ไม่ค่อยสนใจกับสิ่งเหล่านั้นเท่าใดนัก เพราะสนุกสัวัยแก้วหรือน้ำตกแม่กลางไม่ได้ แต่ในคณะของเรามีผู้สูงอาวุโสและนักศึกษาทางโบราณคดีอยู่สองสามคน เราจึงพลอยได้รับความรู้ไปด้วย

ที่ข้าง ๆ วิหารมีแผ่นศิลาที่จารึกประวัติของวัดนี้ทำขึ้นใหม่เป็นตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน เราจึงพากันเดินเล่นไปรอบ ๆ เมื่อมองดูวิหารพระเจดีย์และสิ่งอื่น ๆ อันประกอบกันขึ้นเป็นวัด เรารู้สึกว่าจะได้กลิ่นไอบรรยากาศเก่า ๆ ลอยละล่องอยู่ทั่ว ๆ ไป สมัยแรกสร้างวัดนี้คงจะรุ่งเรืองสวยงามไม่มีที่ติ งานฉลองที่จัดขึ้นคงจะครึกครื้นไปด้วยเสียงฆ้องกลองกระหึ่มไปหมด ที่ลานวัดคงจะแออัดไปด้วยพวกข้าราชการที่ตามเสด็จ และคงจะมีพวก “ช่างฟ้อน” แต่งกายด้วยผ้าไหมสีสดห่มผ้าสะไบ ทัดดอกเอื้อง วาดลวดลายยักษ์ยักษ์กรายกรไปตามจังหวะดนตรี หอมกลิ่นดอกไม้ และกลิ่นธูปควันเทียนตลบอบอวลไปทั่ว ชาวเมืองก็คงจะมาชุมนุมกันอยู่ที่นี่ เพื่อเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระเจ้ามหาจักรพรรดิแห่งนครพิงค์ที่ซึ่งจะเสด็จมา ณ ที่นี้พร้อมด้วยพระมเหสีเหล่าสนมนางในทั้งหลาย

เราคลิ้มไปถึงภาพในอดีตครู่หนึ่ง พวกผู้ชายก็ลงมาจากข้างบน ทุกคนเหงื่อโชกหน้าโชกหลัง ท่าทางคงเหนื่อยไม่ใช่เล่น

“เออ คุณวัชรินทร์ เมื่อกี้คุณบอกว่าพระเจ้าติโลกราชรับสั่งให้จำลองแบบพระเจดีย์มาจากอินเดียนะ พระองค์เสด็จไปทรงสั่งงานเองหรือว่าโปรดให้ใครไป” ท่านผู้อาวุโสของเราถามอย่างสงสัย

“มิได้รับ พระองค์ท่านมิได้เสด็จไปเอง แต่ได้โปรดให้ท่านหมื่นด้ามพร้าคน นายช่างผู้อำนวยการ ซึ่งว่ากันว่าเป็นสถาปนิกมีชื่อมากท่านหนึ่ง กุมช่างเขียน ลานนาไทยเดินทางไปวาดภาพพุทธคยามาถวายพระเจ้าติโลกราช การเดินทางครั้งนั้นกล่าวกันว่าต้องเดินด้วยเท้า เพราะไม่มีพาหนะใด ๆ เหมือนดังสมัยนี้”

“เป็นเรื่องมหัศจรรย์มากนะ อ้อ ดูเหมือนใคร เคยบอกผมว่าได้เคยมีการกระทำกรรมสังคายนาขึ้นในลานนาไทยประเทศเป็นครั้งที่ 8 เข้าใจว่าจะกระทำกันขึ้นที่วัดนี้ใช่ไหม คุณวัชรินทร์”

“ถูกต้องครับ พระเจ้าติโลกราชแห่งราชวงศ์เม็งรายได้ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ในการนั้น และพระธรรมทินมหาเถระเป็นประธานคณะสงฆ์”

“คุณคงทราบแล้วสินะ ว่าการสังคายนาครั้งนั้น นับเป็นเกียรติประวัติอันสำคัญยิ่งของลานนาไทยประเทศและของประเทศไทยด้วย เป็นการแสดงถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในแผ่นดินลานนาไทยเมื่อ 400 ปีเศษล่วงมาแล้ว”

“ครับ นอกจากนี้วัดโพธารามมหาวิหารยังมีความสำคัญคือ เป็นที่สถิตของพระเถระที่สำคัญ เป็นต้นว่าพระมหาเถรโพธิ์รังษีที่ซึ่งได้รับงานหนังสือภาษาบาลีมีชื่อคือกัมภีร์จามเทวีวงศ์และตำนานพระพุทธสังคหะ ต่อมาในรัชสมัยพระเมืองแก้ว ก็มีมหาเถรเจ้าอาวาสวัดนี้อีกรูปหนึ่ง คือพระรัตนปัญญาญาณก็ได้แต่งกัมภีร์ชินกาลมาลินีเป็นภาษาบาลี มีชื่อมาจนทุกวันนี้”

“คุณนี่รู้อะไรมากเหมือนกัน ไม่เหมือนคนหนุ่ม ๆ โดยมากซึ่งไม่ค่อยสนใจกับเรื่องบ้านเมืองของตัว แต่กลับไปสนใจเรื่องของชาวต่างประเทศ อย่างนั้นน่าเสียดานะ”

“ขอบคุณครับ ผมเองก็ทราบอะไรไม่มากนัก อธิบายได้ยังไม่ละเอียดเท่าที่ควร”

“แก่นี้ก็ดีமாகอยู่แล้ว สำหรับการอธิบายที่ไม่ต้องกังขาารชอบใจคุณมากวัชรินทร์ ผมจะต้องไปขอบคุณท่านผู้ว่าการ ฯ ที่เลือกผู้นำเที่ยวให้ผมได้ดีเป็นที่พอใจมาก”

เพศฆาต แห่ง ทู่งหัวคน

“ไม่ถึงที่ตายก็ไม่วายชีวิตมี ใครพิฆาตเช่นฆ่าไม่อาสัญ หากถึงที่ก็คงตาย วายชีวิต ใครไม่ทันทำร้ายก็ตายเอง”

“นั่นไปจำของใครเขามา” สุดานั่นเองที่ใคร ๆ นึกว่าหล่อนกำลังหลับ แต่ที่แท้ก็เพียงแต่นอนหลับตา แต่หูยังได้ยินเสียงแจ้ว ๆ ของอัปสรซึ่งกำลังอ่าน หนังสือเล่มหนึ่งอยู่หนังสือนั้นเก่ามาก ขาดกระรุ่งกระริ่ง ปกหน้าปกหลังก็ไม่มี ที่ค้น มาอ่านได้ก็เพราะที่บ้านของอัปสรเขาถือคู่มือหนังสือเพื่อจัดใหม่ จึงได้หนังสือเก่า ๆ มาอ่านหลายเล่ม

สุมาลีเอื้อมมือไปปิดเครื่องรับวิทยุ แล้วสะกดจันทร์ซึ่งนอนเอาแขนเกย หน้าผากนิงอยู่

“นี่จันทร์ ไหนเธอว่าจะเล่าเรื่องการประหารชีวิตนักโทษของทางเหนือ สมัยโน้นในละ พอดีกำลังเหมาะที่อยู่กันพร้อมหน้า เริ่มได้หรือยังละ”

“เริ่มก็ได้ แต่มันน่าหวาดเสียวเอาการอยู่นะเธอ ฉันฟังผู้เฒ่าผู้แก่แล้วรู้สึก ว่ามันป่าเถื่อนทารุณอย่างที่สุด”

“เอาเถอะ ถึงอย่างไรก็เป็นเรื่องเป็นราวจากอดีต ก็สมัยนั้นใครบ้างที่จะไม่ ป่าเถื่อน ฉันว่าก็เหมือน ๆ กันทั้งนั้นแหละ”

“ที่อัปสรว่าถูก การประหารชีวิตสมัยนี้เขาเลือกเอาวิธีที่ตายง่ายไม่ต้อง ทนทุกข์ทรมาน ก็คือการประหารด้วยปืนคือยิงเป้า หรือนั่งเก้าอี้ไฟฟ้าสำหรับต่างประเทศ คนที่ถูกประหารก็ต้องปิดตา แบนลำตัวกับไม้รูปกางเขน หันหลังให้มือ พนมกรวยดอกไม้มือ ส่วนคนยิงก็ไม่เห็นเป้าเป็นรูปคน คงเล็งไปที่วงกลมวงหนึ่งเท่านั้น ก็ไม่เป็นการทารุณแก่จิตใจมากนัก ฉันนึก ๆ อยากรู้อะไรดูเหลือเกินว่าเขามี ความรู้สึกอย่างไรตอนฆ่าคน แต่นั่นแหละเขาก็ไม่ได้ฆ่าด้วยมือของเขาเอง แต่ลงมือ ยิงพร้อมกันหลายคน และที่ยิงก็ยิงตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา เพราะคน ๆ นั้น ต้องโทษถึงถูกตัดสินให้ประหารตายตกไปตามกัน ส่วนเพศฆาตสมัยโบราณนั้น ลงมือด้วยตนเอง”

“สมัยไหนกันนะเธอ ที่ทางเหนือมีการตัดสินโทษประหารชีวิต”

“สมัยที่เขียงใหม่ยังไม่ได้ขึ้นศาลตามกฎหมายของเจ้าแผ่นดินสยามกระมัง เพราะตอนนั้นถือว่ากฎหมายของพ่อเจ้าชีวิตเป็นกฎหมายสูงสุด จะสั่งให้ประหารใครก็ได้อย่างที่ฉันทเคยเล่าให้ฟังว่า แม้แต่ลักขโมยพระกัมมะเขือก็อาจถูกลงโทษให้ตัดตีนตีนมือ เท็จจริงอย่างไรก็ไม่ทราบแต่ฉันทเคยได้ยินผู้หลักผู้ใหญ่เล่าสืบ ๆ กันมาอย่างนี้”

“เอาเถอะ เป็นอันว่าเจ้าชีวิตสมัยโน้นทรงอำนาจสิทธิ์ขาด ฉันทรู้สีกว่าน่ากลัวนะจันทร เอะอะก็สั่งให้ตัดหัวตะพิดตะพือ” อัปสรทำหน้าสยดสยอง

“แต่เพชฌฆาตที่ทำหน้าที่ตัดคอคนนะ เคยเป็นนักโทษประหารมาก่อน เมื่อตัวเองมีทางเลือกอยู่ว่าจะยอมเป็นเพชฌฆาตหรือว่าจะยอมถูกตัดหัวเสียเอง เจ้านักโทษคนนั้นก็เลือกเอาการเป็นเพชฌฆาตได้รับยศเป็นที่แสนฟ้าเจ้า รับราชการในตำแหน่งเพชฌฆาตหลวง”

“ถ้าเป็นเรา เราอมให้ประหารเสียดีกว่าที่จะมีชีวิตอยู่เพื่อประหารคนอื่น ไม่มีที่สิ้นสุด จริงไหม อัปสร” สุดาขอความเห็น เพื่อนคนที่นั่งใกล้ ๆ อัปสรจึงพยักหน้าแต่ตาจ้องอยู่ปากของจันทร

“แต่คนเรามีสัญชาติญาณรักชีวิตด้วยกันทุกคน แล้วจะแก่ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นเพชฌฆาตนั้นก็แก่นักโทษตัดหัวอยู่ด้วย แสดงว่าแกต้องมีน้ำใจโหดเหี้ยมดุร้ายเอาการทีเดียว เขาเล่ากันว่า หน้าตาแก่นั้นน่ากลัวมาก ตาเหมือนตาเหยี่ยว เวลาองดูใคร คนนั้นจะต้องเสียวสันหลังวาว ๆ ที่เดียว สมัยนั้น ใครเอ่ยชื่อแสนฟ้าเจ้าแล้ว ต่างก็พากันสยองขนไปทั่วทุกตัวคน เขาเล่าว่า ดาบที่แกใช้ตัดคอคนก่อนจะได้รับคำสั่งจากเจ้าเหนือหัว มันจะขยับกรุกกริกอยู่ในฝักโดยไม่มีใครไปแตะต้องเลย พอได้ยินเสียงดาบขยับได้เอง ตะแคงจะต้องรู้ที่เดียวว่าดาบจะได้ตัดคอคนเป็นแน่แท้”

“โอ๊ย ดายแล้ว ถ้าเป็นฉันท ฉันทเห็นจะโกยอ้าวไม่เหลือवल้ง”

“เอ แต่ฉันทว่าฉันทจะไม่วังหนีหรือกแสะ สุมาลี” จันทรว่า

“ดาบขยับของมันอยู่เฉย ๆ ก็ช่างปะไร ข้อสำคัญจะจริงอย่างที่ว่าหรือเปล่า แต่อย่างไรก็ตามที่ดาบเล่มนั้นก็มีโอกาสได้กินเลือดมนุษย์ไม่น้อยเหมือนกัน

นอกจากจะมีโทษถึงประหาร เขายังมีการพานักโทษออกไปเดินรอบเมืองเป็นการ
ประจานความผิดของคนอีกด้วย”

“ทำยังไงนะ” อัปษรถามค่อย ๆ

“เขาเอานักโทษคนที่จะถูกประหารนั้นแหละ แห่ไปรอบ ๆ เมืองโดยมี
แสนฟ้าเจ้าจอมเพชรฉดแต่งตัวด้วยเสื้อกางเกงสีแดง ถือดาบร่ายรำตามขบวนไปข้าง
หลัง ส่วนตัวนักโทษซึ่งถูกล่ามโซ่ใส่ข้อคามักจะถูกไปข้างหน้า และยังถูกบังคับให้
ร้องตะโกนบอกความผิดของตนไปตามถนนมิให้คนถือเอาเป็นเยี่ยงอย่างต่อไปด้วย”

“ตายจริง จะฆ่าอยู่แล้วยังมีการทรมานกันอีก” สุดาบ่น

“อ้าว แล้วมันได้ผลดึ้นะเธอเนะ พอคนทั้งปวงเห็นดังนั้น ต่างพากันระย้อ
ทอดยอไม่กล้าประพฤติดนชั่วช้าสมัยนั้นนะเธอปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นก็หลาย ๆ
ปีจะมีสักครั้งหนึ่ง ไม่เหมือนเดิวันที่เอะอะก็ฆ่ากันดาบเป็นผักปลา สมัยโน้น คนที่
รับโทษประหารนับเป็นโทษขั้นอุกฤษฏ์จริง ๆ เขาว่าวันใดมีการตัดหัวคน ท้องฟ้า
จะมีดเมฆหนังก้อง แม้แต่ลมก็ไม่พัด เข่าว่ามันอาถรรพณ์ หรือที่ทางเหนือเรียกว่า
“จิต” ซึ่งอาจหมายถึงเสนียด อัปมงคล แล้วก็รู้กันไปทั่วเมือง”

“เมื่อก็เธอบอกว่าเขาแห่นักโทษ แห่ไปที่ไหนกัน” สุมาลีถาม

“ก็แห่ไปที่ทะเลแสงแ่งนะซี แต่เขาเรียกกันตามสำนวนชาวบ้านว่า “ทุ่งหัว
คน” อยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศใต้ ต่อไปจากทุ่งข้างกลานนั้นไป จำได้ไหม
สมัยก่อนที่แถวโน้นเขาว่าเป็นทุ่งเปลี่ยวไม่ค่อยมีใครเดิน เพราะฟังแต่ชื่อก็น่าขนลุก
อยู่แล้ว”

“จริงสิ ทุ่งหัวคน ฟังสมัยนี้ยังนึกหวาด ๆ เวลาเดินผ่านกลางคันฉันว่า
ต้องมีพวกผีหัวขาดออกมาเดินให้ดูแน่ ๆ” สุดาทำคอหดราวกับได้เห็นผິจริง ๆ

“เล่าต่อไปเถอะ จันทร อย่างัวไปสนใจกับคนมโนภาพแรงนั้นเลย” อัปษรทำ
เสียงเขาเขี่ย จันทรเพียงแต่ยิ้มและเล่าต่อไปตามที่รู้

“เขาแห่นักโทษประหาร มักจะแห่ออกไปทาง “ประตูกอ้อม” แต่คำว่า
“กอ้อม” เป็นภาษาเขียงใหม่แปลว่า “สั้น” ประตูกอ้อมก็แปลว่าประตูกอสั้น
หมายถึงว่าใครที่ถูกแห่ออกทางประตูนี้ จะต้องเป็นคนคอสั้นหรือไม่มีคออีกต่อไป
เช่นเดียวกับประตูผี ที่เขาว่ามีการห้ามผีออกทางประตูด้านนั้น”

“อ้อ” สุมาลิอุทานเมื่อบรรลุความเข้าใจ “ข้าได้ละก้อมแปลว่าสั้น เสื้อแขนสั้นต้องเรียกว่าเสื้อแขนก้อม ชวเลขข้อตแอนด์หรือมีอกสั้นก็ต้องเรียกมีอกก้อมแล้วซิ ไซ้ไหม จันทร”

“สุดแล้วแต่เธอจะคิดเถอะ ที่นี้จะกล่าวถึงแสนฟ้าเจ้าเพชรฆาตหลวง พอเขาพานักโทษประหารมายังตะแบลงแก่งทุ่งหัวคนแล้ว ตะแบกก็รอให้พวกพนักงานจัดการกับนักโทษตามธรรมเนียม ก็ให้กินข้าวปลาอาหารอ่อมหมี่พื้มัน ไหว้พระและปิดตา เสร็จแล้วก็มีการสะทกคืออ่านมนต์ว่าคาถาเสกเป่าให้นักโทษเคลิบเคลิ้มจนร่วงหล่น หน้าก้ม พลันเพชรฆาตใจเหี้ยมก็ร้ายราไปรอบ ๆ พอได้ทีก็ฟันจับลงไปที่ต้นคอ สักระยะก็หล่นลงไปเป็นหลุมเลือดฟุ้งกระฉูดราวกับน้ำที่ไหลจากท่อ”

“โอ คุณพระคุณเจ้า ช่างเหี้ยมโหดทารุณอะไรอย่างนั้น” อัปพรครวญเสียงละห้อย ส่วนคนอื่น ๆ หน้าซีดไปตาม ๆ กัน

“ที่นี่ เพชรฆาตแสนฟ้าจังกัดดาบที่เปื้อนเลือดขึ้นมา เลียแผ่ลับ ๆ กลืนกินเลือดคน ว่าการฆ่าแล้วกินถึงจะบาปก็ไม่หนักหนา แต่ฆ่าแล้วไม่กินนะ บาปหนัก”

“แล้วเวลาอีตาเพชรฆาตคนนี้ตาย แกเป็นอย่างไรบ้างล่ะเธอ” สูดาชัก

“ก็ไม่ว่าอย่างไรร ปรากฏว่าตาคนนี้มีอายุยืนมาก และเล่ากันว่าเป็นเพชรฆาตคนสุดท้ายของนครพิงค์ เป็นเพชรฆาตบ่วงทุ่งหัวคน เพราะก่อนตาย แกต้องเวียนมาเอาดาบตัดคอคนที่ทุ่งหัวคนนั้นมากล่อมาก”

“นี่ จันทร ไปเชียงใหม่คราวหน้า เธออย่าเผอเรอไปเที่ยวทางทุ่งหัวคนนะ ที่อื่นนะฉันอยากไปรู้ไปเห็น แต่ทุ่งหัวคนนี่เพียงแต่รู้อย่างเดียวก็พอแล้ว”

เสียงหลังสุดคือเสียงของสุมาลิ และทุกคนก็เห็นด้วย ตามคำที่ขอร้อง

ขุนตาล - สุสานกรรมกร

ทุกครั้งที่โดยสารรถไฟขึ้นไปเชียงใหม่ ดิฉันมักจะต้องขึ้นหน้าออกมาที่หน้าต่างโบกี้เสมอ เมื่อรถแล่นใกล้จะถึงขุนตาล เพราะที่นั่น คุณแม่บอกว่า เพื่อนร่วมถิ่นของเราหลายคนได้เอาชีวิตมาทิ้งเสียเมื่อคราวที่มีการเจาะภูเขาให้เป็นถ้ำเป็นอุโมงค์ให้รถไฟลอดไปมา ตามโครงการสร้างทางรถไฟสายเหนือ

“ไม่ใช่แต่พวกภูตชาวเหนือเท่านั้น ยังมีพวกทางอีสานอีกเป็นจำนวนมาก” คุณแม่เล่า “ผู้คนทางเชียงใหม่ก็เล่าลือกันใหญ่โตว่าหลวงท่านจะเอา “ทางรถไฟ” ซึ่งวิ่งได้เร็วกว่าม้า เพราะแล่นมาถึงเชียงใหม่ แต่ติดด้วยมีภูเขาหลายลูกขวางกั้นไว้ เพราะก่อนจะถึงเมืองเรานี้มีแต่ภูเขาสูงสลับซับซ้อน เป็นเหมือนกำแพงธรรมชาติล้อมรอบเราอยู่ การเดินทางแต่โบราณก็ต้องใช้เรือล่องไปตามลำน้ำแม่ปิง หรือมิฉะนั้นก็ใช้ม้าใช้ช้างรอนแรมไปเป็นเวลาแรมเดือนกว่าจะถึง/ แม่เองตอนนั้นก็ยังไม่เกิดมีแต่คุณตาคุณยายของลูกที่ท่านได้เดินทางไปทำงานเกี่ยวกับการเจาะถ้ำขุนตาล ท่านเล่าให้แม่ฟังเสมอ เวลาเราเดินทางโดยรถไฟด้วยกัน คุณตาของลูกท่านเป็นนายทหาร แต่ท่านชอบทางสถาปนิกด้วย จึงลาออกจากทหารแล้วเดินทางลงไปเฝ้าเสด็จในกรม คือกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ซึ่งก่อนเคยดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ตอนหลังเสด็จไปว่าการรถไฟ คุณตามาไปเฝ้า กราบทูลให้เสด็จในกรมทรงทราบที่ท่านมีความปรารถนาจะเข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณในกรมรถไฟ เสด็จในกรมท่านก็โปรดให้เข้ารับราชการกองบำรุงทางกรมรถไฟสมประสงค์”

“แหม น่าเสียดาย” ดิฉันบ่น “คุณตาน่าจะเป็นทหารมากกว่า ลูกชอบทหารค่ะคุณแม่”

คุณแม่ยิ้ม มองดูดิฉันอย่างเอ็นดู แล้วตอบว่า

“คุณตาท่านนึกถึงอนาคต และชอบผจญภัยดังกล่าวแล้ว อะไรที่ว่ายากท่านกลับชอบทำ ตอนออกจากราชการทหารใหม่ ๆ ท่านสมัครเข้าทำงานกับฝรั่งเศส ข้างเยอรมันจะเป็นนายช่างที่มารับเหมาเจาะถ้ำขุนตาลหรือเปล่าก็ไม่ทราบ แต่ทั้ง

คุณตาคุณยายต่างก็มีเรื่องเล่าให้แม่ฟังบ่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่เวลาก็ก้าวไปนานแล้ว บางทีท่านจะชี้ให้แม่ดูบริเวณบ้านพักรถไฟเก่าที่เหลือแค่เสา มีพวกเถาวัลย์ขึ้นปกคลุมจนแทบมองไม่ออกว่า ที่นั่นเคยเป็นบ้านที่อาศัยของมนุษย์มาก่อน แล้วท่านก็เล่าให้ฟังว่า ระยะทางระหว่างเล่นซนขึ้นไปนั่นแหละ คุณตาของคุณยายเสียจนหลับตาเดินได้ไม่หลง”

“เล่าตอนที่เขาเจาะถ้ำเถอะค่ะ คุณแม่” คิฉินเตือนเมื่อเห็นคุณแม่ชักจะออกนอกเรื่อง

“เท่าที่แม่รู้จักกับออกเล่าของคุณพ่อก็มีอยู่ว่า ทางรถไฟสายเหนือมาจนอยู่ที่ภูเขาขุนตาล นายช่างชาวเยอรมันที่จ้างมา ชื่อ มร.โอเซน เฮาเฟอร์ เป็นผู้ทำการสำรวจว่าควรจะเจาะตรงไหน หรือว่าจะพยายามหาทางอ้อมโค้งไปทางอื่น ก็เลยไปทางข้าง ๆ คอยขุนตาลตอนนั้น นายช่างต้องเข้าไปขำมารอบ ๆ ภูเขาขุนตาล และภูเขาอีกอันอีก ที่เดินด้วยเท้าได้ก็เดินด้วยเท้า ที่ไกลหน่อยก็ใช้ม้า สุดแต่ใครจะมามองว่าเส้นทางนี้จะเหมาะสม นายช่างเป็นต้องไปดูด้วยตนเองทั้งนั้น ต้องเดินทางข้ามเขาตั้งยี่สิบกว่าลูก ในที่สุดก็เลือกได้วิธีเดียว ก็คือการเจาะทะลุวงเขาใหญ่ให้เป็นอุโมงค์ แต่จะต้องใช้ความอดสาหวิริยะ ตลอดจนกำลังคนกำลังทรัพย์เป็นอันมาก”

“ขณะนั้น ทางรถไฟมาถึงที่ไหนคะ” คิฉินถามคุณแม่

“ดูเหมือนจะสร้างมาถึงพิษณุโลก เดินซน เรือขขึ้นมา เขาใช้ลูกชาวจีนทำนะหาทางวางรางรถไฟนะ แต่การเจาะถ้ำขุนตาลนี้มีแค่คนเมืองกับคนอีสานล้วน ๆ ตามข้างทางเต็มไปด้วยปางที่หักปลุกเรียงรายเต็มไปหมด พวกผู้หญิงก็มาขายของให้คนงาน คุณยายของคุณเล่าว่ามีคนกระทั้งพวกผู้หญิงโสเภณีมาหากิน และบางคนป่วยเป็นโรคก็เลยมალ้มลายที่นั่นก็หลายคน พวกผู้ชายก็มีการเล่นการพนันและสูบบุหรี่ ดื่มสุรา บางทีถึงทะเลาะวิวาทฆ่าฟันกันก็มี เพราะคนมาก ที่อยู่ที่ทุรกันดารจิตใจจนถึงได้เหี้ยมเกรียมดุร้ายไปตาม ๆ กัน นายช่างฝรั่งก็พยายามหาวิธีระงับเหตุร้ายอยู่เสมอ จนกระทั่งไปอาราธนาพระมาช่วยขอพรมจิตใจพวกคนงานที่ร้าย ๆ แต่คนดี ๆ ก็มีมาก พวกนี้มักจะมีการละเล่นกันสนุก ที่มีแคนก็เป่าแคนไป ที่จับชอหรือแอ่วซุ่มตามแบบอีสานก็ทำกันไป พวกทางบ้าน ใครมีลูกสาวมาทำงานที่ขุนตาลก็ทำอาหารส่งมาให้ไม่ขาด บางคู่ก็มีมารักมาใคร่กระทั้งแต่งงานกันที่ขุนตาล แต่

ที่น่าสงสารที่สุดก็คือพวกที่มาตายเพราะถูกหินพังลงมาทับไม่รู้ก็คนต่อก็คน นี่แหละลูก กว่าเราจะลอดไปมาได้ พวกคนงานก็ต้องพลีชีวิตไปไม่รู้เท่าไรเราต้องระลึกถึงเขาบ้าง เพราะถ้าไม่มีพวกเขา การเจาะถ้ำก็คงไม่สำเร็จ”

“คุณแม่จะสมัยนั้นเขามีเครื่องมือเครื่องมือทันสมัยเหมือนเดี๋ยวนี้ไหมคะ”

“โฮ่ จะมีได้ยังไงนะ ลูกก้อ” คุณแม่หัวเราะ “ถ้าใช้จำพวกจอบเสียมอะไรพวกนี้แหละ คุณตาของคุณเล่าให้ฟังนะ เขาเจาะเข้าหากันทั้งสองด้าน ผลัดกันเข้าเจาะเป็นกะ ๆ ตอนแรกก็ไม่สู้จะลำบาก แต่ตอนเข้าไปลึก ๆ อากาศไม่พอหายใจก็ต้องเจาะทะลุขึ้นข้างบนให้มีปล่องอากาศเข้าได้ ภูเขาขุนตาลเป็นหินปนดิน แต่มันก็แข็งเอการ เมื่อเจาะกันด้วยเครื่องมือล้ำสมัย จนกระทั่งรัฐบาลท่านสั่งเครื่องเจาะมาจากเยอรมันนั่นแหละ แม่ฟังคุณยายท่านเล่าถึงคนตายในถ้ำ เพราะถูกหินพังลงมาทับแล้วอนาถใจ”

“ทำไมถึงได้ฟังล่ะคะ คุณแม่”

“มันก็เป็นเหตุสุดวิสัยแหละลูก เพราะพอขุด ๆ ไปได้ทีก็เหนื่อย ๆ มันหลุดโครมลงมาไม่ทันรู้เนื้อรู้ตัวคนงานหนึ่มันก็เลยแบนราบเป็นกล้วยปิ้งไปเลยกว่าจะเอาออกมาได้ก็เข้าลักษณะไม่ผิดกับจิ้งจก ที่ถูกอะไรทับเสียจนแบนแต่แต่พรรถพวกก็นำไปฝังไว้ใกล้ ๆ ทางรถไฟที่ตายก็ตายไป คนใหม่ก็มากันอีกเรื่อย ๆ ทางเขียงใหม่ก็ไผ่ฝืนที่จะได้เห็น “รทาไฟ” กันเหลือเกิน”

“อะไรกันคะ คุณแม่ รทาไฟ ไม่เคยได้ยิน”

อ้อ ภาษาเมืองเหนือสมัยโบราณจ๊ะ รทาแผลงมาจากรดา รดาก็คือรถ..... รถไฟก็คือรถไฟนั่นแหละลูก แม่เองก็เกิดภายหลังถ้ำขุนตาลเจาะเสร็จแล้ว ทุกอย่างที่เราได้ฟังมาของคุณยายของคุณทั้งนั้น คุณยายเล่าว่า เขาใช้เวลาเจาะนานถึง 3 ปีกับ 3 เดือน สำเร็จเรียบร้อยเมื่อปี พ.ศ. 2461 ก็พอดีนายช่างใหญ่ ไอเซน เฮาเฟอร์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชนชาติศัตรูของไทย ทั้ง ๆ ยังมีงานสำคัญอีกชิ้นหนึ่ง คือการสร้างสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กตอนก่อนจะถึงสถานีท่าชมภู ท่านจำเป็นต้องเดินทางออกจากประเทศสยาม และก็มีนักเรียนไทยหลายคนต้องเดินทางออกจากประเทศเยอรมนีเหมือนกัน ที่เป็นดังนั้นก็เพราะประเทศสยามเราได้ตัดสินใจเข้ากับฝ่ายพันธมิตร คุณยายเล่าว่า ก่อนที่นายช่างเยอรมันจะ

ออกเดินทางก็ยังเดินเกี่ยวก้อยไปกับคุณตาของลูกอย่างสนิทสนม สงครามเป็นอีกเรื่องหนึ่ง บุคคลก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แม้ได้ทราบว่านายช่างได้กลับมาอีกภายหลัง 'สงครามสงบแล้ว'

“คุณแม่คะ ถ้าขุนตาลยาวกี่เมตร”

“หนึ่งกิโลเมตรเศษ ถึงแม้จะมีนายช่างเป็นคนชาติอื่น แต่ลูกก็ควรจะภาคภูมิใจที่ถ้าขุนตาลนี้ สร้างสำเร็จมาด้วยหยาดเหงื่อแรงงานของคนไทยแท้ ๆ ทุกครั้งที่ลูกเดินทางลอดถ้าขุนตาล ขอให้ลูกนึกถึงบุญคุณของบรรดากรรมกรที่เอาแรงงานของเขามาทุ่มเทที่นี้เป็นแรมปีแรมเดือน จนบางคนต้องสูญเสียชีวิตลงในถ้าเพราะอุบัติเหตุ คนเหล่านั้นเราอาจไม่รู้จักชื่อเสียงเรียงนามของเขา แต่เขาก็เป็นคนไทย”

“น่าเสียดายนะคะ คุณแม่ ที่เราไม่มีรายชื่อคนตายจารึกไว้ ลูกเห็นมีแต่ช่างไม้และเครื่องเล่นสรวงเต็มไปหมด อ้อ ใครเป็นคนมาเปิดถ้าขุนตาลคะ คุณแม่”

“กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ยังใจละลูก แล้วทางกรมรถไฟยังสร้างที่พักให้แก่ช่าง โอเชิน เขาเฟอร์บันยอดคอกขุนตาลลูกหนึ่งอีกด้วย และสูงขึ้นไปอีกได้สร้างเรือนพักรับรองไว้สำหรับเจ้าหน้าที่ไปตรวจการรถไฟอีก เรียกว่าบ้านพักขอหนึ่ง เขาว่าเรือนนี้ได้รับการซ่อมแซมให้คงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน และ มร.โอเชิน เขาเฟอร์ ซึ่งได้กลับมาเมืองไทยอีกครั้งหนึ่งก็มีลูกหลานสืบเชื้อสายอยู่ในเมืองไทยหลายคน และได้เปลี่ยนนามสกุลเป็นไทยไปแล้วก็มี”

นี่คือเรื่องราวตอนหนึ่ง ในชีวิตของคุณตาคุณยายซึ่งควรอย่างยิ่งที่พวกเราลูกหลานจะได้รับฟังและจดจำเอาไว้

เชียงดาว · เมืองลูกหลวง

นับเป็นการทัศนอาศรัย ครั่งสำคัญอีกครั้งหนึ่งของพวกเรา เมื่อปีก่อนโน้น
เจ้าภาพที่เชิญก็คือ จันทรเพื่อนหญิงชาวนครพิงค์ของเรานั่นเอง

“บอกกล่าวเสียก่อนนะ ว่าวันนี้พวกเราจะต้องสวมกางเกงทั้งหมด เพื่อ
ความปลอดภัยและเพื่อความสะดวกด้วยประการทั้งปวง เพราะจะต้องมีการปีนป่าย
ด้วยชนิดน้อย ภายใต้อาณาที่มืดดัดดัด”

“ถึงไม่บอก เราก็ต้องลองกางเกงกันวันยังค่ำ เพราะตัดมาใหม่ ๆ ทั้งนั้น”

คำสารภาพของสุมาลีทำให้ทุก ๆ คนหัวเราะเพราะเป็นความจริง มองดู
พวกเราขณะแต่งตัวเสร็จแล้วดูทะมัดทะแมงคล่องแคล่วราวกับนางเอกภาพยนตร์
เรื่องล่องไพรหรืออะไรทำนองนั้น

รถจี๊ปแบบสเตชันแวกกอน พาพวกเราทั้งห้า และสุภาพบุรุษหนุ่มอีกสี่นาย
รวมทั้งเจ้าของรถ ที่ช่วยขับพามาส่งด้วยใจอารี ทั้งสี่ชายเป็นชาวนครพิงค์เช่นเดียวกับ
จันทรส่วนมากคนทางนี้ผิวขาว ตาดำผมดำ สวยสะอาด แต่ดูเหมือนจะขาดลักษณะ
“สวยคมสัน” ไปบ้าง มรรยาทรู้สึกว่าสุภาพอ่อนหวาน เอื้ออารีต่อชาวต่างถิ่นเป็น
อย่างดี

เรานั่งรถกินเวลานานพอใช้ เพราะระยะทางยาวถึง 12 กม. แต่พอพ้นอำเภอ
แม่แตงไปแล้ว ก็เป็นทางชันตลอด บางแห่งโค้งเกือบเป็นพันข้อศอก ทางบางตอน
ต้องเลียบอ้อมไหล่เขาซึ่งค่อกันนำอันตรายที่สุด เมื่อต้องสวนทางกับรถที่แล่นกลับ
เข้าเวียง เราสวนกับรถโดยสารหลายคัน ได้ความว่า รถพวกนั้น ล่องลงมาจาก
อำเภอฝาง แต่พวกเรามีจุดหมายไปแค่ถ้าเชียงดาวซึ่งมีทางแยกไปข้างซ้ายมือ เรา
แวะรับประทานอาหารว่างและเครื่องดืมที่ตลาดก่อน ส่วนอาหารที่เตรียมมาจาก
บ้านจันทร เก็บเอาไว้ภายหลังที่กลับออกมาจากในถ้ำแล้ว

ในที่สุด รถก็แล่นมาจอดที่ลานใหญ่ ล้อมรอบด้วยต้นไม้ป่าสูงละลือ บรรยา
กาอันวังเวงทำให้เรารู้สึกเปล่าเปลี่ยวขงังพิกล ญาติของจันทรได้ไปติดคอเข้า
ตะเกียงเจ้าพายุ และไฟฉายพร้อมทั้งว่าจ้างคนนำทางมาคนหนึ่งจากกระท่อมใกล้ ๆ

หลังจากได้ฝากรถและข้าวของไว้กับชายแก่คนหนึ่งแล้ว พวกเราก็เริ่มต้นเดินทางเข้าถ้ำกันทีเดียว

ถ้ำเชิงดาวเป็นอุโมงค์ใ้ภูเขาสูง ซื่อคดอย่างสูง นับว่าเป็นภูเขาที่สูงเป็นที่สามของประเทศไทย ภายในถ้ำอันเป็นสถานที่ ๆ พวกเราตั้งใจเดินทางมาชมนี้ เป็นที่เลื่องลือในความงดงามอย่างมหัศจรรย์ยิ่ง จึงได้มีการบูรณะดัดแปลงและเพิ่มเติมให้เป็นที่น่าเที่ยวชมยิ่งขึ้น

ทางเข้าตอนแรก เขาทำเป็นศาลาก่อด้วยอิฐประกอบไม้ มีทางเดินตรงกลางลดหลั่นกันลงมาจากเชิงเขาตอนบน แรก ๆ ก็เป็นทางเดินเรียบ ๆ กว้างประมาณสองเมตรบ้าง และบางตอนก็เป็นทางแคบ ๆ พอขนาดคนเดียว อากาศเริ่มเปลี่ยนเป็นเยือกเย็นขึ้นทีละน้อย ๆ แต่แสงสว่างได้ลดน้อยลงทุกที ๆ ตอนปากถ้ำมีพระพุทธรูปไสยาสน์ที่มีผู้มาสร้างไว้ รวมทั้งพระพุทธรูปขนาดต่าง ๆ ซึ่งพวกเราก็ได้ยกมือขึ้นนมัสการตามธรรมเนียม

พวกเราเดินกันเงียบ ๆ เพราะจิตใจชักจะระแวงเกรงโน่นเกรงนี่ตามประสาชาวกรุงซึ่งนาน ๆ จะได้ออกมาท่องเที่ยวสักครั้ง จันทรนั้นก้าวฉับ ๆ อย่างคล่อง เพราะเคยชินกับการบุกป่าฝ่าดงมาตั้งแต่เด็ก แต่พวกเราที่จะก้าวเหยียบลงไปแต่ละก้าวต้องให้แน่ใจเสียก่อนว่าที่ ๆ เราเหยียบลงไปนั้น ไม่ใช่แก่งหินหรือปล่องเหวที่อาจจะทำเราพลัดตกลงไป ส่วนตอนบนนั้นเล่าก็ต้องระมัดระวังอยู่เหมือนกันเพราะมีหินงอกตะปุ่มตะป่ำห้อยลงมา ดีไม่ดีอาจจะกระแทกเอาหน้าผากหรือศีรษะบวมปูดไปก็ได้ ยิ่งเดินลึกเข้าไป ทางเดินก็ยิ่งลำบาก เราหยุดนมัสการพระพุทธรูปไสยาสน์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสถิตติดกับหน้าผาด้านขวามือ มีรูปเทียนดอกไม้วางอยู่เกลื่อนกลาดเป็นธรรมเนียมที่ดีของชาวภาคเหนืออยู่อย่างหนึ่งที่เวลาไปไหน ก็ขอให้มีการบูชาการกุศลเข้าแทรกไว้เสมอ

จากพระพุทธรูปไสยาสน์ ทางเริ่มจะขรุขระ เพราะมีหินงอกขึ้นมาเป็นรูปต่าง ๆ คลุมทับมีไครยเกาะแท่งหินไปตั้งซ้อน ๆ กันไว้ เราต้องตะแคงตัวเบียดเข้าไประหว่างแท่งหินเหล่านั้น และบางตอนก็ต้องปีนข้ามไปด้วยความยากลำบาก แต่ความลำบากมีมากเท่าใด ความงดงามอันเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติก็ยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น แสงสว่างจากตะเกียงเจ้าพายุและแสงไฟฉาย ส่องกระทบผนังหินซึ่งมองเห็นเป็น ลวด

ลายวิจิตรพิสดารราวกับมีक्रमบรรจงสลักไว้บางแห่งก็ห้อยย้อยลงมาเหมือนหลิวจากละคร และบางตอนก็มีรูปร่างเหมือนดวงโคม เหมือนรังผึ้ง หรืออะไรอื่นสุดแต่จะนึกเห็นตามมโนภาพ จันทรถบกว่า คนนำทางมีเรื่องจะเล่าให้ฟังเรื่องหนึ่ง แต่ขอคัดเอาออกไปเล่าข้างนอก พวกเราเห็นด้วย เพราะสภาวะภายในถ้ำไม่เหมาะสมสำหรับจะรับฟังสิ่งใดทั้งสิ้น

พวกเราไม่สามารถจะเข้าไปถึง “ที่สุด” ของถ้ำได้ เพราะได้ทราบว่ายังไม่เคยมีใครเคยเดินเข้าจนถึงที่สุดนอกจากจะมีคำบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า ภายในถ้ำนี้มีเมืองลับลับชื่อว่า “เมืองลับแล” ตั้งอยู่ และเมืองลับแลนี้เองที่มีเจ้าหญิงผู้ทรงโฉม ทรงพระนามว่า พระนางอินทเลขาเป็นชายาของเจ้าหลวงคำแดง เรื่องนี้จันทรถบเล่าให้เราฟังครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อได้มาเห็นสถานที่ที่เป็นสิ่งประกอบเรื่องซ้ำอีก ก็ยิ่งดูเป็นเรื่องจริงยิ่งขึ้น จนเราริน ๆ ไปเกิดเคลิ้มไปว่าอาจได้พบเจ้าหญิงสวยและชายชาตรีคู่สวาท หรืออาจจะพบพระฤๅษี ศิปป์ นางไม้ เจ้าป่าเจ้าเขา ตามที่เรามักจะเคยได้ยินได้ฟังอยู่บ่อย ๆ

คนนำทางได้พาเราเดินเลี้ยวไปตามเส้นทาง ที่มีรูปลูกศรชี้ เขาว่าที่ลี้ลับมีเครื่องหมายไว้ก็เพราะเคยมีคนเข้าไปหลงติดอยู่ข้างในแล้วหาทางออกไม่ได้ กว่าจะมีคนเข้าไปพบก็พอดีคนหนึ่งสิ้นแรงตายไปเสียก่อน อีกคนที่เหลือก็หวุดหวิดจะเอาชีวิตไม่รอด เราได้ฟังแล้วก็ไม่สบายใจ ต้องคอยขานช้อยกันไว้เสมอ มีบางแห่งเป็นหลุมลึก มองลงไปดำมืด เขาบอกว่ำนั่นแหละถ้าหล่นลงไปก็มีหวังจบ เคยมีคนเอาไม้มาปิดปากหลุมไว้ มีอยู่แห่งหนึ่งเป็นแท่งหินยาวดูคล้ายรูปคนนอนเหยียดยาวอยู่ริมทางเดิน เขาว่ำนั่นแหละเป็นร่างของพระอรหันต์องค์หนึ่ง ซึ่งไปเอายามาถวายพระพุทธเจ้า แต่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานเสียก่อน ก็เลยขวางขาทั้ง และมานอนเสียใจอยู่ที่ตรงนั้น ฟังดูรู้สึกเป็นนิยายมากกว่าจริง (ตามพุทธประวัติ พระพุทธองค์ไม่เคยเสด็จออกจากประเทศอินเดียเลย)

เราเดินวนเวียนชมความงามของภายในถ้ำ อยู่นานแม้จะเข้าไปไม่ถึงที่สุด แต่ก็นับว่าได้เข้าไปลึกทีเดียว คนนำทางบอกว่าถ้าเข้าไปถึงเมืองลับแลจะพบเสือผัวและข้าวปลาอาหารมากมายแต่ตัวผู้ดูแลเองก็ยังไม่วางใจเหมือนกัน บางเสียงก็ว่าถ้ำเดิน ๆ ไปจะทะลุถึงวังเจดีย์หลวงในเวียงเชียงใหม่ แต่พวกเราคิดว่าไปไม่ได้

เมื่อกลับออกมาถึงปากถ้ำด้วยความอ่อนเพลียเหน็ดเหนื่อย ทั้งร่างกายก็
มอมแมมไปด้วยฝุ่นดิน พวกเราก็ได้พบว่าที่ริมปากถ้ำมีลำธารกว้างประมาณ 9 - 10
เมตร น้ำในลำธารใสจนมองเห็นฝูงปลาที่แหวกว่ายไปมา ปลาพวกนั้นมีลักษณะ
แปลก คือมีรอยดำ ๆ คาดอยู่กลางลำตัวทุกตัว คนนำทางบอกว่า ครั้งหนึ่ง พระ
พุทธองค์เสด็จมาที่หน้าถ้ำ มีคนนำเอาปลาไปถวาย แต่พระพุทธเจ้าท่านประกอบ
ด้วยเมตตาจึงมิได้ฉันปลานั้น แต่ได้แกะออกจากไม้ไผ่ที่หนีบปลาเหล่านั้นแล้วใส่ลม
หายใจให้ ปลอยปลาลงไปในลำธาร ปลาพวกนั้นก็ฟื้นชีวิต แหวกว่ายไปมาได้ ปลา
จึงมีรอยไม้หนีบกกลางตัวมาจนทุกวันนี้ (เป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาแต่โบราณ)

นอกจากเรื่องปลาประหลาด เขายังได้เล่าเรื่องพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ สลัก
จากหินอ่อนซึ่งฤาษีตนหนึ่งนำมาไว้ที่ถ้ำนี้ ต่อมาเป็นผู้ลักขโมยพระพุทธรูปองค์นั้นไป
และก็ได้ประสบอุบัติเหตุกรรมถึงแก่ชีวิต และผู้ใดที่รับพระพุทธรูปนั้นไว้บูชา ก็มีอัน
เป็นไปต่าง ๆ ครั้งสุดท้าย ได้ไปตกลงอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าของห้างทวกรรม
โอสด และคงจะได้สำแดงปาฏิหาริย์อย่างใดอย่างหนึ่งจึงได้ส่งกลับคืนไปไว้ที่เดิม

พวกเราฟังคนนำทางเล่าสืบทอด ฟอดีใครคนหนึ่งนึกถึงเรื่องอาหารขึ้นมา
ได้เลยลุกขึ้นไปยกตะกร้ามานั่งล้อมวงรับประทานอาหาร เพราะเป็นที่ร่มเย็น
กันกันไปพลางเอนอาหารให้ปลาไปพลาง เสร็จแล้วก็นั่งสนทนากันเป็นที่สนุกสนาน
สุมาลีนึกได้ว่าเชียงดาวเคยเป็นเมืองลูกหลวง ก็พระราชนุตรของพระเจ้ามังรายใน
ฐานะอุปราช ได้มาครอบครองครั้งหนึ่ง แต่กาลเวลาอันยาวนานได้เปลี่ยนแปลงทุก
สิ่งทุกอย่าง ที่ดับสูญไปก็มาก ที่เกิดขึ้นใหม่ก็มี เมืองเชียงดาวในอดีตจึงต้องสละ
ฐานะมาเป็นอำเภอเชียงดาวในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พวกเราก็ยังจดจำรำลึกถึงกรรทอ่งเทียวครั้งนี้อย่างไม่มีวันลืม

ถ้าประหลาดแห่งเทือกคอยผ้าห่อปก

“ การท่องเที่ยวเลย ๆ จะไม่ทำให้่อกรสสนุกถ้าเผื่อจะไม่ได้มีโอกาสทราบถึง “ที่มา” ของสถานที่นั้น ๆ แต่ละแห่งแต่ละที่ ไม่ว่าจะเป็นก้อนหิน ธารน้ำตก หรือแม้แต่ต้นไม้ใหญ่ที่มีอายุเป็นร้อย ๆ ปี มันอาจจะมีประวัติความเป็นมาอย่างพิสดาร หรือเกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคลในอดีตก็เป็นได้ เพราะฉะนั้น ”

“ นี่แน่ะ จันทร เธอจะบรรยายหรือจะเทศน์อะไรให้พวกเราฟังละก็ อวณช่วยเกริ่นให้ทราบล่วงหน้าสักนิด ว่าจะพูดเรื่องอะไร อยู่ ๆ ก็มานั่งเลิกละเชอร์โดยเราไม่อาจรู้ได้ว่ากำลังฟังเรื่องอะไรกัน ”

จันทรพับกระดาษสี่ชมพูที่ซ้อนกันมาเป็นปึก แล้วเงยหน้าขึ้นหัวเราะอย่างอารมณ์เย็นไม่สนใจกับเสียงกระแฉะกระแหนของสุดา

“ นี่เป็นตอนหนึ่งในจดหมายจากพี่ชายของฉันจะ ที่อ่านดัง ๆ ก็เพื่อจะเป็นอาร์มภกถาก่อนที่จะเล่าเรื่องถ้าประหลาดให้พวกเราฟัง เป็นการรับถ่ายทอดมาทางจดหมายอีกต่อหนึ่งจะฟังไหมละ ”

“ โอ้ ตามได้ ” สุดาลทำเสียงออด ๆ น่ำหมั่นไส้ อัปสรจึงรีบตัดบทว่า

“ รีบ ๆ เข้าเถอะ จันทร ก่อนที่พวกเราจะได้คลั่งขึ้นมา เธอพูดถึงถ้าประหลาดอะไรจะ ”

“ เขาเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า “ ถ้ำดิบเตา ” ฟังไม่ค่อยเพราะหรอกนะ แต่มีประวัติพิสดารอิงศาสนาสนุกไม่แพ้ประวัติถ้ำเชียงดาวที่เคยเล่าให้ฟัง แรกที่สุด ขอบอกเสียก่อนว่า ถ้ำนี้ตั้งอยู่ในเขตอำเภอฝาง เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งในเทือกเขาผ้าห่มปก ที่เขาเขียนเล่ามาให้ฟังและสั่งไว้ว่า ถ้าปิดภาคปลายปีให้พาพวกเราขึ้นไปเที่ยว..... ”

“ ไปแน่..... พวกเราไปแน่ ” สุดากับเพื่อนอีกสองคนรีบกำขันทันพร้อมกันรวากับนัด จันทรจึงเล่าต่อไปอีกว่า

“ ลักษณะของถ้ำนี้แตกต่างกับถ้ำเชียงดาวตรงที่ข้างในเขามีบันไดสำหรับ

ไต่ขึ้นไปเป็นชั้น ๆ จากชั้นหนึ่งไปยังอีกชั้นหนึ่ง เขาว่าบันไดบางตอนก็ตั้งชันน่ากลัว แต่ก็ยังมีคนสมัครเข้าไปปีละหลายคณะ เขามีคนนำทางคอยรับจ้างพาเข้าไปพร้อมด้วยตะเกียงเจ้าพายุ ถ้านั้นแปลกกว่าถ้ำอื่น ๆ ก็ตรงที่ต้องไต่บันไดขึ้นไป เรียกว่าชั้นถ้ำเห็นจะถูกต้องกว่า บันไดที่พาดขึ้นไปนั้นอยู่ระหว่างกลางของผนังหินกับเพดาน ถ้ำพลาดตกลงไปก็ไม่มีหัวจรด พอสุดสิ้นระยะของบันไดไม่นานแล้ว ก็จะถึงประตูลอดบาป..... แต่ก่อนถึงประตูลอดบาป ก็จะพบงูใหญ่ขดตัวอยู่ในซอกหินสองข้างทางเข้า.....

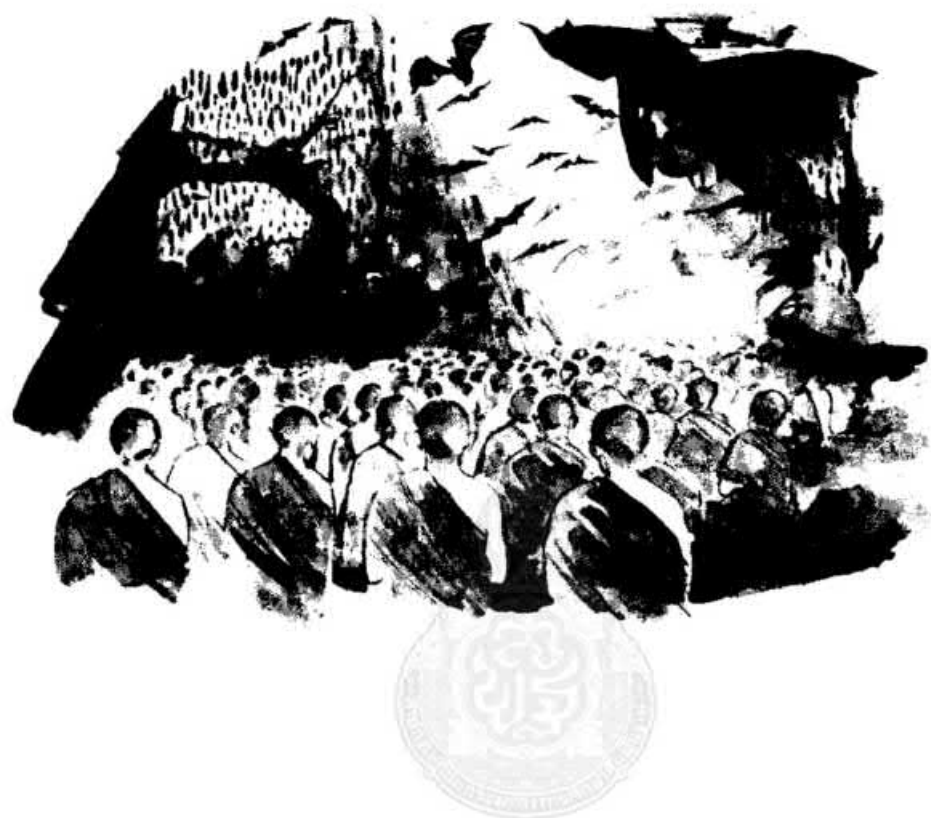
“ งูตายหรืองูเป็น ” สุมาลิ๊งขา

“ งูเป็น ๆ เขาว่าเป็นเจ้าของถ้ำ คณะที่เข้าไปจะต้องลงนั่งกระทำการระขออนุญาตเข้าไปข้างใน ไม่รู้ละ ใครจะอธิษฐานอย่างไรก็ให้อธิษฐานไป แล้วงูจ้าวพ่อทั้งสองก็จะก้อย ๆ เลื้อยออกไปจากที่นั่น แสดงว่าอนุญาตให้ผ่านไปได้ ”

“ ชอบกล แต่ว่าเป็นความจริงแน่รี จันทร ” อัปสรย้าถามอย่างไม่แน่ใจ

“ ไร้อ้อ ก็จริงนะซีเธอ ไม่เชื่อปีหน้าลองไปดูด้วยตนเองก็ได้ ที่นี้ก็ถึงประตู “ลอดบาป” เป็นช่องหินแคบ ๆ เขาว่าต้องอธิษฐานเหมือนกันก่อนเข้า ถ้าใครมีบาปมีกรรมถึงจะตัวผอมเล็กยังไถ่ลอดไม่ได้ แต่ถ้าคนไม่มีบาปถึงจะอ้วนโตนเป็นคุ่มก็ลอดเข้าไปได้สบาย พอลอดเข้าไปได้แล้วเดินต่อไปอีกสักครู่ก็จะถึงเจดีย์ประหลาดสูงประมาณสักสามศอกเศษ ดูผาด ๆ เป็นดินสีเทา ๆ ก่อเป็นรูปแหลมกลมอย่างเจดีย์ทั่ว ๆ ไป แต่ถ้าเอาของแข็ง ๆ เช่นเหรียญต่าง ๆ กดเข้าไปข้าง ๆ เนื้อเจดีย์จะยุบเข้าไปเหมือนเราเอาเหรียญกดเข้าไปกับเนื้อดินเปียก ๆ แต่พออีกสักครู่รอยยุบนั่นก็จะคืนตัวเหมือนเก่า เหรียญที่ติดไว้ก็จะถูกดันออกร่วงหล่นลงสู่พื้น ใคร ๆ เข้าไปก็มักจะทดลองกันแบบนี้ เขาเรียกกันว่า “ธาตุน่วม” ภาษาเหนือ “น่วม” แปลว่า “นุ่ม” ที่จริงยังมีทางที่จะเข้าไปต่อได้อีก แต่ไม่มีใครกล้าเข้าไปลึกกว่านี้ แล้วก็นอกจาก “ธาตุน่วม” นี้แล้วยังมีพระพุทธรูปไสยาสน์ยาวสี่เมตรกับพระประธานอีกองค์หนึ่งสำหรับให้คนที่เข้าไปกระทำพุทธบูชา เพราะชาวเหนือโดยมากจะไปเที่ยวทัศนารกันที่ไหนก็ตาม จะต้องมีจุดประสงค์อย่างหนึ่งคือการไปนมัสการพระหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ บางทีก็นิมนต์พระร่วมทางไปด้วย น่าจะเรียกว่าพวกจาริกแสวงบุญนั่นแหละ ”

“ แล้วถ้านี้มีประวัติมาว่าอย่างไร พอจะเล่าให้ฟังได้ไหม ” สุตาถาม

¹ “อ้อ ได้แน่นอน คือถ้านั้นนะ มีประวัติเล่าต่อ ๆ กันมาว่า เคยมีค่างควาห้ำร้อยตัวอาศัยอยู่ ที่นี้ก็มีพระอรหันต์ห้ำร้อยรูปมาแสดงธรรม ค่างควาได้ฟังก็เกิดความเลื่อมใสในพระธรรมนั้น ครั้นตายไปแล้วก็ไปเกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์”

“เท่านั้นแหละหรือ” สุดาทำท่าผิดหัวนินิด ๆ

“เปล่า ยังมีอีกมาก พอค่างควาขึ้นไปเกิดบนสวรรค์แล้ว ต่อมาถึงยุคของพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาสู่โลกมนุษย์ เทพบุตรห้ำร้อยก็จุติลงมาเป็นพระอรหันต์ ภายหลังก็ระลึกชาติได้ว่าตนเคยเป็นค่างควาอาศัยอยู่ในถ้ำดังกล่าว จึงพระอรหันต์ทั้งห้ำร้อยก็พร้อมใจกันเดินทางมายังถ้ำนี้.....”

“คงจะกลับมาดูว่าตนเคยอยู่ยังงี้ในชาติก่อน” อัปสรคาดคะเน

“เปล่า ไม่ใช่อย่างนั้น พระอรหันต์ห้ำร้อยไปที่นั่นเพื่อจะบำเพ็ญพรตพรหมจรรย์ให้หลุดพ้นจากภาวะเวียนว่ายตายเกิด ถือบรรลุนิพพานนั่นเอง ในที่สุด ก็ได้เข้าถึงนิพพานสมปรารถนา.....”

“หมายความว่าตายพร้อมกันหมดทั้งห้ำร้อยองค์” สุดาลีทำตาโตถาม

“ก็อย่างนั้น พระอรหันต์ถึงซึ่งนิพพานทั้งห้ำร้อย ทั้งร่างกายให้เป็นศพดับจมอยู่ในถ้ำ ครั้นหลายวันต่อมา ศพก็ส่งกลิ่นปฏิกูลเหม็นคลุ้งฟุ้งคลบขึ้นไปถึงสวรรค์....”

“ตายจริง ดังห้ำร้อยศพ ศพคงจะเหม็นอย่างฉกาจฉกรรจ์สินะ” สุดาทำจมูกย่น รวากับได้กลิ่นศพจริง ๆ จันทรจึงรีบอธิบายต่อ

“ก็อย่างนั้น ที่นี้ก็เดือดร้อนไปถึงพระอินทร์ พอทราบข่าวบรรดาเทวบุตรเทวดาทั้งหลายต่างก็ปิดจุมกร็องอยู่ไปตาม ๆ กัน พระองค์ก็มีเทวบัญชาให้เทวบุตรองค์หนึ่งลงไปจัดการกับศพอรหันต์ห้ำร้อยนั้น เทวบุตรได้รับคำสั่งแล้วก็เหาะลงมาที่ถ้ำ แล้วภูเขาศำห่มปกนี้แหละ จัดการพ่นไฟทิพย์เผาศพพระอรหันต์ทั้งห้ำร้อยพร้อมกัน ก็เกิดไหม้ลูกกลามไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ศพไหม้กลายเป็นเถ้าถ่านท่วมทับภายในถ้ำแล้วยังไหม้ลูกกลามลงไปในพื้นที่ดินลึกถึงหนึ่งพันวาสูงชันข้างบนอีกหลายสิบโยชน์

¹ เรื่องราวต่อไปนี้เป็นคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา บ้างก็ยืนยันว่าอยู่ในตำนาน แต่ผู้รวบรวมไม่เคยเห็นด้วยตาตนเอง

แผ่กว้างออกไปถึงแปดพันวา นับว่าเป็นการไหม้ที่กว้างขวางที่สุดในโลกมนุษย์ ทั้งนี้ก็เพราะเทวบุตรที่รับเทวโองการลงมาเผาไฟไม่ได้คิดจะดับไฟนั้นด้วย ถือว่าได้รับเทวบัญชามาให้เผอย่างเดียว อย่างอื่นจะเป็นยังงี้ก็ช่าง”

“เป็นเทวบุตรที่เถื่อนตรงที่สุดเลย” สุมาลีวิจารณ์

“ก็นั่นละซี ที่นี้เลยร้อนไปถึงพญานาคชื่อ “อุจฺจนาคา” ได้ทราบข่าวเดือดร้อนในโลกมนุษย์ก็เลยผุดขึ้นมาจากบาดาล จัดแจงพ่นน้ำดับไฟทิพย์ของเทวบุตรจนดับสนิทที่นี้ก็เกิดเป็นมูลเถาวัลย์ถมแน่นหนาเป็นกองใหญ่เต็มถ้ำ ผุ่ชนก็เลขขนานนามถ้ำนี้ว่า “ถ้ำทับเถา” หมายถึง ขี้เถาที่ถมทับกันนั่นเอง ภายหลังต่อมา เวลาล่วงเลยมานานเข้า เสียงเรียกก็เพี้ยนกลายเป็น ถ้ำดับเถา อย่างที่เรียกกันอยู่ทุกวันนี้”

“นี่ จันทร สุดา ยังข้องใจอยู่อีก “ก็พญานาคมาพ่นน้ำดับไฟแล้วเมื่อไฟดับหมดน้ำนั้นก็แห้งหายไปยังงั้นรึ”

“เปล่านี่เธอ น้ำไม่หายไปไหน แต่ไหลลงไปรวมกันอยู่ในสระหนองไก้ ๆ นั้น เวลานั้นก็ยังอยู่ เขาเรียกกันว่า หนองเขียว เอาละนะ ถ้าจะวิพากษ์วิจารณ์อะไรต่อก็คขอเวลาพักผ่อนสักประเดี๋ยว เพราะเล่ารวดเดียวจบ รู้สึกลัวว่าจะเป็นผงอยู่แล้ว”

พัน ต้า เก็น

เพราะเหตุที่จันทร เป็นเจ้าของถิ่น เธอจึงจำเป็นต้องตั้งตนเป็น “ผู้รู้” พอสมควร ในเมื่อบรรดาเพื่อน ๆ ที่มาเยือนนครพิงค์ล้วนแต่เป็น “นักพิศวง” ด้วยกันแทบทั้งสิ้น

“นี่ ขอบอกเสียก่อนนะว่าเราไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์มาก่อน”

“แต่ก็ควรรู้ไว้บ้างว่าบ้านเมืองตัวมีอะไร หรือเป็นอย่างไร เพื่อนคนหนึ่งซึ่งกำลังเฟื่องวิชาประวัติศาสตร์กล่าว “เสียแรงเรียนมาทางนี้ทั้งที ให้คนอื่นเขามาอธิบายให้ฟังก็ขายหน้าแย่”

“เรื่องของชาติไทยก็คนอเมริกันค้นคว้าและเขียน หมอดูจอย่างไรเล่า นักสำรวจไทยเรามีถิ่นทำได้อย่างหมอดูจ” จันทรทำเสียงน้อยใจ

“เสีย เรายังเด็ก เอาแต่ความสามารถของเราเถอะ ว่าแต่เมื่อกี้เห็นตัวบอก ว่า เราผ่านวัดอะไรมาตรงหัวมุมนั่นแน่ะ แรกนึกว่าวัดจะวังตรงเข้าวัดแต่.....เอ๊ะ ถนนกลับอ้อมไปทางขวาฉับ”

“อ้อ วัดชัยศรีภูมิ ชาวบ้านเรียกว่าวัด “พันต้าเก็น”

“ว่า ฟังยังกะภาษาเวียดนามอะไรเก็น ๆ ไม่เข้าใจ”

“เก็นก็ถือกระไดไม้ไผ่สำหรับใช้ไต่ขึ้นต้นไม้ที่สูง ๆ ที่ใช้ไม้ไผ่สองลำเจาะรูแล้วเอาไม้ชนิดเดียวกัน นั้นแหละผ่าเป็นซีกเล็ก ๆ ยาวไม่เกิน 1 ฟุต สอดเข้าไปในรูที่เจาะเป็นระยะ ๆ สันยาวตามใจชอบ ช่วงสั้นยาวของกระไดนี้เขาเรียกกันว่า “ตา” ออกเสียงตามสำเนียงทางเหนือก็เป็น “ต้า” พันต้าเก็น ก็ถือกระไดที่มีดั่งพันชั้นหรือพันซี่”

“ยังงั้นเขาใช้ไต่ขึ้นไปหาอะไรที่ไหนหรือเธอ”

“กระไดหรือเก็นที่ว่ามันไม่ได้ไต่ขึ้นหรือจะ แลใช้สำหรับไต่ลง.....”

“ไต่ลงไปที่ไหนกัน จากบนฟ้าอีกกระมัง”

“ไม่ยักกะใช่ แต่ไต่ลงไปในน้ำจะ น้ำลึกที่อยู่ข้าง ๆ วัดโง่งละ เขาว่ามันลึกถึงพันต้าเก็นนั่นแหละ”

“ไต่ลงไปทำไม หรือว่ามีทองคำมีทรัพย์แผ่นดินจมอยู่ในบ่อนั้น”

“เห็นจะต้องร้ายยาวเสียแล้ว เอาจั๊กกว่าเราเดินไปให้พ้นสี่แยกนี้เสียก่อน แล้วถึงค่อยเล่า หรือไม่ก็กลับไปเล่ากันที่บ้านกันนี่”

“เอาซี ไปเล่ากันที่บ้านดีกว่าตอนนี้เราเดินรถไปให้ถึงห้วยแก้วเลยนะ ได้มะพร้าวเผาแซ่เย็นคนละลูกคงจะสดชื่นขึ้นอีกโข”

แล้วสามสาวผู้มาจากสถาบันการศึกษาที่มีชื่อก็ถีบจักรยานเคียงคลอกันต่อไป ตามเส้นทางอันเรียบรื่น ภายใต้เงาสักที่เรียงเป็นระยะ ๆ ผ่านคูน้ำซึ่งครั้งหนึ่งเป็นคูเวียงผ่านซากกำแพงเก่า ซึ่งทางเทศบาลยังเหลือไว้เป็นบางตอนสำหรับให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้ว่า เมื่อครั้งโบราณแต่ละเมืองก็ต้องมีกำแพงและค่ายคูประตูหอรบ และป้อมปราการไว้สำหรับป้องกันข้าศึก อีฐแต่ละก้อนที่เรียงก่อกันขึ้นข้อมหมายถึงแรงงานของบรรพบุรุษของเรา ที่ถูกเกณฑ์มารับใช้ชาติบ้านเมืองของตนทั้งสิ้น

คืนนั้นที่นอกชานหลังบ้านของจันทร์นั่นเอง เรื่องราวอันเกี่ยวกับ “พันคำเกิน” ก็ถูกนำมา “บรรยาย” โดยหญิงสาวผู้เป็นเจ้าบ้านและเจ้าถิ่นคือจันทร์ เคื่องซ่อมแซมแห่งนครพิงค์

“เรื่องนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งพระฤๅษีสู่เทพ ซึ่งอาศัยอยู่ที่อุฎฐบรรพตคือเขาอ้อย ตามปกติท่านก็เดินขึ้นเดินลงจากภูเขาลงมาอาบน้ำที่แม่น้ำโรหิณีอยู่เสมอ วันหนึ่งท่านก็เลิกลไปเห็นทารกชายหญิง เกิดอยู่ในรอยเท้าช้างคู่หนึ่ง ในรอยเท้าแรดคู่หนึ่ง ในรอยเท้าโคกระทิงอีกคู่หนึ่งรวมเป็นสามคู่ด้วยกัน พระดาบสมีใจกรุณาที่รับเอาทารกหญิงชายทั้งสามคู่ไปเลี้ยงไว้ในอาศรม อริษฐานให้น้ำนมบังเกิดแต่นิ้วของท่านได้เลี้ยงดูเด็กทั้งหกจนเติบโตใหญ่ จึงจัดให้วิวาห์กันเป็นคู่ ๆ เด็กเหล่านี้ก็ได้อยู่ปฏิบัติพระดาบสอย่างบิดาของพวกเขา.....”

“ชอบกลจริง ลูกใครที่ไหนก็ไม่รู้ซี อยู่ ๆ ก็มาทิ้งไว้เรียวด” เพื่อนคนหนึ่งรำพึงที่เล่นทีจริง

“ทีนี้ต่อมา ที่ที่พระดาบสไปถ่ายทิ้งไว้นะเน มีนางเนื้อตัวหนึ่งมาอุดกินบ่อย ๆ แล้วก็ไปเกิดตั้งครรภ์ขึ้นมา กลอดออกมาเป็นมนุษย์ชายหนึ่งหญิงหนึ่งทิ้งไว้ให้พระฤๅษี”

“ว๊าย ตายแล้ว” เพื่อนคนที่สองร้องอึ้ง “อย่างนี้มันน่าเกิดอกุศลเสียจริง นางเนื้ออะไรออกลูกเป็นคน ก็มีแค่พระดาบส.....”

“นี่ นี่ ๑ เอะ อะ ย่ำร้อยโวยวายไปซี บาปเปล่า ๑ ฟังต่อไปนะ ที่นี้ลูก
ของนางเนื่อนันก็ได้สมสู่อยู่กินกัน พระดาบสก็เนรมิตรเมืองให้เมืองหนึ่ง ยกให้ลูก
ที่เกิดจากนางเนื่อเป็นผู้ครอง พวกเด็กที่เกิดจากรอยเท้าสัตว์ต่าง ๆ ก็เป็นบิราร
พระฤๅษีก็ให้นามแก่พืชพันธุ์ของดินนั้นว่า พระเจ้ามิกสังฆะ พระเจ้ามิกสังฆะมีราช
บุตรสององค์ ราชธิดาองค์หนึ่ง ก็ได้สืบราชสมบัติต่อกันมา และพระดาบสยังได้
เนรมิตเมืองขึ้นอีกสองเมืองให้หลาน ๆ กรอบครอง มีเมืองหนึ่งชื่อรมยะนคร
กรอบครองโดยพระเจ้ากุนริกนาส เจ้าองค์นี้มีได้ปกครองพลเมือง ให้ถูกต้องตาม
ทำนองคลองธรรม นี่เองคือต้นเหตุของเรื่องที่ทำให้เกิดข้อพันต่ากันขึ้น.....”

“อ้อ คงจวนถึงตอนสนุกละซี.....เฮ้ พวกเรากำลังฟัง”

“ตั้งใจฟังนะดีแล้ว แต่ไม่ต้องทำเสียงให้ตื่นตื่นนักก็ได้”

“เอาเถอะนะ เล่าต่อไป ไม่ต้องฝอย”

“อย่างเช่นครั้งหนึ่ง มีหญิงชราคนหนึ่งเข้ามาร้องทุกข์ว่า บุตรชายได้
กระทำการุณต่อนางด้วยประการต่าง ๆ เช่น ทูตดีตะคอกยให้ได้รับทุกขเวทนาอยู่
เนือง ๆ ขอพระเจ้ากุนริกนาสช่วยเหลือ สุดแต่พระองค์จะเห็นควรประการใด”

“แล้วพระเจ้ากุนริกนาสตัดสินอย่างไรที่เรียกว่าไม่ถูกต้อง”

“พระองค์ได้ทรงฟังคดีเสร็จแล้วก็ตรัสเรียกให้อำมาตย์ผู้หนึ่งไปนำเอากัง-
สดาลเข้ามา”

“กังสดาลเป็นอย่างไร ใครเคยเห็นบ้าง” เพื่อนคนแรกถามขึ้นลอย ๆ

“เคยเห็นแต่ในรูป มีลักษณะเป็นแผ่นหนา รูปร่างคล้าย ๆ จะเป็นสาม
เหลี่ยมแต่มีหยักมีเว้าเป็นลวดลาย” เพื่อนคนที่สองทำมือประกอบพอให้เข้าใจ

“นั่นแหละ ถูกแล้ว กังสดาลเป็นแผ่นทองแดงเวลาต้องกรให้เกิดเสียงก็ใช้
ไม้ตีมีเสียงกังวานน่าฟัง” จันทรบริบรองและเล่าต่อไปอีกว่า

“พระเจ้ากุนริกนาสได้กังสดาลมาแล้วก็ทรงหยิบก้อนสำหรับตีกังสดาลขึ้น
มา ทรงเหวี่ยงพระกรให้ปลายก้อนนั้นไปถูกที่แผ่นกังสดาล เสียงก็ดังกังวานกระหึ่ม
ไปทั่ว พระเจ้ากุนริกนาส ก็ตรัสถามบรรดาอำมาตย์ที่หมอบเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นว่า
“เสียงกังสดาลที่ข้าดินะ ฟังเพราะไหม” คนพวกนั้นต่างก็กราบทูลเป็นเสียงเดียว
กันว่า เพราะพระเจ้าข้า” แล้วพระองค์ก็ตรัสถามต่อไปอีกว่า “กังสดาลถ้าเราไม่ใช้
ไม้ตีดังไป จะฟังเพราะไหม พวกนั้นก็ตอบว่าไม่เพราะพระเจ้าข้า” พระเจ้ากุนริกนาส

ก็ทรงพระสรวلدังนั้น แล้วตรัสด้วยพระสุรเสียงอันเต็มไปด้วยพระราชอำนาจว่า อันธรรมชาติทั้งสดาลนั้น ไข่ลูกก็จึงจะเกิดเสียงอันกังวานไพเราะ เมื่อลูกไม่คิดก็ไม่ไข่ม้วนนี้มันลงไป ก็จะไม่เกิดเสียงดังใด ทั้งสดาลนั้นนั้น ขยายเผ่าผู้นี้ ลูกของแกที่โตมาก็หาโทษมิได้เช่นนั้น”

“ไม่ไหว พระเจ้ากุนริกนาสนี้ น่าจะเปลี่ยนชื่อเป็นสกุลพินาศ เป็นเจ้าเมืองไม่มีคุณธรรม อย่างนี้ราษฎรก็แยะเท่านั้น”

“ก็นั่นละซี ที่นี้พระฤๅษีซึ่งอาศัยอยู่บนเขาอ้อมมองลงมาที่เมืองมรณะนคร ก็เห็นบ้านเมืองมีลครึ่มไปหมด เทพยดาที่บันดาลให้กันดี ๆ หนีออกจากเมืองจนหมดสิ้น คงเหลือแต่พระเจ้ากุนริกนาส และเหล่าอำมาตย์ข้าราชการอธรรมพวกนั้น แล้วเทพยดาที่บันดาลให้น้ำท่วมเมือง เมืองก็กล่มจมลงไปใมน้ำพวกคนชั่วร้ายก็จมน้ำตาย รวมทั้งพระเจ้ากุนริกนาสด้วย ส่วนแม่เผ่าคนนั้นก็ยังรักและสงสารลูกชายที่กำลังจะจมน้ำตายไปต่อหน้าต่อตา แกก็โดดลงไปจะช่วย แต่น้ำมันลึกแกพลัดตกลงไปในน้ำลึก ที่นี้มีคนมาช่วยแกก็ทำกระโดดไม่ไผ่ยาวดั่งพันดา คือเป็นช่องของชั้นกระโถนนั้นทอดลงไปให้แกได้ขึ้นมาที่ตรงนั้นก็เลยชื่อว่า “พันดาเกิน” มาจนทุกวันนี้”

“เอวัง.....”

“จะเอวังก็ได้ เพราะถึงเวลานอนนานแล้ว ราตรีสวัสดิ์กันที”

เจดีย์งามอนุสรณ์ของลุงเปียง

หลายปีมาแล้ว มีเด็กตกน้ำตายที่ฝั่งน้ำปิงตอนเหนือแถวหน้าเทศบาลนครเชียงใหม่และอีกหลายปีติด ๆ กันที่มักจะมีเด็กหรือบางทีผู้ใหญ่เกิดอุบัติเหตุพลัดตกลงไปในน้ำและถึงแก่ชีวิตไป ลูกชายจะเป็นการเช่นสังเวทแม่ระมิงค์เป็นประจำและโดยมากมักจะไม่ใช่เด็กแถวบ้านแม่ข่าซึ่งอยู่ในย่าน “เจดีย์งาม” แต่เป็นชาวบ้านอื่น ตำบลอื่น

ใครที่เคยไปเชียงใหม่และนั่งรถผ่านไปทางถนนเลียบฝั่งแม่ปิง ทางที่ทำการเทศบาลขึ้นไปทางเหนือคงจะจำได้ว่าที่มุมถนนท้ายวังมีเจดีย์สีขาวตั้งอยู่โดดเดี่ยวอยู่กลางระหว่างมุมต่อมุม นับว่าเป็นการกีดขวางทางจราจรอย่างยิ่ง เพราะที่ตรงนั้นไม่ใช่สี่แยกแต่เป็นทางแพร่งที่ไม่ควรจะมีสิ่งใดมากีดขวางเลย แต่ทว่าจนกระทั่งทุกวันนี้ก็ไม่มีใครกล้าพอที่จะสร้างหรือเจดีย์เก่าแก่องค์นั้นได้

“ถ้าเทศบาลสร้างหรือให้ได้ ชาวบ้านแม่ข่าทั้งบ้านก็ต้องรวมหัวกันเดินขบวนเข้าไปคัดค้านอย่างแน่นอน” ใครคนหนึ่งบอกกับข้าพเจ้า “คุณอาจจะยังไม่ทราบว่าเจดีย์งามมีความหมายสำหรับพวกเราอย่างไร”

“เห็นใครเคยเขียนไว้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ของพวกสอไม่ใช่หรือครับ”

“เชอ ฮ่อเฮ่ออะไรกัน คนเขียนบิดเบือนความจริงนะซี ผมนี่แหละเกิดอยู่ที่บ้านแม่ข่า ตลอดถนนราชวงศ์รู้จักผมทั้งนั้น เจดีย์งามเป็นอนุสรณ์ของบุคคลที่รักชาติรักเกียรติภูมิจนยอมตายเพื่อเกียรติภูมิที่รัก ปัจจุบันน้อยคนนักที่จะมีความรักชาติเท่ากับลุงเปียงของเรา”

“ชื่อลุงเปียงหรือครับ”

“ใช่ ชื่อลุงเปียง ก็ชื่อคนสมัยโน้นจะให้พระพรังสักแต่ไหนเชียวคำว่า “เปียง” นี้ก็คล้ายกับคำว่า “เพียง” หรือราบเรียบเป็นเนื้อเดียวกันอย่างที่เรามักจะได้อินเขาว่า “เรียบเพียงเรียงงาม” เท่านั้นคุณคงเข้าใจ แต่ชื่อไม่สำคัญเท่าเกียรติคุณของแกหรอก ลุงเปียงคนนี้จะมื่อชีพอะไรไม่ปรากฏ แกเกิดและโตเป็นหนุ่มขึ้นมาในรัชสมัยใดก็จำไม่ได้ แต่เข้าใจว่าคงจะเป็นในสมัยที่ไทยเหนือยังมีได้ร่วมกับไทยกลาง”

“ครับ จำได้แค่ไหนก็เล่าแค่นั้นก็แล้วกัน” ข้าพเจ้าเอาใจท่านผู้ชราชาวเวียงพิงค์โดยมรรยาท

“สมัยนั้นนะคุณ มีชาวไตชอบขึ้นมาท้าแข่งขันความสามารถต่าง ๆ กับพวกเราทางเหนืออยู่เสมอ ๆ อย่างเรื่องนายช่างกาตโถมเป็นต้น แต่ดูเหมือนพวกเราจะสามารถเอาชนะได้ทุกครั้งไป แต่พอมาถึงครั้งที่ลู่เปียงต้องออกแสดงด้วยตนเองนี้แหละชักจะหนักข้อ”

“เป็นอย่างไรบ้างครับ ควลกันด้วยดาบ หรือแข่งกันสร้างเจดีย์ว่าใครจะสร้างเสร็จก่อนใคร”

“เปล่าคุณ เปล่าไม่ใช่อย่างนั้น” ชาวเวียงพิงค์อาวโสรีบปฏิเสธการเดาของข้าพเจ้าอย่างแข็งขัน นัยน์ตาสีเทาเข้มของแกเกิดประกายแห่งความหึงและไว้วางใจขึ้นมาด ๆ

“เรื่องมันก็เป็นอย่างนี้คุณ” แกเริ่มด้วยน้ำเสียงอันซาบซึ้งเป็นจริงเป็นจังมาก แต่ก็มิผลดีก็ือสามารถเรียกร้องความสนใจจากข้าพเจ้าอยู่ไม่น้อย

“---เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ก็เมื่อสมัยก่อนที่ไทยเหนือจะเข้าร่วมกับไทยกลางนั้น ได้มีชาวไตคนหนึ่งเดินทางขึ้นมายังนครพิงค์ ชายผู้นั้นมีความสามารถทางว่ายน้ำและดำทวนเป็นที่หนึ่ง---”

“อ้อ คงจะมาจากจังหวัดชายทะเล หรือไม่ก็คงเป็นชาวประมง” ข้าพเจ้าทายตามที่รู้สึก เพราะเห็นเพื่อนสนทนาอาวโสนิ่งนิกอะไรอยู่นาน

“ก็เห็นจะเป็นอย่างนั้นแหละคุณ” แกว่า “ไม่ฉันคงไม่อดสำหัดันดันมาจนถึงเชียงใหม่ ซึ่งในสมัยนั้นการเดินทางต้องใช้เวลาดังสามเดือน ไม่เหมือนสมัยนี้ซึ่งใช้เวลาเดินทางยี่สิบกว่าชั่วโมงเท่านั้น”

“ครับ -- เอ้อ -- แล้วก็ --- ชาวไตคนนั้นขึ้นมาแล้วเป็นอย่างไรอีกครับคุณลุง” ข้าพเจ้าชักสนใจอยากรู้

“ก็มาอย่างมีแผนการนะสิคุณ เขามาทำพินันกับพระเจ้าเชียงใหม่ว่าเขาสามารถจะดำน้ำได้นานที่สุด จะเป็นก็ชั่วโมงผมก็จำไม่ได้ ขอให้พระเจ้าเชียงใหม่หาผู้ชราชาวเชียงใหม่มาดำน้ำแข่งกับเขา--”

“เอ๊ะ แล้วกัน ก็ชาวเชียงใหม่อยู่ที่ดอนกว่าจะดำน้ำได้เก่งหรือครับ”

“ก็นั่นนะซี แต่มันเป็นกิลบายการเมืองสมัยนั้นนี่คุณ ผมว่าจะต้องมีการพนันขันต่อกันระหว่างชาวใต้กับชาวเหนืออย่างแน่นอน ก็หมายถึงว่าถ้าหากคนของพระเจ้าเชียงใหม่แพ้ค่าได้นานไม่เท่ากับเขาอาจจะมีกำไรมากหรือเสียบางอย่างแก่ชาวใต้ก็เป็นได้”

“แล้วพระเจ้าเชียงใหม่ทำอะไรล่ะครับ”

“จะทำอย่างไรนอกจากรับคำท้า แล้วพระองค์ท่านก็ป่าวร้องหาคนที่สมัครค้ำน้ำหนักกับนักค้ำน้ำหนักชาวใต้ จนกระทั่งรู้ถึงหูลุงเปียงเข้า ลุงเปียงคนนี้เป็นชาวบ้านธรรมดาแหละ แต่รักชาติภูมิของแกเป็นชีวิตจิตใจ ดังนั้นพอทราบเรื่องที่ว่าชาวใต้มาท้าพนันค้ำน้ำหนักกันหน้าพระที่นั่ง ลุงเปียงแกก็ไม่รอช้ารีบเข้าไปเฝ้าเจ้าชีวิต น้อมเกล้าขอรับอาสาเข้าแข่งขันค้ำน้ำหนักกับชาวใต้ผู้นั้นทันที”

“ແກ່ແກ່ນັກหรือครับ”

“ແກ່หรือไม่ແກ่งก็ฟังต่อไปเถอะ”

“ผมกำลังฟังอยู่นี้แล้ว”

“พระเจ้าเชียงใหม่ ครั้นเห็นมีผู้มารับอาสา ก็ให้พระทัยรับตกลงรับลุงเปียงมาเลี้ยงดูบำรุงขวัญเป็นการใหญ่ พอถึงวันงานที่กำหนดไว้ ผู้คนก็หลั่งไหลมาทั่วทุกทิศานุทิศทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำปิงคลาคล่ำด้วยฝูงชนที่มาชมการแข่งขันค้ำน้ำหนักระหว่างลุงเปียงชาวเชียงใหม่กับชายชาวใต้ขึ้นมาท้าพนัน ซึ่งการครั้งนี้จะกระทำกันต่อหน้าพระที่นั่งของเจ้าเหนือหัวนครพิงค์ ครั้นได้เวลาชายชาวใต้ผู้เชี่ยวชาญการค้ำน้ำหนักคนที่สุดก็เป็นผู้แสดงความสามารถก่อน เขาดำลงไปใต้น้ำตอนทีลิกที่สุดและดำอยู่นานที่สุดเท่าที่จะแกละกลั่นหายใจอยู่ในน้ำได้แค่ไหน สมัยนั้นเขาจะมีการจับเวลากันยังงี้ก็ไม่ทราบ เมื่อขึ้นจากน้ำแล้วก็ถึงรอบของลุงเปียง——”

“คงจะเป็นการแข่งขันที่น่าตื่นเต้นพอใช้”

“ก็แน่ละซิคุณ และก็เป็นธรรมดาที่ชาวเชียงใหม่ทุกคนจะต้องเอาใจช่วยลุงเปียงเหมือนกับที่คนไทยเอาใจช่วยโศน กิ่งเพชรตอนชิงตำแหน่งแชมป์โลกนั่นแหละ แต่ลุงเปียงแกเป็นชาวดอนนะคุณ ที่หาญอาสาแข่งกับคนที่เขาชำนาญการค้ำน้ำหนักก็เพื่อจะรักษาศักดิ์ศรีของชาวเชียงใหม่เท่านั้นเอง”

“แปลว่าแกก็ไม่ค่อยเก่งน้ำเท่าไรนัก จันหรือครับ”

“เก่งนะคงเก่ง แต่แกต้องการจะเอาชนะคู่แข่งขั้นให้ได้ แกก็เลยต้องเสียสละ——”

“เสียสละยังงัยกันครับ”

“เสียสละอย่างที่คุณในยุคนี้จะทำได้โดยยาก คือพอถึงรอบของแก ลุงเปียงคนใจเด็ดก็เข้าไปกราบถวายบังคมเจ้าชีวิต รับศีลรับพรแล้วก็เดินไปที่ริมตลิ่งที่จัดไว้ ถูกเขาลงอธิษฐานอะไรของแกเสร็จแล้วก็ค่อย ๆ ลุกขึ้นยืน ร่างกายของแกคงมีแต่กางเกงขาสั้นตัวหนึ่งกับผ้าขาวม้าที่คาดเอว เสื้อไม่สวม ในท่ามกลางเสียงร้องอำนวยการชัยให้แกอยู่นั้น ลุงเปียงแกก็โดดผลุงลงไปแม่น้ำปิง แล้วดำดิ่งลงไปได้น้ำต่อพระพักตร์พระเจ้าเหนือหัวและประชาชนพลเมืองที่มาชมอยู่แน่นขนัดรวมทั้งนักค้าน้ำหนที่มาจากเมืองใต้ ลุงเปียงดำหายลงไปใต้ท้องน้ำข้างบนตลิ่งสาขดาทุกคู่ต่างก็จับจ้องลงไปแม่น้ำ เพื่อคอยดูว่าลุงเปียงแกจะโผล่ขึ้นมาตอนไหน แต่คอยแล้วคอยเล่าก็ไม่เห็นร่างของแกโผล่ขึ้นจากน้ำจนกระทั่งเวลาผ่านไปได้สามวัน——”

“สามวัน——” ข้าพเจ้าทวนคำอย่างตกใจ

“ครับ สามวัน เป็นอันว่าลุงเปียงชนะแน่ จะว่าแกจมน้ำตายก็มองไม่พบศพลอยขึ้นมาให้เห็น พวกชาวใต้ก็ยอมให้ลุงเปียงชนะเพราะดำลงไปตั้งสามวันยังไม่เห็นโผล่ขึ้นมา พอครบสามวันเจ้าชีวิตก็ใช้ให้คนดำลงไปดูว่าลุงเปียงแกทำอะไรอยู่ในน้ำนานหนักหนา แต่อนิจจาลุงเปียงแกเหลือแต่โครงกระดูกติดกับเสาหลักปักไว้ใต้น้ำด้วยผ้าขาวม้าผืนที่แกใช้คาดเอวลงไปในน้ำเอง คุณเชื่อไหม ว่าลุงเปียงแกดำลงไป แล้วใช้ผ้าผูกตัวแกเองติดกับเสาหลักของแกที่แกลอบดำลงไปปักไว้เพื่อจะเอาชนะคำท้าทายของชาวเมืองใต้ และเพื่อเกียรติภูมิของชาวเชียงใหม่ ลุงเปียงตัดสินใจเสียสละชีวิตของแกยอมตาย เนื้อหนังได้กลายเป็นเหยื่อของฝูงปลาเหลือไว้แต่กระดูกที่มีผู้เก็บขึ้นมาถือเป็นสัญลักษณ์ที่ระลึกไว้ตรงริมฝั่งแม่น้ำที่แกกระโดดลงไป สัญลักษณ์เป็นรูปเจดีย์ทาสีขาวสถิต ณ ฝั่งแม่ปิงมาจนถึงทุกวันนี้ วันดีคืนดีชาวบ้านแถบนั้นมักจะได้ยินเสียงคนกระโดดน้ำลงไปว่ายน้ำเล่นอย่างลึกลับค่อนอง เป็นอันรู้กันว่านั่นคือวิญญาณของลุงเปียงออกมาวิ่งเล่นในสายน้ำอย่างสนุกสนานนั่นเอง”

เมื่อเล่าจบแล้ว ข้าพเจ้าเห็นท่านผู้เฒ่านั่งเหม่อลอยเหมือนจะได้ประจักษ์ภาพของลุงเปียงมาปรากฏอยู่เบื้องหน้า

ศึกกำหม่อง

เหตุการณ์ร้ายแรงอันน่าสยดสยองครั้งนั้น แม้จะมีต้นเหตุไม่ใหญ่โตเท่าที่ควร แต่ก็มียผลร้ายอันทำให้ชีวิตมนุษย์ที่พัวพันอยู่ด้วยโดยบังเอิญต้องวิบัติผันแปรสืบเนื่องมาถึงชั่วลูกชั่วหลาน และมันก็เป็นรอยจารึกที่แสนเศร้าเรื่องหนึ่งในปี พ.ศ. 2445 เดือนกรกฎาคม

เรื่องเกิดขึ้นในเขตลุ่มน้ำยม หนึ่งในสี่สายของแม่น้ำที่ไหลรวมกันลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา นครแพร่ซึ่งมีอาณาเขตอยู่ระหว่างกลางจากอุตรดิตถ์ก่อนถึงลำปาง นครซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกรุกรานโดยชาวเงี้ยวอันธพาลพวกหนึ่งอย่าง ถึงเลือด และเป็นต้นเหตุให้เจ้าหลวงแพร่หลายเป็นเจ้าหลวงที่เกราะห้ร้ายและอาภัพที่สุดในบรรดาเจ้าผู้ครองนครทางเหนือ

ฟ้าเมืองแพร่คงสงบและแจ่มใสเป็นปกติ ประชาชนข้าราชการต่างก็ปฏิบัติหน้าที่ประจำวันกันอย่างปกติธรรมดา แม้พระยาไชยบูรณ์ ข้าหลวงเมืองแพร่ ซึ่งส่งมาดำรงพระเนตรพระกรรมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็คงปฏิบัติหน้าที่ของท่านไปอย่างเรียบร้อยไม่มีวี่แววว่าจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้นแก่ตนเองและแก่บ้านเมือง บุตร ภรรยา และประชาชนชาวแพร่แม่แต่น้อย

เราไม่สามารถจะทราบได้ว่า ท่านเจ้าคุณจะมีดวงสังหรณ์อะไรบ้างในคืนก่อนเกิดเหตุ ทุกคนในบ้านคงจะหลับสนิทและฝัน คุณหญิงและบุตรชาย ตลอดจนผู้คนในจวนข้าหลวงก็คงมิได้คาดคิดว่า ในอีกไม่กี่ชั่วโมงข้างหน้า ภาวะของความเป็นบ้านแตกสาแหรกขาดกำลังคืบคลานเข้ามา

เข้ามืดนั่นเอง โจรงเงี้ยวมีพำกำหม่องเป็นหัวหน้าก็ยกพวกยatraเข้าประตู่เวียงตรงเข้าตีโรงตำรวจภูธรของจังหวัดแพร่เป็นแห่งแรก ตำรวจที่ประจำอยู่ไม่ทันรู้เนื้อรู้ตัวก็เสียทีแก่พวกโจร ถูกริบอาวุธหมด เสียงโห่ร้องป้อนปึกด้วยสำเนียงเงี้ยวดังลั่นไปตลอดทางที่พวกมันผ่านไป นั่นคือเสียง “วัดแล่ - วัดแล่” หรือ “ตีมันเข้าไป” พร้อมกับกวัดแกว่งดาบขววับ นุ่งกางเกงเป๋าย่อน มีผ้าโพกหัว ตามตัว

เต็มไปด้วยรอยสักลายพร้อยไม่ต้องสงสัยว่าจะไม่เป็นภาพที่น่าสะพึงกลัวยิ่ง จากโรงพักตำรวจไปยังที่ทำการไปรษณีย์ เข้าตึจวนข้าหลวง แล้วไปศาลากลางจังหวัด ทลายคลังเงินแล้วเก็บเอาเงินไป 50,000 บาท แล้วไปเปิดคุปปล่อยนักโทษออกหมด ต่อจากนั้นก็ไปปล้นตามบ้านข้าราชการต่อไปเลย

ท่านเจ้าคุณข้าหลวง ผู้มีน้ำใจกล้าหาญสมกับตำแหน่ง ได้ยินต่อสู้กับพวกโจรครู่หนึ่งตอนที่พวกมันยกเข้าปล้นจวน แต่เห็นสู้ไม่ไหวจึงได้พาภรรยาหนีออกทางหลังจวนตรงไปที่คุ้มเจ้าหลวงและบริษัทป่าไม้ก็ไม่พบใคร ท่านข้าหลวงจึงเลี้ยวออกนอกเมืองเพื่อจะกะเกณฑ์ผู้คนมาสู้กับพวกโจรเงี้ยว หารู้ไม่ว่าพวกโจรกำลังความหาตัวท่านอยู่ ถึงแก่ประกาศให้สับบนจับตัวข้าหลวง ในยามหน้าส่วหน้าขานไม่ทราบว่าเป็นมิตรและใครเป็นศัตรู พระยาไชยบูรณ์ก็ถูกศัตรูจับตัวส่งให้หัวหน้าโจรที่ตำบลฮ่องกาด พักำหม่องหัวหน้าโจรได้บังคับท่านข้าหลวงให้กลับเข้าไปในเมืองเพื่อต้อนรับบรรดาข้าราชการชาวได้ออกไปเพื่อมอบเมือง ท่านเจ้าคุณยืนหยัดไม่ยอมแม้จะต้องถูกตัดศีรษะ พักำหม่องผู้ใจโหดก็สั่งให้ตัดศีรษะพระยาไชยบูรณ์ข้าหลวง ณ ที่ตำบลฮ่องกาดนั้น

ฝ่ายคุณหญิงผู้ภรรยาชื่อ “เอือน” พวกโจรยังไม่ฆ่าทันที ได้ส่งให้ไปพักอยู่กับเงี้ยวแก่คนหนึ่ง คุณหญิงก็อ่อนวอนขอให้ปล่อยตัวท่านกับสาวใช้ เงี้ยวแก่คนนั้นเป็นเงี้ยวใจดีได้ให้ข่าวให้น้ำคุณหญิงกับสาวใช้ด้วยความสงสาร เมื่อคุณหญิงอ่อนวอนขอร้องให้ปล่อยตัว แก่ก็บอกว่าไม่รู้ไม่ชี้ ไม่รู้เรื่องด้วย แล้วก็ไล่ให้คุณหญิงกับคนใช้ผู้หญิงไปอยู่เสียในขังข้าว สองบ่าวนายก็แอบหนีเล็ดลอดจากเมืองแพร่ เดินทางกระเซอะกระเซิงเข้าป่า หลบ ๆ ซ่อน ๆ ไม่ให้พวกเงี้ยวเห็นจนกระทั่งทะลุถึงอำเภอฟิชัยอันเป็นบ้านเกิด

โจรเงี้ยวเป็นฝ่ายมีชัย บิดเมืองได้แล้วก็บังคับให้เจ้าหลวงและเจ้านายอื่น ๆ ไปถือน้ำทำสัตยสาบานว่าถ้ากองทัพทางกรุงเทพ ฯ ยกขึ้นไปจะต้องช่วยกันต่อสู้ เจ้านายและเจ้าหลวงก็จำใจต้องยอมทำตามที่มีนสั่งเพราะตกอยู่ในอำนาจของพวกมันเสียแล้ว ดังนั้นเมื่อเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง - ชูโต) ยกทัพขึ้นไปปราบ พักำหม่องจึงจัดให้สลาไปชยหัวหน้ารองคุมพลเงี้ยวและชาวแพร่รวม 150 คน ไปตั้งรับทัพหลวงที่ช่องแคบระหว่างหุบเขาในเส้นทาง แพร่ - อุดรดิตถ์ ตอนเขา

พลึง ตัวพ่อกำหม่องผู้เป็นหัวหน้าकुมล 200 คน ยกไปตีเมืองลำปาง ทางฝ่ายสภา
ไปชัยที่कुมลไปตั้งรับทัพหลวงก็ปะทะกัน มีการต่อสู้อย่างหนักหน่วง ทัพหลวง
ตีแตกพ่ายกระจัดกระจายไม่เป็นสำล้าถอยไปทางเมืองสอง ทัพหลวงก็ยกเข้ายึดเมือง
แพร่กลับคืนได้

ฝ่ายพ่อกำหม่อง ยกไปตีเมืองลำปาง ตอนแรกก็มีชัยเข้าเมืองได้ เจ้าหลวง
ลำปางแอบโทรเลขลับส่งข่าวทูลเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยให้ทรงทราบ มีนาย
ตำรวจชาวเคนมาร์กคนหนึ่งถูกปืนตายขณะออกต่อสู้กับพวกโจรเงี้ยว และตัวพ่อกำหม่อง
เองก็ถูกปืนตายที่ลำปาง พวกสมุนก็ถูกจับกุมลงโทษเป็นอันมาก การที่พ่อกำหม่อง
หาญคิดใหญ่ครั้งนี้ก็เพราะเหตุว่าเป็นหนี้เจ้านางแว่นทิพย์น้องหญิงเจ้าฟ้าเชียงตุง ไม่
มีเงินจะใช้จ่ายจึงได้หนีมาเมืองแพร่ คงจะเห็นเขาขนาเงินเข้าคลังหลายครั้งจึงคิดปล้น
เพื่อเอาเงินไปใช้หนี้ แต่ขณะเดียวกันก็อยากจะเป็นใหญ่ด้วย อีกใจหนึ่งก็คงจะนึก
เกลียดชังพวกข้าราชการชาวไทยได้บางคนซึ่งชอบเบ่งอวดอำนาจกับคนพื้นเมือง
และมักจะแสดงความดูถูกด้วยกิริยาเวาจา จึงทำให้ชาวพื้นเมืองหันเข้าร่วมมือกับ
พวกเงี้ยวกันมากเรื่องเล็กจึงได้กลายเป็นเรื่องใหญ่ถึงนองเลือด และกระทบกระเทือน
ถึงราชวงศ์เจ้าเมืองแพร่ถึงขนาดเสียหายอย่างน่าเห็นใจที่สุด

เจ้าหลวงเมืองแพร่องค์นั้น ได้กลายเป็นจำเลยในฐานะที่ไปเข้ากับพวกเงี้ยว
แม้จะเป็นการเข้าอย่างจำใจ แต่ทางราชการก็ได้สูญเสียข้าหลวงคนสำคัญไปอย่าง
น่าอนาถ ทั้งเจ้าหลวงก็มิได้ส่งโทรเลขไปกราบทูลองค์เสนาบดีมหาดไทยให้ทรง
ทราบ แล้วยังไปยอมทำสัตยสาบานกับพวกโจรเข้าอีก แม้ว่าจะเห็นใจเพียงใด ท่าน
แม่ทัพก็เล็งเห็นว่าจะต้องโทษหนัก จึงได้ออกอุบายให้เจ้าหลวงผู้เคราะห์ร้ายหลบ
หนีไปอยู่เสียที่เมืองหลวงพระบางและล้านซีพลงที่นั่น

เจ้าหญิงผู้เป็นชายาของเจ้าหลวงเมืองแพร่ เมื่อพระสวามีหนีไปแล้ว เธอ
ก็พาบุตรชายคนเดียวชื่อเจ้าอินแปลงเข้าถวายท่านเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เจ้า
ชายอินแปลงผู้นี้เติบโตขึ้นมาในวังของเสด็จในกรมพระองค์นั้น ภายหลังได้ภรรยา
และมีบุตรคนหนึ่งเป็นชาย (ชื่อเจ้าอินทรเดชเจ้าของนามปากกาซาขอบอันมีชื่อเสียง)
แล้วแยกทางกับภรรยานั้น กลับขึ้นไปสมรสกับสุภาพสตรีในตระกูลเดียวกันที่แพร่
และมีบุตรสืบสายโลหิตอีกหลายคน

แต่ตระกูล “ณ แพร่” ก็อับแสงไปพร้อมกับการจากไปของเจ้าหลวงผู้เคราะห์ร้ายซึ่งเป็นที่น่าเห็นใจยิ่ง การตัดสินใจหาเฉพาะหน้าบางครั้งเราก็ไม่อาจมั่นใจว่ามันจะถูกต้องเสมอไป ในวาระคับขันเช่นนั้น โอกาสและช่วงเวลาที่จะตัดสินใจมีน้อยเกินไป วินาทีเดียวนั้น มันอาจหมายถึงความถูกหรือความผิดก็ได้ ซึ่งควรจะได้รับความเห็นใจ

พระยาไชยบูรณ์ ท่านข้าหลวงผู้กล้าหาญ ซึ่งต้องถึงแก่ชีวิตเพราะพวกโจรเจียนั้น ทางราชการก็ได้เสนอความดีความชอบ และได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราชฤทธานนท์ และโปรดให้สร้างอนุสาวรีย์ไว้ที่ตำบลสองกาด ซึ่งเป็นที่พวกเจียวประหารท่าน มีข่าวว่าเสด็จในกรมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยสมัยนั้น ถึงคราวเสด็จผ่านครั้งใด ก็มักจะทรงแวะมาลาที่อนุสาวรีย์เสมอ

ฝ่ายคุณหญิงเอื้อน ภรรยาผู้ชีวิตของท่านเจ้าคุณ ภายหลังเมื่อเหตุการณ์สงบเรียบร้อยแล้ว ก็ได้รับพระราชทานเงินเดือนเลี้ยงชีพเดือนละ 300 บาทตลอดชีวิต ตามประวัติว่ามีบุตรชายกับท่านเจ้าคุณสองคน คนโตเสียชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก คงเหลือคนเล็กคนเดียวที่มีชีวิตอยู่ต่อมาถึงเป็นผู้ใหญ่ แต่ไม่ปรากฏว่าได้รับราชการในตำแหน่งสำคัญแต่อย่างใด

หากเราจะพิจารณาถึง “สาเหตุ” ที่รู้สึกจะเป็นจุดเล็ก ๆ จุดเดียวคือตัว “พม่าหม่อง” ซึ่งต้องการเงินจำนวนหนึ่งสำหรับไปใช้หนี้แก่น้องนางของเจ้าฟ้าเชียงตุงเท่านั้นเอง แต่ผลเสียหายที่เกิดขึ้นช่างมากมายกว้างขวาง กินแถวเลยมาถึงทายาทที่อยู่ข้างหลังโดยไม่รู้อะไรเลย อย่างเช่นพวกราชวงศ์เจ้าหลวงเมืองแพร่ซึ่งพลอยอับเจดตั้งแต่บัดนั้นมาและเลิกลำบากไปใช้นามสกุลอื่นแทนที่จะใช้ “ณ แพร่” เหมือนกับพวก ณ เชียงใหม่ ณ ลำพูน ณ ลำปาง และ ณ น่าน ซึ่งสืบสายโลหิตมาจากเจ้าผู้ครองนครสมัยก่อน ซึ่งควรจะได้รับความเห็นใจดูจะเดียวกัน

เมื่อเมงรายมหาราชทรงเป็นตุลาการ

เมื่อมีโอกาสดพบกันอีกครั้งหนึ่ง ณ ชายกว้านพะเยาอันงดงามด้วยทิวทัศน์
ชวนฝัน เขาทั้งสองก็ปรารภถึงความเป็นมาของสิ่งที่ตนกำลังเพ่งมองดูอยู่

“คุณทราบไหม กว้านแปลว่าอะไร”

“ทราบครับ กว้านเป็นภาษาเหนือครั้งโบราณ แปลว่ารองเท้า หรือ เกือก
นะแหละ เอาไว้วันหลังว่าง ๆ ผมจะเล่าเรื่องเกี่ยวกับกว้านให้ฟัง แต่วันนี้ผมเป็น
หนี้เรื่องพ่อขุนงำเมืองอีกครั้งหนึ่งจึงขอชดใช้เสียที”

“ขอบคุณ เก็บเรื่องกว้านเอาไว้ก่อนก็ได้ เล่าเรื่องพระเจ้างำเมืองผู้ครอง
แผ่นดินโดยธรรมของคุณต่อไปเถอะ”

“วันนั้นผมเล่าถึงตอนไหน”

“ถึงตอนที่พระร่วงเจ้าทรงไปทำเจ้าชู้กับราชเทวีของพ่อขุนงำเมือง แล้ว
พ่อขุนผู้แสนจะใจดีก็มาจินตนาการว่า---”

“พอครับ พอที่ ผมนึกได้แล้ว วันนั้นผมเล่าถึงตอนที่พ่อขุนงำเมืองให้อัญเชิญ
พระเจ้าเมงรายไปช่วยตัดสินความเพราะพระองค์จะทรงกระทำสิ่งใดโดยพลการก็
เกรงจะเป็นการสูญเสียไมตรีกับพระร่วง จะก่อความริ้าวรานเพราะเรื่องอิสตรีหา
ควรไม่ อีกประการหนึ่งพระองค์คงจะคิดว่าเรื่องพรรค์อย่างนี้ตบมือข้างเดียวคงไม่
ดัง พระราชเทวีเองก็ทรงมีพระทัยเอนเอียงไปทางฝ่ายพระร่วงเจ้าด้วย”

“แน่จริง ๆ”

“นั่นสิครับ แล้วเมื่อนึกถึงความเป็นจริงอีกอย่างหนึ่งก็คือ พระร่วงเจ้าขึ้น
ครองราชสมบัติสืบต่อจากขุนบาลเมืองผู้เป็นเชษฐา ภายหลังจากที่ขุนงำเมืองสืบ
ราชสมบัติจากพระราชบิดาตั้งหลายปี เกือบยี่สิบปีกระมัง ผมคิดว่า พ่อขุนงำเมือง
พระองค์นี้ ต้องทรงพระชนมายุสูงกว่าพระร่วง ยิ่งทรงเป็นกษัตริย์ซึ่งหนักไปทาง
ด้านพระศาสนาแล้ว โอกาสที่จะกระชุกกระชังกับพระนางก็คงมีน้อย อย่างนี้เราก็น่า
จะเห็นใจฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นธรรมดาจะต้องปรารถนาความอบอุ่นเพื่อแก้ความว้าเหว”

“เอาเถอะ จะอย่างไรก็ตามที่ ผมคิดว่าคุณไม่ต้องวิจารณ์ก็ได้”

“อ้าว ผมก็อยากจะให้คุณและใคร ๆ ที่รู้เรื่องนี้มีใจเป็นธรรมพอที่จะไม่ลงโทษพระนางนะสิ ผู้ชายเรามักจะเห็นแก่ตัว ตัวเองไปเที่ยวเกาะเกาะคนนั้นคนนี่ ไม่มีใครว่าผิด พอผู้หญิงไปพัวพันกับใครเข้าสักคน แหม ถูกสาวดจนไปเลย”

“เอาเถอะ เอาเถอะ อย่าทำมาเป็นตัวตั้งตัวตีประจบสุภาพสตรีอยู่เลย โช้ยๆ เราเรื่อขารู้เรื่องจะตาย ยังจะมาเลลโลลอยู่อีก”

“เอ้า ขอโทษที เเลละทีนี้ --- แต่ขอแทรกความสักหน่อยเมื่อตอนก่อนลิ้มเล้า คือเมื่อตอนที่พระร่วงเจ้าเสด็จไปหาพ่อขุนงำเมืองนั้น นับว่าไปบ่อยกระทั่งหนทางที่ไปเป็นร่องลึก เคียวนี้เลยเรียกตำบลนั้นว่า “แม่ฮ่องลึก” ภาษาเหนือบางคำ ตัว “ฮ” เท่ากับ “ร” --- เอละ ทีนี้จะเริ่มเรื่อง ---”

“ต่อเรื่องครับ ไม่ใช่เริ่ม”

“ตกลง ต่อก็ต่อ.....ทีนี้ละ พระเจ้าเมงรายได้เสด็จมายังราชสำนักพะเยา ได้สดับคำบอกเล่าจากพ่อขุนผู้เป็นสหายบอกว่า พระยาร่วงบังอาจล่วงละเมิดราชเทวีด้วยความปฏิพัทธ์เสน่หาต่อกัน เป็นการหยามพระเกียรติยศ และพ่อขุนงำเมืองได้เกาะกุมตัวพระยาร่วงไว้ พระเจ้าเมงรายก็ทรงจินตนาการว่าโบราณธรรมแต่ก่อนเจ้าความยอมมาสู่ผู้รู้ได้ความพิจารณาด้วย บัดนี้สหายทั้งสองเป็นความต่อกัน หากกลับไปพิจารณาความแห่งเขาทั้งสองบัดนี้ ครั้นจะไม่มาตัดสินก็จักเป็นเวรแก่กันมากชะละ ครั้นก็จักเอาพระยาร่วงมาตัดแต่งสินไหม มันก็เป็นพระยามีอำนาจมากนัก จักมีความละอายนักชะละ.....”

“เดี๋ยวก่อน ขอถามนิด คำว่า “ชะละ” นะ มันอะไร”

“เป็นคำลงท้ายประโยคคล้าย ๆ “ฉันทันแหละ” หรือ “ดั่งนี้แล” เคยได้ยินไหมเวลาเขาอ่านหนังสือเก่า ๆ จะได้ยินคำว่า “ดันทันแล” บ่อย ๆ”

“อ้อ เข้าใจแล้ว เล่าต่อไปเถอะ”

“พระเจ้าเมงรายรำพึงต่อไปอีกว่า อันพระยาศรีธรรมราชและนครหลวงกับพระยาศรีอยุธยา อันเป็นญาติพระยาร่วงก็จักเป็นเวรแก่สหายพระยาจำเมืองชะละ ควรก็ไปประจับเวรแก่สหายก็คือเจ้าพระยาจำเมืองกับพระยาร่วงให้หายกังวลควรชะละว่าอันแล้ว ก็เสด็จมาด้วยบริวารเป็นอันมาก มารอด.....(รอดคือรอด - แปลว่าถึง) มารอดเมืองพะเยาตั้งทัพอยู่ที่อันควรแล้วพระยาจำเมืองก็ออกต้อนรับด้วยความยินดี.....”

“ตกลงฝ่ายใดก็ได้พบท่านตุลาการก่อน.....”

“เมื่อพบแล้วก็ได้เจรจาปราศรัยแจ้งโทษแก่พระยาร่วงแก่พระเจ้าเมงราย พระเจ้าเมงรายก็ตรัสว่า ดูราสหายเจ้าเรานี้เป็นท้าวพระยาใหญ่ได้ทรงนำมูรธาภิเษก สรงเกศมียศบริวารทุกคนดังพระยาร่วงนี้เล่า เขาเจ้าก็ได้มูรธาภิเษกในเมืองสุโขทัย พ้นแล้ว แม้นท้าวร่วงได้กระทำผิด สหายได้รักษาไว้บัดนี้ สหายจงนำพระยาร่วง มา เราจักพิจารณาตามคัลลองค์และโทษ พระยาร่วงเมืองก็หื้อเอาพระยาร่วงมาตาม พระยาร่วงก็ปลงปฏิญาณว่าได้ประพฤติดิตตามที่ถูกกล่าวหาจริง”

“แปลว่ายอมรับอย่างถูกผู้ชาย.....”

“ที่นี้พระเจ้าเมงรายก็กระทำปริยายชักชวน.....”

“อะไรกัน ปริยายชักชวน ไม่เข้าใจ”

“นี่เล่าตามที่จำตามสำนวนในตำนานนะเข้าใจว่าคงจะพูดจาอ้อมค้อมชัก แม่น้ำทั้งห้าขึ้นมากล่าว เพื่อจะประสารณรอยร้าวของสองกษัตริย์ พูดไปพูดมากก็เลย ขอให้พระร่วงเจ้าขอขมาพระยาร่วงเมืองเสียด้วยเบี้ยเก้าลุนเก้าลวง คือเก้าแสนเก้าหมื่น เบี้ย”

“อพิไร! แค่นั้นเองหรือหหรือ ก็อหวาน.....”

“ก็จะเอาอะไรให้มากกว่านั้น มันเป็นการใกล้เคียงกันเสียมากกว่า เสียขาย ที่ในตำนานไม่ได้บอกละเอียดว่าพระเจ้าเมงรายได้เจรจาด้วยถ้อยคำอันไพเราะประการใดบ้าง เพราะปรากฏว่าทั้งสองฝ่ายตกลงกันด้วยดี พระร่วงเจ้าก็ยินยอมทำขวัญพระยาร่วงเมืองโดยดี พระเจ้าเมงรายก็ชักชวนพระยาทั้งสองให้มีราชไมตรีสนิทติดต่อกัน ยิ่งกว่าเก่า ด้วยเดชะไมตรีแห่งพระเจ้าเมงรายตนนั้นแล”

“เอว้าง.....”

“ยัง ยังไม่เอว้าง เมื่อพระเจ้าเมงรายได้ทรงเปรียบคดีระหว่างสองพระยาสำเร็จ เรียบร้อยเป็นอันดีแล้ว พระองค์ก็ทรงชวนสองพระยา หรือว่าทั้งสามต่างองค์ ต่างชวนกันไปตั้งพิธีทำสัตยสาบานต่อกันและกันที่ริมฝั่งแม่น้ำขุนญ.....”

“คงจะป้องกันไม่ให้ต่างฝ่ายต่างไปยุ่งกับลูกกับเมียของเพื่อนฝูง นี่แหละเขาว่าว้าวหาล้อมคอก”

“ไม่รู้ละ ในตำนานกล่าวว่าพิธีตั้งสัตยสาบานครั้งใหญ่ระหว่างประมุขของ สามอาณาจักร มีการยกพลตั้งราชอาสน์ทั้งสาม ณ ที่เดียวกัน ตั้งเครื่องเบญจ

ราชกฤชภัณฑ์สรรพาวุธพร้อมด้วยเครื่องสังฆกรรมทั้งมวล แล้วสามกษัตริย์ก็ต่างกระทำสัตยสาบานปฎิญาณตนว่า จักชื้อต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันจนตลอดชีวิต แล้วต่างองค์ก็ต่างแทนเอาโลหิตที่นิ้วพระหัตถ์มารวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผสมกับน้ำสัตยานันเสวยทั้งสามพระองค์”

“ต่างคนต่างดื่มน้ำผสมเลือดของกันและกันอย่างนี้แล้วคงจะไม่กลัวมีใครคิดร้ายต่อกันเป็นแน่”

“ส่วนแม่น้ำที่สามกษัตริย์นั่งเอาหลังอิงกันกระทำสัตยสาบานนั้น ภายหลังเรียกกันว่าแม่น้ำอิงมาจนทุกวันนี้”

“แล้วพระนางอ้วเชียงแสน ซึ่งเป็นต้นเหตุให้พระเจ้าเมงรายเสด็จมาตัดสินความละดอนหลังเป็นอย่างไรไป”

“จะเป็นอย่างไร ในตำนานไม่ได้กล่าวถึงเลยทีเดียว แต่เข้าใจว่าคงไม่มีอะไรพิเศษ นอกเสียจากจะถูกทอดทิ้งเฉยเมย เพราะถ้ามีเหตุเป็นอย่างอื่น ในตำนานก็น่าจะกล่าวไว้สักนิด แต่นี้ไม่มีเอ่ยถึงอีกเลย พอเสร็จเรื่องแล้ว พระเจ้าเมงรายก็อำลากลับถิ่นฐานครของพระองค์ แต่พระร่วงเจ้ายังอยู่สอนศิลปอาคมต่าง ๆ ให้พระยาจำเมืองก่อนแล้วจึงกลับคืนสุโขทัย”

“จบ”

จบแต่เรื่องนั้นะซี ต่อมาเรื่องของเจ้านครเหล่านี้ยังมีอีกมาก เอาไว้เล่าโอกาสหน้าเถอะ สำหรับวันนี้พอกันที”

อันเนื่องมาจากคำสาบาน

“เมืองเชียงใหม่ของคุณมีเจ้าปกครองทั้งหมดกี่ราชวงศ์ครับ”

ผู้ถามซึ่งไม่ต้องสงสัยว่าจะไม่ใช่ชาว “นอกอาณา” ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลว่า “เชียงใหม่” คือเมืองอะไรเมืองหนึ่งซึ่งไม่ใช่ไทย ทอดสายตาชื่อ ๆ ไปที่ใบหน้าของเพื่อนร่วมหอพัก ซึ่งลักษณะบางอย่างแสดงว่าเขามาจากทางภาคเหนือ ชายหนุ่มผู้รับการจ้องมอง และคำถามอัน “ไม่ค่อยจะชอบมาพากล” นั้นอย่างสะกดกลั้น ฝืนยิ้ม ก่อนจะย้อนถามว่า

“ทำไมใช้คำว่า “เมืองเชียงใหม่ของผม” ละครับ ในเมื่อเชียงใหม่ก็คือจังหวัดหนึ่งใน 71 จังหวัด ซึ่งรวมกันเข้าแล้วเรียกว่า “ประเทศไทย” หรือคุณคิดว่าคนพระนครเท่านั้นที่มีสิทธิ์เรียกตนเองเป็นคนไทย คนภาคอีสานคือลาว และคนภาคใต้คือแขกมลายู ถ้าคุณเข้าใจเช่นนั้นก็ดี ผมจะได้ชวนคุณไปหาอาจารย์ประวัติศาสตร์เดี๋ยวนี้ เปล่า ไม่ใช่เพราะโกรธเคืองที่ถูกเข้าใจว่าตัวเองไม่ใช่สมาชิกของชนชาติไทย แต่เพื่อให้คุณเข้าใจ จะได้ไม่ไปเที่ยวพูดอะไรป่าเถื่อนเป็นการก่อศัตรูโดยไม่จำเป็น นี่ผมพูดกับคุณอย่างเพื่อนนะ ถ้ายิ่งงักขโทษด้วย ถ้าคุณไปพูดกับคนอื่นอาจทำให้เข้าใจผิดถึงแตกสามัคคีก็ได้”

เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งยอมรับว่าเขาได้พูดผิดไป แต่ไม่ได้เจตนาลึกซึ้งถึงเพียงนั้น เพียงแต่เขาหมายถึงว่าคนเกิดจังหวัดไหน ก็ได้ชื่อว่าเป็น “เจ้าของถิ่น” ซึ่งควรจะรู้อะไรต่ออะไรในจังหวัดบ้างตามสมควร

“ถ้าเช่นนั้น ผมก็ต้องขอโทษอีกครั้งหนึ่ง ที่พูดเมื่อสักครู่นี้เพราะคิดว่าคุณคงเข้าใจเหมือนกับบางคน ที่พอเอ่ยถึงเชียงใหม่แล้วก็ทำสีหน้าคล้ายกับกำลังเอ่ยถึงทวีปแอฟริกา บางคนถามว่าที่จังหวัดเชียงใหม่ะ มีรถยนต์เก่งสวย ๆ บ้างไหม ชาวเมืองหน้าตาเป็นอย่างไร เป็นต้น ผมเคยได้ยินมากับหู.....เออเออะ ผมจะตอบคำถามของคุณเสียที คุณถามว่าอะไรนะ”

บุรุษคนแรกเอ่ยคำถามซ้ำอีกครั้งหนึ่งอย่างตอนต้นและผู้มีหน้าที่จะต้องให้คำตอบก็นั่งคิดในราวหนึ่งนาทีก่อนตอบ

“หลายราชวงศ์ที่เคยครบ นับแต่วงศ์เมงราย ม่วงศ์ล้านช้างไปครองอยู่
พักหนึ่ง ต่อมาอีกสององค์ก็สิ้นวงศ์ พม่าขึ้นครองแทน สลับกับเทพสิงห์ เจ้าองค์
ต่อมาก็เป็นพม่าอีกจนกระทั่งถึงวงศ์ทิพช้างเป็นวงศ์สุดท้าย.....เออ นี่คุณ คุณ
เชื่อคำสาบานไหม ก็เชื่อว่าถ้าคนเราผิดสาบานจะต้องมีอันเป็นไปตามที่ตนสาบาน
ไว้”

“ผมไม่เคยสาบานกับใครมาก่อน และไม่อยากจะสาบานด้วย คุณมีเรื่อง
อะไรจะเล่าก็เล่าไปเลย ผมอยากฟัง”

“เปล่า คุณถามถึงเรื่องเจ้าผู้ครองเมืองในสมัยโบราณทำไมถึงอะไรได้อย่าง
หนึ่งเป็นเรื่องจริงเกี่ยวกับผลแห่งการผิดสาบาน และผู้ผิดนั้นเป็นเชื้อสายพระเจ้า
เมงราย เป็นกษัตริย์ครองเมืองเชียงแสนสมัยโน้น ชื่อพญาคำฟู”

“ชื่อแปลกดี เป็นอะไรกับพระเจ้าเมงรายหรือครับ”

“นับตามชั้นคิดเห็นจะเป็นหลานพระเจ้าเมงราย คือเป็นราชบุตรเจ้าแสนภู พระเจ้า
แสนภูเป็นราชบุตรเจ้าขุนครามซึ่งเป็นราชบุตรของพระเจ้าเมงรายนั่นเอง ภายหลัง
ที่พระเจ้าแสนภูสิ้น ถึงแก่ทิวงคตที่นครไชยบุรีเชียงแสน พวกอำมาตย์ก็ไปอัญเชิญ
เสด็จเจ้าคำฟู ณ เมืองนครพิงค์ ให้ไปครองราชสมบัติสืบต่อมาจากพระราชนิดา
พระเจ้าคำฟูก็มอบเวนเมืองนครพิงค์ให้ท้าวผาสุราชโอรสครองเมืองแทน แล้วก็เสด็จ
ไปยังเมืองไชยบุรีเชียงแสน เชิญพระศพพระชนกธิดาไปประดิษฐานไว้ที่เวียงเก่า
เหนือปากน้ำแม่กก ตำบลท่ากาดเปลือก สั่งให้ขุดหลุมใหญ่ก่อกรแล้วสร้างเป็นรูป
ปราสาทล้อมหลุมนั้นเชิญโกศพระศพลงบรรจุในหลุมพร้อมด้วยเครื่องราชูปโภค
อันรณาดด้วยสุวรรณและหิรัญชาติ ก่อหุ้มมั่นคงแล้วจึงได้วางไพร่พลและขุนนางอยู่
เฝ้ารักษารวม 50 คราวด้วยกัน”

“แปลกจริง จะเผาเสียก็ไม่เผา ทำราวกับคนชาวโยคูปต์เสียแต่ไม่ได้ทำ
เป็นมัมมี่”

“นั่นสิครับ ผมก็เพิ่งทราบว่ามีการฝังพระศพเจ้านายโบราณทางเหนือราช
นี้เท่านั้น ที่เคยอ่านพบโดยมากน่าจะใช่เผ่าถึงเดี๋ยวนี้ชาวบ้านชาวเมืองก็เผ่ากันเป็นส่วน
มาก ที่ฝังก็มีแต่เด็กเล็กและที่นับถือศาสนาอื่น”

“ไหนคุณว่าจะเล่าเรื่องผิดสาบานอะไรให้ผมฟังล่ะ”

“อ้อ จริง ชักจะนอกเรื่องเสียแล้ว ต้องต่อเสียที คือพระเจ้าคำฟูหรือพระยา คำฟูนี้แหละครับ พอขึ้นเสวยราชย์ก็จัดแจงไปชักชวนพญากาวน่านมาสมทบกองทัพ ขกไปรบเมืองพะเยา.....คุณรู้จักหรือยัง เมืองพะเยาเดี๋ยวนี้เป็นอำเภอใหญ่ขึ้นอยู่ กับจังหวัดเชียงราย มีทะเลสาบน้ำจืดมีชื่อเสียงว่า กว๊านพะเยา.....” เมื่ออีกฝ่าย หนึ่งพยักหน้าอย่างรับรู้ เขาก็กล่าวต่อ

“.....เมืองพะเยาเลยได้ชื่อว่าเป็นเมืองศีลธรรม ไม่ใช่เมืองนักรบ ตอนนั้นก็ปกครองโดยลูกหลานพญาเจ้าเมืองซึ่งเป็นมิตรร่วมสาบานกับพระเจ้าเมงราย แห่งนครพิงค์ ครั้นนั้นกองทัพพระเจ้าคำฟูเข้าเมืองได้ก่อน กวาดต้อนผู้คนข้างมาได้ มาก ก็มีได้แบ่งปันให้พญากาวน่าน พญากาวน่านขัดใจก็ยกกองทัพเข้ารบก็พญาคำฟู รบกันไปรบกันมาผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะคนละทีแล้วต่างก็เลิกทัพกลับบ้านเมืองของ ตัว ต่อมา พระเจ้าคำฟูหรือพญาคำฟูนี้ยกกองทัพไปตีเมืองแพร่อีก แต่ถูกชาวแพร่ ขกกำลังออกสู้รบเป็นสามารถก็เลยต้องเลิกทัพกลับไป ตั้งแต่นั้นมาก็มิได้ยกทัพไปรบ กับใครอีก”

“ไม่เห็นมีเรื่องสาบานกับใครเลย นอกจากเรื่องที่ยืยรบคนโน้นคนนี้

“เดี๋ยวสิครับ กำลังจะถึงอยู่ที่เดียว อยู่ต่อมาราวห้าหกปี พญาคำฟูก็เสด็จไป เวียงเชียงคำอันอยู่ที่ขุนน้ำแม่คำเพื่อเยี่ยมเยือนเพื่อนร่วมสาบานคนหนึ่งชื่อว่า “จ้าวหง”

“ชื่อชอบกลนะ เหมือนชื่อคนในพงศาวดารจีน”

“จ้าวหงนั้นก็เป็นเศรษฐี มีทรัพย์สมบัติมาก แต่รูปร่างอัปลักษณ์ ขี้ริ้วขี้เหร่ ไม่เป็นที่เจริญตาเลย เคยไปมาหาสู่ชอบพอกับพญาคำฟูมานาน ก็รักชอบกันถึงขั้นเป็น เพื่อนร่วมสาบานนั้นแหละ พญาคำฟูมาคราวนี้ เศรษฐีจ้าวหงก็ได้ต้อนรับเป็นอย่างดี ถึงกับให้ภรรยา มาชำระพระบาทและถวายเป็นการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด ภรรยาจ้าวหงนี้ ก็ปรากฏว่าเป็นหญิงสวย ท่วงทีกริยามรยาททั้งงดงาม พญาคำฟูก็เลยเกิดมีจิตปฏิพัทธ์ รักใคร่.....”

“ว่า ใช่ไม่ได้เลย พญากันนี้ เสียแรงเขารักใคร่ไว้วางใจ แล้วก็ให้เกียรติออก ยิงกัน”

“ผมคิดว่าเป็นเพราะฝ่ายหญิงด้วยนะ เพราะมีสามีรูปร่างออกเหลือนทนยัง ั้น พอมาเห็นพญาคำฟูซึ่งเป็นกษัตริย์ และหน้าตารูปร่างก็จะต้องดีกว่าดาเศรษฐี

จ้วหงบแน่ ๆ อยู่กับผู้ชายหน้าตาอัปลักษณ์มานานจิตใจก็คงเหี่ยวแห้งไม่ขึ้นบาน พอมาพบพญาคำฟูซึ่งคงจะมีลักษณะดีกว่ามากนัก ก็คงจะเกิดชยหุชยดา อันนี้เราช่วยไม่ได้ ถึงผู้ชายเราก็ชอบสวยชอบงามกันทุกคนไซ้ไหม หรือคุณจะปฏิเสธ”

“เล่าต่อไปเถื่อน่า”

“ก็ถึงผู้หญิงยอมเล่นด้วยยังงั้น มันก็ต้องลงเอยด้วยการผิดศีลข้อสามนั่นแหละ คุณเอ๊ย”

“เศรษฐีจ้วหงบทำยังงี้ละทีนี้ ทำมันกลุ้มเหมือนกันนะเป็นคนอื่นก็พอมิทางแต่นี่เป็นเจ้าบ้านผ่านเมือง มีอำนาจอยู่ในมือ เขาจะบีบก็ตาย จะคลายก็รอด”

“ทีนี้ละถึงตอนสนุกแน่ ก็คือคำสาบานของพญาคำฟู กับเศรษฐีจ้วหงบที่ว่า จะซื่อสัตย์ต่อกัน จะไม่คิดร้ายต่อกันด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อพญาคำฟูละเมิดคำสาบานดังนั้น ถึงแม้จะมีอำนาจราชศักดิ์เพียงใด อำนาจราชศักดิ์เหล่านั้นก็ไม่แรงเกินคำสาบานไปได้”

“แปลว่าเศรษฐีจ้วหงบแก่ไม่ได้คิดแก้แค้นหรือทำอะไรเลย”

“ก็จริงครับ ไม่ได้ทำอะไรเลย ทีนี้พออยู่มาได้เจ็ดวันพญาคำฟูก็ลงไปสรงน้ำลำเค็ญ ก็อสรระผม ที่ลำแม่คำ ขณะกำลังดำผุดดำว่ายอยู่อย่างสำราญนั่นเอง ก็มีเงือก.....ในตำนานเขาว่ามีเงือกใหญ่ตัวหนึ่งโผล่มาจากเงื้อมผา มาขบคาบเอาพญาคำฟูไป.....”

“สงสัยจะเป็นนางเงือก”

“ไม่รู้ละ อาจจะเป็นจระเข้หรือสัตว์น้ำอย่างใดอย่างหนึ่งต่อมาเมื่อครบเจ็ดวันศพของพญาคำฟูก็ได้ลอยขึ้นมา ผลแห่งการผิดคำสาบานปรากฏให้เห็นทันตา พญาคำฟูมีพระชนมายุได้ 47 พรรษา พระราชบุตรเสด็จมาจัดการปลงพระศพแล้วก็นำอัฐิธาตุไปไว้ที่นครพิงค์ เมื่อปี พ.ศ. 2478 หรืออะไรนี่แหละ ชาวเชียงใหม่ยังพบที่บรรจุอัฐิของพญาคำฟูที่วัดพระสิงห์ เป็นผอบทองคำ ตอนนั้นผมยังไม่เกิด แต่คุณชายเคยเล่าให้ฟัง ว่าท่านเคยไปเห็นมา”

“ตกลงเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องจริงนะซี”

“อ้าว นี่คุณคิดว่าเป็นนิทานหรอกริ แล้วกัน”

หิริญนครเงินยาง

“เขาว่าพวกไทยใหญ่ที่อยู่ฝั่งท่าขี้เหล็ก พวกนั้นอพยพเข้ามาฝั่งไทยเยอะแยะรู้หรือเปล่า”

“อพยพทำไมกัน โรคระบาด.....หรือโจรผู้ร้ายมารบกวนเอาละ”

“ไม่ใช่ทั้งสองอย่างทางพม่าเขากวาดล้างพวกกองทหารจีนชาติที่ตกค้างคราวนี้เห็นว่าเอาจริงเอาจังทีเดียว เมื่อมีการกวาดล้างก็มีการต่อสู้กัน ชาวบ้านชาวเมืองก็ต้องเดือดร้อนหนักกันหัวซุกหัวซุนตามเคย นี่ที่แม่สายก็เห็นจะมีแต่พวกอพยพหลบภัย เมืองชายแดนละก้อเป็นอย่างนั้น นึกถึงชายแดนพวกนี้สมัยโบราณ อย่างอำเภอหนึ่งก็เท่ากับเมืองหนึ่ง อย่างเชียงรายกับเชียงแสนยังห่างกันราวสิบกิโลเมตรเท่านั้นเอง อย่างบ้านยางเสี้ยวแถวพระราชดอยตุง ใกล้ ๆ กับแม่สายก็ยังเคยเป็นเมือง ชื่อเมืองหิริญนครเงินยาง”

“ชื่อเพราะดี มีทั้งหิริญมีทั้งเงินในตัว น่ากลัวแถวนั้นมันมีแร่เงินเยอะ”

“เปล่า ไม่เกี่ยวกับแร่เงินสักนิด ผมเคยได้ยินเขาเล่าสืบ ๆ กันมาว่า สมัยโน้น.....บอกไม่ได้ว่าเป็นพ.ศ. ไດ คนเล่าเขาไม่ได้คอยจดจำไว้หรอก แต่ผมคาดว่าคงเป็นตอนต้นตระกูลเมงราย เพราะคนสำคัญในเรื่องนี้มีนามกว่าเจ้าลาวเคียงหรือพญาลาวเคียง”

“อืมม ก็แปลกดี คุณจำเรื่องได้ตลอดไหม ผมชักสนใจเสียแล้วละ”

“ตลอดซี คุณนั่งฟังได้เลย ผมเพิ่งจากแม่สายมาเมื่อเดือนที่แล้วนี่เอง ได้เรื่องราวต่าง ๆ มากมาย ที่โน้นมีแต่ตำนาน มีแต่นิยาย แล้วก็หลักฐานประกอบทุกอย่าง เราเที่ยวไปด้วย ฟังไปด้วย เพลินดีเหมือนกัน เรื่องเมืองหิริญนครเงินยางนี่ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ได้มาจากที่โน่น”

“เอาละ ผมพร้อมแล้ว แก้อีตัวนั้นอนสบายดีจัง บุหรีก็ไม่เลวนักสำหรับยุคประหยัด.....ตรงนี้ลมพัดเย็นสบายด้วยสิเฮ้อ เปิดฉากได้แล้ว”

ตั้งต้นก็พญาลาวเคียงเลขที่เดียวนะ พญาลาวเคียงนี่ก็ครองราชสมบัติอยู่ ณ เมืองไชยวรรณกร เชียงลาว.....”

“ชื่อเพราะอีกแล้ว อยู่ตรงไหนนะ เมืองไชยวรรณนครเชียงลาวนี่”

“ก็อยู่ใกล้ ๆ กันนั่นแหละ ปัจจุบันนี่ก็เป็นจังหวัดเชียงราย ทั้งนั้น พวกนักโบราณคดีหรือโบราณวัตถุ ถ้าได้ไปเห็นคงชอบเพราะมีพวกอิฐหักกากปูนให้ศึกษาเยอะแยะ เป็นเมืองใหญ่แล้วก็ร้างแล้วร้างอีก สร้างแล้วสร้างอีกไม่รู้กี่ยุคก็สมัย รมกันแล้วรบกันอีก เพราะฉะนั้นจึงมีเรื่องเล่ากันไม่รู้จบใจล่ะ”

“อ้อ”

“พญาลาวเคียงครองราชสมบัติอยู่ที่เมืองไชยวรรณนครเชียงลาวได้สามปี อยู่มาวันหนึ่งก็เสด็จประพาสป่า.....”

“คงจะตั้งพระทัยไปล่าสัตว์.....”

“เปล่า คนเล่าเขาไม่ได้บอกยังงั้น ป่าที่พญาลาวเคียงไปประพาสเป็นป่าไม้ยางรู้จักไหม ไม้ยางนะไม่ใช่ต้นไม้ที่เขารีดเอามาทำยางแผ่น”

“รู้จัก”

“ป่าไม้ยางนี่ก็อยู่ใกล้กับแม่น้ำละว้านที คือแม่น้ำสายเดียวกัน ตำบลนั้นเรียกกันว่าตำบลยางเสี้ยว อยู่ใกล้กับดอยตุง ดอยตุงนี่ก็มีตำนานเหมือนกัน แต่เอาไว้เล่าเวลาอื่น วันนี้ขอเล่าเฉพาะแต่เรื่องเมืองหิรัญนครเงินยางนี้แหละ พญาลาวเคียงขมนกขมนไม้อยู่นานก็เลิกลบไปเห็นต้นโพธิ์เข้าต้นหนึ่ง เป็นโพธิ์วิเศษมหัศจรรย์ ก็มีสีขาวผ่องดั่งเงินขวงตลอดต้นขึ้นอยู่ท่ามกลางหมู่ต้นไม้ยางเหล่านั้น”

“แล้วยังไง”

“พญาลาวเคียงก็เห็นว่าเป็นมงคลสถาน พิจารณาใคร่จะสร้างพระนครใหม่ในตำบลนั้น ครั้นเสด็จกลับไปยังนครเชียงลาว ก็ทรงเรียกบรรดาขุนมนตรีทั้งปวงมาประชุมปรึกษากัน.....”

“พวกนั้นว่ายังไง เห็นด้วย หรือว่าคัดค้าน”

“ยัง ยังไม่มีใครคัดค้าน เพราะพระองค์ได้ทรงชี้แจงแสดงเหตุผลเสียก่อนว่า อันบ้านเมืองใดหากหารั้วเวียงเชียงแก่นมิได้ดั่งเมืองเชียงราวเรานี้ ก็ไม่สมควรเป็นราชธานีมหานครแม้มีข้าศึกศัตรูยกมาก็หาที่มั่นกันมิได้ ทางธงปู่หม่อนกุดกณ ที่ใดควรจะไปสร้างเมืองอยู่ ณ ที่นั้น”

“เอ อันนี้ไม่ค่อยเข้าใจแฮะ “หางธงปู่หม่อนกุด” นะอะไร”

“เข้าใจว่าคงหมายถึงธงบนคอยดุง ซึ่งตามคำบอกเล่าของคนโบราณว่าธงอันนั้นปักอยู่บนยอดคอย มองเห็นได้แต่ไกล แต่ธงของทางเหนือสมัยโบราณมีรูปร่างลักษณะยาวลงเป็นรูปเหมือนแผ่นกระดานมีหัวหาง แต่ละตัวยาวตั้งว่าเศษเป็นอย่า่งน้อย เขาเรียกว่า “ดุง” คอยดุงก็คือคอยธง พญาลาวเฉียงอาจหมายถึงธงที่เสด็จพ่อนำไปปักไว้บนคอย ทอดเงาทางไปแต่ไหนก็ให้สร้างเมืองตรงนั้น นี่ผมคาดเอาเองนะ”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้นได้ เอ้า เล่าต่อไปเถอะ”

“ครั้นฟังกระแสรับสั่งเสร็จแล้ว อำมาตย์ทั้งหลายก็โดยพระราชบริหาร กะเกณฑ์ไพร่บ้านพลเมืองไปช่วยกันแผ้วถางทำทางเพื่อสร้างเมืองใหม่ที่ตำบลยางเสียวนั้น”

“นึกถึงพ่อขุนของไทยสมัยหนึ่ง ที่เกณฑ์คนไปสร้างเมืองหลวงใหม่ที่เพชรบูรณ์”

“อย่าไปคิดให้ใจเศร้าหมองหน่อยเลย ที่จริงการสร้างน่าจะดีกว่าการทำลาย พญาลาวเฉียงนี่ก็คิดถูกเหมือนกัน เพราะเมืองเก่าไม่มีรั้วเวียงเชิงกำแพง ซึ่งหมายถึงว่าไม่มีกำแพงเมืองนั่นเอง คิดสร้างเมืองใหม่ก็เพื่อพลเมืองจะได้อยู่เย็นเป็นสุขพ้นภัยจากข้าศึกศัตรู”

“เฮอะ เป็นอันว่าถูกต้อง แล้วที่นี่ทำอะไรล่ะ วิธีสร้างเมืองของพญาลาวเฉียงมีพิธีอะไรบ้างไหม”

“ก็เริ่มต้นด้วยการแผ้วถาง แล้วก็ขุดโค่นไม้ที่ไม่ต้องการลง แล้วก็วัด คือลากเส้นจะเอาตั้งแต่ไหนถึงไหน ในตำนานที่เขาเล่าบอกว่าวัดรวมเอาถ้าเข้าด้วยถ้ำหนึ่ง แล้วตัดขึ้นไปทางเหนือถึงแม่น้ำละว้านก็คือแม่น้ำสาย ด้านตะวันออกเอาเชิงนาเป็นแดน ปราบพื้นที่ให้เรียบ ที่สูงก็กรำ ที่ต่ำก็ขุด ที่หลักดอกก็ให้สิน ที่หินผาก็ให้เพ็กจ้ำ ที่แม่น้ำก็ให้กำยชั่วข้าม.....”

“อย่างไรที่ว่ากำยชั่วข้าม”

“ก็ทำสะพานข้าม แล้วก็ตั้งหลักอินทขิล คือหลักเมืองแล้วก็ฝังศิลาจารึกวันเดือนปีฤกษ์ยามลงไป”

“อ้อ”

“ฟังอย่างนี้รู้สึกว่ามันง่าย แต่เวลาสร้างจริงคงไม่ยำนักรอก การที่จะทำป่าให้เป็นบ้านเป็นเมืองนะ เราไม่รู้ว่ากินเวลานานเท่าใด เปลืองกำลังไพร่พลก็มาก

น้อย ที่ล้มตายไปก็คงเยอะแยะ ก็ดูแต่ถ้าขุนตาลเท่านั้น กว่าจะทำให้รถไฟลอดได้คนตายไม่รู้เท่าไร”

“ถ้าขุนตาลนะเระะ มีคนตาย”

“แล้วกัน คุณนี่จะมาเกณฑ์ให้ผมรู้ไปเสียหมดทุกอย่างได้ยังไงนะ เรื่องโบราณแต่ครั้งไหนไม่รู้ ใครจะมัวมาสนใจอยู่ได้ คุณรู้จักเล่าสู่กันฟังมังซี จะได้เป็นพหุสูตรกับเขามัง”

“ก็เล่าอยู่นี่ยังงัย เมื่อกี้ผมเล่าถึงไหน”

“ถึงตอนสร้างเมือง ตั้งหลักอินทขิลอะไรไม่รู้ ผมไม่เข้าใจหรอก”

“ก็หลักเมืองนั้นแหละ พอหาฤกษ์ยามได้แล้ว ก็ฝังเสาหลักเมืองลงไป ตอนนั้นได้ชื่อว่าเวียงขางสายแก้ว ถ้ามันได้ชื่อว่าถ้าแก้ว คำว่าแก้วแปลว่าอ้อมเข้า เขตเมืองอ้อมหรือโอบเอาถ้าเข้าไว้ก็เลยได้ตั้งชื่ออย่างนั้น แม่น้ำละว้าเลยได้ชื่อว่าแม่น้ำสายมาจนทุกวันนี้”

“แล้วชื่อเมืองหิรัญนครเงินยางนั้นล่ะ”

“อ้อ นั่นชื่อตามทางการ ภายหลังสถาปนาพระนครสำเร็จบริบูรณ์แล้ว พญาลาวเฉียงก็เสด็จเข้ามาครองราชสมบัติในนครสร้างใหม่อันได้ขนานนามว่าเมืองหิรัญนครเงินยางโดยถือเอานิมิตเมื่อแรกได้พบต้นโพธิ์เผือก มีสาวดั่งสีเงินขวง อยู่ท่ามกลางป่ายางนั้น พญาลาวเฉียงครองราชสมบัติอยู่เมืองหิรัญนครเงินยางไว้ 23 ปี ก็เสด็จทิวงคต”

“จบแต่เรื่องของพญาลาวเฉียง แต่พวกลูกหลานยังสืบสันตติวงศ์ต่อมาอีกหลายชั่วคนแต่เรื่องราวเหล่านี้บางที่ตำนานก็ไม่ตรงกัน ที่ผมเล่านี้ คนเล่าแก่เจ้าเอามาจากตำนานเมืองเชียงใหม่ซึ่งอาจเพี้ยนกับตำนานอื่นอยู่บ้าง”

“นั่นไม่สำคัญสำหรับผมหรอก เล่าให้ฟังเท่านั้นก็ดีแล้ว ขอบคุณมาก”

วิบัติจากปลาไหลเผือก

“ฉันบอกแล้วว่า ไม่ชอบทานแกงปลาไหล แล้วคุณก็ยังจะมาชวนฉันทานอยู่อีก มันเรื่องอะไรกันนะ”

“ผมไม่ได้ขอให้คุณทานแค่ชวนให้คุณลองกินดู เมื่อไม่กินก็แล้วไป ผมไม่บังคับแต่ขอแนะนำว่ามันเป็นอาหารรสโอชะอย่างหนึ่งซึ่งเพื่อนบ้านใจดีของเราเอามาให้ เพื่อฉลองศรัทธาที่ควรจะต้องชิมดูสักนิดจะเป็นไรไป แล้วก็คำว่า “กิน” นะ ไม่ได้เป็นคำหยาบ คำช้าอะไร ทำไมคุณถึงไม่ใช้กลับไปใช้คำว่า “ทาน” ซึ่งมีความหมายไปอีกอย่างหนึ่งไม่เกี่ยวกับคำว่ากินสักหน่อย เออถ้าจะพูดให้มันเต็มคำว่า “รับประทาน” ก็ให้มันรู้เรื่องไปเสียยังงั้น น่ะอะไรไม่รู้ พูดแต่คำว่า “ทาน - ทาน” พร่ำเพรื่อฟันเผื่อไปหมด คำว่า “กิน” ซึ่งง่ายกว่าสั้นกว่า แล้วก็คำไทยแท้ ๆ กลับไม่ยอมพูด พิลึก”

ฟังแต่เสียงพูดและถ้อยคำที่ได้ตอบกัน ก็ต้องเดาถูกว่าคนแรกเป็นสตรี และคนหลัง ก็บุรุษ สถานที่ก็คือโต๊ะอาหารซึ่งสองสามีภรรยากำลังร่วมรับประทานอาหารอยู่ และจากอาหารแกงอันเป็นที่รังเกียจของสุภาพสตรีแม่บ้านนี้เอง ที่ทำให้พ่อบ้าน ซึ่งมีอาชีพเป็น “ผู้สอน” มาช้านาน ต้องมาทำหน้าที่ “เล่า” เรื่องราวอันเกี่ยวกับ “ปลาไหล” ให้แม่บ้านฟังเป็นการแก้ตัวที่ “บังอาจ” กล่าวถ้อยคำอันเป็นการหมิ่นความรู้ภาษาไทยของแม่บ้าน ซึ่งเป็นเจ้าของปริญญาบัตรทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัย ฯ

“สมัยโน้น จะเป็นปีไหนก็จำไม่ได้ เธอเป็นว่าประมาณพันปีล่วงหลังพุทธกาลก็แล้วกันนะ ที่เมืองนครโยนก.....”

“อะไรเอาทั้งเมืองทั้งนครเขี้ยวหรือกะ มันแตกต่างกันที่ตรงไหน” แม่บ้านชั้นปริญญาได้ทีเลขชี้พระไฉ่ พ่อบ้านชั้นบัณฑิตเลขได้แต่หัวเราะเก้อ ๆ ไม่พยายามแก้ตัวคงเล่าต่อไปเรื่อย ๆ

“เรียกกันง่าย ๆ ว่านครโยนกนะ อย่าเอาชื่อเต็มหรือคิดกันสักราชให้เสียเวลาเลย นี่เราจะพูดกันถึงเรื่องปลาไหลตัวหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเสียงปรากฏอยู่ในตำนาน

คนแก่คนเฒ่าทางจังหวัดเชียงรายมักจะจดจำเอามาเล่าให้ลูกหลานฟังสืบ ๆ กันมาจนทุกวันนี้ ผมเองเคยไปเชียงรายและเคยไปถึงอำเภอแม่จัน แม่สายและเวียงเก่า พอข้ามสะพานที่ทอดข้ามลำน้ำกก เป็นตอม่อถึงเรื่องนี้ทุกที”

“เกี่ยวกับลำน้ำกกนั้นด้วยหรือคะ” แม่บ้านซักทั้ง แต่ก็ไม่ลืมที่จะหันไปคว้าที่เขี่ยบุหรี่มาวางไว้ใกล้มือพอบ้าน

“เก๋วชักรับ เป็นประวัติว่าทำไมถึงได้เรียกกันว่าน้ำกก คำว่า “กก” ภาษาเหนือ แปลว่า “ตัด” หรือฟันฉับลงไปหรือใช้แทนคำว่า “สับ” ก็ได้ เป็นคำกิริยา”

“คะ ไม่ต้องอ้างไวยากรณ์ เล่าต่อไปดีกว่า”

“ที่จริงนครโยนกนั้นมีประวัติขยาดยาวพิสดารมาก เล่าทั้งปึกไม่จบ แต่ตอนนี้จะเล่าเพียงตอนที่เกี่ยวกับปลาไหลเผือกตัวนั้นเหตุเกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้ามหาไชยชนะจะเป็นเพราะปกครองบ้านเมืองไม่ต้องด้วยทศพิธราชธรรมหรืออย่างไรไม่ทราบ วันหนึ่งมีราษฎรพวกหนึ่งไปหาปลาในแม่น้ำ ก็ไปได้ปลาไหลเผือกตัวหนึ่ง ใหญ่เท่าลำตาล ยาวเจ็ดวา พวกนั้นทุบตีจนตายแล้วเอาเชือกผูกชักลากมาตามลำห้วย ที่แถวนั้นเขามีชื่อว่า “ห้วยแม่ลาก” เดียวนี้ยังมีอยู่ พวกนั้นพากันลากปลาไหลเผือกตัวนั้นไปถวายพระเจ้านครโยนก พระเจ้านครโยนกก็เลยสั่งให้แล่นเรือปลาไหลตัวนั้นแจกจ่ายราษฎรทั้งเมือง พวกนั้นก็นำเอาปลาไหลเผือกตัวนั้นไปตัดหรือ “กก” กันที่แม่น้ำอย่างที่เราทำปลาก็ต้องไปทำใกล้ ๆ น้ำเพื่อจะได้ล้างไม้ล้างมือ น้ปลาไหลตัวอ้ายกะดึกก็ต้องไปทำกันที่แม่น้ำ”

“เข้าใจแล้วค่ะ อย่า “ฝอย” ให้มากนักเลย เอาแต่ใจความเถอะ”

“เอ๊ะ คุณนี่ก็พูดคำว่า “ฝอย” เป็นเหมือนกันรี” เขาเลิกหัวทำหน้าพิสวงหล่อนหน้าแดง แล้วเลยพยักหน้า

“เล่าต่อไปซิคะ เร็วเข้า ยุงกัดฉันทันร้อนไปทั้งตัวแล้ว ประเดี๋ยวจะได้เอายามาฉีด ตอนนี้ฟังเรื่องปลาไหลให้จบเสียก่อน”

“ตกลงชาวเมืองโยนกก็ได้กินแกงปลาไหลกันทุกถ้วนหน้าไม่เว้นสักครัวเรือน แต่มีแม่หม้ายคนหนึ่งไม่ได้กินกับเขา”

“อ้าว ทำไมล่ะคะ”

“เพราะแกตัวคนเดียว ลูกหลานไม่มีไปเอามาให้ ชาวบ้านก็คงไม่มีใครเอาใจใส่ ผมเข้าใจว่าแกคงยากจนมาก อาศัยอยู่ในกระท่อมคนเดียว วันที่พวกชาวเมือง

เขากินแกงปลาไหลกันเป็นที่เอิกเกริก ก็คงจะสนุกสนานรื่นเริงกันเป็นอันมากนั่นแหละ แม่เฒ่าคนนี้แกล้งกินแต่น้ำพริกผัดต้มของแกตามประสาแขก พอพลบค่ำ ก็มีความพบนุมน้อยผู้หนึ่งมาจากที่ไหนไม่รู้มาขอพักอาศัยในกระท่อมของแก เจ้าพ่นุมน้อยก็ถามแกว่า ชาวเมืองนี้เขาเอาอะไรมาแกงกินกันกลิ่นหอมยิ่งนัก”

“คงนี่กอยากกินชิ้นมามังหรงอก” แม่บ้านยิ้มเยาะ ๆ

“เปล่า ไม่ใช่อย่างนั้น เจ้าพ่นุมน้อยผู้นี้ไม่ใช่คนธรรมดาสามัญคุณ พอแม่เฒ่าบอกว่าเขาไปได้ปลาไหลเผือกมาแกงกินกัน เจ้าพ่นุมนั้นก็ถามอีกว่า ทำไมแม่เฒ่าไม่เอามาแกงกินบ้างล่ะ แม่เฒ่าก็ตอบว่า โอ ข่ายไม่มีลูกหลานเป็นแม่ร้างแม่หม้าย ไม่มีใครเขาเอามาให้กินหรงอก เจ้าพ่นุมน้อยก็บอกว่า ดีแล้ว ไม่ต้องเที่ยวพูดไป ข้าจะไปเที่ยวข้างนอกสักพัก ถ้ามีเหตุการณอะไรเกิดขึ้น ข่ายไม่เห็นหลานมาละก็้อ อย่าได้ลงจากเรือนนะ สั่งแล้วก็ลงจากเรือนไป ที่นี้พอถึงเวลาปฐมยาม ก็มี

เสียงแผ่นดินดังสะท้านครันครันขึ้นครั้งหนึ่ง พอล่วงข้ามหิมิยามก็ดังสนั่นถันเลื่อนอีกครั้งหนึ่ง พอเวลาล่วงเข้าปัจฉิมยาม ก็มีเสียงสะท้อนเลื่อนลั่นกึกก้องเป็นคำรบสาม นครโยนกทั้งนครก็ค่อย ๆ ทรุดจมลงไป แผ่นดินอยู่ดี ๆ ก็ยุบตัวกลายเป็นน้ำไปหมด มีเจ้าชายองค์หนึ่งคว้าได้นางอันเป็นชายาสุดที่รักขึ้นนั่งหลังม้าจับพาหนะออกจากเมือง แต่ทุกฝีก้าวที่เท้าม้าเหยียบลงไป แผ่นดินก็ทรุดตามไปเรื่อย ๆ.....”

“แผ่นดินถล่ม กงน้ำอุฬิกณะกะ เหมือนภาพยนตร์เรื่องอะไรไม่ทราบที่มีภูเขาพังทลายลงมา แล้วแผ่นดินก็ถล่มครัน ๆ”

“เจ้าชายคงขับม้าเคล็ดไปข้างหน้า แผ่นดินก็ถล่มตามฝีเท้าม้าเรื่อยไป คิดได้ว่าเครื่องอาภรณ์สร้อยถนิมพิมพาภรณ์ที่แต่งองค์ไปคงจะเพิ่มน้ำหนัก เลยถอดแหวนออกจากนิ้วชายาขว้างทิ้งลงไป ที่ตรงนั้นเดี๋ยวนี้เลยเรียกกันว่าหนองแหวน แต่ทำยังงี้ก็ไม่พ้นแผ่นดินที่ถล่มโครม ๆ เลยตัดสินใจโยนนางทั้งแต่ตัวเองก็ไปไม่รอด

เลขจมน้ำตายในที่สุด ครั้งนั้นคนในเมืองจมน้ำตายหมด เหลือแต่กระท่อมแม่หม้าย เป็นเกาะโดดเดี่ยวอยู่แห่งเดียว พวกชาวบ้านที่อยู่นอกอาณาเขตเมืองมาเห็นเข้าก็พิศวง ได้ถามได้ความดังที่เล่าให้ฟังตอนต้น เจ้ามานพหนุ่มลงจากเรือนแล้วแกก็ไม่กล้าลงจากเรือน จนดึกจึงได้ยินเสียงสะเทือนเลื่อนลั่นแล้วก็สงบ เปิดประตูกองออกไปก็ เห็นแต่น้ำเว้งว่างไปหมด”

“ตกลงเจ้าเมืองกับราษฎรพวกนั้นจมน้ำตายเพราะความตะกละ เห็นอะไร แปลก ๆ ก็สวปาม.....”

“เปล่า มันเป็นคราวชะตาเมืองขาด ถึงคราวบ้านเมืองมันจะล่มจมก็มีอัน ให้เป็นไป”

“อย่าเลย คนพวกนั้นนะบาปกรรม จึงถูกรรณชาติลงโทษเห็นอะไรผ่าน มาขอให้ได้ประหารประหาร มีย่างหรือคะ ปลาไหลตัวเท่าลำตาล มันของมหัศจรรย์ เห็นอยู่ซัด ๆ ยังขึ้นไปฆ่ามัน เจ้าเมืองก็หาความคิดมิได้ เอะอะขอแต่ให้ได้รับประทาน ของอร่อย รับประทานแล้วก็ให้โทษ เหมือนคุณนะแหละ ขอบนักพวกของสดลาว รับประทานเข้าไปแล้วต้องเสียทุกที.....”

เอื้อ เล่าต่อไปซิคะ คนตายกันหมดแล้วทำอย่างไร”

“พวกขุนพันทาทั้งหลายก็ประชุมกันเลือกเอาชาวนาอาวูโสผู้หนึ่งขึ้นเป็น ประธาน จัดสร้างเมืองใหม่ขึ้นที่ริมฝั่งโขงฟากตะวันตก สร้างเสร็จแล้วให้ชื่อเวียง ปรีक्षा เดียวนี้ยังเหลืออยู่เป็นหมู่บ้านจังหวัดเชียงราย อ้อ ประธานที่เขาเลือกขึ้น ครองชื่อขุนอั้ง แล้วสืบลูกสืบหลานต่อมาอีกหลายชั่วคน นับว่าเป็นผู้ครองเมืองเผ่า สามัญชนแท้ ๆ แทนวงศ์สิงหนวัติที่สิ้นเชื้อสายเพราะแผ่นดินถล่ม เมืองไชยบุรีที่ ว่างจึงปกครองโดยชนชาวนา ซึ่งสมัยนั้นกล่าวกันว่า “พวกไพร่แต่งเมือง” คือ ปก- ครองโดยไพร่ ไม่ใช่พวกราชวงศ์ตั้งแต่ก่อนที่เคยเป็นมา”

“น่ากลัวชาวเมืองพวกนั้นคงไม่กล้ารับประทานปลาไหลกันอีก เออ แล้ว แม่หม้ายนั้นล่ะคะ ไม่เห็นกล่าวถึง”

“พวกชาวนาเก็บเอาไปเลี้ยงไว้เพราะเป็นคนเดียวที่เหลือจากเมืองล่ม”

พ่อบ้านถือหนังสือพิมพ์ไล่ฟาดขุมที่บินมาดอมว่อนไปหมด แม่บ้านจึงลุกขึ้น ไปหยิบกระป๋องน้ำมันสำหรับฉีดไล่ยุงมาฉีดให้รอบ ๆ ห้อง

ยุทธหัตถีที่บ้านข้าวมุง

หนุ่มน้อยและหนุ่มกลาง – คือ อายุยังไม่ถึง 25 เราเรียกว่าหนุ่มใหญ่ก็ไม่เหมาะจึงสงเคราะห์เข้าอยู่ในค่ายที่เพิ่งจะหนุ่มเต็มตัว แต่บางคนก็อาจจะมีความรู้สึกเทียบได้กับหนุ่มใหญ่เพราะเจนจัดกับ “ชีวิต” มาก แต่สำหรับคนนี้ วัย 22 ของเขาถูกลดคลี่ แต่กับการศึกษาทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร เขาจึงแลดูหนุ่มเกือบจะเรียกได้ว่าอยู่ในวัยเดียวกับนักศึกษารุ่นน้องซึ่งนับว่าเป็น “เพื่อนคู่หู” ที่ถูกนิยัยกันเป็นอันดี

บัดนี้ เขาทั้งสองได้สบโอกาสที่จะสนทนากันด้วยเรื่องราวอันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลานนาไทยบางตอนอีกครั้งหนึ่งแต่มิใช่ในบริเวณสวนสัตว์ดุสิตอย่างคราวที่แล้ว แต่เป็นที่สนามหญ้าของหอประชุม

“คุณสัญญาว่าจะเล่าเรื่องราวบุตรของพระเจ้าเมงรายที่ว่าเก่งในทางรบทัพจับศึกมะพร้อมหรือยังครับ”

“พร้อม คุณจะฟังเดี๋ยวนี้หรือ ดกลง ผมยินดีทุกเมื่อ ทั้งนี้เพื่อคุณจะได้รู้จักเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองที่คุณตั้งใจไว้ว่าจะไปเที่ยวปลายปีนี้”

แล้วเขาก็พักการอ่าน “กำบรรยาย” ไว้ชั่วคราว ตั้งต้นสำรวมใจ บำเพ็ญตนเป็น “นักรบ” ที่ดีต่อไป ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งกำลังตั้งใจฟังเต็มที่

“คุณทราบแล้วนะครับ ว่าพระเจ้าเมงรายทรงมีราชบุตรทั้งหมดสามพระองค์ ถูกขังสันพระชนม์ไปองค์หนึ่ง เหลือสอง คือเจ้าขุนครามกับเจ้าขุนเครือ เมื่อขุนฟ้าจاربุรุษของพระเจ้าเมงรายเข้าไปทำกลศึกในเมืองลำพูนจนกระทั่งสำเร็จ จับพลายงามออกจากเมืองหนีไปหาพญาเบิกผู้บุตรซึ่งครองเมืองเขลางค์คือเมืองลำปางเดี๋ยวนี้ พระเจ้าเมงรายอยู่เสวยราชสมบัติที่ลำพูนได้สองปีก็มอบให้ขุนฟ้าปกครองพระองค์เองเสด็จไปสร้างเมืองใหม่อีกหลายแห่ง เช่นเวียงกุมกามเป็นต้น เสร็จแล้วก็ยกทัพไปตีรามัญประเทศจนได้ราชธิดาเจ้ารามัญมาเป็นราชเทวี ต่อมาได้ทรงสร้างเมืองเชียงใหม่และเสด็จไปประทับที่นั่น”

“ไม่เห็นเกี่ยวกับเจ้าขุนครามสักหน่อย” อีกฝ่ายหนึ่งพิมพ์

“เดี๋ยวซิคครับ ตอนนี่แหละ เกี้ยวแน่ คือพญาขี้บาเจ้าเมืองลำพูนเก่า หนีไปอยู่กับพญาเบิกนครเขลางค์ ได้ช่องสุมประชุมพล ฝึกหัดให้ชำนาญในการยุทธ เพื่อจะกลับไปตีเอาเมืองลำพูนคืน จนเวลาล่วงไปถึง 14 ปี.....”

“โอ้อโฮ สิบสี่ปีเชียวหรือครับ ช่างพากเพียรจริง”

“ต้องพากเพียรซิคคุณ บ้านเมืองของเขานี้ คนเราลงได้มีความอาฆาตแค้น คิดจะแก้มีใครละก้อ อย่างว่าแต่สิบสี่ปีเลย อาจจะเป็นตลอดชาติก็ได้ ผิดถูกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง”

“แล้วสำเร็จไหมครับ ที่พญาขี้บาคิดจะกู้เมืองลำพูนคืน”

“บารมีของพญาขี้บาสู้ของพระเจ้าเมงรายไม่ได้ อย่างที่เขาว่าไม่ควรแข่งบุญวาสนาบางทีจะเป็นความจริงในบางกรณี เวลาสิบสี่ปีนี้แหละพระเจ้าเมงรายทรงทราบหมดว่าพญาขี้บาทำอะไรอยู่ พระองค์มีกองสอดแนม และกองสอดแนมนั้นเองได้มาทูลว่า พญาขี้บากับพญาเบิกลูกชายกำลังเตรียมพร้อมที่จะยกกองทัพมาตีเมืองลำพูนและเมืองเชียงใหม่ พญาเบิกจะเป็นทัพหน้า ส่วนพญาขี้บาจะเป็นทัพหลัง”

“สนุกกันใหญ่”

“เราฟังอาจคิดเป็นเรื่องสนุก แต่พลเมืองสมัยนั้นคงไม่คิดสนุกเป็นแน่ พอพระเจ้าเมงรายทราบข่าวก็มีรับสั่งให้ขุนครามราชบุตรผู้ครองเมืองเชียงรายแต่งช้างม้ารีพลสกลไกรของหัวเมืองฝ่ายเหนือให้พร้อมสรรพแล้วแบ่งเป็นสองกอง กองหนึ่งให้ยกลงมาตั้งอยู่ริมเชิงดอยคำฝ่ายตะวันตกเฉียง คอยรับทัพหน้าพญาเบิก อีกกองหนึ่งให้มาทางปากตะวันออกแม่น้ำพิงค์ล่องไปยังเวียงลำพูนคอยรบดัดสายหลังพญาเบิก ส่วนทางเมืองเชียงใหม่ก็สั่งให้เตรียมพลไว้พร้อม เจ้าขุนครามรับคำสั่งแล้วก็เร่งรัดจัดการตามประสงค์ของพระราชบิดา คือจัดกองทัพออกเป็นสองกองทัพ กองหนึ่งให้เจ้าเมืองฝางยกไปตั้งที่ตะวันตกเฉียงใต้เวียงเชียงใหม่ที่เชิงดอยคำ ส่วนเจ้าขุนครามก็ถือพลของตนยกไปทางตะวันออกของแม่น้ำพิงค์ ไปถึงที่แห่งหนึ่งเป็นเวลากองแลง.....”

“เอ๊ะ กองแลงเกิดมีสมัยโน้น” หนูน้อยเบิกตากว้างเมื่อได้ยินชื่อเสียงกล้ายคนสำคัญของเวียงจันทน์

“กองแสงครับ กองแสงไม่ใช่กองแสง แปลว่าขามเย็น หรือเวลาเย็น เจ้าขุน
 ครามขึ้นทอดตรวจดูรีพลทั้งสี่ทิศเห็นมียูเต็มทุ่งสุดสายตา ตำบลนั้นเลยได้ชื่อว่าเงินผ่อ
 ก็สุดเงินผ่อหรือสุดสายตาที่จะแลดูนั่นเอง ครั้นแล้วเจ้าขุนครามก็คัดเลือกทหารพล
 อาสาได้พันคนไว้สำหรับตนคงจะเลือกเอาไว้เป็นทหารรักษาพระองค์ แล้วก็ขึ้นทรง
 ช้างพลายแก้วชัยมงคลเสด็จไปเวียงเชียงใหม่พร้อมด้วยพลอาสาพันคนดังกล่าวเข้า
 เฝ้าพระราชบิดาทูลให้ทรงทราบ ว่า ตนได้จัดกองทัพมาตามกระแสนับสั่งแล้ว จะ
 ขอรับอาสาไปผจญกับข้าศึก พระเจ้าเมงรายก็ให้อาวุธสิ่งสอนชี้แจงถึงกลศึกต่าง ๆ
 แก่พระโอรส แล้วตรัสต่อไปว่า พ่อได้ตกแต่งรีพลชาวเชียงใหม่วีเป็นจำนวนมาก
 เพื่อให้รักษาเมืองทั้งสาม เมืองละห้าพันคน ยังอีกหมื่นคนจะให้แต่งให้ชุดคู รั้วหน้าง
 ชักปูกก่าต่อเวียงเชียงใหม่ถึงหัวภาคเชียงใหม่นานตะวันตก ฝ่ายตะวันออกนั้นเอา
 แม่ทัพเป็นคู่ ส่วนตัวพ่อจะขี่ช้างแก้วตัวชื่อเพชรบัลลังก์ ยกกองทัพช้างห้าร้อย ม้า
 แปดร้อย พลเดินเท้าหนึ่งหมื่นออกต่อสู้กองทัพพญาเบิกกับพญาขี้บาลองได้ ให้ลูก
 ขรรีพลสกัดตัดหลังข้าศึกอย่าให้รอดกลับไปได้ แม้นข้าศึกแตกถอยก็ให้ตามติดถึง
 นครเขลางค์”

“โอโฮ เอากันถึงยังงั้นเชียวหรือครับ”

“สงครามนี้คุณ ใครดีก็ใครได้ ถ้าเราไม่ฆ่าเขา เขาก็ต้องฆ่าเรา จะไปหา
 ความเมตตากรุณาหรือศีลธรรม มนุษยธรรมไม่ได้หรอกในสงครามนะ เจ้าขุนคราม
 ทราบความจากพระราชบิดาแล้วก็ยกรีพลส่งลงไปโดยมรรคาถึงตำบลทัพบันได
 กองคอยเหตุก็มาทูลว่า พญาขี้บาลองไม่ได้มากับกองทัพ คงมาแต่พญาเบิกผู้บุตร มีรีพล
 มากนัก ทัพหน้าตั้งอยู่ตำบลเชียงทอง ทัพหลังยังยกตามมาอีก เจ้าขุนครามได้ฟัง
 ก็จัดกองทัพเป็นกองล้อมกองหนุนคอยรับหน้าข้าศึกตัวเองยกช้างม้าพลโยธาทหารไป
 คอยสกัดตัดหลังข้าศึก ในคินนั่นเอง พญาเบิกแรมทัพอยู่ที่เชียงครั่ง (ปัจจุบันเรียก
 ว่า “ช่างเค็ง”) พอรุ่งเช้าก็ยกทหารเข้าล้อมเวียงกุมกาม---

“ไม่ใช่เวียงเชียงใหม่ดอกหรือ”

“อยู่ใกล้ ๆ กับเวียงเชียงใหม่นั้นแหละ ฝ่ายเจ้าขุนครามยกพลตามมาใน
 เวลากลางคืนถึงตำบลหนึ่งภายใต้เวียงกุมกาม เป็นเวลามีคนก็ต้องหยุดพักรีพลอยู่
 ที่นั่น ตำบลนั้นเลยมีชื่อว่าบ้านคังคิน แล้วเจ้าขุนครามก็ใช้ม้าเร็วส่งหน้าไปบอก

เจ้าเมืองฝาง ซึ่งตั้งทัพอยู่เชิงดอยคำให้ยกเข้าโจมตีทัพหน้าของพญาเบิกในเวลาค่อน
รุ่ง พอเข้าสู่รบติดพันกันแล้ว ก็จกยกขึ้นไปสมทบเข้าชนาบหลัง เจ้าเมืองฝางก็ปฏิบัติ
ตามคำสั่ง ทัพพญาเบิกจึงถูกชนาบสองด้าน มีการสู้กันเป็นสามารบ พญาเบิกเห็น
ดังนั้นก็ให้แยกทหารออกเป็นสองกอง ให้เสนาศีกอยู่รับทัพด้านหน้า ตัวพญาเบิก
หันกลับมารบทัพหลังทางทิศตะวันตก”

“เสยเจอกับกองทัพของเจ้าขุนครามจึกรับ”

“ครับ เจ้าขุนครามได้แยกทัพออกเป็นสามกอง ให้ขุนเมืองเชียงของคุมทัพเป็นปีกขวา ให้ขุนเมืองเทิงคุมทัพกองหนึ่งเป็นปีกซ้าย ตีเป็นปีกกาโอบกองทัพข้าศึกขึ้นไป ให้ขุนเมืองฝางคุมทัพกองหนึ่งตีตะลงมา ตัวขุนครามเองก็นำทัพตีขึ้นไปรวมเป็นสี่ด้าน---”

“พญาเบิกแยะ---”

“ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบทุกอย่าง ทำไม่ได้ สงครามนี้ครับที่ใครก็ที่ใคร พญาเบิกเป็นฝ่ายรุก เจ้าขุนครามเขาเป็นฝ่ายรับแล้วก็รับอย่างมีแผนการกลศึกอย่างดีเยี่ยม พญาเบิกรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็เลยตกอยู่ในที่ล้อม พลโยธาทั้งสองฝ่ายก็เข้าสู่รบกันเป็นสามารรถ พญาเบิกทรงช้างชื่อว่าพลายป่านพลแสนเป็นช้างที่นั่ง พอเผชิญหน้ากัน พญาเบิกก็ไล่ช้างเข้าชนกับช้างพลายแก้วชัยมงคลของเจ้าขุนคราม---”

“แกก็ชาชาติทหารเหมือนกันนะ สู้อย่างไวลายชาชาติทหารแท้ ผมเห็นใจ”

“คนไทยเรามากจะเห็นใจฝ่ายที่ต้องพ่ายแพ้เสมอ การชนช้างครั้งนั้น พญาเบิกเป็นฝ่ายเสียขวัญ แม้จะไล่ช้างเข้าชนก่อน ช้างเจ้าขุนครามกลับได้เปรียบ เสียแรงถูกคอช้างพญาเบิกเบนไป ควาญช้างเจ้าขุนครามได้ที เอาหอกแทงสอดไปถูกพญาเบิก พญาเบิกก็ขับช้างแล่นหนีไป หมู่บ้านที่พญาเบิกกับเจ้าขุนครามกระทำยุทธหัตถีครั้งนั้น มีชื่อว่าบ้านขามงูขุนช้าง ปัจจุบันเรียกว่าบ้านขามงูเฉย ๆ”

“แล้วพญาเบิกก็หนีไปเมืองลำปาง---”

“เปล่า ไปไม่ถึงหอรอกคุณ เจ้าขุนครามยกตามไปทันกันที่ตำบลแม่ตาน ในแขวงเมืองลำปางนั่นเอง ได้รับพุงกันอีกเป็นสามารรถ ที่สุด เจ้าขุนครามชนะ พญาเบิกเสียชีวิต พญาข่านทราบข่าวก็อพยพรอบครัวหนีไปอยู่กับพระยาพิษณุโลกเมืองสองแคว”

“เป็นอันว่ากู้เมืองไม่สำเร็จ ขอบคุณมากครับ สักวันหนึ่งผมคงมีโอกาสดำเนินไปเยี่ยมบ้านขามงูอันเป็นสถานที่ระลึกถึงเจ้าขุนครามผู้เก่งกล้าของนครเชียงใหม่ และคงจะได้ผ่านตำบลแม่ตานซึ่งมีป้ายชื่อสถานีรถไฟบอกว่า สถานีแม่ตานน้อย ผมเคยผ่านเมื่อไปเชียงใหม่ครั้งก่อนและตั้งใจจะไปอีกถ้ามีโอกาส”

“เชิญครับ ผมยินดีพาไปดูสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อีกหลายแห่งถ้าคุณสนใจ”

กำสาบานของยางแดง

ครุณีน้อยผู้นั้น มีผิวขาวเกินกว่าที่เราจะเรียกอย่างไร้ปรานีว่า “ชาวป่า” ใบหน้าของเจ้าหล่อนค่อนข้างกลม และแบนออกนิด ๆ งามไม่ค่อยไฉ่หมัก ตาแจ่มปากบางแดงโดยไม่ต้องเคลือบสี สวมกระโปรง “วันพีช” คือเป็นเสื้อชั้นเดียวตัวหลวม ๆ สีฟ้าดิบ ขาวลงเลยเข้า มีลวดลายสีดำและแดงสอดสลับตามเชิงชายและปลายแขนเสื้อแบบง่าย ๆ นั้น ผ้าเนื้อหยาบนั่น ผู้รู้ท่านหนึ่งบอกว่าสำเร็จขึ้นด้วยฝีมือของพวก “ยาง” ด้วยกัน นับแต่การปลูกฝ้าย ปั่นและทอออกมาเป็นเนื้อผ้าที่หนาและทนทานยิ่งนัก

พวกเราคนหนึ่งแสดงความสนใจ ในรูปโฉมของครุณีสาวยางผู้นั้นอย่างออกหน้าออกตา เขาถือกล้องถ่ายรูปเดินตามต้อย ๆ บอกว่าจะเอาไปทำรูปปกนิตยสารของพวกเขา

“ถ่ายรูปปะไม่เป็นไร ขอแต่อย่าไปทำให้เจ้าหล่อนเกิดความคิดใหม่ ๆ แปลก ๆ ก็แล้วกัน”

สหยาผู้เป็นเจ้าของดินกล่าวในทำนองบอกเล่าแถมตักเตือนมิให้เราไปคิดมิดีมิร้ายกับชนเผ่าผู้น้อยผู้น่าสงสารเหล่านั้น

“พวกนี้โดยมากเป็นคนซื่อ คุณ” เขากล่าวต่อไปในฐานะ “ผู้รู้”

“เป็นพวกที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เมื่อครั้งที่พระศรีวิชัยของเราดำเนินการก่อสร้างทางรถขึ้นไปสู่พระธาตุดอยสุเทพในสมัย พ.ศ. 2478 พวกนี้ก็แห่กันมาช่วยสร้างทางไม่รู้ละ ท่านครูบาศรีวิชัยจะไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์วัดวาอารามที่ไหน พวกยางแดงก็ต้องตามไปร่วมด้วยทุกครั้ง”

“ชอบกล ก่อนนี้ผมเข้าใจว่าพวกนี้จะถือผีเสียอีก อ้อ ดูเหมือนว่าพวกยางนี้จะเคยมีประวัติเกี่ยวข้องกับชาวเมืองอย่างเป็นทางการครั้งหนึ่ง คุณพอจะจำได้ไหมครับ ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในรัชสมัยไหน?”

เจ้าของดินซึ่งบำเพ็ญตนเป็นผู้นำเที่ยว ไม่ได้คาดคิดว่าจะต้องมาตอบปัญหาประวัติศาสตร์ถึงแก่ชะงักงันไปทันที พอได้สติจึงได้หันไปทางเพื่อนชาวหนังสือพิมพ์ที่ท้องถิ่นนายหนึ่งซึ่งตามมาข้างหลัง

“ว่าไง อาจารย์ ปัญหาจรรยาที่เดียวแหละ ผมยกให้คุณตอบนะ เรื่องกะเหรี่ยงหรืออย่างนี้ละ ผมไม่ค่อยมีความรู้เสียแล้ว”

“ถามว่ายังไงล่ะ”

“ว่าเขมแดงเคยเกี่ยวข้องกับทางการกับ.....กับพวกเราในรัชสมัยไหน”

“เกี่ยวข้องกับตัวเรื่องอะไรละ เขมแดงเกี่ยวข้องกับหลายครั้งนี่ต้องแยกเป็นเรื่อง ๆ ซิ”

ผู้ตั้งปัญหาถามเรก เกิดอาการงง เพราะ “ไม่รู้แท้” แต่ก็พบทงออกในครู่ต่อมา

“เอาตอนที่เรียกวันเถลิงที่สุท ที่คุณจำได้แม่นอย่าประทับใจก็แล้วกัน”

“นั่นก็ตอนที่มีการให้คำสาบานระหว่างเขมแดงกับเจ้าเมืองเชียงใหม่ เรื่องนานมาแล้วก่อนผมเกิดเลยสงสัยสงสัยหรือป่ะ”

“คุณนี่รู้ก่อนเกิดแล้วหรือนี่ เหน้เล่าเป็นของคุณ พวกผมขอเป็นฝ่ายฟัง”

“เดี๋ยวซิครับ ให้ถึงที่พักเสียก่อน ตอนนี้อยู่ร้อนนัก เล่าไม่สนุก”

ครกสองคนที่ซึ่งเราเลือกเก็บคำสำหรับบรรยาย ก็คือผิงแห่งหนึ่งในหมู่บ้านยางแดงนั่นเอง แก้อ้อที่ลี้ที่สุดในที่นั่นก็คือเรกไม่ได้ใส่และซ่อนไม้ที่ตัดไว้เป็นท่อน ๆ เติบโตมาในนั้นเอง

“ผมจะไม่เล่าถึงเรื่องประเพณีหรือพิธีต่าง ๆ ของพวกขางละนะ” เพื่อนชาวหนังสือพิมพ์ที่ประจำถิ่นเริ่มขึ้นอย่างสนใจร้อน เพราะเวลาเราเหลืออยู่ไม่มากนักจะต้องกลับไปให้ถึงในเมืองก่อนมืด พวกเราต่างเห็นชอบที่จะขอฟังแต่เพียงเรื่องราวส่วนที่เกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพของชาวขางแดงกับชาวเชียงใหม่อย่างเดียว

“จะเป็นปีไหนก็จำไม่ได้” จำได้แต่ว่าเป็นในตอนต้นรัชกาลที่สองแห่งราชวงศ์จักรีปีนั้นพระเจ้ากาวิละขึ้นนั่งเมืองเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ และพระอนุชาองค์หนึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระยาอุปราช วันหนึ่งพระยาอุปราชได้รับรับสั่งให้ออกไปตรวจด่านล้านเมืองขาม ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พระยาอุปราชเดินทางไปถึงปากฝั่งแม่น้ำสาละวินหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าแม่น้ำคง ติดล่อกับกรุงอังวะ ได้ทราบว่ามีเมืองขางแดงซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกแม่น้ำคงนั้นมีพ่อเมืองชื่อ “ฟ้าฝ่อ” ซึ่งแปลเป็นไทยว่า “พระพ่อ” เป็นใหญ่แก่หมู่บ้านขางแดงทั้งหลาย....”

“อ้อ นี่ก็เป็นความรู้ใหม่อย่างหนึ่ง ขางแดงเคยมีเมืองของตนเอง ไม่ใช่ชาวขางที่เขยวเร่ร้อน” ไกรภณหนึ่งในคณะท่องเที่ยวฯ ฟังออกมาดัง ๆ

“นั่นสิครับ ยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างนักที่เราจะเข้าใจไขว่ไขว่อยู่มาก พระยาอุปราชนั้นถามได้ความว่าเมืองยางแดงนี้มีได้ขึ้นแก่กรุงอังวะ ก็คิดอ่านหาทางที่จะผูกไมตรีด้วย”

“นั่นแน่ หัวการทูตปนกับนโยบายการเมือง พระยาอุปราชนี้ไม่ใช่เล่น”

“ก็เป็นธรรมดา สมัยนั้น ใคร ๆ ก็ต้องการแสดงอำนาจและขยายอาณาเขตด้วยกันทั้งนั้น ผมไม่อยากวิจารณ์เพราะเราไม่รู้แท้ถึงเจตนา บางทีอาจเป็นเพราะต้องการทำไมตรีเอาไว้ เพื่อป้องกันมิให้พวกนี้รับกวาดตามชายแดนก็ได้ พระยาอุปราชนั้นมีความคิดและสายตาสถาปนา จึงได้คิดผูกไมตรีเอาไว้”

“แล้วเป็นผลสำเร็จไหมครับ”

“สำเร็จสิครับ แต่ก็ต้องใช้เวลาเกลี้ยกล่อมอยู่นานทีเดียว”

“เกลี้ยกล่อมใคร”

“ก็ฟ้าฝ่อ หรือพระพ่ออะไรนั่นแหละ อันที่จริง ถ้าจะเอาชนะด้วยกำลังก็คงไม่ยาก เพราะเมืองยางแดงก็เล็กนิดเดียว แต่พระยาอุปราชนั้นใช้วิธีเอาน้ำขึ้นเข้าลูบ ในที่สุดพระพ่อนั้นก็ยอมทำไมตรีด้วย”

“คงจะใช้เส้นการทูตอย่างเต็มที่”

แต่พวกยางแดงขอให้ทำพิธีสัตย์ตามประเพณีของพวกยาง พระยาอุปราชนั้นก็ยอมทำตามด้วย จึงได้ตั้งพิธีทำสัตย์สาบานตามจารีต กระหริ่งยางแดงที่สามเกลอทำสะยา อันเป็นทำขำน้ำแม่คงนั้นเอง”

“สาบานว่าอย่างไรครับ” เสียงถามลอย ๆ จากมิตรต่างถิ่น

“เขาไม่ยอมสาบานปากเปล่าเหมือนเราหรอกคุณ พวกยางแดงเขาต้องเอากระบือมาคว่ำหัวทั้งสามกระบือลงเอาโลหิตผสมสุรารับน้ำเสจจนาม แล้วดื่มเอาเขากระบือมาผ่าเป็นสองซีก ซีกหนึ่งฝ่ายเมืองยางแดงรักษไว้ ส่วนอีกซีกหนึ่ง ให้ฝ่าย

เมืองเชียงใหม่รักษา แล้วตั้งคำสัตย์ปฏิญาณต่อกันว่า “ตราบไคที่น้ำแม่คงบ่หาย เขาควายบ่ซื่อ ถ้าข้างเผือกบ่ขุบ เมืองเชียงใหม่กับเมืองยางแดงก็เป็นมิตรไมตรีกันอยู่ตราบนั่น”

“ช่วยแปลความให้ชัด ๆ หน่อยได้ไหมครับ” เพื่อนชาวกรุงคนหนึ่งขอ ร้อง “ได้ครับ ที่ว่า “ตราบไคที่น้ำแม่คงบ่หาย” ก็แปลว่า ตราบไคที่สายน้ำสาละวิน ไม่แห้งหายไป ส่วนที่ว่า “เขาควายบ่ซื่อ” ก็คือว่า ตามปกติเขาควายนั่นมีลักษณะ คลไค้ง ปลายเขางอเข้าหากัน เขาควายบ่ซื่อก็คือเขาควายซึ่งไม่มีวันจะเหยียดตรง ขึ้นชื่อว่าเขาควายนั่นก็ต้องคลไค้ง ตราบไคที่เขาควายทุกตัวในโลกยังไม่มีที่จะเหยียด ตรงออก ไมตรีระหว่างเชียงใหม่กับยางแดงก็จะคงอยู่ตราบนั่น”

“แล้วที่ว่า ถ้าข้างเผือกบ่ขุบละ”

“อ้อ ขุบก็แปลว่าพังลง คงจะหมายถึงถ้าข้างเผือกซึ่งผมก็ไม่ทราบว่าอยู่ ตรงไหน ที่อ้างถึงก็คงเป็นเพราะความเชื่อว่าถ้านั้นคงจะแข็งแรง ไม่พังทลายลง ง่าย ๆ แต่สมัยนี้ไม่แน่เสียแล้ว โดนระเบิดเข้าลูมเดียวก็ราบเป็นหน้ากลอง”

“อย่างนั้นมันกรณีพิเศษนี้คุณ ถ้าถือตามคำสาบานก็ต้องให้มันขุบเอง พัง ลงมาเอง เออ คำสาบานของยางแดงทำให้ผมนึกถึงเนื้อเพลงสมัยโน้น ผู้แต่งจำได้ ว่าเป็น “พราวนบุรณ” ผู้มีชื่อเสียง เพลงของท่านผู้นี้รู้สึกจะเป็นเพลงรัก ๆ หวาน ๆ ทั้งนั้น เนื้อเพลงที่ผมจำได้มีอยู่ตอนหนึ่งว่า “น้ำห้วยแก้วหยุคย้อย ดอยสุเทพเคลื่อนไหว กลอน นั้นแหละรักจะสะท้อนดอนจากใจเออ”

“เอ๊ะ เพราะฉะนั้น อ่างน้ำตกห้วยแก้วกับดอยสุเทพเป็นพยานเสียด้วย แปลก นะคนละยุคคนละสมัย แต่อ้างคำสาบานเป็นทำนองเดียวกัน”

เมื่อเรื่องประวัติศาสตร์เปลี่ยนเป็นเรื่องความรัก ความสนใจของทุก ๆ คน ก็ไปจดจ่อกับเรื่องหลัง เพราะฟังสบายหูกว่าเรื่องแรก

ผีบุญที่วัดนายาง

ครั้งนั้น เป็นกาลที่เมืองเชียงใหม่วังลกลอยอยู่ภายใต้วิบัติกรรมหาความสุขมิได้ นับแต่เจ้าองค์ทำชาวล้านช้างได้แย่งอำนาจการปกครองมาจากเทพสิงห์ผู้กล้าหาญแห่งเมืองขวมนแล้ว พม่าก็ยกกองทัพมาราวมิได้ขาด เกิดความเดือดร้อนระส่ำระสายในบ้านเมือง เลี้ยวเกล็ดกลางสั่นที่นั่นที่โน่น จนกระทั่งต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของพม่าเข้าศึกอีก หัวเมืองทั้งหลายต่างก็ซ่องสุมกุมกันเป็นหมู่เป็นเหล่า ต่างหมู่ก็รบราฆ่าฟันกันเป็นที่เลือดร้อนเกือบจะทุกหย่อมหญ้า

ข้างฝ่ายเมืองลำปางก็เกิดมีภิกษุรูปหนึ่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่วัดนายาง ภิกษุรูปนี้เป็นผู้สนใจในวิทยาคม เลี้ยงภูตพรายไว้สำแดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ชนทั้งหลายก็พากันนิยมนับถือว่าเป็น “คนบุญ” ถือว่ามีบุญ มีฤทธิ์อำนาจ ก็พากันสมัครเข้ามาเป็นสาธุศิษย์เป็นจำนวนมาก เพราะว่าในยุคนั้น บ้านเมืองก็เดือดร้อนระส่ำระสาย จะต้องหาที่พึ่งของตนเองตามสัญชาตญาณของมนุษย์ เมื่อความกลัวเกิดขึ้น ความคิดที่จะบิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้เป็นที่พึ่งก็เกิดตามมา ไม่มีอะไรจะพึ่งก็คิดพึ่งแม่มะกัฏ์ต้นไม้หรือผีบางอะไรต่าง ๆ

ด้วยประการฉะนี้ สมภารวัดนายางซึ่งมีลูกศิษย์ลูกหาบริวารมากขึ้นทุกที ต่อมามีข้าสมภารวัดสามขา กับสมภารวัดบ้านพ่อนก็เกิดศรัทธาแก่กล้า ถึงกับสักอกออกมาเป็นเสนาขวาช้ายของสมภารวัดนายาง จึงเกิดเป็นถึกเป็นช่องใหญ่ มีอำนาจอิทธิพลเพิ่มขึ้นทุกวัน ขณะนั้นเมืองลำปางหาเจ้าผู้ครองไม่ได้คงมีแต่พ่อเมืองทั้งสี่ บัวกับแป้นชาวราชการ ไม่มีสิทธิขาด จึงไม่มีใครสามารถปราบปรามการกำริบเลียบสาธของสมภารวัดนายางได้

ความทราบถึงเจ้าเมืองลำพูน จึงได้เรียกท้าวหมยสัจขึ้นไปปรึกษาในอันที่จะปราบปรามมิให้พวก “ผีบุญ” ได้ขยายอิทธิพลกว้างขวางออกไป ท้าวหมยสัจจึงพูดลอบว่า

“ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีวิธีใดอื่นที่จะยับยั้งวิธีการของพวกนี้ได้ นอกจากจะยกกำลังลงไปปราบปรามด้วยอำนาจ เพราะพวกนี้มันไม่ยอมเกรงกลัวผู้ใดทั้งสิ้น”

“แต่พวกนี้มีกำลังผู้คนมากมายนัก ประกอบด้วยมิวิชาอาคมภูตพรายร้ายแรงอยู่ จะสู้กับมันไหวหรือ” เจ้าเมืองลำพูนแสดงความวิตกว่าจะสู้ไม่ได้ เพราะกิตติศัพท์ข่าวลือจากเมืองลำปางนั้น น่าพรั่นพรั่นยิ่งนัก

แต่ทว่ามหาษัตริย์มีความเชื่อมั่นว่าจะต้องเอาชนะพวกผีบุญให้จงได้

“เราต้องตัดไฟแต่หัวลม ถ้าจีนปล่อยทิ้งไว้ กำลังคนของมันก็จะเข้มแข็งขึ้นทุกที จะยากแก่การปราบปรามในภายหน้า อีกประการหนึ่ง ตอนนี้ทางเมืองลำปางก็อ่อนกำลังลงมาก ไม่มีใครอาจสามารถสู้กับพวกนี้ได้ นานไป ก็จะลุกลามมาถึงเมืองลำพูนเป็นแน่แท้ ฉะนั้น ขอให้ข้าพเจ้าได้ยกกำลังพลไปต่อรบกับพวกมันเถิด”

เจ้าเมืองลำพูนก็อนุญาต พร้อมกับมอบอำนาจให้ท้าวมหาษัตริย์จัดไพร่พลได้ตามความประสงค์ ท้าวมหาษัตริย์ก็ลาออกมาเลือกจัดไพร่พลส่วนแต่ชายฉกรรจ์และน้ำใจกล้าหาญ คุมเป็นหมวดหมู่เดินทางไปยังเมืองลำปาง

ทางฝ่ายสมภารวัดนายางหรือ “ผีบุญ” พอได้ข่าวว่ามีพลพรรคเมืองลำพูนยกมาเป็นจำนวนมากก็เรียกสมภารพรหมพวกของตนมาเตรียมต่อต้านพวกเมืองลำพูนอย่างเต็มที่ พอท้าวมหาษัตริย์ยกพลไปถึงตำบลป่าตัน (คือป่าพุทรา) พรรคพวกฝ่ายผีบุญก็ยกเข้าสกัดหน้า ทั้งสองฝ่ายต่างเข้าละลุมบอนกันอย่างอู้อืด ต่างได้รับบาดเจ็บล้มตายกันเป็นอันมาก ในที่สุดฝ่ายผีบุญก็แตกกระจัดกระจายล่าถอยไป สมภารวัดนายางกับเสนายักษ์ชาวพม่าพวกสมุนที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยล่าหนีไปอยู่ยังวิหารหลวงพระธาตุลำปาง กองทัพเมืองลำพูนก็ยกติดตามไปล้อมวัดนั้นไว้และล้อมอยู่จนกระทั่งจวนจะรุ่งสว่าง แต่จะเป็นด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ สมภารวัดนายางกับสมุนคู่ใจทั้งสองได้พากันหลบหนีออกจากที่ล้อมไปได้

ทางฝ่ายกองทัพเมืองลำพูนภายใต้การนำของท้าวมหาษัตริย์ได้ทราบว่สมภารผู้เป็นผีบุญพาพวกหลบหนีไปทางใด ก็ยกพลตามติดตามไปอย่างไม่ลดละ ไปทันกัน ณ ที่แห่งหนึ่ง สมภารผู้ได้ชื่อว่าเก่งกล้าด้วยวิชาคม ก็หันกลับมาต่อสู้อย่างจนตรอกได้แต่ไม้พลองกระบองสั้นและไม้กะทุ้งวันา เข้าหวิดซ้ำปายชาวขบไพร่พลชาวลำพูนเป็นสามารถ จวนเจียนที่ชาวเมืองลำพูนจะเสียที่อยู่แล้ว ก็พอดีมีไพร่พลเมืองลำพูนนายหนึ่งยิงปืนไปต้องสมภารวัดนายางถูกที่หน้าผากตรงกลางหว่างคิ้วชนล้ม

ลง สมุนทั้งสองก็เข้าประครองซ้ายขวา พอถึงสระสุนเป็นจากฝ่ายเมืองลำพูนแล่นเข้าเจาะตรงหางตาของอดีตสมการวัดบ้านฟ่อน และอีกลูกหนึ่งถูกอดีตสมการวัดสามขาตรงหัวเข้าได้รับความเจ็บปวดทรมานเป็นอย่างนัก เมื่อหัวหน้ำมือนั้นเป็นไปเช่นนั้น พวกสมุนก็เสียขวัญอ่อนกำลังลง ฝ่ายสมการทั้งสามที่รอดค้างจนเป็นผิบุญผู้วิเศษ ก็ถึงแก่ความตายเพราะพิษบาดแผลหมดทั้งสามคน

เสร็จสิ้นการปราบปรามผิบุญพร้อมด้วยชัยชนะแล้ว ท้าวมหายศก็พาไพร่พลกลับไปตั้งค่ายพักอยู่ที่วัดลำปางหลวง จัดแจงให้ไพร่พลไปเรียกชาวบ้านชาวเมืองแถบนั้นมาประชุมที่วัดนั้นแล้วประกาศว่า

“บัดนี้ พวกเราชาวเมืองลำพูนก็ได้มาช่วยปราบผิบุญสำเร็จเสร็จสิ้นลงแล้ว ขอให้สุเจ้าทั้งหลายจงได้นำเอาเงินทองข้าวของมาเป็นค่าหลังค่าคอกแก่เรา หากผู้ใดขัดขวางไม่ไปจัดหามาแล้วไซ้ร้ ก็จะลงโทษทัณฑ์ให้จงหนัก”

พวกชาวบ้านชาวเมืองได้ฟังก็ไม่อาจจะขัดขวางเสียได้ต่างก็จัดหาข้าวของเงินทองมาส่งให้แก่พวกชาวเมืองลำพูนแต่โดยดี แล้วท้าวมหายศก็แต่งตั้งให้หาญฟ้าแอบ หาญฟ้าจ๋า หาญฟ้าพินรวมสามคน เข้าไปเจรจาความเมืองต่อพ่อเมือง ท้าวขุนสนามเมืองลำปาง มีแสนหนึ่งสี่แสนเทพ นายเรือนและท้าวขุนนางทั้งหลายที่มาประชุมอยู่ ณ นามว่าการเมือง แลหาญฟ้าแอบ หาญฟ้าจ๋าและหาญฟ้าพิน มิได้เข้าไปอย่างสุจริต หากได้หนีบอาวุธอันมีคมสันมีดยาวซ่อนเข้าไปด้วยกับตัวมิให้ใครเห็น ครั้นได้ท้วงทักให้สัญญาชนแก่กันลูกขึ้นฟันแทงทำร้ายพวกท้าวขุนต่าง ๆ แห่งเมืองลำปางเป็นตะลุมบอน ท้าวขุนทั้งหลายไม่ทันระวังตัวก็พ่ายหนีและบ้างก็ล้มตายเป็นที่น่าเวทนาที่หนีรอดไปได้ก็รีบรีบออกไปยังนครเมืองด่านประตูสุภาทางไปเมืองพะเยา บางพวกก็หนีไปทางเมืองลำ เมืองดอง ในเขตเมืองยพร์ ครั้งนั้นชาวเมืองลำพูนได้ไล่ฆ่าฟันข่มเหงชาวเมืองลำปางและลูกไฟเผาเผาญาติบ้านเรือนที่อาศัยเสียเป็นจำนวนมาก

เมืองลำปางก็กลายเป็นเมืองร้างเงียบเหงา แรกจะหาผู้มาเดินไปมามิได้ ต่อมาไม่นาน ก็มีพระเถระรูปหนึ่งเป็นเจ้าอธิการวัดพระแก้ว หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่าวัดชมพู เป็นที่นับถือของประชาชนชาวเมืองลำปางเป็นอันมาก พระมหาเถระได้สลับข้าชาวเมืองลำพูนยกพลมาปราบผิบุญแล้ว ก็เที่ยวทำบุญอุทิศชาวเมืองลำปาง

กระทั่งแตกตื่นหนีไปเช่นนั้น ก็ดำริที่จะก่อการกู้บ้านเมืองคืนจากท้าวมหายศ จึงได้
 ช่างสุมนผู้คนลูกศิษย์ลูกหาเป็นจำนวนมาก แล้วก็เดินทางไปเจรจากับเจ้าน้อย
 และท้าวถื่นก่านหรือบันท่างซึ่งหนีไปอยู่ที่ประจวบ ให้อภัยกลับคืนมาช่วยกันกู้บ้านกู้เมือง
 แต่ท้าวทั้งสองนั้นมีใจอันระบือหย่อนเลินความมานะเสียแล้ว ไม่ปรารถนา
 จะร่วมมือด้วยก็มอบหมายให้แก่พระเถระรูปนั้นว่า “สุดแต่พระคุณเจ้าเถิด จะเลือก
 หาผู้ใดออกสู้รบก็ยอมปลงภาระอนุญาต หากใครผู้ใดสามารถรบได้ชัยชนะ ผู้ข้าก็
 ขอยกให้ผู้นั้นครองเมืองต่อไป”

พระมหาเถระผู้เป็นเจ้าก็กลับมาปรึกษาพระภิกษุญาณโสมศรัทธา เพื่อคัดเลือก
 หาตัวผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดสามารถ จะได้เป็นหัวหน้านำไพร่พลไปสู่รบกับพวกท้าว
 มหายศ ครั้นนั้นมีบุรุษผู้หนึ่งมีชื่อว่า “ทิพช้าง” เป็นผู้สดีปัญญา มีความกล้าหาญ
 และมีกำลังอันแข็งแกร่งเพราะเหตุว่าเป็นนายพรานป็น ชื่อดเดิมว่า “ทิพ” แต่ครั้ง
 หนึ่งได้แสนไล่ต้อนช้างเถื่อนได้ จึงได้รับสมญาว่า “ทิพช้าง” มหาเถระเจ้าจึงให้
 เชิญนายทิพช้างมาปรึกษาในอันที่จะยกไปสู่รบกับท้าวมหายศ นายทิพช้างก็กล่าวว่า
 “อันข้าศึกเมืองลำพูนก็เดินดินกินข้าวเหมือนกันกับเรา หากรบกันเกรงไม่” จึงพระ
 มหาเถระจึงได้จัดหาคนไพร่ร้อยคน มอบให้นายทิพช้างเป็นหัวหน้ายกไปรบกับชาว
 เมืองลำพูน ที่วัดพระธาตุลำปาง

ผลการรบก็คือ ท้าวมหายศถูกฆ่าตายในที่รบ พวกไพร่พลแตกหนีไป นาย
 ทิพช้างคุมพลไล่ติดตามถึงคอกดินแดงแม่น้ำ แล้วก็เลิกทัพกลับมาลำปาง พระมหา
 เถระเจ้าก็ตั้งพิธีปราบดาภิเษกนายทิพช้างขึ้นเป็นเจ้าพญาสุตะวะณไชยสงคราม
 ครองเมืองลำปาง เป็นต้น ตระกูลทิพช้างซึ่งแตกแขนงออกเป็น ณ เชียงใหม่ ณ
 ลำปาง ณ ลำพูน สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

สุบินนิมิตของพระยาอุปราช

ครั้งนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระยาภาววิมลขึ้นเป็นเจ้าประเทศราชมีนามศักดิ์สมญาว่า พระบรมราชาธิบดีศรีสุริยวงศ์มงคลอินทสุรศักดิ์สมญามหาขัตติยราชชาติราชยศวรค์เจ้าชั้นธสีมาพระนครเชิงใหม่ราชธานี ดังนี้ พระอนุชาองค์หนึ่งก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระยาอุปราช และพระราชวงศ์อื่น ๆ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งยศหน้าที่ตามลำดับ

ครั้งนั้น นครทางเหนือยังไม่ค่อยสงบสุข มักจะมีพม่าเข้าศึกมารบกวนอยู่เนือง ๆ จึงมีพระราชภารกิจทางด้านการต่อสู้ปราบปรามอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะเมืองเชียงแสนซึ่งยังมีพม่ามา “เป็นเจ้าของครอง” อยู่ เจ้านครเชิงใหม่ยกพลไปตีแล้วไม่สำเร็จ ต้องยกทัพกลับด้วยความผิดหวัง

“เราตั้งล้อมเมืองอยู่ถึงสองเดือนกับแปดวันแล้ว แต่ก็ไม่สามารถตีหักเข้าเมืองได้ จำจะต้องยกกลับเพื่อทะนุบำรุงไพร่พลและเตรียมไว้เข้าตีอีกครั้งหนึ่ง” เจ้านครเชิงใหม่คร่ำครวญกับพระอนุชาอย่างไม่ทรงย่อท้อ “เราถอยเพื่อเตรียมกำลังเท่านั้น ไม่ใช่ถอยเพราะความพ่ายแพ้”

พระยาอุปราชก็ถวายความเห็นว่าเป็นการชอบแล้ว “เราต้องรอจังหวะเวลา.....ผู้ข้าคิดว่าเราจะต้องได้ชัยชนะแน่ ถ้าไม่ทิ้งความพยายามเสียก่อน”

ในปีกุน นพศก พระยาอุปราชก็รับพระราชกิจจากเจ้านครเชิงใหม่ นำตัวพระยาพยากซึ่งพาครอบครัวว่าไพร่เข้ามาขอพึ่งบรมโพธิสมภาร ลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพมหานคร ออกจากนครเชิงใหม่เมื่อวันพฤหัสบดีเดือนสิบสองขึ้นหนึ่งค่ำ ถึงกรุงเทพมหานครวันอังคารเดือนสิบสองแรมห้าค่ำ รวมเวลาเดินทางทั้งหมด 20 วัน พระยาอุปราชพักอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้สองเดือนกับสิบสามวัน ก็เข้ากราบถวายบังคมลากลับยังนครเชิงใหม่

ต่อมาอีกราวสามเดือนเศษ พระยาอุปราชก็ได้รับบัญชาให้จัดเตรียมพลนิกายขึ้นไปตีเมืองเชียงแสน คืนหนึ่งขณะที่หลับสนิทอยู่ในที่ดังกล่าว พระยาอุปราชก็นิมิตฝันเป็นเรื่องราวประหลาดพิสดาร พอรุ่งเช้าก็ตรัสเล่าให้แก่นายกกองผู้อาวุโสฟังดังนี้

“เมื่อคืนข้าฝันไปว่าสมเด็จพระอมรินทราบหาราช ได้ทรงโปรยแก้วเจ็ดประการ ลงมาจากฟากฟ้า แล้วข้าก็ได้ยื่นมือออกไปรับ ก็ได้แก้วขาวดวงหนึ่งมีรองพื้นเป็นทองคำ ข้าได้อามาพิจารณาดู ในใจก็คิดว่าแก้วหยาดฟ้าทองเป็นฉันทน์หนอ แล้วก็สะดุ้งตื่น ความฝันเป็นเช่นนั้น พวกเจ้าเห็นเป็นอย่างไร”

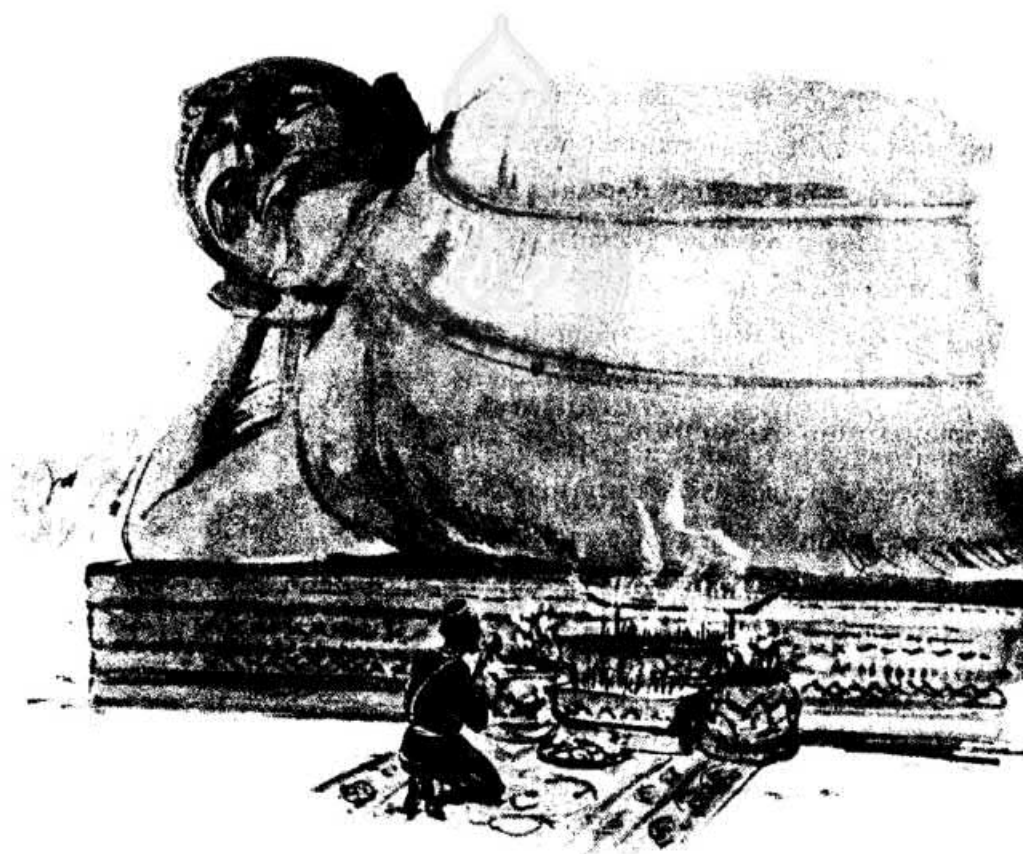
“ความฝันของพระยาเจ้า นับว่าเป็นสุกนิมิตอันประเสริฐ ข้าคิดว่าการเข้าตีเมืองเชียงแสนครั้งนี้จะต้องได้รับชัยชนะอย่างแน่นอน พระเจ้าข้า” นายพันผู้หนึ่ง ทูลตอบอย่างเชื่อมั่น

ครั้นแล้วกองทัพของนครเชียงใหม่อันมีพระยาอุปราชเป็นแม่ทัพก็เดินทางต่อไปถึงเมืองเชียงแสนซึ่งมีพม่ายึดครองอยู่ ได้ยกเข้าตีทางท่าข้าวเปลือกด้านตะวันตกของเมืองเชียงแสน ขณะนั้นเมืงหวุ่นผู้รักษาเมืองกับพรรคพวกไพร่พลทั้งหลายก็ออกสู้รบด้วยเป็นสามารถ และยังมีหัวเมืองเล็กเมืองน้อยเช่นเมืองของเชียงแฉ่ง บ้านยู้ เมืองหลวย และเมืองวะยกพลของตนมาร่วมด้วย แต่กองทัพของพระยาอุปราชมีกำลังเข้มแข็งกว่าก็ตีพาไป และยกเข้าเมืองได้เมื่อเมืงหวุ่นจกกายนั้นตายในที่รบแตกกลางเวียง ส่วนนางชาวผู้ช่วยก็พาครอบครัวหนีข้ามน้ำโขงไปอยู่ที่ดอยจอมเฝ้า แต่พระยาอุปราชให้คนไปตามจับได้ตัวมาทั้งครอบครัว พอมาถึงเชียงใหม่ พระยาอุปราชก็ต้องรับหน้าที่พานางชาวเพื่อลูกน้องลงไปกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็พระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่พระยาอุปราชเป็นอันมาก

พระยาอุปราชได้ทรงสุบินนิมิตในวาระสำคัญอีกครั้งหนึ่ง คือภายหลังที่กลับจากกรุงเทพมหานครแล้ว พระเชษฐา คือพระเจ้าเชียงใหม่กำเริบมีบัญชาให้เจ้าเฝ้าปรึกษาข้อราชการ พระองค์ดำริว่าควรจะยกพลโยธาขึ้นไปตีเมืองของ ซึ่งเคยร่วมรบกับเมืงหวุ่น ตอนที่ทัพเชียงใหม่เข้าตีเมืองเชียงแสน

“พี่คิดว่าจะให้เจ้าเป็นแม่ทัพยกพลนิกายไปปราบเจ้าเมืองของ เพราะเจ้าน้องบุริรัตน์เจ้าก็ได้ไปรบกับพวกพม่าที่เมืองงาปางช้างกลับมาแล้ว คราวนี้ก็ขอมอบให้เป็นความรับผิดชอบของเจ้าผู้เป็นอุปราช เจ้าจะเห็นเป็นประการใด”

พระยาอุปราชก็มึนเศียรถวายบังคม ถวายคำรับรองอย่างหนักแน่นว่า

“ข้าผู้น้อง ขอรับปฏิบัติตามกระแสรับสั่งของเจ้าพี่ด้วยความเต็มใจยิ่ง อันหัวเมืองเล็ก ๆ เหล่านี้มิได้ทำให้ข้าผู้น้องหนักใจมากนัก ยินดีที่จะรับสนองพระเดชพระคุณอย่างสุดความสามารถพระเจ้าข้า”

กาวีละเป็นเจ้ามีความพอใจ มอบอาชญาสิทธิ์ให้จัดพลนิกาชยกขึ้นไปผจญเมืองของคามที่ประสงค์ พระยาอุปราษก็กรีธาทัพออกจากนครเชียงใหม่ในวันพฤหัสบดี เดือนห้า แรมสิบค่ำ และวันราตรีนั้น พระยาอุปราษก็ทรงสุบินนิมิตว่า ได้นั่งไปในเรือลำหนึ่งมีคนดั่งสองคนและลัดไปตามริมฝั่งแม่น้ำปากตะวันตกขึ้นไปทางเหนือ แล้วก็ไปจอดเรืออยู่ ณ ที่หนึ่ง ทันใดก็เห็นคนเป็นอันมากจะไปไหว้พระพุทธรูปไสยาสน์ พระยาอุปราษก็เดินตามคนหมู่นั้นไป ก็ได้เห็นพระพุทธรูปไสยาสน์นั้น พระเศียรหันไปทางทิศตะวันตก พระบาทอยู่ทางทิศตะวันออก มีคนเอาดอกจะแลง (ดอกแฉ่ง) บรรจุในกล่องงาช้างรวมสองกิ่ง นำมาบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์ พระยาอุปราษเห็นก็อยากได้ จึงจัดเอาดอกไม้รูปเขียนไปบูชาขอต่อพระนั้น แล้วก็หยิบเอากล่องงาช้างอันบรรจุดอกจะแลงนั้นมาพิจารณา ทันใดนั้นดอกจะแลงในกล่องงาช้างก็กลายเป็นทองคำ ในนิมิตนั้นว่า พระขามบุรีรัตน์ผู้เป็นน้องก็ไปด้วย ได้บอกว่า ดอกจะแลงกลายเป็นทองคำอย่างนี้ขออย่าได้เอาไปเลย แต่พระยาอุปราษบอกว่า เราได้บูชาขอเอามาแล้ว จะดีหรือร้ายก็ต้องเอาไป ว่าแล้วก็ถือเอากล่องงาช้างที่มีดอกจะแลงนั้นมา ก็พอคิดจิตใจดี

จากความฝันอันเสมือนจะบอกถึงเหตุการณ์ล่วงหน้า พระยาอุปราษก็มีความปีติสมนัสยิ่งนัก ครั้นรุ่งขึ้นก็ให้ยาดราททัพต่อไปโดยลำดับ มรรคาได้หนึ่งเดือนกับสามวันก็ถึงเมืองของ ทางพระยามืองของก็มีอาจด้อมด้วยได้ ก็ยอมอ่อนน้อมสามิภักดิ์ จัดถวายช้างผูกเครื่องทองแท่งและทองจำลองหนึ่งช้าง ม้าผูกเครื่องทองหนึ่งม้า และยิ่งกว่านี้ ยังได้ถวายเจ้านางน้อยเครื่องคำ ซึ่งเป็นขนิษฐภคินีร่วมบิดาให้เป็นบาทบริจาริกาแก่พระยาอุปราษอีกด้วย

พระยาอุปราษก็ให้ตั้งทัพหลวงอยู่ ณ เมืองของ แล้วแต่งตั้งนายทัพนายกองถือพลแยกย้ายกันออกไปปราบหัวเมืองต่าง ๆ ในฝ่ายอุดรทิศ ได้บ้านอยู่ เมืองหลวง เมืองเกษ เมืองแรม เมืองเชียงขวาง เมืองวะ เมืองลาว เมืองหุน เมืองแซ เมืองราย เมืองเชียงเจิง เมืองท่าเสา เมืองพาน เมืองม้า เมืองลา เมืองวัง เมืองนาง เมือง

ขวาง เมืองลาด เมืองขวาง เมืองสูง สิบสองพันนาเชียงรุ่ง บรรดาอันเป็นอาณาเขต
รัฐประเทศเขตน่านาเวดินแห่งนครพิงค์แต่ก่อน

พระยาอุปราชพำนักอยู่ที่เมืองของไม่นานนัก ก็ยกพลโยธาพลากรออกจาก
เมืองของดำนันทพิโดยอารัญวดี ถึงเมืองเชียงขวาง ณ ที่นั้น พระยาอุปราชก็ได้
พระพุทธปฏิมากรทองสัมฤทธิ์จารึกพระนามว่า “พระมหาสุวรรณพิมพ์า” มีวรรณะ
งามเป็นยิ่งนัก บรรดาเมืองทั้งหลายในสิบสองพันนาก็พากันมาอ่อนน้อมยอมสามิ-
ภักดิ์ขอเป็นข้าโพธิสมภาร ทั้งจัดถวายนางและช้างม้าเครื่องบรรณาการเป็นอันมาก
ยังแต่พระยาเมืองวะที่ยังขัดแข็งไม่ยอมเข้ามาเฝ้า พระยาอุปราชก็ยกกองทัพไปกวาด
ต้อนเอาครอบครัวผู้คนมาจนสิ้น เสร็จแล้วก็แต่งตั้งหัวพระยารักษาเขตแคว้นแดน
ดิน สันเสียนศัตรูแล้วก็ยกทัพจากเมืองเชียงขวาง พักเมืองของอีกเจ็ดวัน แล้วก็ยก
กลับยังนครเชียงใหม่

อีกครั้งหนึ่ง พระยาอุปราชแห่งนครเชียงใหม่ได้เดินทางลงไปเฝ้าพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่กรุงเทพมหานคร คราวนี้ร่วมด้วยพระยาบุรีรัตน์ และเจ้าหอ
คำเมืองเชียงรุ่ง พร้อมกันนั้นก็ได้นำท้าวพระยาหัวเมืองต่าง ๆ ที่รบได้ เข้าเฝ้าทูล
ละอองธุลีพระบาท กราบบังคมทูลขอราชการทั้งปวงอันได้ปราบปรามหัวเมืองฝ่าย
เหนือตลอดถึงสิบสองพันนาเชียงรุ่งให้ทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดพระราชทานบำเหน็จรางวัล
และพระราชทานเลื่อนยศพระยาอุปราชเชียงใหม่ขึ้นเป็น “เจ้ามหาอุปราชเชียงใหม่”
ให้พระยาบุรีรัตน์เมืองเชียงใหม่กับนายศรีบุญมาเมืองลำปาง เป็นเจ้าเมืองกับอุปราช
เมืองลำพูน ทั้งยังพระราชทานพานทองเครื่องยศแก่เจ้ามหาอุปราชเมืองเชียงใหม่
พระยาบุรีรัตน์และนายศรีบุญมาซึ่งเป็นพระยาครองเมืองลำพูนกับอุปราช ส่วนคน
อื่น ๆ รวมทั้งพระยาหัวเมืองต่าง ๆ นั้นพระราชทานลาดหมากคนโทเงิน และให้
กลับคืนไปรักษาบ้านเมืองต่อไป

สารจากบูรณอง

เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาแห่งเมืองล้านช้าง ได้เสด็จกลับคืนไปครองเมืองล้านช้างในฐานะที่ทรงเป็นรัชทายาท พระองค์ก็ได้ทรงมอบเมืองเชียงใหม่ว่าแก่พระนางจันทรประภาดังเก่า เสนามาดย์ทั้งหลายก็มาประชุมปรึกษากันว่าสมควรจะอัญเชิญผู้ใดมาเป็นเจ้าเมืองเพื่อสืบเชื้อสายชาติวงศ์ต่อไป

มีผู้เสนอในที่ประชุมว่าที่เมืองน่ายังมีบุรุษผู้หนึ่ง สืบเชื้อสายมาแต่เจ้าขุมเครือราชบุตรแห่งเมงรายหาราชผู้สร้างเมืองเชียงใหม่ เห็นควรจักไปอัญเชิญให้เสด็จมาครองเมืองเถิด ที่ประชุมลงมติเห็นชอบ

ดังนั้น ในเวลาต่อมา ท้าวเมกุฎีผู้สืบสายโลหิตมาจากพระเจ้าเมงรายหาราชก็เสด็จจากเมืองน่ายมาสู่เวียงเชียงใหม่ประทับอยู่ที่โรงหลวง รอนงค์ได้ถูกขังขามขังก็ได้อบรมวิชาภิเษกเฉลิมพระนามเป็น “พระเจ้าเมกุฎีสุทธิวงศ์ดำรงนครเชียงใหม่” พอราชภิเษกครบเจ็ดวันก็เสด็จโดยกระบวนพยุหยาตราออกประจักษ์วิภูมิกะทำประทักษิณประเวศพระนครโดยรอบแล้วก็เสด็จกลับคืนเข้าสู่ราชมณเฑียร

พระเจ้าเมกุฎีที่ปกครองบ้านเมืองมาด้วยดี มีเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ ประการที่ 1 คือ เจ้าฟ้าเมืองน่ายกับเจ้าฟ้าเมืองเชียงทองพี่น้องขัติยภมราภรรยานี้สืบทางเมืองเชียงแสนแต่ถูกต่อต้านเป็นสามารภก็ล่าถอยไป ต่อมาพระยาลำพูนซึ่งครองเมืองเชียงแสนถึงอนิจกรรมลง พระเมกุฎีก็แต่งตั้งให้พระยากระมลอันเป็นเชื้อพระวงศ์ไปครองเมืองเชียงแสนสืบต่อไป ประการที่ 2 พระไชยเชษฐาธิราชเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง ยกพลมายังเมืองเชียงแสน เคยได้สัปดาห์ถกกันกับท้าวเมืองน่าย ณ ลำปางแล้วพูน แล้วสองทัพก็ยกกลับไปเมื่ออยู่ลุ่มซึ่งกันได้นานพอสมควร และประการสุดท้ายซึ่งเหตุการณ์สำคัญได้เกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าเมกุฎีก็คือการสูญเสียอำนาจแก่บูรณอง

ในเดือนนี้ ปีระโรง อัฐะศก พระเมกุฎีได้เสด็จไปนมัสการพระมหาธาตุเมืองลำปางได้ทอดพระเนตรเห็นอุบาทว์สองประการคือ ท้องฟ้าปรากฏเป็นรูปนาคยาวประมาณเจ็ดวาสิรพะอยู่ทางทิศตะวันตก ทางไปทางทิศตะวันออก หลังนาคอยู่ทางทิศ

เหนือ ท้องนาอยู่ทางทิศใต้ อีกประการหนึ่งคือเวลาค่ำมีดาววันดาวหางปรากฏขึ้นในทิศเหนืออยู่นานถึงสองเดือนเศษจึงดับหายไป

ก่อนหน้านั้น ก็ภายหลังจากที่พระเมกุฏิขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ พวกเสนา มาตย์ก็ได้แต่งคนไปเฝ้าพระไชยเชษฐาธิราชเจ้าเมืองล้านช้าง ขอลิ้นพระแก้วพระ สิ่ง พระแทรกค้ำ สำหรับเมืองเชียงใหม่ซึ่งพระไชยเชษฐาธิราชอัญเชิญไปไว้ที่ เมืองล้านช้าง แต่พระไชยฯ คืบให้แก่พระสิงห์นอกนั้นหาเกินไม่

อยู่ต่อมา ลางร้ายก็ปรากฏชัดขึ้นอันจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องเสียเมืองเชียงใหม่แก่พม่าซ้ำอีก โดยเข้าตำราที่ว่า หากบ้านเมืองใด พ้อมืองอ่อนหย่อนถอยถ่วงถ่วง ไม่นำพาในการที่จะป้องกันประเทศ พวกฝ่ายศัตรูก็รื้ออันจะรุกรานเพื่อเข้ายึดครองต่อไป เริ่มด้วยพระเจ้าหงสาวดีเข้ามาแต่งตั้งผู้กินเมืองชุมสาย ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของเจ้าฟ้าเมืองนายนายก่อน เจ้าฟ้าเมืองนายนจึงให้กำจัดผู้กินเมืองของพระเจ้าหงสาวดีเสีย พระเจ้าหงสาฯ ก็ยกทัพหลวงจะมาตีเมืองนายน เจ้าเมืองนายนก็ขอกองทัพเชียงใหม่ให้ไปช่วย อยู่มาอีกหน้อยหนึ่งก็มีหนังสือมาบอกเจ้าเมืองนายนว่าบัดนี้ทัพหงสาฯ ยกมาถึงเมืองสัพันแล้ว ขอให้ทัพเชียงใหม่ยกไปช่วยโดยเร็ว พระเมกุฏิก็ให้แสนเมือง เชียงลาวถือพลยกไปทางริมแม่น้ำสาละวิน อันเนื่องที่ทำให้เจ้าหงสาวดีถือเป็นสาเหตุก่อการพิพาทรบพุ่งซึ่งเอาเมืองเชียงใหม่ โดยมีสารจากบุตรขององค์พระเมกุฏิเป็นใจ ความว่า “เราพระเจ้าหงสาวดีก็ได้อภัยการองราชไมตรีกันด้วยพระเจ้าเชียงใหม่เนิ่นนานมามากนัก อันเมืองมีดบ่แสง (บ่อแก้ว) ฟ้าเงี้ยวเมืองทองและเมืองยางทุกแห่งเราก็ได้มีด้ามมิฉลาหิฐแห่งเขาเสียแล้ว (คงจะหมายถึงได้ปราบปรามโจรผู้ร้ายในเมืองดังกล่าวให้) ได้สร้างวันวา อารามเจดีย์วิหารก็มาก บุญอันนี้เราขอถวายเป็นส่วนแก่พระเจ้าเชียงใหม่ บัดนี้เจ้าฟ้าเมืองนายนเสียคำสัตย์ปฏิญาณฆ่าผู้กินเมืองชุมสายเสีย เราจึงยกทัพไปปราบปรามเมืองนายน ถ้าแสนเมืองนายนจะหนีมาพึ่งเจ้าเชียงใหม่ ขอเจ้าเชียงใหม่อย่าได้รับไว้ ให้ส่งตัวเจ้าเมืองนายนผู้ใดไปยังพระเจ้าหงสาวดี เมืองเชียงใหม่กับเมืองหงสาวดีก็จะเป็นไมตรีกันสืบต่อไป”

พระเจ้าเชียงใหม่ได้ทราบลักษณะอักษรแล้วยังมิทันจะได้ตอบไปแต่อย่างใด พระเจ้าหงสาฯ ก็ให้สุวโอบธากันลำแห่แห่งพรหมสรพระมูลคือสารมาอีกฉบับหนึ่ง ใจความอย่างเดียวกับฉบับก่อน แล้วพระเจ้าหงสาฯ ก็ดำเนินทัพหลวงมาถึงเมือง

ขึ้น ไซ้ให้คนถือหนังสือมาถวายพระเจ้าเชียงใหม่อีก มีใจความว่า “บัดนี้เจ้าเมือง
น่ายก็ออกไปถวายบังคมแล้ว ขอให้พระเจ้าเชียงใหม่ไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดียังฝั่งแม่น้ำ
คง (สาละวิน) พระเจ้าเชียงใหม่ก็แต่งให้ทูตเชิญศุภอักษรตอบไป แต่ยังไม่ทันที่ทูต
เชียงใหม่จะไปถึง พระเจ้าหงสาวดีก็แต่งทูตล่องหน้าเข้ามาพบทูตเชียงใหม่ที่เชียงดาว
ก็พากันกลับไปถวายศุภอักษรของพระเจ้าเชียงใหม่ต่อพระเจ้าหงสาวดีที่เมืองห้างหลวง
(เมืองหาง) พระเจ้าหงสาวดีก็ให้คนกลับไปพร้อมกับทูตเชียงใหม่ ให้ไปทูลพระเจ้า
เชียงใหม่ว่า พระเจ้าหงสาวดีจะเสด็จมาหาพระเจ้าเชียงใหม่ถึงเมืองเชียงใหม่ ขอ
ให้เตรียมรับเสด็จด้วย

พระเจ้าเชียงใหม่มีรูปร่างทำการใดก็อาราธนาพระราชอาณาเขตกับพระมหา
สังฆราช และพระสงฆ์อีกสี่รูปพร้อมกับเจ้าพระยาเสนาฯ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ออกไป
เฝ้าพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง ณ ถ้ำหลวง ฝ่ายพระเจ้าหงสาวดีก็มีพระราชดำรัส
รับสั่งเชิญพระเจ้าเชียงใหม่ให้ออกไปร่วมอาสน์พระเจ้าเชียงใหม่ก็รั้งรออยู่ พอรุ่งเช้า
กองทัพพม่าอารมัญญ์ยกเข้าล้อมนครเชียงใหม่ และรุกรณะค้ำลึงพลเข้ากุมเมืองเชียงใหม่
สามวันสามคืนถึงวันเสาร์ เดือนเจ็ด (เดือนห้าได้) ขึ้นสิบห้าค่ำ ยามกลองงาย (ราว
09.00 น.) กองทัพพม่าเข้าเมืองเชียงใหม่คุมเอาตัวพระเมกุฎเจ้าเมืองเชียงใหม่
ไปถวายพระเจ้าหงสาวดี

นครเชียงใหม่อันพระเจ้าเมงรายสร้างขึ้นเมื่อสองร้อยหกสิบกว่าปีล่วงแล้ว
ก็ตกอยู่ภายใต้แอกข้าศึกศัตรูแต่บัดนี้

พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง ครั้นเข้าเมืองได้แล้วก็ให้ประชุมท้าวพระยาหัว
เมืองทั้งปวงเข้าเฝ้าพร้อมกัน ยังขาดแต่พระยากระมลผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้
หนีไปอยู่สืบสองพันนาเมืองอุ พระเจ้าหงสาวดีก็สั่งให้พระยาเชียงใหม่ไปตามเอา
ตัวพระยากระมลมาให้งี้ได้ แล้วให้ยกเมืองของ เมืองเชียงราย บ้านอยู่ เมืองหลวง
เข้าร่วมในบังคับเชียงใหม่ พระยาเชียงใหม่ไปติดตามได้ตัวพระยากระมลมาแล้ว พระ
เจ้าหงสาฯ ก็โปรดให้ครองเมืองเชียงใหม่อย่างเดิม ส่วนพระเจ้าเมกุฎก็ให้ตั้งพิธี
ราชภิเษกขึ้นเป็นเจ้านครพริ้งค้อย่างเก่า แต่ให้มีพระยาของฝ่ายพม่าอยู่ควบคุม พระเจ้า
หงสาฯ ประทับอยู่นครเชียงใหม่ ครั้นได้หนึ่งเดือนกับสิบสองวันก็เสด็จเลิกพลขุโขธา
ทัพกลับไปยังกรุงหงสาวดี

ต่อมา พระยาผู้รั้งเมืองเชียงใหม่เกิดอุกอาจไม่ยอมอ่อนน้อมต่อพระเจ้าเชียงใหม่ (คงจะถืออำนาจและเห็นว่าเชียงใหม่เป็นเมืองขึ้น) ขวามิไผ่จึงพระเจ้าหงสาวดี พระองค์จึงมีท้องตราให้ข้าหลวงถือมาบังคับท้าวพระยาการเมืองทั้งปวงให้น้อมนำเคารพเจ้าเชียงใหม่สืบไป

พระเมกุฏิผู้ครองเมืองเชียงใหม่ภายใต้แอกของหงสาวดีได้เสด็จยกพยุหโยธาทัพหลวงไปว่าจะล้อมกับเจ้าไชยเชษฐาธิราชเมืองล้านช้างซึ่งยกพลเข้ามาประชิดเมือง เชียงแสนครั้งหนึ่ง นับเป็นระยะทางยาวไกลเป็นอันมาก พระไชยเชษฐาฯ ได้สดับข่าวก็ยกหนีไปเมืองล้านช้างเสียก่อน พระเมกุฏิเดินทัพครั้งนั้นรวมระยะทางทั้งหมดได้ 367,500 วา มีตำหนักที่พักแรม 39 ตำบล รวมเวลาได้สองเดือนกับยี่สิบเก้าวัน

อยู่มาได้หกปี พระเมกุฏิกับพระยากระมลร่วมกันคิดแข็งข้อต่อพระเจ้าหงสาวดี พระเจ้าหงสาฯ จึงยกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่อีก เลยเอาตัวพระเมกุฏิกับพระยากระมลส่งไปไว้ยังเมืองหงสาวดี แล้วตั้งพระนางวิสุทธเทวีอันเป็นราชเทวีเชื้อสายเจ้าเมืองเชียงใหม่แต่ก่อนขึ้นครองเมือง และทรงมีขุนนางรามัญเป็นข้าหลวงผู้กำกับเมือง เช่น เคย พระนางวิสุทธเทวีครองเมืองอยู่ประมาณสิบปีเศษก็ถึงแก่พิราลัย พระยาแสนหลวงก็แต่งการศพทำเป็นพิมานบุษบกตั้งบนหลังนกหัสติรินทร์ขนาดใหญ่รองด้วยเลื้อนแม่สะดิง เชิญหีบพระศพขึ้นบนบุษบกนั้น แล้วจุดชักด้วยแรงคชสาร เตะหางกำแพงเมืองออกไปถึงทุ่งวัดโลกและกระทำพิธีถวายพระเพลิง ณ ที่นั้นพร้อมทั้งรูปสัตว์และวิมานที่ทรงศพและต่อมาจนในสมัยหลัง ประเพณีทำศพเจ้านายของราชตระกูลในเมืองเชียงใหม่ ก็มักจะมีการเจาะพังกำแพงเมืองแล้วเอาศพออก วัดโลกในปัจจุบันเป็นวัดร้างอยู่ทางประตูช้างเผือก

ประเพณีการชักลากรถศพในปัจจุบันนี้ ถ้าเป็นศพของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ หรือแม่ชั้นเจ้าอาวาสอาวสุโส ก็นิยมทำเป็นปราสาทอันสวยงามตามแบบพระศพเจ้านาย มีราชรถบุษบกนกหัสติรินทร์เหมือนกัน แต่การจุดชักลากไปยังสุสานนั้นมีคนสมัครไปถือเชือกที่ชักลากกันล้มหลามแทบจะแย่งกันจุดชัก เพราะถือว่าเป็นการบุญกุศลที่พึงกระทำอย่างยิ่ง

ราชบุตรพิฆาต

“จริงหรือที่ว่าบุคคลสำคัญ ๆ มักจะมีอารมณ์วิปริตร้ายแรงถึงแก่กระทำในสิ่งที่ปกติชนไม่อาจทำได้ เช่น พ่อสั่งฆ่าลูกหรือน้องฆ่าพี่ พี่ฆ่าน้อง แม้กระทั่งลูกก็ยังคิดประหารพ่อบังเกิดเกล้าของตัวเอง”

ผู้ตั้งปัญหาเป็นชายหนุ่มน้อย หน้าตาคมสัน ในมือถือหนังสือและสมุดปกแข็งอันมีราคาของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ด้วยเครื่องแต่งกายสีสุภาพที่สวมใส่ แสดงว่าเขาเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมีชื่อและเครื่องหมายปรากฏบนปกสมุดที่อยู่ในมือ ขณะที่เจ้าของยืนฟังราวลูกกรงที่กั้นระหว่างพื้นดินกับสระน้ำ สายตาของเขาทอดมองลงไปบนสระซึ่งปลาตัวโต ๆ กำลังไล่สับเศษขนมปังที่มีคนโยนลงไปให้

“ผมเชื่อว่าจริง” บุรุษหนุ่มซึ่งมีวัยเหนือกว่าตอบ บุรุษหนุ่มผู้นั้นนั่งอยู่บนม้าหิน หันหน้าออกทางสระน้ำ แฝ้มหนังสือสีกรมท่าที่วางอยู่ข้างตัวมีชื่อมหาวิทยาลัยเดียวกันกับของหนุ่มน้อยที่ยืนอยู่ตรงหน้า เขาผู้นั้นมีดวงหน้าค่อนข้างแบนและอ่อนโยนคล้ายผู้หญิง ไม่มีลักษณะของคำว่า “คมสัน” ผิวของเขาก่อนไปทางขาวเหลือง แบบผิวของคนไทยทางเหนือส่วนมาก

“ถ้าเราสนใจในเรื่องประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงยิ่งใหญ่ มักจะมีอารมณ์วิปริตร้ายแรง ถึงอาจพิฆาตคนที่ตนเกลียดที่สุดก็ได้ ยกตัวอย่างพระเจ้ากรุงธน ฯ เป็นต้น อันนี้เราทราบกันดีอยู่แล้ว อย่างทางเหนือก็มีพระยาจำบ้าน (บุญมา) ซึ่งสั่งฆ่าหลานของตัวเอง ในเรื่องพญางง พญาพาน นั่นก็ลูกฆ่าพ่อ พระเจ้าริบอของพม่าก็ฆ่าทั้งพี่ทั้งน้องของตนหมด แต่เรื่องพ่อฆ่าลูก ผมมีประวัติของพระเจ้าเมงรายมหาราช”

หนุ่มน้อยแสดงความสนใจด้วยสีหน้าและแววตา และกล่าวว่า ชั่วโมงการศึกษาสำหรับวันนี้จะมาถึง ก็อีกหลายชั่วโมงเขาจึงพอใจที่จะใช้เวลาเหล่านั้นสำหรับรับฟังเรื่องราวอันเป็น “ความจริง” ในสมัยอดีต จากบอกล่าของเพื่อนผู้มีวัยเหนือกว่า ถ้าหากเพื่อนผู้นั้นจะไม่รังเกียจที่จะถ่ายทอดให้เขาได้รับรู้ไว้เป็นการประดับสติปัญญา

“ผมอินดี” หนุ่มผู้มาจากจังหวัดเหนือตอบ มีแววสุจริตและจริงใจฉายชัดในดวงตาทั้งคู่ “อันที่จริง ประวัติศาสตร์หรือประวัติบุคคลทางเหนือไม่ค่อยมีใครรู้ ผมบังเอิญมีพี่ชายเป็นคนเขียนสารคดี เรียกว่าสารคดีจากลานทอง จึงได้รู้อะไรมาบ้างพอเล่าสู่กันฟังระหว่างเพื่อนฝูง

แล้วเขาก็ตั้งต้นเล่าถึงบุคคลอันเป็นที่รู้จักในนามของ “เมงรายมหาราช” ขณะที่หนุ่มน้อยชาวภาคกลาง ได้ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวเข้ามานั่งบนม้านั่งตัวเดียวกัน และวางหนังสือกับสมุดลงบนตัก

“ผมจะไม่กล่าวถึงต้นกำเนิดหรือประวัติเกียรติคุณของพระเจ้าเมงรายให้คุณฟัง สำหรับวันนี้เมื่อคุณเอ่ยถึงบุคคลสำคัญว่ามักจะมีอารมณ์วิปริตผิดประหลาดจากบุคลลธรรมดาก็ขอเล่าในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ ก็จะกล่าวถึงพฤติกรรมอันน่าสลดใจของมหาราชองค์นี้ ในข้อที่พระองค์ได้สั่งพิฆาตราชบุตรองค์หนึ่งเสียด้วยเหตุว่าราชบุตรองค์นั้นก่อการกบฏ” เขาหยุดลงใจ เหมือนจะปลงสังเวชต่อเหตุการณ์อันน่าเศร้านั้น “พระเจ้าเมงรายมหาราชมีราชบุตรสามองค์ องค์ที่ชื่อว่าขุนเครื่อง องค์กลางชื่อขุนคราม องค์เล็กชื่อขุนเครือ ตอนนั้นอยู่ในระยะที่พระเจ้าเมงรายกำลังรวบรวมเมืองใหญ่น้อยในแคว้นลานนาไทยให้มารวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายหลังที่ได้ให้ขุนฟ้าไปเป็นไส้ศึกอยู่ในเมืองลำพูน พระเจ้าเมงรายก็ให้ขุนเครือไปครองเมืองเชียงราย พระองค์เองครองราชสมบัติอยู่ที่เมืองฝางหรือนครไชยปราการ ตามตำนานกล่าวว่า ตอนนั้นพระเจ้าเมงรายก็พระชนมายุได้ 37 พรรษา เจ้าขุนเครื่องราชบุตรองค์แรกได้ 13 ปี องค์ต่อมาขุนครามได้ 10 ปี องค์เล็กที่ชื่อขุนเครือได้ 6 ปี ยังอยู่กับพระราชบิดา”

“องค์ไหนล่ะครับ ที่ถูกฆ่า” ฝ่ายที่เขารวឹกว่าถามอย่างใจร้อนใครจะรู้เรื่องเร็ว ๆ

“องค์โตครับ ที่ชื่อว่าเจ้าขุนเครื่อง พระบิดาโปรดให้ไปครองเมืองเชียงรายตั้งแต่อายุยังน้อย จึงเป็นโอกาสให้พวกเสนามาตย์ที่นิสัยไม่ซื่อซื่อซื่อซื่อซื่อให้เห็นผิดเป็นชอบ”

“เห็นผิดเป็นชอบอย่างไรครับ”

“ก็เห็นว่าคำขยุขงของพวกอำมาตย์ทุจริตเป็นสิ่งถูกสิ่งชอบก็เลยช่วงชิงราช

สมบัติ จึงร่วมกันกับคนค้นคิดซื้อขุนไสเรียงช่องสุ่มประชุมพลไว้ที่เมืองเชียงราย เพื่อเตรียมยกพลตีเมืองฝาง”

“พ่อกับลูกเลียบกัน” อีกฝ่ายหนึ่งทาล้วงหน้า

“เปล่า ไม่น่าได้ยกมาด้วยซ้ำ ความก็กระจ่ายไปเข้าหูพระเจ้าเมงราย พระองค์ก็ทรงรำพึงว่า ตัวกูผู้เป็นพ่อยังมีทันจะไปสู่ปรโลก มีหน้าซ้ำยังทรงอาณภาพแผ่ไพศาล สามารถปราบปรามข้าศึกศัตรูทุกทิศานุทิศ ดังฤๅเจ้าขุนเครื่องมันหากบุญน้อยลือยวาสนา จะมาคิดชิงเมืองกับกูผู้เป็นพ่อ ฉะนั้นจักละไว้มิได้แล้ว ลูกมันทรยศต่อพ่อ จะต้องจัดการให้เด็ดขาดลงไปให้สมกับที่มันคิดกดทรยศต่อราชบัลลังก์กรันแล้ว พระองค์ก็รับสั่งให้ข้าเก่าผู้เคยไว้วางใจชื่อว่าขุนอ่องเข้ามาเฝ้าเป็นการภายใน แต่งกลอุบายให้ขุนผู้นี้เดินทางไปยังเมืองเชียงราย”

“ขุนเครื่องก็เปิดแนบไปเท่านั้น” หนุม่น้อยผู้มีหน้าตาคมสันห้าวระเหเห็นฟันขาว

“เปล่าครับ แกไม่ได้หนี ก็คนเข้าไปคนเดียวแจะหนีทำไม ขุนอ่องก็เข้าไปทูลตามอุบายที่พระเจ้าเมงรายวางไว้พล่งง่าย ๆ ก็คือไปหลอก ว่าบัดนี้เจ้าพ่อทรงสุบินมิมิต เห็นเจ้าขุนเครื่องกิดมีปีกบินไปในอากาศกับฝูงนกเหวฬ แล้วก็ไปจับซากผีอยู่ ทรงปริวิตกถึงพระราชบุตรจึงอัญเชิญให้เสด็จไปเฝ้าเพื่อเจ้าพ่อจะได้ผูกข้อมือถือขวัญ เพื่อเจ้าจะได้อยู่เจริญวัฒนาสืบต่อไป”

“แล้วขุนเครื่องเชื่อไหมครับ”

“เชื่อซี่ ข้างฝ่ายพระเจ้าเมงรายครั้นได้ทราบข่าวลูกชาย ต้องอุบายตามที่คิด จึงตรัสให้ขุนแม่ธนุนายหนึ่งชื่อว่าอ้ายเฝียน ให้เอาหน้าไม้ป็นยาว – ตอนนี่ต้องขอแทรกคำอธิบาย คำว่าหน้าไม้หมายถึงธนู หน้าไม้ป็นยาวคือลูกธนูอาบยาพิษ”

“อ้อ”

“อ้ายเฝียนรับคำสั่งแล้ว ก็จัดอาวุธดังกล่าวไปดักข่มอยู่ริมทางอันเก้งไว้ว่า ขุนเครื่องจะผ่านมา ขุนอ่องซึ่งรับอาสาไปทำอุบายก็นำเสด็จพระราชบุตรขับช้างผ่านมาทางนั้นมุ่งมายังนครไชยปราการเพื่อจะให้พระบิดามัดมือถือขวัญ พอมาถึงตรงนั้นก็ถูกลูกธนูของอ้ายเฝียนที่อาบยาพิษทำให้สิ้นพระชนม์ในทันที แล้วพระเจ้าเมงรายก็สั่งให้เคลื่อนศพไปยังเวียงเชียงราย และประชุมเพลิงที่เมืองนั้น เสด็จแล้วพระองค์ก็เลียบประทับเสวยราชสมบัติอยู่ที่นั่น ส่วนสถานที่ ๆ ขุนเครื่องถูกยิงตายนั้นโปรด

ให้สร้างอารามขึ้น มีนามว่า “วัดเวียงอิง” คงจะสร้างไว้เพื่อระลึกถึงพระราชบุตร
พระองค์นั้น”

“ระลึกถึงอีกทำไม ให้สะท้อนใจเปล่า ๆ เป็นผมจะพยายามลืมเสีย”

“มันลืมไม่ได้หรอกคุณ ลงได้กระทำการบาปกรรมร้ายแรงอย่างนั้นแล้ว ผมว่า
พระองค์ก็คงจะทรงเศร้าสลดใจมิใช่น้อย ลูกทุกคนใครบ้างจะไม่รัก แต่ความเป็น
กษัตริย์และกำลังมีราชาไชยบายที่จะแผ่ขยายอำนาจรวบรวมบ้านเล็กเมืองน้อยให้มาเป็น
อาณาจักรเดียวกัน ขณะนั้นยังทรงมีงานสำคัญอีกมาก การประหารราชบุตรก็คงจะ
มีพระประสงค์บางอย่าง นอกเหนือจากเป็นการเผด็จเสี้ยนหนามของแผ่นดิน คนที่
ทำงานใหญ่และเกี่ยวกับประเทศชาติบ้านเมืองนั้นปัญหาส่วนตัวต้องพยายามจัดให้
สิ้นไปโดยเด็ดขาด คราวนั้นถ้าพระเจ้าเมงรายไม่สั่งประหารราชบุตร พวกคนที่คิด
ร้ายก็จะไม่เล็งเห็นความเด็ดขาดเกรงกร้าวของพระองค์เป็นแน่”

“แปลว่า คุณเห็นด้วยกับการกระทำอันผิดปกติวิสัยของพระเจ้าเมงราย”

“ในฐานะจอมคนที่จำเป็นต้องใช้อำนาจและสร้างอำนาจ สร้างบารมี มีเหมือน
กันที่คนเราจำเป็นต้องหันหลังให้ศีลธรรม มนุษยธรรม พระเจ้าเมงรายอาจคิดในแง่
ของศีลธรรมและก็ไม่อาจจะหนีจากบาปกรรมที่ทรงทำไว้ไปได้ แต่ในด้านความเป็น
จอมทัพ ซึ่งจะต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อจุดหมายอันยิ่งใหญ่ ก็คือการรวมบ้านเล็กเมือง
น้อยให้เข้ามาเป็นอาณาจักรเดียวกันต้องต่อสู้กับข้าศึกศัตรูหลายด้าน พระองค์จำเป็นต้อง
ต้องแสดงให้ทุก ๆ คนเห็นว่า คนที่ทำผิดจะไม่ได้รับอภัยโทษ แม้คนนั้นจะเป็นถึง
พระราชบุตรของพระองค์เอง เราควรเพ่งเล็งในข้อนี้”

“แล้วลูกอีกสองคนล่ะครับ ต่อไปเป็นอย่างไร”

“องค์เล็ก ก็เจ้าขุนเกรือนั้น ดูเหมือนจะไม่ค่อยมีบทบาทเท่าไรนัก องค์
กลางซึ่งเก่งในทางรบทัพจับศึก เคยชนช้างกับพระยาเบ็ก ลูกชายพระยาขี้บาเข้าเมือง
ลำพูนเก่า พระยาขี้บาเสียเมืองลำพูนให้พระเจ้าเมงรายแล้วหนีไปอยู่กับพระยาเบ็กที่
เมืองเขลางค์ คือนครลำปางเดี๋ยวนี้”

“ผมชักสนใจเสียแล้วซึ่งเรื่องจริงที่สนุกกว่านิยายนะครับ”

“แต่วันนี้เห็นจะต้องยุติแค่นี้ก่อน เพราะถึงเวลาจะต้องไปเรียนหนังสือกัน
แล้ว วันหลังผมจะมาเล่าเรื่องเจ้าขุนครามให้ฟัง ถ้าคุณไม่เบื่อเสียก่อน”

แล้วหนุ่มน้อยและเพื่อนของเขาก็พากันลุกเดินออกจากที่นั่นบ้ายหน้าออกไป
ทางประตูสวนสัตว์ด้านกระทรวงวัฒนธรรม

นครช้างแสน

“นี่นาย เรื่องพระเจ้าสิงหนวัติที่นายเล่าให้เราฟังวันนั้นนะ เห็นบอกว่าจะมีต่อไปไม่ใช่หรือ”

“ใช่ ก็นายพร้อมที่จะฟังไหมล่ะ เล่าเดี๋ยวนี้ยังได้เลย”

“เอาเลย หมู่นี้ชักเฟื่องเรื่องตำนาน มันเพลินดี แล้วก็ได้ความรู้บ้างไม่ใช่หลาย”

“วันนี้ฉันจะเล่าให้ฟังถึงเรื่องเมืองช้างแสน เมืองที่กล่าวกันว่าเป็นเมืองพุทธ ทำนายฟังแล้วเห็นจะต้องคิดกันนิดหน่อย แต่ว่าฉันมีหน้าที่เล่าทำนั้นนะ ไม่ขอขึ้นชั้นว่าจะเป็นจริงเสมอไป”

“เอาเถอะ ไม่ต้องอารมณ์บททหรอก่น่า เสียเวลาเปล่า ๆ จะเล่าก็เล่าต่อไปเถอะ เรามีหน้าที่ฟังก็จะฟัง”

² “ตามที่เขาเล่าสืบต่อกันมาว่า ครั้งนั้นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสำเร็จสัมโพธิญาณแล้วได้สืบท้าพรรษา พระองค์เสด็จไปสู่กรุงกบิลพัสดุ์ ประทับ ณ นิโครธาราม ครั้นพรรษาที่สิบหกก็เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ เสด็จต่อไปยังแคว้นแคว้นนครโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัติ....”

“เอ๊ะ เท่าที่เราได้อ่านพระพุทธประวัติพระพุทธเจ้าไม่เคยเสด็จเข้ามาถึงแคว้นแคว้นโยนกที่นายว่าเลยนี่”

“ก็บอกแล้วไงว่าให้ฟังเฉย ๆ อย่าเพิ่งตั้งข้อสงสัยอะไรทั้งสิ้น เอ้า...ต่อไปนะ...พระพุทธเจ้าก็เสด็จไปประทับสำราญอยู่ ณ ดอนน้อยหนพาศัพท ห้างเวียงประมาณพันวา พระเจ้าสิงหนวัติราชจึงได้อาราธนาพระบรมศาสดาและพระอรหันตสาวกทั้งหลายที่ตามเสด็จ เข้าไปฉันภัตตาหารในพระราชวัง”

² อาจเป็นเรื่องสมมุติ เพราะพระพุทธเจ้าไม่เคยเสด็จออกจากประเทศอินเดียเลยตามที่อ่านพุทธประวัติ

“อ้อ พระเจ้าสิงหนวัตินี้ก็ทรงเป็นชาวพุทธที่ดีอยู่เหมือนกันนะ สมควรกับฐานะกษัตริย์อย่างยิ่ง”

“กัณฐี แต่การที่เสด็จเข้าไปฉันทดาหารในพระราชวังนี้แหละ ก็นั่น เหตุของเรื่องเมืองข้างแสน”

“ทำไม เกิดมีข้างแสนเชือกพากันวิ่งเข้ามาจะทำร้ายพระพุทธรองค์”

“โอ๊ะ เปล่า เปล่าผิดทั้งเพ นี้อั้หลังอย่าพยายามใช้ วิธีเดาหน่อยเลยขอให้นั่งฟังอย่างสงบ”

“เออ แล้วไง เล่าต่อไปซิ”

“ขณะที่พระบรมศาสดาเสด็จเข้าไปในพระราชวังบังเอิญมีข้างแสนของพระเจ้าสิงหนวัตินี้ได้แลเห็นพระฉัพพรรณรังษีเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจ มันก็ตื่นออกจากแหล่งแล่นออกจากโรงร้องแสน ๆ ไปทางทิศอุดร แล้วไปหยุดอยู่ที่แม่น้ำขลนที คือแม่น้ำโขง.....”

“แหม แม่น้ำโขงนี้ข้างเป็นนิยายที่เล่าได้ไม่รู้จบ อะอะเป็นตอนนอกแม่น้ำโขงเสียเรื่อย....เออ ข้างมันร้องแสน ๆ แล้วยังไง”

“สมเด็จพระพุทธเจ้าก็เยี่ยมพระโอรสผู้ตรัสพยากรณ์ว่า ภายหน้าจะมีพญานาคตนหนึ่งมาสร้างนครขึ้น ณ สถานที่ข้างไปหยุดยืนอยู่นั้น เมื่อนั้นจะได้ชื่อว่า “เมืองข้างแสน” ตามนิมิตอันข้างร้องแสน ๆ ถวายเสียงครั้งนี้”

“อ้อม ชักเข้าเค้า ทำมันจะจริงก็ได้้นะ ถ้าเราเดาไม่ผิด เมืองข้างแสนนี้น่ากลัวจะกลายมาเป็นเมืองเชียงแสนตอนหลัง”

“ก็ใช่ะสิ ที่นี้ ³ พระผู้มีพระภาคก็เสด็จไปประทับ ณ ที่ต่าง ๆ บางแห่งก็ได้ประดิษฐานพระเกศาธาตุเอาไว้ และได้ตรัสพยากรณ์ไปหลายแห่งหลายตำบลจนกระทั่งถึงเมืองเชียงรุ่งสืบสองพันนา จากนั้นจึงได้เสด็จมายังเมืองโยนกนาคนครอีกครั้งหนึ่ง ได้ทรงประดิษฐานรอยพระพุทธรูปเอาไว้ ณ ตำบลผาเรือแห่งหนึ่ง ตำบลสันทรายหลวงอีกแห่งหนึ่งแล้วจึงเสด็จกลับเมืองราชคฤห์ต่อไป”

“เสด็จมาครั้งเดียวเท่านั้นแหละหรือ”

³ ขอให้อ่านอย่างสำนวนนิยาย เพราะตามหลักฐานที่ปรากฏ ไม่มีการยืนยันว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประเทศไทย

“สองครั้ง ครั้งหลังนี้เป็นรัชสมัยของพระเจ้าคันธาราช ราชบุตรางพระเจ้าสิงหนวัติ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้สัมโพธิญาณเป็นปีที่ 20 ครั้งนี้พระพุทธเจ้าตั้งพระทัยมาโปรดพระเจ้าคันธาราชซึ่งขึ้นเสวยราชย์ใหม่ ๆ และพระองค์ยังได้เสด็จไปโปรดปู่เจ้าสาวจาก ณ คอยดาบทิศด้วย และทรงพยากรณ์สถานที่คอยดินแดง ก็คือคงอันจะได้เป็นที่ประดิษฐานมหาสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในภายหน้า แล้วพระองค์ก็เสด็จเสวยไปฉันน้ำทิพย์ถ้าคุณก็หาประดิษฐานพระเกศาธาตุไว้ ณ ถ้าปลาปล่องฟ้า แล้วก็ไปไหนต่อไหนอีกหลายแห่ง ก่อนออกจากเมืองโยนก”

“พระเจ้าคันธาราชละ เป็นอย่างไร”

“จะเป็นอย่างไร ก็ทรงบำเพ็ญราชกิจจานุวัติ ตามธรรมเนียมรัฐประชาอาณาจักรโดยสวัสดิคติตลอดพระชนมายุของพระองค์ท่านนะสิ”

“รู้สึกจะมีบุญ ไม่ต้องต่อสู้ ไม่ต้องมีใครมาขับไล่ช่วงชิงราชสมบัติ”

“โออย่างนั้นก็จริงอยู่ แต่ความราบรื่นเกินไปทำให้ชื่อในประวัติไม่น่าฟังเท่าใดนัก เรามักจะสนใจกับชีวิตที่ต้องต่อสู้ หมายความว่าเรื่องราวต่าง ๆ ถ้าเป็นเรื่องของวีระบุรุษละก็มันเด่นเป็นเรื่องประทับใจไม่มีวันลืม ส่วนชีวิตของใครที่ราบรื่นเกินไป เรามักจะลืม ไม่สนใจ ไม่ว่าชีวิตในอดีตหรือปัจจุบัน หนีไม่พ้นหลักที่ว่านี้”

“อ้อ เห็นจะจริงอย่างนายว่า อย่างพระเจ้าสิงหวัติยังงี้ น่าสนใจก็เพราะชีวิตของพระองค์ต้องต่อสู้ แต่พวกพี่ ๆ อีกยี่สิบเก้าคนสิไม่มีใครพูดถึงอีก ก็เพราะคงจะต่างองค์ต่างก็ได้ไปครองเมืองตามปกติธรรมดา ไม่มีอะไรน่าตื่นเต้นสนใจนั่นเอง”

“แต่พระเจ้าคันธาราชได้ครองเมืองในยุคที่บ้านเมืองสงบ เป็นยุคของพระศาสนาแผ่เข้ามาในแผ่นดินโยนกการต่อสู้ก็ย่อมไม่มี เพราะฉะนั้น จันคิดว่าการที่คนเราจะสร้างวีรกรรมขึ้นมาได้มันต้องแล้วแต่โอกาส บางคนอาจจะเก่งกล้าสามารถ แต่เมื่อโอกาสไม่ให้ไม่มีเหตุการณ์ที่จะทำให้คนได้แสดงความสามารถออกมา มันก็ไม่ปรากฏแก่สายตาของใคร ๆ อย่างพระเจ้าคันธาราชนี้ ถ้าเมื่อพระองค์จะได้ขึ้นครองราชย์ในสมัยที่บ้านเมืองเป็นกลียุค ก็อาจจะเป็นได้เหมือนกันที่พระองค์จะต้องจับอาวุธขึ้นต่อสู้กับอริราชศัตรูอย่างไวศักดิ์สิทธิ์ และเราก็คงจะได้ฟังประวัติของพระองค์ในทางตื่นเต้นบ้างเป็นแน่

“เออ แล้วกันครช้างแสนนี้นะ มีประวัติแค่นี้เองดอกหรือ”

“ก็แค่นี้ แต่บางที่ตำนานต่าง ๆ ก็ค้านกันได้เหมือนกัน เพราะต่างคนต่างเขียน ต่างคนต่างบันทึก บางที่ผู้เขียนก็ลากเข้าหาวัด ชื่อเมืองบางเมืองก็ถูกเปลี่ยนเป็นสำเนียงบาลีไปก็มี ท้องศาสนาไปก็มี อย่างเช่นการสร้างพระสถูปที่หมู่เขาสามเส้า”

“เรื่องเป็นอย่างไร”

“เป็นรัชสมัยพระเจ้าอชุตราช ซึ่งได้รับคำบอกเล่าจากพระมหากัสสปเถระ เจ้าให้ทราบความในพุทธพยากรณ์ เกี่ยวกับคอยกินแดงในหมู่เขาสามเส้าซึ่งเป็นที่อาศัยของพวกลาวจากทั้งหลาย”

“อ้อ จำได้แล้ว พวกลาวจากที่ว่าหัวหนาม้จอบหัวร้อยอันนั้นเอง”

“นั่นแหละ พระเจ้าอชุตราชจึงให้หาหัวหนาม้ของพวกลาวจากมาเผ่า แล้วพระราชทานทองคำแสนกษาปณ์ให้เป็นค่าที่แก่พวกลาวจาก เพื่อขอเอาที่ดินของพวกลาวจากเป็นที่สร้างพระสถูป”

“น่ากลัวจะให้เงินค่าขนย้ายเสียละมั้ง” แล้วพวกลาวจากยอมไหม”

“โธ ทำไมจะไม่ยอมล่ะ นายต้องทราบว่าคุณโบราณยุคนั้นนะเลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนาอย่างสุดจิตสุดใจ ถ้าเป็นเรื่องของศาสนาแล้วละก็ ถึงจะสั่งให้ไปตายก็ดูเหมือนว่าจะยอม พระเจ้าอชุตราชจัดสร้างพระสถูป มีอาณาเขตแถมองค์พระสถูปออกไปโดยรอบด้าน 3,000 วา เป็นบริเวณพระสถูป เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ให้ทำธงตะขาบใหญ่ยาวพันวาปักไว้บนยอดคอยปุเจ้า หางธงปลิวไปเพียงใด ก็กำหนดหมายเป็นฐานพระสถูปเพียงนั้น กรันเสร็จแล้วก็เชิญพระบรมธาตุเข้าบรรจุไว้ในสถูปและให้มีการฉลองครีกครั้นแล้วพระมหากัสสปเถระเจ้าก็กลับไปจากโยนกมหานคร คอยถูกนั้นเลยชื่อว่าคอยธง หรือคอยตุงต่อมาจนทุกวันนี้”

“สงสัยจริง ๆ ว่าธงยาวตั้งพันวาจะเอาอะไรมาเป็นเสาธง”

“ก็ไปดูเองซี คอยตุงนี้ก็อยู่แดนด้านเหนือของประเทศไทยนี้เอง ขึ้นรถไฟไปลงที่สถานีนครลำปาง แล้วต่อรถยนต์ไปลงที่อำเภอแม่สาย แล้วก็ขอชาวบ้านแถวนั้นไปส่งก็ถึง แต่ก่อนไปขอให้ไปหาแพทย์ตรวจให้แน่นอนเสียก่อนว่าแข็งแรงพอหรือเปล่า เท่านั้นแหละเมื่ออยากจะไปเห็นด้วยตนเองก็เชิญ”

พุกามยาวนาน

จากลำปาง ถึงเชียงรายเราทั้งสองได้โดยสารไปกับรถประจำทาง ซึ่งต้อง
แล่นไปบนเส้นทางถนนพหลโยธิน มันเป็นพาหนะชนิดเดียวที่จะพาเราไปสู่จังหวัด
ชายแดนภาคเหนือริมฝั่งแม่น้ำโขง นอกจากเครื่องบินแล้ว รถสองแถวพวกนี้แหละ
ที่จะพาเราไปสู่จุดหมาย โดยคิดค่าโดยสารพอควร ถือคิดเป็นรายตัวคนละประมาณ
25 หรือ 30 บาท

ทัชชาเป็นชาวเชียงรายโดยกำเนิด แต่ลงไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ ๑ ดังนั้นพอ
ถึงเวลามหาวิทยาลัยปิดภาคปลายปีเขาจึงชวนผมขึ้นไปเที่ยวทางเหนือ โดยตัวเขา
เองเป็นผู้ให้ความอนุเคราะห์โดยตลอด นั่นเองเป็นต้นเหตุที่ทำให้ผมได้รู้จักเมือง
“พุกามยาว” หรือ “พะเยา” ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอใหญ่อำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย
เป็นอำเภอที่มีผู้เสนอให้ตั้งเป็นจังหวัด แต่อย่างไรไม่ทราบข่าวนี้ได้เรียบหายไป

เรามาถึงพะเยาเมื่อเวลาบ่ายมากแล้ว สิ่งแรกที่สะดุดตามาก่อนที่รถจะแล่น
ผ่านเข้าสู่ย่านตลาด ก็คือความกว้างเว้งว้างของทะเลน้ำจืด ที่เรียกกันว่า “กว๊านพะเยา”
เด่นอยู่ในทางด้านซ้ายมือ นั่นเองคือสิ่งที่ประดับอำเภอพะเยาให้สวยงามชวนซึ่งตรึงใจ
ที่สุด ที่นี้มีแหล่งเพาะพันธุ์ปลาที่มีชื่อเสียงยิ่ง เป็นที่ ๆ สวยงามตามธรรมชาติ
อย่างแท้จริง อากาศสดชื่นเย็นสบาย มีสายลมรำเพยผ่านไม้ชาดสายเมื่อเราลงเดิน
เลียบไปตามชายกว๊าน ก็จะได้ยินเสียงลมพัดดังวู้วหวิวคล้ายจะมีใครคนหนึ่งแอบกระซิบ
อะไรที่ข้างหู ตามริมทางจะเห็นคันประดู่ ซึ่งโปรยดอกสีเหลืองของมันลงมาพร้อม
กับส่งกลิ่นหอมรวริน มองไกลออกไปแลเห็นฝูงเป็ดน้ำว่ายตามกันออกไปอย่างเป็นสุข

“น่าอิจฉาชาวพะเยาจริง ๆ ที่มีความสุขอย่างล้ำลึกจนบอกไม่ถูกอย่างไรได้
ได้ตากอากาศกันตลอดปี” ผมพูดกับทัชชาตรง ๆ ตามที่รู้สึก ไม่ใช่แกล้งขอ

“พะเยาน่ารักจริง ๆ ผมก็คิดอย่างนั้น และยิ่งกว่านั้นพะเยายังเป็นเมืองที่อุดม
สมบูรณ์ไม่ด้อยาก สมกับคำที่ว่าในน้ำมีปลาในนามีข้าว และมีคนสวยอีกมากมาย”

“คุณจะไม่เล่าเรื่องความเป็นมาของเมืองพะเยาให้ผมฟังบ้างหรือ ทัชชา ผม
กล่าวหลังจากเดินชมทิวของกว๊านพะเยาเสร็จแล้ว เราก็เข้าไปนั่งในร้านขายอาหาร

“แหม เรื่องมันชืดยาวนานี่ อรรถาธิบายยังงี้ได้หมดเอาไว้ให้ถึงเชียงรายเสียก่อนไม่ได้หรือ”

“เอาแต่เพียงย่อ ๆ ก่อนก็ได้ พยาเป็นเมืองของใครสร้างทราบไหมครับ ผมเคยทราบว่าพระเจ้าเมงรายเป็นผู้สร้างเมืองเชียงใหม่แต่เมืองนี้ไม่ทราบว่าเป็นใครสร้าง”

“คุณถามผมก็จะตอบเท่าที่รู้ คือเมืองนี้เดิมเป็นเมืองร้างเก่าแก่มาแต่โบราณกาลนานมาแล้ว สรรหรือหนองใหญ่ที่เราเห็นอยู่นี้⁴ เล่ากันมาว่าเป็นรูปกวัน คำว่ากวันเป็นภาษาไทยเดิมแปลว่ารองเท้า นัยว่าเป็นฉลองพระบาทองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเหยียบลงตรงนั้นแล้วทรงพยากรณ์ว่าสถานที่นั้นนานไปจะกลายเป็นหนองน้ำใหญ่ ต่อมาก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ คุณมองคูใด ๆ จะเห็นว่าเป็นรูปร่างเหมือนกับรองเท้าของคนโบราณจริง ๆ ”

“ครับ แล้วยังงี้ต่อไป”

“มีพระยาคนหนึ่งชื่อว่าลาวเงิน ลาวเงินมีราชบุตรกับพระมเหสี ชื่อขุนซิม และขุนจอมธรรมสองคนพี่น้อง”

“เดี๋ยว ผมยังไม่ทราบเลยว่าพระยาลาวเงินนี้เป็นอะไร อยู่ที่ไหนเลย”

“อ้อ จริงสิ ผมก็ลืมบอกว่า ลาวเงินเป็นเชื้อสายปู่เจ้าลาวจกครับ สืบต่อกันมาหลายชั่วคน ครองราชสมบัติอยู่ ณ เมืองหิรัญนครเงินยางโกสั ๆ กับเมืองเชียงแสน ครั้นราชบุตรทั้งสองเจริญวัยขึ้นมา พระยาลาวเงินก็แต่งตั้งให้ขุนจอมธรรมราชบุตรองค์เล็กไปครองเมืองพุกามขาวซึ่งเป็นเมืองฝ่ายใต้ ตั้งอยู่เชิงภูเขาชมภูหรือเรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า “ดอยดวน” ใกล้กับแม่น้ำอิง อันแม่น้ำอิงนี้ไหลไปต่อแม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำใหญ่สายหนึ่งเหมือนกัน”

ทัชชาหุดหุดเพื่อค้ำน้ำอัดลมที่ส่งมาจากคนละขวด เราไม่รับประทานอาหาร เพราะยังอิ่มอยู่ รถที่เราโดยสารมาพักอยู่ที่นั่นนานพอสมควรทีเดียว

“ขุนจอมธรรม ครั้นได้รับคำสั่งก็กราบบังคมลาพระยาผู้บิดาพาหมู่บริวารพลพลโยธยาตราลงมายังเมืองพุกามขาว ซึ่งตอนนั้นยังเป็นเมืองร้าง มีเขื่อนคูค่ายปราการเก่า ๆ เหลืออยู่ให้เห็นว่าเคยเป็นเมืองใหญ่มาก่อน พื้นที่เบื้องตะวันตกเป็น

⁴ นี่ก็เช่นเดียวกัน คงเป็นเรื่องสมมุติเพื่อความสะดวกดีและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสถานที่นั้น ๆ

ที่สูงเบื้องตะวันตกต่ำ มีสะพานน้ำใหญ่อยู่เหนือสานถึงหนพ่ายพ นับเป็นไชยภูมิอันประเสริฐ ช้างยังเป็นที่สุดแห่งทางเขามงกุฏ ซึ่งเป็นเนินเขายื่นไปจึงได้ชื่อว่าเมืองพุกามขาว ขุนจอมธรรมพาวริวารไพร่พลมาพักอยู่ที่บ้านสบตำริมแม่น้ำแล้วให้พาโหราราชครูเข้าไปตรวจดูไชยภูมิที่จะสร้างเมืองว่าจะสมควรหรือไม่”

“แล้วโหรอำมาตย์ราชครูว่าอย่างไร”

ภายหลังจากที่สำรวจดูภูมิสถานแห่งนั้นโดยรอบคอบแล้วก็ได้เห็นศุภนิมิตไชยมงคลสถานสมควรจะตั้งเป็นราชธานีสืบต่อไป ขุนจอมธรรมจึงสั่งให้แผ้วถางเพื่อสร้างราชธานี ณ สถานที่นั้น กรันเสร็จเรียบร้อยก็เสด็จขึ้นครองราชสมบัติจัดแบ่งอาณาเขตปกครองตามแบบเก่า อันนี้ผมอธิบายไม่ถูกเขาเรียกว่าพันทนาเท่านั้น เหนือ อย่างเช่นราษฎรคนหนึ่งให้ถือนาห้าหมื่น”

“ห้าหมื่นไร่หรือครับ” ผมทำท่าลกใจ

“เปล่า ห้าหมื่นในที่นี้หมายถึงน้ำหนักข้าวสำหรับปลูกมีจำนวนเท่ากับห้าถึง นอกจากนี้กำหนดเขตแดนแคว้นแคว้นแห่งเมืองพุกามขาวดังนี้ ก็คือทิศใต้ตั้งแต่มดอยหลักโกได้เส้นเขาไปทางบูรพาทิศ ถึงห้วยผาตาดมาน ปางสีไหมสามเชื้อ สามเชื้อคือสามอย่างหรือสามชนิด ที่นี้ก็ต่อไปถึงห้วยน้ำกุ่มลงไปถึงแม่น้ำยมขึ้นตามน้ำยมไปยังปากน้ำป็น แล้วไปถึงห้วยบ่อทอง ได้ตามเส้นเขาไปยังดาดชาวาวา...”

“ขอโทษ ขอถามหน่อย คำว่า “ดาด” น่ะ แปลว่าอะไร”

“ก็คือภูเขาที่มีน้ำตกลงไปเป็นชั้น ๆ อย่างดาดชาวาวา ก็หมายถึงน้ำตกยี่สิบวา เมื่อที่ผมชักเส้นรอบเมืองถึงไหนก็ไม่รู้ อ้อ นี่ก็ออกแล้ว ถึงดาดชาวาวา ที่นี้ก็ต่อไปยังแนวเขาบรรทัด เรียกกันว่าแปهلวง จากแปهلวงไปกัวเขาลิม ต่อไปอีกม้ง กัวแก้ว แล้วก็กัวสามขวง...”

“อะไรอีกล่ะ สามขวง แปลว่าอะไร”

“หมายถึงเสาหินที่ปักไว้ที่นั่นสามต้น ต่อนั้นก็ไปกัวฤๅษี กัวน้ำใส กัวช้าง กัวงูม่น กัวขาเตี้ยะ กัวแม่มกอด ขึ้นไปดอยปางไกรถึงหลายน้้ากาด ได้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ แล้วก็ถึงกัวแก้วดอกปุย...”

“โอ๊ย เวียนหัว คุณช่างไปจำเอาแต่คำว่ากัว ๆ มาพูดเสียจนหัวใจผมกัวไปหมดแล้ว”

“จั้นเล่าข้ามตอนนีไ่ดีกว่า ที่จริงผมก็เหลือที่จะจดจำเหมือนกัน พ่อผมสิ
 ครับ ท่านว่าคลังจองกันไปเลย อาณาเขตรอบเมืองพุกามขาวสมัยนั้นติดกันกับเมือง
 หริภุญไชยและเขลางค์นครทางฝ่ายเหนือ และตะวันออกติดต่อกับเชียงของหรือที่
 เรียกกันว่าน่านเหนือ”

“ผมชักเบื่อแทนคุณเสียแล้วซีหัชชา แหม แต่คุณก็ช่างจดจำเสียขึ้นใจ อย่าง
 ผมจำไ่ใครมาถามว่าพระเจ้าตากสินสวรรคต พ.ศ. ไหน ก็คงตอบไม่ถูก สู้คุณไ่ได้”

“ผมก็ทราบจากพ่อ และพระที่วัดที่ผมเคยเป็นลูกศิษย์สมัยโน้นท่านขยันเล่า
 ให้ฟังเสมอ ๆ นานเข้าก็ซึมเข้าในความทรงจำอย่างไ่รู้ตัว ท่านบอกว่าเราต้องรู้
 เรื่องบ้านเมืองของเราไว้บ้าง เพื่อใครมาถามจะได้ไ่อายเขา เมื่อที่ผมเล่าถึงตอนไหน
 นะครับ”

“ถึงตอนเลียบเมือง แต่ผมอยากจะถามว่า ขุนจอมธรรมคนนี้ มีภรรยาและ
 บุตรหรือเปล่า”

“มีซีครับ ขุนจอมธรรมครองเมืองพะเยาได้สามปีพระมเหสีก็ประสูติราชโอรส
 องค์หนึ่งพระกุมารเพอญกำเนิดมาในราศีอันวิเศษสุด ไหฺรพยากรณ์ว่าราชกุมารนี้
 จะได้เป็นจักรพรรดิราชปราบชมพูทวีป พระราชบิดาพระราชทานนามว่า “ขุนเจือง”
 กล่าวกันว่าเมื่อประสูตินั้นเทพดาเอาเครื่องทิพสามประการมาวางไว้ข้างพระองค์
 ราชกุมาร มีเส้าทิพ ดาบทิพ และคณห์ทิพ ของสามอย่างนี้ เวลานั้นยังมีเก็บไว้อยู่ที่
 พวกข้าจรายบ้านก้อง”

“ผมชักสนใจขุนเจืองเสียแล้วซี”

“เอาไว้ถึงบ้านจะเล่าให้ฟัง เดียวนี้เราต้องรีบไปขึ้นรถเสียที เขานับแตรเดือน
 อยู่โน้นแล้วเราไปกันเถอะ”

แล้วผมก็รีบเดินตามหัชชาไปทิ้งรถ

อวสานของจอมคน

“คนเราเกิดมาจะตายที่ไหน อย่างไร ไม่สำคัญ สำคัญแต่ที่ว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่นั้นได้ทำสิ่งใดไว้บ้าง บางคนได้เคยประกอบกรรมอันเป็นกุศลก็เหลือความจดจำรำลึกไว้แก่ผู้อยู่หลังเป็นความอาลัยอาวรณ์ บางคนทำชั่วไว้มากก็มีแต่เสียงสาปแช่ง แม้ตายไปแล้วก็ยังมีผู้กล่าวขวัญถึงมิขาด”

ถ้าปรารภนั้นเป็นของสุภาพบุรุษท่านหนึ่งซึ่งนั่งอยู่ในกลุ่มผู้มาในงานศพ และผู้รับฟังก็เป็นแขกที่มานั้นเช่นเดียวกัน การสนทนาจึงเอนเอียงไปในด้านธรรมะหรือปรัชญาของชีวิตเป็นส่วนมาก เขาพูดถึงการเกิดและการตายพูดถึงประเพณีการทำศพของภาคเหนือและภาคกลาง พูดถึงการตายของคนนั้นคนนี่ จากบุคคลธรรมดาสามัญไปจนถึงคนสำคัญของชาติต่าง ๆ การสนทนาของบุคคลอันล้วนแต่เป็น “ผู้รู้” นั้นน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

“เขาว่าคนที่ถูกฟ้าผ่าตายนั้นเป็นคนไม่ดีจริงไหมครับ” ใครคนหนึ่งถาม

“ทำไมจะไม่ดี ไม่เห็นมีเหตุผลอะไรที่ว่าเป็นคนไม่ดี คนเราเลือกตายได้เองเมื่อไร อย่างคนสำคัญของลานนาไทยเราท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้มีบุญวาสนา เป็นที่เลื่องลือไปถึงเมืองไกลเคียง กระทั่งได้รับสมญานามว่า “มหาราช” ของลานนาไทยก็ยังต้องสิ้นชีพตักษัยด้วยสายอสูรบาต เธอถ้าจะว่าเป็นกรรมเก่าของพระองค์ท่านละก็ถือว่าไม่ถูกแน่”

“เมื่อเอ่ยถึงคำว่า “มหาราช” คนอีกหลายคนก็หันมามองผู้พูด ครั้นเห็นว่า เป็นใครก็ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวเข้ามาใกล้

“อาจารย์ครับ ผมอยากจะขอร้องให้อาจารย์เล่าเรื่องการตายของมหาราชของที่นี่ให้ฟังอย่างละเอียดอีกทีจะได้ไหมครับ ผมเคยได้ฟังเขาเล่าตั้งแต่ตอนประสูติ ตอนต่อสู้และตอนสร้างบ้านแปลงเมืองมาก็หลายครั้ง แต่ก็ยังไม่ทราบเรื่องการสวรรคตของพระองค์ท่านเลย”

“จริงที่เดียวครับ อาจารย์ ผมคนหนึ่งที่ยากทราบเรื่องนี้ แต่ไม่ทราบจะถามใคร”

“ถามหนังสือจำพวกตำนานหรือพงสาวดารซิเธอ” ท่านผู้มีอาวุโสพูดอย่าง อารมณ์ดี “พวกเธอน่ะดีแต่ถาม อะอะก็ถามเสียเรื่อย ไม่รู้จักคันคว้าด้วยตนเอง เป็นนักศึกษาต้องรู้จักคันคว้าด้วยตนเองบ้าง มันทำให้ความรู้ของเราแตกฉานยิ่งขึ้น”

“แต่ไม่ค่อยจะมีหนังสือไว้ให้คันนี้สิ ลำบาก ยิ่งเรื่องทางเหนือด้วยแล้วเป็นเรื่องลึกลับ ไม่มีใครเอ่ยถึงวีรบุรุษของลานนาไทยมีใครบ้างยังไม่รู้เลย”

“เรารู้จักศิรินมหาราชินีของรัสเซีย แต่ไม่รู้จักนางเมืองแห่งนครพิงค์ รู้จักนโปเลียนมหาราชแต่ไม่รู้จักพระยาจำนัณบุญมา แต่มันเป็นความผิดของพวกเราหรือครับอาจารย์”

“เมื่อพวกเธอรู้สึกเช่นนี้ก็ดีแล้ว ต่อไปจะได้เป็นผู้บุกเบิกให้แก่รุ่นน้อง เอาเถอะแล้วจะเล่าเรื่องการตายนมหาราชองค์นั้นให้ฟังเดี๋ยวนี้”

ท่านสุภาพบุรุษอาวุโสผู้มีวุฒิชั้นอาจารย์ชยชัยกนิพนธ์หนึ่งก่อนที่จะ “บรรยาย” ให้ศิษย์ทั้งสองรวมทั้งคนอื่น ๆ ฟังถึงเรื่องราวอันน่าสนใจนั้น

“มหาราชที่กล่าวนี้ นับเป็นมหาราชที่มีความสำคัญยิ่งในยุคที่เมืองยังแตกแยกกันอยู่เป็นแคว้นเล็กน้อย โดยเฉพาะทางเหนือก็ได้พระองค์ท่านนี้แหละที่คิดรวบรวมเมืองเล็กเมืองน้อย ตลอดพระชนม์ชีพจึงมีแต่ราชการกิจไม่ว่างเว้น ต้องสร้างบ้านแปลงเมืองวางแผนการปกครอง สร้างต้วบทกฎหมายขึ้นใช้ให้เหมาะกับกาลสมัย ครึ่งหนึ่งเมื่อพระองค์ยังครองเวียงกุมกามอยู่ ยังไม่ได้สร้างเมืองเชียงใหม่ มหาราชองค์นี้ได้ทรงรำพึงในพระทัยว่า “ไพร่บ้านพลเมืองของกูนี้จะเป็นสุขหรือทุกข์ใจนหนอ” รำพึงดังนี้แล้ว พระองค์แต่งกายปลอมเป็นราษฎรสามัญ โดยสวมเสื้อฝ้ายราคาฮ้อยค่า.....คือฝ้ายราคาแพงเท่ากับทองคำน้ำหนักฮ้อย.....คำว่าฮ้อยไม่ใช่หมายถึงร้อย แต่เป็นมาตราวัดน้ำหนักของทางเหนือ.....เอาเถอะอย่าให้ถึงกับต้องอธิบายละเอียดเลย เอาเป็นว่านุ่งฝ้ายราคาแพงก็แล้วกัน แต่นุ่งไว้ข้างในไม่ให้ใครเห็น เพราะสวมเสื้อผ้าเก่า ๆ ไว้ชั้นนอกแปลงปลอมกายเสร็จแล้วก็ออกเดินปะปนไปกับฝูงชน.....”

“นี่แหละวิธีที่ดีที่สุดไซ้ไหมครับ อาจารย์”

“ใช่สิ วิธีนี้แหละที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงใช้เรียกการเสด็จแบบนั้นว่าเสด็จประพาสต้น แต่พระเจ้าเมงรายทรงทำมาก่อนหลายร้อยปี พระองค์เสด็จดำเนิน پایพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกมองดูคนทั้งหลายที่เดินไปตลาดบ้าง

ที่ลงอาบนํ้าในสำนํ้าปึงบ้างพลางรำพึงว่า “ชนใดขึ้นจากนํ้าแล้วลูบผมจากบนลงล่าง แสดงว่าผู้นั้นมันหากมีทุกข์หนัก จำเราจะให้ผ้าคำฮ้อยคำแก่นั้น แต่ยืนมองอยู่เป็นเวลานานก็ไม่เห็นว่าจะมีผู้ใดลูบผมจากบนลงล่างสักคนเดียว”

“แปลว่า วันนั้นไม่มีใครมีวาสนา ได้รับพระราชทานผ้าคำฮ้อยคำ”

“ใช่ แต่บังเอิญพระองค์ท่านเกิดมองไปเห็นชาวบ้านแข่งขังนํ้าเรือข้ามแม่น้ำปึง แล้วเรือเกิดไปล้นเสียหลายลำ พระเจ้าเมงรายจึงได้มีรับสั่งให้สร้างสะพานข้ามแม่น้ำเป็นแห่งแรกในปีนั้น เรียกกันว่าสะพานกุ่มกาม”

นับว่าเป็นกษัตริย์ที่เล็งเห็นความสุขทุกข์ของบรรดาประชาราษฎร์จริง ๆ

“พระเจ้าเมงรายทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจสมกับที่ได้รับตำแหน่งมหาราชของลานนาไทยจริง ๆ เป็นผู้มีบุญวาสนาบารมีสูงส่ง ทรงพระปรีชาสามารถ มีอำนาจปกแผ่ไปทุกทิศานุทิศ ควรจะนับเป็น “จอมคน” ได้ไม่ใช่หรือ”

“ได้ข้อรับ เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการยกย่องให้เป็นถึง “มหาราช” นำประหลาดที่คนเชียงใหม่ไม่สร้างอนุสาวรีย์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้รำลึกถึง”

“นั่นสิ ที่จริงควรจะสร้างอย่างยิ่ง เพราะเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไม่ควรจะถูกลืม เคยเห็นต่างประเทศเขายันทำสถานที่ระลึกถึงบุคคลสำคัญของชาติในด้านต่าง ๆ แล้วน่าอิจฉา อยากจะให้ของเรามีบ้าง คนเราควรจะตายเพราะสันถมหายใจ แต่ไม่ตายทั้งหมด พูดอย่างนี้พวกเของจะเข้าใจอย่างของไทย เช่นท่านสุนทรภู่ยังมีใครบ้างที่ไม่รู้จักผลงานของท่าน แต่ยังไม่ม่อนสาวรีย์ให้ท่านใหญ่โตสมเกียรติ ของต่างประเทศเขามีจนกระทั่งให้ช่างไปสลักหินผาให้เป็นหน้าคน แต่เอาเถอะเรื่องนี้ขอฝากไว้ให้แกชนรุ่นหลังช่วยกันคิด เรามาพูดกันถึงเรื่องตายร้ายตายดีกันต่อไปดีกว่า คือการตายจะตายร้ายตายดีไม่สำคัญ สำคัญแต่ตอนที่มีชีวิตอยู่ อย่างพระเจ้าเมงรายมหาราชที่เรากล่าวขวัญถึงอยู่นี้ เมื่อตอนยังพระชนม์ชีพก็ได้ทะนุบำรุงบ้านเมือง และทำทุกอย่างที่จะเกิดผลแก่ไพร่บ้านพลเมือง แต่พอถึงคราววสานอนิจจา ไม่น่านึกว่าพระองค์ท่านจะต้องมาจบชีวิตด้วยอย่างกะทันหัน ฉับพลันทันทีอย่างไม่น่านึก คือถูกอุสุมิบาดฟาดเปรี้ยงลงมาต้องพระองค์ถึงแก่ชีวิต”

“พระองค์ท่านเสด็จจะไปไหนหรือครับ อาจารย์”

“ตามปกติพระองค์ก็เสด็จออกประพาสตลาดกลางเมืองอยู่เสมอ ๆ ก่อนหน้านั้นก็ทรงประจวร เจ้าขุนเครือราชบุตรองค์เล็กมาปฏิบัติรับใช้อยู่พอดี เจ้าขุนคราม

ซึ่งครองเมืองเชียงดาวให้คนเข้ามาราบมูลพระราชบิดาว่าเจ้าขุนเครือได้ไปมาหาสู่กับชายาของตนให้ทรงทราบ พระเจ้าเมงรายก็รำพึงว่าจักให้พี่น้องทั้งสองอยู่ใกล้ชิดกันต่อไปก็จักเป็นภัยต่อกัน จึงให้เจ้าขุนเครือและครอบครัวไปอยู่เสียที่เมืองกองใต้เป็นใหญ่แก่หมู่เจี้ยวหรือไทยใหญ่ทั้งหลาย แล้วก็รับสั่งให้พระยาจำบ้านกับหมื่นฝ่งแกนคุมช้างออกไปรับเจ้าขุนครามราชบุตรเข้ามายังเวียงกุมกาม เจ้าขุนครามอยู่ปฏิบัติพระราชบิดาจนหายประชวรแล้วก็เสด็จกลับไปยังเมืองนครพิงค์พร้อมกับพระราชบิดา พระเจ้าเมงรายย้ายมาประทับที่เชียงใหม่ไม่นาน เจ้าขุนครามก็ทูลลากลับไปครองเมืองเชียงราย ต่อมาไม่นานนักพระเจ้าเมงรายซึ่งขณะนั้นทรงพระชนมายุถึง 80 พรรษา ก็ได้เสด็จไปที่ตลาดกลางเวียงตามปกติ พอถึงสี่แยกก็เกิดมือสั่นขาดปลายงาต้องพระเจ้าเมงรายถึงแก่ทิวงคตอยู่ ณ กลางใจเมืองแห่งนั้น”

“นำประหลาดที่อุตสาหะเสด็จไปทิวังคตถึงกลางใจเมือง”

“นั่นซี ถ้าจะทิวังคตด้วยอาการเจ็บไข้ประชวรตามธรรมดาก็ไม่แปลก แต่ต้องตายเพราะสายฟ้า ตายอย่างที่ว่าของใครก็ประหารไม่ได้ โรคภัยไข้เจ็บก็ไม่ทำให้ต้องเสียชีวิต เมื่อถึงขีดที่จะสิ้นไปโดยอายุขัย พระเจ้าเมงรายอยู่ในราชสมบัติ 80 พรรษา นับเป็นลำดับที่ 25 ก็ตั้งแต่ลาวจกเทวราชเป็นต้นมา”

“พอถึงเวลาใกล้จะประชุมเพลิง การสนทนาจึงยุติลงเพียงแค่นั้น

เจ้าชีวิตไปคล้องช้าง

เมื่อมีข่าวว่า จะมีการ “แสดงช้าง” ที่จังหวัดสุรินทร์ พวกเราก็อปรารภกันว่าถ้าได้ไปชมเป็นขวัญตาบ้างก็คงจะเป็นการดีมาก เพราะได้ทั้งความสนุกและได้รับความรู้ด้วย

“สมัยนี้หาดูได้ยากแล้ว” อธิษรว่า “ดูเหมือนพวกเราจะไม่เคยได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับช้างมากนัก นอกจากที่ได้ไปเห็นในเขาดิน และได้ยินเรื่องราวจากลิติดะเลงฟ้าย”

จันทร์เบิกตากว้าง ภายหลังที่ได้นั่งง่วนมาเป็นเวลานาน ขณะนั้นเขาทั้งหมดได้เข้าไปหลบร้อนกันที่ใต้ถุนเรือนแบบโบราณหลังใหญ่ อันเป็นที่ตั้งหูกทอผ้าและเครื่องมือเครื่องมืออันเกี่ยวกับงานนั้นหลายชนิด บ้านหลังนี้เป็นบ้านญาติของจันทร์อยู่ที่ตำบลหนึ่งในเขตจังหวัดลำพูน

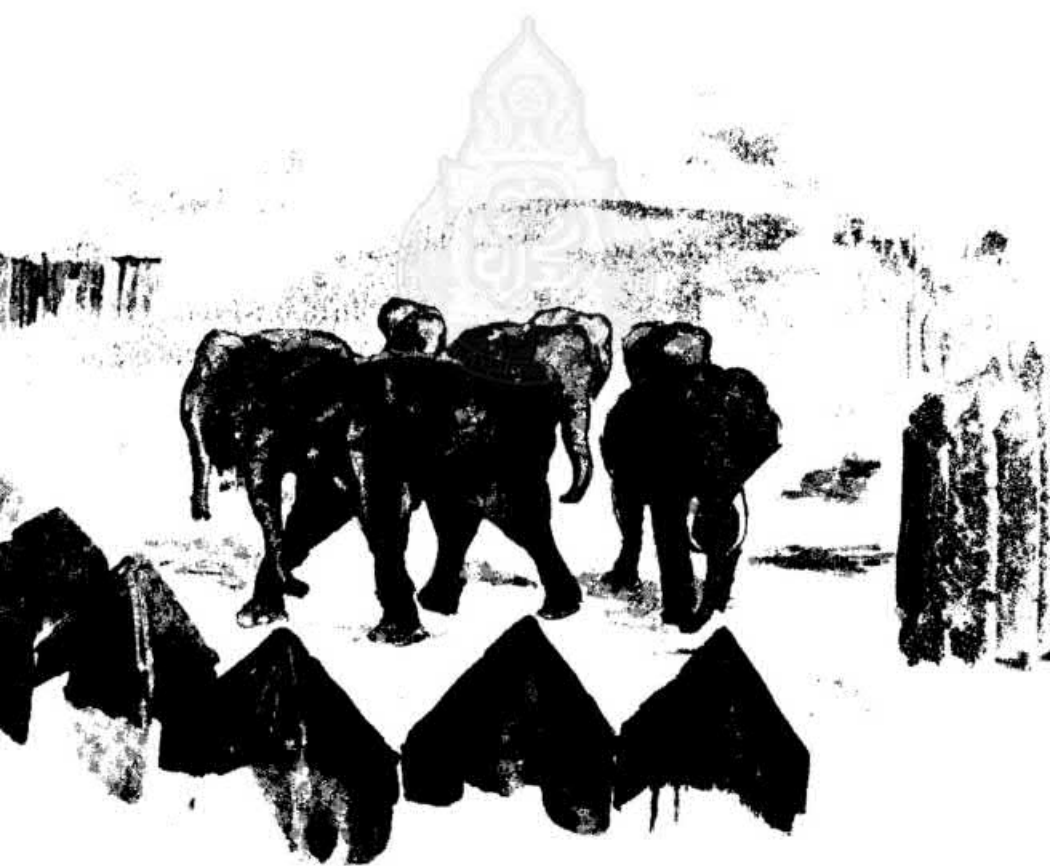
“ทางเหนือสมัยก่อน ก็มีการคล้องช้างเหมือนกันสมัยพ่อเจ้าชีวิตอ้าว เล่ากันว่า การคล้องช้างเป็นไปด้วยความสนุกสนาน โสโครกตื้นเต้นมากทีเดียว”

“จันรี ไหนลองเล่าให้พวกเราฟังหน่อยเถิด” สุดาทำเสียงอ้อนวอน

“ลองเล่าไม่ได้ต้องเล่าจริง ๆ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ท่านเล่าสืบต่อกันมาประมาณสักสองสามชั่วคนแล้วฉันก็ไปจำขีปากของท่านมาอีกต่อหนึ่ง คือการคล้องช้างนั้น เขาต้องเตรียมการใหญ่โต ต้องใช้กำลังความคิด กำลังงาน กำลังคน ตลอดจนกำลังทรัพย์มากมายนัก”

“เออ ไหนเล่าให้ละเอียดทีหรือว่าเขาต้องทำยังไงกันมั่ง” นั่นเป็นเสียงของสุมาลี ซึ่งนั่งตัวตรงอย่างตั้งใจฟัง

“ก่อนอื่น เขาต้องไปสร้างพะเนียด พุดงาย ๆ ก็คือการสร้างที่กกไม้ให้ช้างหนีออก โดยอาศัยภูเขาอันเป็นกำแพงธรรมชาติ และเสริมด้วยไม้ซุงเป็นคัน ๆ ปักเรียงเป็นแถวชิดกันอย่างที่เคยเห็นในรูปเรียกว่ารายพะเนียด สร้างพะเนียดให้แน่นหนาดีแล้ว ทางฝ่ายที่จะไปคล้องช้างอันมีเจ้าชีวิตเป็นประธาน ก็กระทำพิธีการที่คุ้มหลวง พร้อมด้วยพราหมณ์ปุโรหิตแต่งชุดขาวซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีการเช่นสรงบัต

พลีอัญเชิญพระพุทธเสลาดำปาง พิชิตพลาชนาพาคีรี มาประทับสถิต ณ ศาลเพียงตา ประดับด้วยเครื่องสักการะเช่นบายศรี ธูปเทียน ดอกไม้ ประกอบด้วยพระแสงคัน และพระแสงของ้าว และเครื่องสังเวทต่าง ๆ”

“ไม่ต้องรายละเอียดก็ได้ เราอยากูรู้เรื่องเร็ว ๆ” อภัยรอร้อง

“ที่จำเป็นก็ต้องบอก แล่นี่เราก็เล่าอย่างย่อเต็มที่เพราะจำไม่ได้หมดเหมือนกัน ที่นี้พวกเจ้ากรมกษบาลและหัวหน้าซึ่งแต่งกายเต็มยศ ถือนุ่งผ้าไหมโจงกระเบน หักครึ่งไม่สวมเสื้อ อันนี้ฉันเข้าใจว่าจะต้องเห็นลายสักเต็มตัวไปหมด เมื่อเจ้ากรมกษบาลมาชุมนุมกันพร้อมแล้ว เจ้าเหนือหัวก็เสด็จออก พิธีก็เริ่มตอนนี้ มีการเช่น สรงสังเวทประพรมน้ำมนต์ตามธรรมเนียม ผู้ที่เข้ามารับการประพรมน้ำมนต์ได้แก่ ภาวนุช้างและผู้ที่จะร่วมทางไปคล้องช้างทุกคน นอกจากคนแล้วยังมีพวกช้างต่อช้าง ตามอีกหลายสิบเชือกที่เข้าร่วมพิธีพร้อมกับคน เสร็จแล้วภาวนุช้างต้นก็ไล่ช้างเข้าเทียบเกย ช้างต้นซื้อพลายแก้วมงคล เป็นช้างพระที่นั่งของพระเจ้าชีวิตอินทวโรรส พระองค์เสด็จขึ้นประทับบนสัปคับ พระหัตถ์กุมพระแสงอาญาสิทธิ์ทรงให้สัญญาณ เคลื่อนขบวนด้วยพระองค์เอง ฉับพลันขบวนคล้องช้างอันยาวเหยียดก็เคลื่อนจากคุ้มหลวง บ่ายหน้าไปตามทิศทางที่ตั้งพระเนียด คือทางทิศตะวันออกของตัวเวียง”

สุดารินน้ำเย็นใส่ขันเงินใบเล็กส่งให้ จันทรรับไปดื่มพร้อมกับเปรยว่า

“สงสัยว่าคอจะแห้ง เพราะเล่าติดต่อกันเป็นประโยคยาว เอ้า ดื่มน้ำแล้วรับ ๆ เล่า เรากำลังสนุก”

“ทางด้านจัดสร้างพะเนียด เขาก็มีการจัดสร้างพลับพลาที่ประทับไว้เหมือนกัน ตำบลที่จะทำการคล้องช้างชื่อตำบลห้วยก่ำ อยู่ทางอำเภอคอยสะเกิด ติดกับเขตอำเภอสันกำแพง ต้องใช้เวลาเดินทางถึงสี่กัณจิ่งถึง พอถึงแล้วพระเจ้าเหนือหัวก็เสด็จลงประทับที่พลับพลา พร้อมด้วยกองอาสา เจ้ากรมกษบาลและไพร่พลอีกมากที่ตามเสด็จ ก็ได้หยุดพักเอาแรงไว้กัณหนึ่งก่อน พอรุ่งเช้าก็จัดแบ่งกำลังออกไปเป็นสองหมวด หมวดละประมาณหกสิบคนและช้างอีกจำนวนเท่า ๆ กัน - ชุมนุมนัดหมายกันให้เป็นทีที่เข้าใจถึงแผนการที่จะพิชิตโขลงช้างป่าดังนี้.....”

“โอโฮ จันทร เธอทำท่าราวกับว่าจะจะเป็นเจ้ากรมกษบาลเสียเองยังงั้นแหละ”

“อี สุดา เลี้ยวก็อดฟัง ชอบสอดคนักเชียว” จันทรค้อนให้

“อย่าไปสนใจสุดาหน่อยเลย เล่าต่อไปเถอะ แล้วพวกเราจะคอยใส่ขลุ่ยปากสุดาไว้ไม่ให้ขาดคอ” สุมาลีพูดแล้วทุกคนก็หัวเราะ

“คือพวกหนึ่งไปขัดพะเนียด อีกพวกหนึ่งยกไปตามโขลงช้าง ซึ่งมีคนมารายงานเป็นที่แน่นอนว่ามีอยู่ ณ ที่ใด โขลงช้างมักจะออกหากินอยู่ตามลำห้วยสองสามห้วยในตำบลนั้น มักจะตามกันไปเป็นกลุ่มทั้งช้างพังช้างพลายรวมทั้งลูก ๆ ของมันด้วย เมื่อตกลงกันเป็นที่เข้าใจว่าใครมีหน้าที่อย่างไรแล้ว เขาก็มีการทำพิธีอีกครั้งหนึ่ง”

“ทำพิธีอีกแล้ว แหม ช่างแก่ทำพิธีจังเลย” อับสรบ่น

“คนโบราณนี่เรอ เขาต้องทำตามประเพณีทุกอย่าง มีการตั้งศาลเพียงดาในป่าแล้วทำพิธีเบิกป่าขึ้นครุ มีหัวหมูและไก่ต้มมากมาย เครื่องมือที่จะทำการคล้องช้างก็เอามารวมกันไว้ในวงสายสิญจน์ และทำการเสกเป่าเวทมนต์อีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้ว พ่อเจ้าชีวิตก็ให้เลี้ยงดูพวกที่มาทั้งหมดด้วยเหล้าและอาหาร ว่ากันให้ครั้นแครงไปเลย”

“น่าสนุกนะ แต่พอนึกถึงว่าจะต้องไปผจญกับช้างป่าแล้วก็น่าหวาดเสียว เพราะมันเสี่ยงอันตรายอย่างเหลือเกิน” สุมาลีเป็นคนปรารถนาอย่างห่วงใย

“แต่พวกนั้นไม่ค่อยมีใครกลัว เพราะเชื่อในบุญญาธิการของพ่อเจ้าชีวิต และเชื่อในเวทมนต์อันศักดิ์สิทธิ์กัน ทั้งนั้น พวกหัวหน้าก็มีตำแหน่งยศต่าง ๆ กัน เช่น แสนมังกละ ท้าวไชยวงศา เป็นต้น เมื่อแยกออกเป็นสองหมวดดังกล่าว คือแสนมังกละนำพลพรรคไปสำรวจตามห้วยต่าง ๆ และสำรวจลู่ทางที่จะด้อนช้างให้เข้าสู่แดนกักหรือพะเนียดแล้วก็ไปสำรวจดูความแน่นหนาเรียบร้อยของพะเนียดอีกครั้งหนึ่ง การสำรวจนี้ต้องใช้เวลากหลายวัน เพราะต้องใช้ความละเอียดรอบคอบเป็นพิเศษ จะทำหะหลวมไม่ได้”

“ก็แน่ละซี เพราะถ้าหะหลวมก็หมายถึงห้วยขาดอย่างขุนไกรโง่งล่ะ”

“ขุนไกรโง่งกัน” อับสรหันไปถามสุดา

“ขุนไกรพ่อขุนแผนโง่งล่ะ จำไม่ได้หรือ” อับสรร้อง “อ้อ” แล้วเตือนให้จันทร์เล่าต่อไป

“ส่วนอีกหมวดหนึ่งของท้าวไชยวงศา ก็เดินทางรอนแรมไปตามทางที่มีโขลงช้างป่า จนไปพบเข้าที่ขุนห้วยแม่ดาด เป็นช้างพังพลายหลายขนาด มีช้างอาวูโส

คุมหลังมาเป็นขบวน ท่านหัวหน้ากรมชลประทานแบบสำรวจตรวจสอบจนเป็นที่พอใจแล้ว ก็ยกขบวนคนหลบขึ้นไหล่เขา ขยายเป็นปีกกาโอบล้อมให้ได้ระดับกับลำห้วย อ้อมไปเกือบจดกับอีกด้านหนึ่ง แล้วสั่งให้ไพร่พลดินช้างระดมกันก่อกองไฟในที่ต่าง ๆ จนไฟควันโขมงคลุมไปทั่วทั้งป่า ที่นี้พอเจ้าตัวจำฝูงเห็นว่ากองไฟมาขวางอยู่ ดังนั้นมันก็หยุดชะงัก ชูวงขึ้นสูง เพื่อพิสูจน์กลิ่นว่ามาจากทิศทางใดแล้วก็นำโขลงของมันย้อนกลับ แต่ทางฝ่ายติดตามสกดกันก็เพียรที่จะดันให้โขลงช้างเข้าพะเนียดกว่าจะทำได้ก็แทบตาย”

“เมื่อดันโขลงช้างเข้าไปในพะเนียดแล้วทำอะไรต่อไปอีก” ฉันทถาม

“เขาก็จะขังให้มันอดไขอยู่ในนั้น จนมันอ่อนแรงแล้วก็ลงมือทอดบาศ คือการเอาเชือกคล้องที่เท้าช้าง ซึ่งพ่อเจ้าชีวิตมักจะทรงอำนาจการด้วยพระองค์เอง ราวสิบห้าสิบหกวันจึงจะอ่อนแรง ก่อนทอดบาศเขาก็จะเตรียมสาคือปิ่นประจวบแบบโบราณเอาไว้ เพื่อเวลาผูกเชือกจะได้ยังป้องกัน ตอนทอดบาศหรือคล้องช้างนี้แหละที่สนุกและเสี่ยงภัยที่สุด มีการใช้ช้างต่อเข้าช่วย เพราะช้างป่านั้นถึงจะถูกขังไว้ในพะเนียดหลายวันก็ยังดุร้ายเอาการ ตอนนั้นเจ้าชีวิตก็จะประทับยืนอยู่บนพลับพลาสูงทอดพระเนตรอยู่อย่างใกล้ชิด พระหัตถ์ทรงพระแสงขจัดัน พระพักตร์เจริญคณาเกรงขาม บางครั้งก็ทรงออกพระกระแสรับสั่งด้วยพระสุรเสียงดังก้อง เขาวามีตอนหนึ่งช้างพลายจำโขลงวิ่งพุ่งเข้าไปยังที่ประทับพวกกองอาสาที่ประทับปิ่นเตรียมยิง แต่พระองค์ยกพระหัตถ์ห้ามไว้ เพราะเกรงช้างจะตื่น พอดีหมอช้างแผ่นลงจากหลังช้างต่อถึงเชือกบาศเข้าพันกับโคนต้นสักไว้ทันท่วงทีช้างถูกตรึงเท้าติดอยู่กับที่ มันจึงสิ้นฤทธิ์ ช้างที่ถูกคล้องบาศเหล่านี้เขาคือนำมาฝึกเสียก่อนจึงจะใช้งานได้ เรียกกันว่า “คราส่องสอน” เธอคงจะนึกออกว่า มีจังหวัดทางเหนือจังหวัดหนึ่ง เรียกกันว่า “แม่ฮ่องสอน” ที่เขามีส่องสำหรับฝึกช้างเลยเรียกกันติดปากมาจนเดี๋ยวนี้ว่า “แม่ฮ่องสอน” ก็คือฝึกสอนช้างไว้ใช้งานนั่นเอง”

ว่านวิเศษของชาวเหนือ

จันทร์บอกว่า ก่อนมหาวิทยาลัยจะเปิดสอนพวกเราควรจะไปชม “บ้านชาวเหนือ” ที่สมบูรณ์แบบสักครั้งหนึ่ง

“เพื่อเธอทั้งหลายจะได้รู้ว่า บ้านแบบชาวเหนือแท้ ๆ นั้นเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อัปสรซึ่งสนใจในวิชาการทำสวนดอกไม้แบบต่าง ๆ จะได้ชมสวนดอกไม้ของชาวเหนือแต่โบราณด้วย เวลานี้เหลือน้อยแล้ว หาชมนอกจะพบ”

พวกเราฟังจันทร์เกริ่นให้ฟังแล้วก็ตื่นเต้นเป็นกำลัง นึกคล้ายจะได้ไปเห็นอุทยานของท่านหมื่นดงนคร หรือบ้านท่านขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของนครพริ้งค์สมัยก่อน เวียงพริ้งค์เคยเป็นราชธานี เพราะฉะนั้นพวกเราจึงหลบตานักมโนภาพเป็นหญิงแสนสวยและเจ้าชายผู้แก่ล้า ปราสาทราชวัง ตลอดจนเวทมนต์คาถาของขลัง อารักย์ หรือเลื่องเมืองที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งลือกันว่าได้ไปถือกำเนิดเป็นขุนหลวงสรศักดิ์ ซึ่งอาละวาดเสียจนกรุงศรีอยุธยาต้องสิ้นสะเทือน จันทร์ไม่ยอมเล่าเรื่องนี้ เพียงแต่เกริ่นไว้ว่าจะเล่าให้ฟังเมื่อถึงเวลา

พวกเราทาบไว้ไม่ผิด ว่าบ้านหรือสวนดังกล่าวจะต้องอยู่นอกเมืองไกลออกไป แต่เราก็ไม่ทอดยที่จะนั่งรถจี๊ปบุกฝุ่น ฝ่าแสงแดดอันแผดกล้าไปจนถึงที่หมาย นั่นคือบ้านของคหบดีท่านหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายในตำบลหนึ่งของอำเภอคอยสะเกิด

จากรู้ประตูบ้านซึ่งมี “ร้านน้ำ” ตั้งไว้สำหรับคนเดินทางจะได้แวะดื่มแก้กระหายเข้าไปภายในบริเวณบ้าน เราได้พบความร่มเย็นและความเป็นปึกแผ่นปรากฏชัด จากตัวเรือนขนาดใหญ่ขนาด “ข้างลอดได้” สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง แบบเก่าแท้ ก็มีชานกว้างหน้าบ้าน ตัวเรือนสองหลังแผ่ มียกพื้นเตี้ยขนาดนั่งห้อยเท้าได้สบาย ๆ ทั้งสองหลัง มีชานแล่นกลางผ่านเข้าไปหลังบ้านอันเป็นที่ตั้งครัว และชานหลังบ้านมีร้านน้ำซึ่งจะขาดเสียมิได้ มีกระเช้าดอกเอื้องฝิ่งเอื้องคำแขวนไว้ที่หน้าร้านน้ำ ส่วนเอื้องอื่น ๆ เป็นต้นว่าเอื้องสายและเอื้องสร้อย และเอื้องตาควาย เอื้องลายตักโตอันเป็นเอื้องชั้นรองลงมา มักจะกอดอยู่กับต้นหมากและต้นลำไยข้างล่าง

เราเดินตรงไปที่บ่อน้ำซึ่งอยู่ข้าง ๆ ตัวเรือนห่างประมาณสิบเมตร มีสะพานไม้หมากพาดข้ามคูต้น ๆ มีน้ำใส ๆ ชงอยู่เต็ม บ่อน้ำนี้เป็นบ่อน้ำสำหรับใช้รับประทาน ก่อด้วยอิฐสูงแค่อว ไบกซ์เมนต์เรียบร้อย รอบ ๆ บ่อน้ำนี้แหละที่เป็น “สวนดอกไม้” ที่เราตั้งใจมาชม

สิ่งแรกที่กระทบความรู้สึกของเรา ก็คือความเอือกเย็นตามธรรมชาติแท้ ๆ มันช่างเย็นซึ่งจนบอกไม่ถูก รอบ ๆ บ่อน้ำมีไม้ดอกชนิดต่าง ๆ เช่น กัดเค้า ประยงค์ ลำดวน ยี่โถ ดอกแก้ว พุทธรักษา ดอกพุด อัญชัน สายน้ำผึ้ง และอีกชนิดหนึ่งซึ่งเกิดมาเพิ่งเคยพบ นั่นคือ “สะเดาหอม” ซึ่งมีกลิ่นหอมชอบกล นอกจากไม้ดอกยังมีไม้ประดับ เช่น โกตันและบอน ดันหมากรุก เล็บครุฑชนิดต่าง ๆ ปลูกไว้ง่าย ๆ ล้อมรอบบ่อน้ำ ทำให้ตรงนั้นมีทั้งความร่มเย็นและกรุ๋นไปด้วยกลิ่นหอมอันจริงใจ ไม่มีเย็บปลา ไม่มีไอเดรินเย็บ ไม่มีดอกไม้ต่างประเทศในที่นั้นแม้แต่ต้นเดียว

บ่อน้ำมีสองแห่ง บ่อแรกไว้สำหรับรับประทานโดยเฉพาะ มีหลักสำหรับแขวนน้ำ “น้ำดั่ง” หรือครุสำหรับหย่อนลงไปจ้วงน้ำในบ่อขึ้นมา ถ้าบ้านไหนบ่อน้ำลึกก็ใช้ “แส้ว” คือเอาไม้ไผ่ทั้งลำมาตรึงติดกับเสาไม้แก่นถ่วงคอนโคนให้มันหนัก ๆ เอาครุผูกติดกับปลายไม้จับให้มันดิ่งลงไป พอน้ำเต็มครุก็ค่อย ๆ ประคองให้มันลอยขึ้นมา เพราะน้ำหนักทางโคนไม้ค่อยถ่วงอยู่ ส่วนบ่อน้ำบ่อที่สองใช้สำหรับอาบน้ำและใช้นั้นอยู่ต่างหาก รอบ ๆ ใกล้เคียงบ่อมีพวกผักสวนครัว เช่น ตะไคร้ ใบมะกรูด สะระแหน่ ใบกระเพรา ปลูกไว้ครบแม้กระทั่งพริกมะเขือ บรรดาสิ่งที่ต้องใช้ในการปรุงอาหาร ลักเข้าไปเป็นสวนกล้วยน้ำว้า ซึ่งปนอยู่ในดงต้นหมาก ตามขอบรั้วเป็นมะพร้าวออกลูกครบทุกต้น เด็กสาวบุตรเจ้าของบ้านได้สั่งให้คนสวนของเธอขึ้นมะพร้าวอ่อนลงมาเลี้ยงพวกเรา เป็นที่ชื่นอกชื่นใจจนบอกไม่ถูก

ที่นี้ก็มาถึงพืชชนิดหนึ่งเรียกกันว่า “หวาน” (ตรงกับคำว่า “วาน” ของชาวภาคกลาง) อันนี้เองทำให้พวกเราเกิดความสนใจทุกคน

“อย่างนี้” ที่ใบสีเขียวรูปรียาว ๆ มัน ๆ กลิ่นหอมอ่อน ๆ นี้เรียกว่า “หวานค้างกวเจ้า” เด็กสาวอธิบายพลาตเต็ดใบว่านขึ้นมาให้ เราดมประจบคำอธิบาย “มีประโยชน์สำหรับประจบยารักษาไข้เด็ก แก้กมชัก และอื่น ๆ ดันนี้หวานนกคุ้มปลูกไว้สำหรับป้องกันไฟไหม้.....ดันนี้หวานปู่เฒ่าเผ่าเรือน.....”

“อะไรนะ” สุมาลีตาโต มองหน้าเด็กสาวอย่างตื่น ๆ “หนูลองพูดใหม่อีกทีซิหวานอะไรเน”

“หวานปู้เฒ่าเฝ้าเรือน เจ้า” เด็กสาวตอบยิ้ม ๆ

“ทำไมถึงได้ซื้อฟลิคอย่างนั้นล่ะจ๊ะ สุดาถามพลางมองดูต้นพืชสีเขียวอ่อนนั้นอย่างสนใจ ทราบไหมจ๊ะ ทำไมเขาจึงได้ตั้งชื่อนั้นนั้น ไม่เห็นเพราะเลย ดอกรีออกสวย”

“ทราบ เจ้า” เด็กสาวตอบเสียงชัดเจนแจ่มใส “พ่อเฒ่าท่านบอกว่า หวานปู้เฒ่าเฝ้าเรือนนี้ ปลุกไว้แทนคนเฝ้าบ้านก็ได้ ที่บนบ้านก็ปลุกใส่กระถางไว้ทั้งหวานนกลุ่มกับหวานปู้เฒ่า หวานนกลุ่มเอาไว้กันไฟ ส่วนหวานปู้เฒ่าเอาไว้กันขโมย”

พวกเขามองดูตากัน ชักสงสัยตะหงิด ๆ ว่าคงจะถูกเด็กมันต้มเอา แต่จันทรหวัระะนำขึ้นก่อน ถามว่า

“เป็นไง ทางเหนือเขาไม่มีประกันไฟ ไม่มีเครื่องดับเพลิงทันสมัย ไม่มีแขกยามคงมีแต่หวานนกลุ่มกับหวานปู้เฒ่าก็อยู่กันได้สบาย ไม่เดือดร้อน เขาทั้งบ้านไว้อย่างนี้แหละ กลางค้ำกลางคืนไม่มีใครเฝ้าหรอก ฝากไว้กับหวานปู้เฒ่า”

“จริงหรือ จันทร” อัปสรชักเอนเอียง แต่ยังสงสัย

“ฉันยังมองไม่เห็นว่าเขาต้นเขียว ๆ ดอกเหลือง ๆ นี่จะเฝ้าบ้านได้อย่างไร เจ้า นกลุ่มนี่ก็เหมือนกัน มันจะป้องกันไฟไหม้ได้อย่างไรนะ”

“ป้องกันได้จริง ๆ เจ้า” เด็กสาวกล่าวรับรองเสียงหนักแน่น “พ่อเฒ่าข้าเจ้าเล่าว่าเมื่อครั้งท่านยังหนุ่ม ๆ เกิดไฟไหม้บ้านข้างเคียง ลามมาถึงหลังที่มีหวานนกลุ่มปรากฏว่าเรือนหลังใหญ่ปลอดภัย ไฟหยุดอยู่แค่เรือนเล็กเท่านั้น พ่อเฒ่าเลยต้องปลุกหวานนกลุ่มไว้ในบ้าน และยกขึ้นไว้บนเรือนด้วย ท่านบอกว่าท่านเชื่อ”

“แล้วหวานปู้เฒ่าเฝ้าบ้านนี่ล่ะ” สุดาซัก

“อันนี้ก็จริงเหมือนกัน เจ้า” เด็กสาวตอบด้วยน้ำเสียงฉาดฉาน ไม่สะทกสะท้าน

“จริงยังงี้ ไหนลองเล่าให้ฟังอีกซิจ๊ะ ได้ไหมหนู” อันนี้เป็นคำพูดของจันทร

“ได้เจ้า ถือว่าหวานปู้เฒ่านี้ สมัยก่อนที่คนเขาเลี้ยงไว้บนเรือน เป็นอันวางใจได้ว่าจะไม่มีขโมยคนใดกล้าขึ้น เพราะว่าถ้าเผื่อมีใครคิดจะขึ้นขโมยของแล้วเจ้าหวานปู้เฒ่าก็จะพูดได้.....”

“พูดได้” อัปสรดาเหลือก “พูดได้จริง ๆ วิชา เออพูดว่ายังไงล่ะจ๊ะ”

“ก็พูดเป็นเสียงคนคุยกัน เจ้า” เด็กสาวเงยหน้าขึ้นพูดด่าขี้ม ๆ แต่น้ำเสียงไม่แสดงว่าพูดเล่น “พ่อเฒ่าเล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านกับเพื่อนคนหนึ่งเข้าไปในบ้านของหญิงคนรัก สมัยนั้นท่านยังหนุ่ม คิดว่าจะลอบเข้าไปพบปะกันตามประสาหนุ่มสาว ท่านว่ายังงั้น แต่พอก้าวเข้าไปในบ้านแอบเข้าไปที่ใต้ถุนเรือน ก็ได้ยินเสียงคนพูดกันฟังเสียงพูดเป็นเสียงคนแก่ ตอนแรกคิดว่าจะแอบมาพบคนรักคอนที่พ่อแม่ของผู้หญิงไปพึ่งเทศน์ที่วัด พอได้ยินดังนั้นพ่อเฒ่าก็เลยกลับไปวัด ก็ได้เห็นพ่อแม่ผู้หญิงนั่งฟังเทศน์ตามปกติ ท่านก็แปลกใจย้อนกลับมาที่บ้านนั้นอีกที ตอนนั้นผู้หญิงเดินออกมาที่นอกชาน ท่านก็เรียกชื่อ ผู้หญิงเชิญท่านขึ้นเรือน ท่านก็ถามว่าเมื่อคุยกับใครเสียงยานกางเป็นเสียงคนแก่ ผู้หญิงก็บอกว่าไม่มีใคร เขาคอยท่านจนนอนหลับไปพักใหญ่ ตื่นขึ้นมาก็ตั้งตาคอยจนท่านมานั่งแหละ ชักกันไปชักกันมาจึงได้รู้ว่าบนบ้านมีหวานปู้เฒ่าเฝ้าเรือนอยู่สองคน ตอนหลังพ่อเฒ่าก็เลยไปหาหวานนี้มาปลุกไว้ แต่ท่านว่าต้องมีคาถากำกับ เวลาจะไปที่ไหนก็ว่าคาถาฝากบ้านไว้เป็นไม่มีใครกล้าขึ้นบ้านแน่”

พวกเราฟังเด็กสาวผู้เป็นบุตรเจ้าของบ้านใหญ่นั้น เล่าเรื่องหวานหรือว่านเสียเพลินก่อนจะลากลับ เธอยังได้เก็บดอกไม้แจกให้พวกเราคนละช่อ เพื่อเป็นที่ระลึก

กบฏแสนดาว

“นี่ จันทร เชียงใหม่เคยมีกษัตริย์ที่ทรงพระนามว่า “พระเมืองเกษเกล้าไช้ใหม่”

สุดาวังหน้าต้นมาหา หญิงสาวที่นั่งทอดอารมณ์อยู่ข้างสระน้ำ และยังมีสุมาลี อปสร วิ่งตามกันมาเป็นหาง พอทั้งสองคนมาถึง พร้อมกับที่จันทรพยักหน้ารับคำ สุดาเลยได้ที่ ร้องว่า

“นั่นไหมล่ะ บอกแล้วไม่เชื่อ ก็ฉันเคยดูละครมาครั้งหนึ่ง น้าน - นานมาแล้วมีกษัตริย์เชียงใหม่ทรงพระนามอย่างนั้นจริง ๆ แล้วก็มีพระธิดาสาวสวย ทรงนามว่าเจ้าหญิงจिरประภา”

จันทรพยักหน้า รับรองคำพูดของสุดาและบอกว่า

“ใช่ พระเมืองเกษเกล้ามีพระราชธิดาสาวสวยทรงนามจिरประภา ดังที่ปรากฏในบทละครของคุณหลวงวิจิตรวาทการ ละครเรื่องนั้น ให้ชื่อว่า “พระมหาเทวี” มีเพลง - เพราะ ๆ หลายเพลงอย่างเช่นเพลง “ฟังคนคร” เป็นต้น”

แล้วการสนทนาของหญิงสาวทั้งสามก็หันเหเข้าหาเรื่องราวในประวัติศาสตร์ล้านนาไทย ซึ่งไม่ค่อยจะมีผู้นำมาเผยแพร่เท่าใดนัก จันทรมีเรื่องมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังตามเคย เธอรู้เรื่องต่าง ๆ จากคำบอกเล่า และจากตำนานเก่า ๆ ซึ่งญาติผู้ใหญ่ของเธอได้สะสมไว้

“เรื่องพระเมืองเกษเกล้านี้ที่จริงโดนกบฏถึงสองครั้ง ครั้งแรกกบฏโดยพระราชบุตรชื่อท้าวอุทรายคำ ครั้งที่สองโดยอำมาตย์ทรยศ ชื่อแสนดาว”

“ชื่อเท่ดีมาก น่ากลัวจะเกิดเมื่อดวงดาวมาชุมนุมกันแสนดาวเป็นแน่” สุมาลีพูดพลาง หัวเราะพลางเลยถูกสุดาดำหน้าว่าพูดเล่นไม่ถูกกาลเทศะ

“พระเมืองเกษเกล้านี้เป็นกษัตริย์ที่อาภัพที่สุด ตอนแรกก็ถูกหมั้นสร้อยสามล้าน หมั้นหลวง และหมั้นขี้ฮ้าย สามคนเป็นต้นคิดเตรียมจะทำร้ายอยู่แล้ว แต่พระองค์ทรงทราบเสียก่อน จึงให้กุมเอาตัวคนทั้งสามไปประหารเสีย” จันทรเล่าเสียงเป็นจังหวะจะโคนราวกับปาฐกถา

“ต่อมา ท้าวทรายคำราชบุตรคิดกบฏอีก ซึ่งราชสมบัติไปครองเสียเอง โดยร่วมกับเสนาม้ายี่ที่คิดทรยศ เมื่อบังคับให้พระราชบิดาเวนราชสมบัติให้แล้ว ท้าวทรายคำก็เนรเทศพระบิดาไปไว้เมืองน้อยนอกเวียงพิงค์ ท้าวทรายคำก็ได้ปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์นครพิงค์ แต่ไม่นานนักเพียงเวลาห้าปีเท่านั้น ท้าวทรายคำประพฤติผิราษประเพณี ราษฎรก็เดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า เสนาข้าราชการกลุ่มหนึ่งก็ร่วมใจปฏิวัติ จับกุมเจ้าท้าวทรายคำไปปลงพระชนม์เสีย แล้วไปทูลเชิญพระเมืองเกษเกล้าให้กลับคืนมาครองเมืองอย่างเก่า”

“น่าสงสารท่านนะเชื่อนะ ต้องถูกเนรเทศถึงห้าปี” อัปสรปรารภ

“ยัง ยังมีตอนที่น่าสงสารกว่านั้น” จันทรวา “พระเมืองเกษเกล้านั้นไม่รู้เป็นไฉนทรงอาภัพมากที่สุด พอเสด็จมาครองราชย์ครั้งที่สองได้สองปี ก็เกิดกบฏแสนดาวขึ้นมาทีเดียว เหตุแรกก็เพราะพระองค์มีพระสติฟั่นเฟือนไปทำให้เกิดเดือดร้อนต่าง ๆ นานา ตอนที่แหวะแสนดาวขุนนางผู้ใหญ่คนหนึ่งจึงคบคิดกับคนอื่น ๆ อีกหลายคนคิดกำจัดพระองค์เสีย”

ทั้งอัปสร สุดา และสุมาลี ต่างก็หน้าซีดไปตาม ๆ กัน แต่จันทรยังคงวางหน้าเฉย เพราะต้องทบทวนความจำของตน

“แสนดาวกับพวกคิดการสำเร็จ โดยมีพรรคพวกหลายคนร่วมทำการนี้ด้วย พระเมืองเกษเกล้าถูกปลงพระชนม์ ณ ที่หัวข่วง หรือเค้าสนามด้านเหนือ เขาได้นำเอาพระศพไปกระทำสักการะประชุมเพลิง ณ วัดโลกโมฬี ซึ่งอยู่ทางประตูช้างเผือก ฉะนั้นจะไม่เล่าถึงความวิปโยคโศกสลดของเหล่าข้าราชการที่จงรักภักดีต่อพระองค์ ตลอดจนพระอัครมเหสีและพระราชธิดาที่ต้อง สูญเสีย ฉัตร กุ่มเกล้า เพราะมันจะยืดยาวโดยไม่จำเป็น จะขอเล่าถึงว่าเวรสนองเวรได้อย่างไร พอพระเมืองเกษเกล้าเสด็จสวรรคตแล้ว พวกเสนาอำมาตย์ ก็แต่งคนให้ไปเชิญพระยาเขมรรัฐเมืองเชียงตุงให้มาครองเมือง แต่พระยาเขมรรัฐไม่ยอมรับเชิญ ต่อมาก็แต่งคนให้ไปเชิญเจ้าฟ้าเมืองนายให้มาครองเมืองอีก แต่เจ้าฟ้าเมืองนายยังไม่ทันมา ก็พอลี้เจ้าหมื่นสามล้านเจ้าเมืองเขลางค์ กับหมื่นแก้วเจ้าเมืองเชียงราย หมื่นมณเฑียรเจ้าเมืองเชียงแสน และคนอื่น ๆ อีกหลายคน พวกกันไปประชุมที่เมืองเชียงแสน ปรึกษากันว่าพระอุโปยราชล้านช้างซึ่งพระมารดาเป็นพระราชธิดาของพระเมืองเกษเกล้าควรจักได้สืบ

ราชสมบัติ ได้ส่งคนไปเชิญ พระอุปโยวราชก็รับคำ ที่นี้ทางฝ่ายเมืองแสนหวีได้ทราบข่าวแสนดาวก็คิดกบฏให้หมื่นหัวเหียนยกพลมาเชียงใหม่เพื่อจับตัวแสนดาวทางฝ่ายแสนดาวก็เตรียมสู้รบเป็นสามารบ ได้สู้รบกันถึงสามวันสามคืน พอถึงวันคำรบสี่ หมื่นหัวเหียนก็ให้คนถือหนังสือไปยังกรุงศรีอยุธยา ขอกองทัพขึ้นมาตีเมืองเชียงใหม่” จันทรหยุดถอนใจแล้วเล่าต่อด้วยน้ำเสียงอันหนักแน่นเป็นจริงเป็นจัง

“แต่ยังไม่ทันที่กองทัพ กรุงศรีอยุธยาจะยกมาช่วยพวกเจ้าเมืองทั้งหลายที่มาประชุมที่เมืองเชียงแสนก็ต่างคนต่างยกพลของตนมาถึงนครเชียงใหม่ ได้จับกุมเอาตัวแสนดาวกับหมื่นเดิมลูกน้องคนหนึ่ง พร้อมด้วยหมื่นเสริมลูกชายแสนดาว รวมทั้งพวกที่คิดกบฏทั้งสิ้นให้เอาไปลงโทษประหารชีวิตไม่ให้มีเหลือไว้ แล้วจึงพร้อมใจกันสถาปนาพระนางเจ้าหญิงจิริประภาพระราชธิดาขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองเชียงใหม่”

“อ้าว แล้วกองทัพกรุงศรีอยุธยาละเธอ มิต้องมาเก้อหรือ” สุมาลีถามอย่างเป็นห่วง

“ไม่เก้อหรอก” จันทรตอบยิ้ม ๆ “ครั้งนั้น สมเด็จพระบรมไตรจักรเจ้ากรุงศรีพระนครอยุธยาเสด็จดำเนินพยุหยาตราทหหลวงขึ้นมาถึงนครเชียงใหม่ แล้วให้ตั้งค่ายประทับ ณ ตำบลหนองผ่า พระนางเจ้าจิริประภาได้ทรงทราบ ก็ให้มหาอำมาตย์ผู้เลี่ยวฉลาดคุมเครื่องราชบรรณาการไปถวายต้อนรับตามพระราชไมตรี”

“อ้อ ฉันทักได้แล้ว คุณหลวงวิจิตร ฯ ท่านแต่งละครตอนนี้ให้มีพระเอกด้วยนะชื่อพระยาพิษณุโลก ขึ้นไปลาดตระเวนชายแดนแล้วไปพบพระนางจิริประภาตอนที่ตามเสด็จพระเมืองเกษเกล้าตอนถูกเนรเทศ แต่ตอนยกทัพหลวงขึ้นมา พระยาพิษณุโลกก็มาด้วย แต่พระนางเป็นถึงกษัตริย์ มีหน้าที่จะต้องดำรงตำแหน่งมิ่งขวัญของนครพิงค์ ทั้งสองจึงต้องจากกันด้วยความเสร้านิดหน่อย” สุดาขัดจังหวะเสียยาวืด จันทรนั่งฟังจนจบแล้วบอกว่า

“นั่นเป็นเรื่องละครซึ่งคุณหลวงวิจิตรท่านแต่งขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่งตอนนั้นหรือถึงสมัยนี้ก็ละจะมีคนอีกไม่น้อยที่เข้าใจชาวเหนือเป็นลาว เป็นเชลย และเป็นอะไรอีกหลายอย่างที่ไม่น่าเป็นมงคลแก่พวกเรา คุณหลวงวิจิตรท่านมองเห็นการณ์ไกล กลัวจะเกิดความแตกแยกทางจิตใจ ท่านเลยแต่งละครเรื่องนี้ขึ้น เป็นการเอาใจ

คนเชียงใหม่ และเชิดชูเกียรติของพระนางเจ้าจิรประภาที่ทรงตัดสินพระทัยนำเชียงใหม่
เข้าเป็นไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาส่วนสมเด็จพระเจ้าบรมไตรจักรเจ้ากรุงศรีอยุธยา ก็
เสด็จยกทัพหลวงเคลื่อนเข้าไปตั้งอยู่ที่ตำบลร้วหน้าง เพื่อร่วมบำเพ็ญพระราชกุศล
ก่อสถูปบรรจุอัฐิพระเมืองเกษเกล้าพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาได้พระราชทานเงินสร้าง
สถูปเป็นจำนวน ๕๐๐๐ บาท กับผ้าทรงผืนหนึ่ง และยังได้พระราชทานเงินแก่เจ้า
ขุนมูลนายที่ไปรับเสด็จทุกคน ต่อจากนั้นก็เสด็จไปประทับแรม ณ ที่เวียงเจ็ดรินตาม
คำทูลเชิญของพระนางเจ้า ฯ”

“พระอัฐิของพระเมืองเกษเกล้า บรรจุไว้ในสถูปที่วัดไหน” อับสรถาม

“ที่วัดโลกโมฬี อยู่ทางประตูช้างเผือก เลี้ยวนี้เป็นวัดร้าง ไม่ค่อยมีใครไป
หอรอก เพราะมันเปลี่ยว”

“อ้าว แล้วพระอุปโยราชล้านช้างล่ะเธอ ฯ ที่ไปเชิญเสด็จให้มาช่วยนะ
ไปอยู่เสียที่ไหน” สุดานึกขึ้นได้ว่ายังมีคนสำคัญในเรื่องอีกคนหนึ่ง

“ก็มาไม่ทันนี่เธอ ก้อ ว่าจะเสด็จมาถึงก็พอดีเขาจัดการเรียบร้อยไปแล้ว
แต่ฉันคิดว่าเจ้าองค์นี้เล่นฉลาดแกมโกงประวิงเวลาเอาไว้ แล้วก็มาซุบมือเปิบ แต่นั่น
แหละท่านก็เป็นพระญาติสนิทของพระนางเจ้า ฯ ตอนหลังก็เสด็จมาครองเมืองเชียงใหม่
และยังได้เจ้าหญิงเชียงใหม่สององค์เป็นชายา แต่ไม่ใช่พระนางจิรประภาละ เรื่อง
นี้ฉันเคยเล่าให้ฟังแล้วครั้งหนึ่ง เพราะฉะนั้นจะไม่ขอเล่าซ้ำอีก”

เท่านั้นก็ดีแล้ว เร็ว.....พวกเรา ไปหาอะไรเย็น ๆ มาเลี้ยงจันทร์กัน เล่า
มานานแล้ว ยังไม่ได้ดื่มอะไรเลย”

วัดลีเชียง

เดือนนี้ เมื่อปีก่อน จันทรมีญาติคนหนึ่งซึ่งจะเข้าทำการอุปสมบทที่วัดพระสิงห์เชียงใหม่ แต่พวกเราที่ได้การ “บอกบุญ” ไม่มีปัญญาเดินทางไปร่วมงานด้วย จึงได้จัดของที่จำเป็นหลายอย่างรวมกันส่งไปถวายพระบวชใหม่ ซึ่งจันทรได้ลาขึ้นไปเพื่อการนี้สามวัน พอกลับมาก็ได้ “บุญ” มาฝากพวกเราทั่วทุกคน และยังมี “ของฝาก” ที่พวกเราชอบใจเป็นอันมากนั่นคือที่มาของคำว่า “วัดพระสิงห์”

“ฉันเองเคยถีบจักรยานผ่านไปผ่านมาออกบ่อย ยังไม่ทราบ เพิ่งจะมาสนใจเอาตอนที่เข้าไปในงานบวชนาคเขาเอง”

“เรื่องเป็นอย่างไร” วันนี้อัปสรว่าที่เป็นคนนำเรื่องแทนสุดา

“เรื่องเกิดแต่ครั้งพระเจ้าแสนเมืองมาขึ้นครองราชย์แล้ว เจ้าอาชื้อท้าวมหาพรหมก็คิดยกทัพมาจะแย่งสมบัติของหลาน แต่ได้รับการต่อต้านจนสู้ไม่ไหวก็หนีไปพึ่งทางเมืองได้ แต่อยู่ได้ไม่นานก็กลับคืนมาหาเจ้าแสนเมืองมาอีก”

“เอ๊ะ แล้วเจ้าแสนเมืองมาขอมด้อนรับไหมล่ะ จันทร” สุมาลีออกอุทานเสียงแหลม แต่ผู้เล่าทำหน้ายิ้ม ๆ พยักหน้าและกล่าวต่อไปว่า

“พระเจ้าแสนเมืองมาตอนนั้นก็มิพระชนมายุเพียงสิบสี่พรรษา ในเมื่ออาอ่อนน้อมเข้ามาดั้นนั้น ก็พระทัยอ่อนเป็นธรรมดา แต่ท้าวมหาพรหมไม่ได้มาเมื่อเปล่านะเรอนะ พระเจ้าอานันทก็ฉลาดมากเหมือนกัน แต่ฟังตามที่เขาเล่ามานะ ผิดถูกไว้กับผู้เล่า เราก็ไม่ได้เห็นกับตาว่าเท็จจริงแค่ไหน เขาว่าท้าวมหาพรหมไปอาศัยอยู่กับเจ้าเมืองกำแพงเพชร ครั้นภายหลังไปสมัครล่อกลับกับมารดาเจ้าเมืองกำแพงเพชร เข้าอีก.....”

“แฮม อีตานี้ไม่ไหว” เสียงคำหนัดดังประสานกันหลายเสียง

“ก็ไม่ไหวทั้งคู่นั้นแหละ ที่นี้ท้าวมหาพรหมก็ได้พระพุทธรูปหิ้งค์จากมารดาเจ้าเมืองกำแพงฯ ที่นี้ข่าวความสัมพันธ์ของคนทั้งสองก็คงจะรู้ถึงหูคนอื่นด้วย ท้าวมหาพรหมอยู่เมืองกำแพงเพชรไม่ได้เพราะจะเป็นอันตราย ก็เลยเชิญพระพุทธรูปหิ้งค์

หนีขึ้นไปเมืองเชียงใหม่ อันนี้เป็นประวัติที่ฝ่ายหนึ่งเล่าไว้ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเล่าไว้ว่า
เดิมพระมหากษัตริย์กรุงลังกากับพระอรหันต์ 20 องค์ได้สร้างไว้ด้วยทองสัมฤทธิ์
หนัก 16 ปีละ.....”

“เดี๋ยว สิบหกปีละนะมันเท่าไร” สุดาสงสัยเรื่องน้ำหนัก

“ฉันก็ไม่รู้เหมือนกัน” จันทรตอบแล้วเล่าต่อไป

“.... ตามตำนานบอกว่าได้สร้างขึ้นตามรูปนิมิต ซึ่งพระยานาคได้
นฤมิตเป็นพระพุทธรูปให้เห็น พระพุทธรูปองค์นี้ได้ประดิษฐานอยู่ที่มณฑปพระทันต
ธาตุที่กรุงลังกามาช้านาน ครั้นอยู่มากก็มีพระมหากษัตริย์กรุงสุโขทัยองค์หนึ่ง ทรง
พระนามว่าพระเจ้าไศยวงศ์ราชเสด็จไปประพาสเมืองศรีธรรมนคร....”

“อยู่ที่ไหนนะ เมืองศรีธรรมนครนี้” ดอนนี่สุมาลีเป็นคนซัก

“ก็ไม่รู้เหมือนกัน พระเจ้าศรีธรรมราชได้ขอให้พระเจ้าไศยวงศ์ราชแต่งทูต
เชิญราชสาส์นไปขอพระพุทธรูปองค์นี้ต่อพระเจ้ากรุงลังกา”

“แล้วพระเจ้ากรุงลังกาให้ไหมล่ะเธอ” อัปสรถาม

“ในตำนานบอกว่าให้” จันทรตอบ “ราชทูตก็อัญเชิญมาโดยทางเรือเพื่อจะ
นำมายังเมืองศรีธรรมราช แต่เรือนั้นมาอับปางเสียกลางมหาสมุทร พระพุทธรูปองค์
ก็ลอยน้ำมาถึงเมืองศรีธรรมราช พระเจ้าไศยวงศ์ราชจึงอาราธนาเอาไว้ที่กรุงสุโขทัย”

“แปลกนะ พระพุทธรูปลอยน้ำมาก็ได้” สุดาปรารภขึ้นลอย ๆ

“พระพุทธรูปองค์นี้ได้สถิตอยู่ที่กรุงสุโขทัยมาจนสี่ชั่วแผ่นดิน นับแต่พระ
เจ้าไศยวงศ์ราชเป็นต้นมาถึงพระเจ้าอรรดลือไทย ซึ่งเพลินอยู่แต่การพระศาสนา
ได้คิดราชกิจฝ่ายการณรงค์สงคราม จึงพระเจ้ายามาธิบดีกรุงอโยธยามหานครยก
จตุรงค์โยธามาล้อมเมือง ๆ หนึ่งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกรุงสุโขทัย ว่ากันว่าเป็นเมือง
ชัยนาทเดี๋ยวนี้ ภายหลังพระเจ้าอรรดลือไทยขอไถ่เมืองคืน พระเจ้ายามาธิบดีก็อนุญาติ”

“ชอบกลจริง ขอไถ่คืนก็ได้ด้วย” สุมาลีพิมพ์้าพ้อได้ขึ้น แต่ไม่มีใครสนใจ
เพราะมีวุ่นแต่อยากรู้เรื่องพระพุทธรูปองค์นี้ต่อ

“พระเจ้าอรรดลือไทยก็ให้พระกนิษฐภคินีของพระองค์ครองกรุงสุโขทัย ส่วน
พระองค์เองพาเอาพระพุทธรูปองค์นี้เสด็จไปอยู่เมืองชัยนาทตราบนานทีจะทอด พระเจ้า
ยามาธิบดีก็กลับเข้าครองเมืองดังเก่า แล้วให้เชิญพระพุทธรูปองค์นี้ไปกรุงอโยธยา”

“อ้าว แล้วยังจะไปตกอยู่กับเจ้าเมืองกำแพงเพชรละ” สุดาสงสัย

“เรื่องมันสับสน คำนานก็ไม่ค่อยตรงกัน บ้างก็ว่าเจ้าเมืองกำแพงเพชรส่งมารดาไปถวายสมเด็จพระบรมราชากรุงอยุธยา บ้างก็ว่าเจ้าเมืองกำแพงเพชรต้องประสงค์ พระพุทธสิหิงค์จึงหาวิธีให้มารดาไปทูลขอพระพุทธรูปไปไว้บูชาสักองค์หนึ่ง พระเจ้ารามาชิตีก็โปรดพระราชทาน นางจึงได้เชิญพระพุทธสิหิงค์ส่งไปให้เจ้าเมืองกำแพงเพชรผู้เป็นบุตรพระเจ้ารามาชิตีได้ทรงทราบก็ไม่โปรดได้สั่งให้ส่งกลับคืนไป แต่พระนางขอผิดไว้ให้ได้หลอ้งลวงพระพุทธสิหิงค์อีกองค์หนึ่งเสร็จเสียก่อนจึงจะส่งคืน เรื่องก็เป็นอันระงับกันไป”

“อ้อ เข้าใจละ แล้วพระนางผู้เป็นมารดาของเจ้าเมืองกำแพงเพชรก็เลยยกให้ท้าวมหาพรหมไป อย่างนั้นซี” อัปสรทำคิ้วขมวดอย่างสนใจจริง ๆ

“นี่แหละ คำนานมักมาชนกันอย่างนี้ แต่ยังมีเรื่องราวอีกมากเกี่ยวกับพระพุทธสิหิงค์ได้ถูกเชิญมาถวายพระเจ้าแสนเมืองมาที่เชียงใหม่ พระเจ้าแสนเมืองมาก็เชิญขึ้นรถบุษบกตั้งกระบวนแห่ชักธงไปเพื่อจะนำไปประดิษฐานไว้ ณ วัดบุปผาราม คือ วัดสวนดอกไม้เดี๋ยวนี้”

“วัดนี้เราเคยไปดูมาแล้ว” สุดาพยักหน้ายิ้มอย่างภาคภูมิใจ

“แต่พระประสงค์ของพระเจ้าแสนเมืองมาได้เป็นดังกล่าว เพราะพระพุทธสิหิงค์เกิดไม่ยอมไปกับรถบุษบก พอคนลากจูงมาถึงสนามหน้าวัดสี่เชิงหรือตลาดสี่เชิง รถบุษบกก็ติดอยู่ตรงหน้าวัด ไม่ยอมขยับเขยื้อนต่อ มีใครต่อใครจะช่วยกันดูดลากอย่างไรก็ตาม พระเจ้าแสนเมืองมาจึงตรัสว่า พระพุทธสิหิงค์คงพอพระทัยที่จะประทับอยู่ที่วัดสี่เชิงนี้เป็นแน่แท้ จึงโปรดให้เชิญพระพุทธรูปดังกล่าวเข้าไปประดิษฐานไว้ในพระวิหารวัดสี่เชิงแต่บัดนั้น วัดสี่เชิงจึงได้ถูกขนานนามว่าวัดพระสิงห์แต่นั้นมา คือ คำว่าพระพุทธสิหิงค์ได้เลื่อนไปเรียกกันตามเสียงของชาวเมืองว่า พระสิงห์หรือพระสิงห์คำ ปัจจุบันนี้บางเสียงก็ว่าพระพุทธสิหิงค์องค์ที่แท้นั้นมิได้สถิตอยู่ที่พระนคร ถูกเก็บซุกซ่อนไว้อย่างมิดชิดที่เชียงใหม่ แต่บางเสียงก็ว่าองค์ที่กรุงเทพ ฯ เป็นองค์ที่แท้ เลยไม่รู้ว่าจะเชื่อทางฝ่ายไหน”

“ฉันว่ามันอยู่ที่ใจของเราละจันทร” สุดาออกความเห็นอย่างผู้ใหญ่ “ถ้าใจเราเลื่อมใสศรัทธาจริง ๆ แล้ว องค์ไหนก็ใช้ได้ทั้งนั้น”

“ฉันก็ว่าอย่างนั้นแหละ เออ ยังมีแถมอีกหน่อยเกี่ยวกับพระพุทธรูปสังข์องค์นี้ พวกเราเคยได้ยินชื่อบ้านวังสิงห์คำบ้างไหม ตอนไปเชียงใหม่ หมู่บ้านอยู่ริมน้ำปิงด้านเจดีย์งามไงล่ะ”

“จำได้ มีอะไรที่นั่นหรือ จันทร” สุดาตอบและถาม

“ที่ริมฝั่งแม่ปิงตอนนั้นแหละ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าต่อ ๆ กันมาว่า พระพุทธรูปสังข์หรือพระสังข์คำซึ่งหนีมาจากกรุงเทพฯ ลอยน้ำขึ้นมาโผล่ที่นั่น เลยเรียกกันว่า “วังสิงห์คำ” แต่นั่นมา หมู่บ้านที่ว่าเลยได้ชื่อว่าบ้านวังสิงห์คำตลอดมาจนทุกวันนี้”

“หลักฐานน่าเชื่อถือเสียด้วย เป็นอันว่าพระพุทธรูปสังข์องค์นี้อยู่ที่วัดพระสิงห์ เชียงใหม่” สุมาลีเป็นคนสรุปอย่างต้องการเอาใจคนเล่า

“ยัง.....ยังมีอีกนิด เกี่ยวกับพระพุทธรูปสังข์นี้เหมือนกัน ก็ฝั่งตรงข้ามกับวังสิงห์คำ มีหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งเรียกว่าบ้าน “ฟ้าฮ่าม” แปลว่าฟ้าที่มีแสงอร่ามเรืองเรือง หมู่บ้านนี้เขาว่ามีชื่อเนื่องมาจากเมื่อพระพุทธรูปสังข์มาโผล่ขึ้นจากน้ำที่วังสิงห์คำ ด้วยอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระ จึงบันดาลให้เปล่งรัศมีเป็นแสงอร่ามเรืองเรืองไปทั่วท้องฟ้า หมู่บ้านนั้นจึงได้ชื่อว่าบ้านฟ้าฮ่ามดังกล่าว

“อันนี้ซี ฉันชอบ อะไรที่เธอนำมาเล่า ถ้ามีหลักฐานปรากฏยืนยันอย่างนี้ แสดงว่ามีความจริงแฝงอยู่ วันหลังเธอหาเรื่องแบบนี้มาเล่าให้พวกเราฟังอีกซิ สนุกดีแล้วก็เป็นความรู้ด้วย” คำหลังนี้เป็นของอัปสร ซึ่งจันทรก็ยอมรับอย่างชื่นชมบอกอาการไม่ปฏิเสธคำขอร้องของเพื่อน ๆ

เจ้าหลวงคำแดงตามทวง

“ครั้งหนึ่ง ที่เมืองพานมีเจ้าชายองค์หนึ่งทรงพระนามว่า “เจ้าหลวงคำแดง” เจ้าชายองค์นี้เป็นรัชทายาทซึ่งจะได้ครองเมืองสืบต่อจากพระราชบิดา วันหนึ่ง เจ้าชายพร้อมด้วยข้าราชการบริพารก็ออกป่าล่าสัตว์.....”

“ซึกจะเข้าเค้า เป็นเจ้าชายละก็แบบนี้ทั้งนั้น ออกป่าล่าสัตว์เพื่อเสาะแสวงหานางผู้จะมาเป็นมเหสีในอนาคต”

“นี่จะฟังหรือจะเล่าเสียเอง” จันทรทำเป็นขมวดคิ้ว หน้าบึ้ง เมื่อถูกเพื่อนขัดคอ ทั้งสองจึงรีบแย่งกันตอบ

“ฟังซิ ฟังซิ ไร่ ทำใจน้อยไปได้”

“ฟังเฉย ๆ นะ อย่าสอดขึ้นมาที่เดียวเชียว เดี่ยวเลขอดฟังไม่รู้ด้วยนะ”

“ตกลง แต่ต้องรีบเล่าอย่าชักช้า”

“เจ้าชายไปล่าสัตว์วันนั้น ไม่ได้สัตว์สักตัวเดียว แต่ก็ทรงมีมานะไม่ทอดทิ้ง ข้ามป่าเข้าไปในป่าลึกห่างไกลจากบ้านเมืองไปทุกที พวกข้าราชการบริพารก็ตามไปโดยใกล้ชิดที่นี้ก็ได้พบสิ่งมหัศจรรย์.....”

“อะไร นางงามที่จะมาเป็นนางเอก หรือว่ามาสีหมอกดาบฟ้าฟื้น”

“บ้า นั่นมันขุนแผน นี่เจ้าหลวงคำแดงยะ คนละเรื่อง - สิ่ง que เจ้าชายพบเข้าไปในป่าลึกก็คือกวางทอง.....”

“โอ้โฮ กวางทองเชียวเธอะ วิเศษจริง”

“นั่นนะซี กวางทองซึ่งเหลืองอร่ามเรืองเรืองไปทั่ว เจ้าชายไม่รอช้า ขันม้าตามสะกดจะจับกวางทองตัวนั้นให้ได้ แต่กวางตัวนั้นก็สำคัญ พอเจ้าชายข้ามป่าไปไกล ๆ ก็ทำเป็นหลឹวมามอง แต่พอเจ้าชายเร่งม้าตามไปจนจะทัน มันก็หื้อแน่นต่อไปไม่หยุดยั้ง ตอนหลังมันเข้าไปซ่อนอยู่ในละเมาะไม้ เจ้าชายจึงสั่งให้เหล่าข้าราชการบริพารเข้าโอบล้อมทุกด้านถึงกับตรัสเป็นคำขาดว่าถ้าใครผู้ใดปล่อยให้กวางทองแหวกวงล้อมออกด้านของผู้ใดจะเอาโทษให้จงหนัก”

“นั่นแน่ เจ้าชายนี่เอากันถึงอย่างนี้เชียวรี”

“ก็ท่านเป็นเจ้านี่ การออกคำสั่งอย่างนี้เท่ากับให้ทุก ๆ คนระมัดระวังคนหนักขึ้น แต่ผลที่สุดดวงทองก็ไม่ยกไปออกด้านที่คนอื่นคุมอยู่มันกระโจนพรวดออกทางด้านที่เจ้าชายคุมอยู่และแล้วก็วิ่งอ้าวไปต่อหน้าต่อตา เจ้าชายเห็นดังนั้นก็กระดุนม้าพระที่นั่งให้ห้อมตามไปทันทีเหมือนกัน”

“ความที่อยากได้ดวงทอง ถึงจะเหนื่อยแสนเหนื่อยก็ต้องทน แล้วยังไงอีก”

“ม้าของเจ้าชายเป็นม้าฝีเท้าดีพอถูกเตือนให้ไล่กวาดเจ้าดวงทองประหลาดตัวนั้นมันก็เผ่นแน่นอนอย่างไม่คิดชีวิต พวกข้าราชการพยายามขับไล่ตามไปแต่ไม่ทัน เพราะฝีเท้าม้าสู่ม้าของเจ้าชายไม่ได้ ในที่สุดเจ้าชายก็ไปเสียลิบลับ พวกนี้เลยหลงอยู่ในป่ากว่าจะหาทางออกได้ เจ้าชายก็หายไปแล้ว”

“หายไปในไหนกัน”

“หายไปกับดวงทองนะซี ที่จริงไม่ได้หาย เป็นแต่ตามดวงทองไปจนไปไม่เหลือवलกลับมามองพวกข้าราชการเสียเลย มุ่งแต่จะจับดวงทองนั้นให้ได้ ก็อย่างว่านะแหละเจ้าดวงทองตัวนั้นมันไม่ใช่ดวงธรรมดา มันวิ่ง ๆ ไปแล้วก็หยุดหันมามองเจ้าชายเสียทีหนึ่งเหมือนจะหลอกล่อให้ติดตามเจ้าชายก็ไม่เฉลียวใจ คงตามมันเรื่อยไปไม่ยอมหยุด จนห่างอาณาเขตเมืองของคนไปทุกที ๆ”

“นึกได้แล้ว เหมือนพระตลอดมาไก่ ประเดี๋ยวก็คงได้พบพระเพื่อนพระแพง.... โอ๊ย.....ลืมไป.....นี่เจ้าหลวงคำแดง.....”

“เจ้าชายก็ตามดวงทองเรื่อยไปไม่ได้ถึงข้าราชการ ซึ่งพยับหายไปหมด เหลือแต่เจ้าชายตามดวงทองอยู่องค์เดียว ดวงทองวิ่งบ้าง เดินบ้าง หยุดบ้าง เจ้าชายก็ตามไปจนเขาลงห้วย บุกดป่าฝ่าหนามจนกระทั่งถึงถ้ำเชียงดาวที่เราไปนั่นแหละ....”

“อื้อ ช้ามจากจังหวัดเชียงรายมาถึงจังหวัดเชียงใหม่เชียรวี”

“ก็นั่นซี พอถึงดอยอย่างสงครือถ้ำเชียงดาว ดวงทองก็กลายเป็นหญิงสาวแสนสวย ยืนอัมละไมรับเจ้าชายอยู่หน้าถ้ำ”

“นึกแล้วว่าทีเดียว เจ้าชายทำยังไงล่ะที่นี่”

“ลงตามมาถึงตัวแล้วยังงี้ มีหรือจะไม่ลงเอยกันด้วยการสมรัก แต่มันเป็นการสมรักที่เมาเสวี่ เพราะตามคำบอกเล่า เจ้าหญิงแสนสวยนั้นไม่ใช่คนเสียแล้ว เธอเป็นธิดาแห่งขุนเขา ใครที่จะมาเป็นสามีก็ต้องพลีชีวิตเพื่อจะได้อยู่ร่วมกับเธอตราบนานอายุขัย”

“แล้วเจ้าชายยอมหรือเปล่า”

“ไม่ยอมได้หรือ ก็เธอออกสวयงามหยาดเอ็นยิ่งกว่านางมนุษย์ทั้งหลายที่เจ้าชายเคยพบ เจ้าชายก็ยอมกษัตริย์ชีวิต อยู่กินกับนางมาจนกระทั่งทุกวันนี้”

“อะไรกันทุกวันนี้ ไม่น่าเชื่อ”

“อ้าว ทำไมจึงไม่เชื่อ ก็ท่านไม่ใช่มนุษย์อย่างเรา ๆ นี่ ท่านกลายเป็นเทพเจ้า หรืออะไรทำนองนั้น อาจจะมีอายุนับเป็นพัน ๆ ปีก็ได้ เจ้าหลวงคำแดงก็เลยได้เป็นราชาแห่งดอยอ่างสลุหรืออ่างสร้ง ครอบครัวอาณาจักรเชียงดาวมาไม่รู้กี่ร้อยปีมาแล้ว”

“รู้ได้อย่างไรว่าท่านยังอยู่ ท่านอาจจะไปสุดไปเกิดแล้วก็ได้”

“ทำไมจะไม่รู้ ก็ท่านมาเข้าทรงคนโน้นคนนี้ออกบ่อยไป พวกเธอคงไม่รู้ทางเหนือเรามี “จ้าว” เยอะแยะเหมือนกัน เหมือนกับทางภาคกลางเขามีเจ้าแม่ทับทิม จ้าวพ่ออะไรต่อมิอะไรที่มีชื่อเสียงออกมากมาย เจ้าหลวงคำแดงนี่เวลาไปเข้าทรงมักจะนั่งผ้าไหมตาใหญ่ ๆ สีฉูดฉาด ชอบสุรา และหมูเห็ดเปิดไก่อตามแบบฉบับ “จ้าว”ทั้งหลายที่บ้านนอกนะเธอ เมื่อสมัยที่คุณป้ายังสาวญาติของท่านคนหนึ่งเป็นสาวทึมทึม แก่ไม่แต่งงานและไม่เคยรักใคร ครั้นแล้วอยู่ ๆ ก็มีเจ้ามาเข้าทรง บอกชื่อตัวเองว่าชื่อ “จ้าวคำลอยฟ้า” อยากจะได้ญาติของคุณป้าคนที่ เป็นสาวทึมทึมนั้นไปเป็นเมีย ใครจะอ่อนวอนขอชีวิตยังงี้ ๆ ก็ไม่ยอม ต่อมาญาติของคุณป้าคนนั้นก็ตาย เขาว่าเจ้ามาเอาไปเป็นเมียเสียแล้ว”

“ชอบกล ตัวเองเป็นผีดี ๆ ไม่ชอบ เกิดอยากมาได้เมียเป็นคน”

“นี่ จันทร จันนิก ๆ ชักกลัวเสียแล้วซี”

“กลัวอะไร”

“กลัวจะมีจ้าวหนุ่มที่ไหนมาชอบเนื้อพึงใจเลือกเอาไปเป็นชายนะซี โธ่ ลูกข้างยังไม่อยากเป็นชายาของใครหรอกเป็นคนธรรมดา ๆ นี่ก็ดีแล้ว”

“เธออย่ามาทำเป็นเล่น เดี่ยวจ้าวก็จะมาลงตีเข้าท่านั่นเอง” จันทรพูด

ขึ้น ๆ

ราชสงครามธรรมยุต

“ใครไปเชียงใหม่แล้วไม่ได้ไปลำพูนด้วยก็ป่วยการ แต่ใครที่ไปถึงลำพูนแล้วไม่ไปให้ถึงป่าซางก็นับว่าเสียเที่ยวเปล่า”

“ลำพูนมีแต่นางงามเท่านั้นแหละหรือ ทำไมจึงไม่มีใครพูดว่าลำพูนโรงงานอุตสาหกรรมในครอบครัวที่ฉางข้าวน้อย มีไร่กระเทียม ไร่หอม มีคนขยัน มีวัดพระบาทตากผ้าอันเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่สงัดวิเวก ฯลฯ”

ในกาลครั้งหนึ่ง ลำพูนเคยมีกษัตริย์ทรงพระนามว่า “อาทิตยราช” กล่าวกันว่าเป็นกษัตริย์องค์ที่สามเด็จพระผู้มีพระภาคตรัสพยากรณ์ไว้ อยู่มาวันหนึ่ง อาทิตยราชปรารภว่าจะประลองกำลังพลโยธาและต้องประสงฆ์จะแผ่พระเดชานุภาพ จึงยกพลไปต่อรบกับพระเจ้ากรุงละโว้

พระเจ้ากรุงละโว้ก็ทรงจัดไพร่พลเตรียมต่อสู้เป็นสามารถเมื่อรับคำท้าแล้วก็ทรงมีพระราชสาส์นตอบไปว่า “เรานี้มิได้หวั่นเกรงในเรื่องการยุทธแต่อย่างใด แต่หากใครจะต่อสู้ด้วยธรรมยุต เพื่อจะได้ไม่เปลืองกำลังพล ดังนั้นเพื่อเกียรติยศแห่งเราทั้งสอง ขอให้เรามาสรางพระเจดีย์แข่งกันฝ่ายละองค์เถิด พวกชาวหริภุญไชยจงสร้างไว้นอกพระนคร และฝ่ายกรุงละโว้ก็จะสร้างในพระนคร ใช้เวลาวันหนึ่งกับกันหนึ่งเจดีย์นั้นสูงสิบห้าวาเสมอกัน” อาทิตยราชก็ตอบตกลง

แต่ฝ่ายพระเจ้ากรุงละโว้มิได้ก่อสร้างด้วยของจริง หากก่อสร้างด้วยทำเป็นโครงไม้สูงตามสัญญาจริง แต่ใช้หุ้มด้วยผ้าขาวแล้วลงสีฉาบไว้ทั่วองค์เจดีย์เสดูประหนึ่งของจริง พระเจ้าอาทิตยราชซึ่งก่อสร้างด้วยของจริงทุกอย่างก็เป็นฝ่ายแพ้ จึงยกทัพกลับ ส่วนเจดีย์สององค์นั้น ก็ได้รับการก่อสร้างเพิ่มเติมในเวลาต่อมา เรียกว่า “เจดีย์พราง” กับ “เจดีย์รามัญ”

ครั้นแล้ว พระเจ้ากรุงละโว้ก็เป็นฝ่ายยกทัพขึ้นไปทำร้ายพระเจ้าอาทิตยราชบ้าง แต่ให้พระราชบุตรเป็นแม่ทัพนำพลขึ้นไป ตั้งค่ายอยู่ทางทิศตะวันออกแห่งเมืองลำพูนนั้น ส่งสาส์นไปให้อาทิตยราชว่า ถ้ามีออกไปต่อรบก็จะหักเข้าชิงเมือง พระเจ้าอาทิตยราชได้ทราบก็ตั้งพระทัยว่าจะต้องเอาชนะด้วยกลยุทธ์ เหมือนที่ตนเคยเสียทีมาก่อน จึงตรัสตอบไปเป็นใจความว่า “เมื่อครั้งเรายกพลโยธาลงไป ณ กรุงละโว้นั้น พระบิดาของท่านก็ได้ต่อสู้ด้วยกำลังทหาร หากแข่งขันกันด้วยการก่อสร้างเจดีย์ มาบัดนี้ ฝ่ายท่านได้ยกพลมาถึงเมืองลำพูนนี้ เราก็จะขอต่อสู้ด้วยธรรม-ยุทธเช่นนั้นบ้าง คือให้เรามาขุดสระแข่งกันคนละหนึ่งสระ สี่เหลี่ยมกว้างยาวเสมอกัน ภายในวันหนึ่งกับคืนหนึ่งเสมอกัน แต่จงให้แต่ด้ามหอกเท่านั้นเป็นเครื่องขุด จะใช้สิ่งอื่นไม่ได้” ราชบุตรเจ้ากรุงละโว้ก็ตอบตกลง

พอได้เวลา ทั้งสองฝ่ายก็ลงมือขุดสระกันอย่างขานใหญ่ ไพร่พลฝ่ายพระราชบุตรกรุงละโว้นั้นต่างพากันขุดสระด้วยด้ามหอกแท้ ๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน ส่วนไพร่พลฝ่ายอาทิตยราชนั้นขุดสระด้วยด้ามหอกแต่เฉพาะเพลากลางวัน พอตกลงก็พากันเอาขอบเสียมและพลั่วออกมาขุดจนตลอดคืน พอรุ่งเช้าก็เก็บขออนเสียมดัดขิดสระข้างฝ่ายชาวลำพูนก็ลึกลงสำเร็จได้น้ำก่อน สระของฝ่ายชาวละโว้ยังตื้นไม่มีน้ำออกมา ก็พ่ายแพ้และถอยกลับ กองทัพชาวลำพูนก็ยกไล่ติดตามได้ผู้คนข้างม้าที่ล่าช้าอยู่นั้นเป็นอันมาก

ตั้งแต่นั้นมา ประชาชนชาวเมืองลำพูนก็ขนเอามูลดินที่ชาวละโว้ขุดขึ้นมา กองไว้นั้นมาปั้นหม้อใช้สอยกันทั่ว ๆ ไป และสระนั้นก็เลยได้ชื่อว่า “หนองหม้อ” มาจนทุกวันนี้ ส่วนสระที่ชาวเมืองลำพูนช่วยกันขุดด้วยด้ามหอกและขอบเสียมนั้นได้ชื่อว่า “หนองดา”

ฝ่ายพระเจ้ากรุงละโว้ได้ทราบข่าวว่าพระราชบุตรเสียทีแก่อาทิตยราชกลับมาเช่นนั้นก็พิโรธมีความโทมนัสขัดเคืองพระทัยคิดจะปราบพระนครหริภุญไชยให้จงได้ ก็เลือกได้บุตรชายอำมาตย์ผู้หนึ่ง เป็นผู้มั่งคั่งปัญญาความสามารถและฉลาดรอบรู้ มีวิชาว่าด้วยการต่อสู้ณรงค์อย่างหาผู้เสมอเหมือนยาก พระเจ้ากรุงละโว้ก็มอบอาญาสิทธิ์ให้เป็นแม่ทัพ คุมพลโยธาหาญยกขึ้นมาหมายจะพิชิตเมืองหริภุญไชยให้ราบเป็นหน้ากลอง

แต่แล้วด้วยเดชะบารมีของพระเจ้าอาทิตย์ราช กองทัพกรุงละโว้ยกลั้วเข้าแดนทริภุญไชยแล้ว เทพยดาภิณดาลดลให้เดินหลงไปเสียทางอื่น แม่ทัพที่นำพลโยธาได้พาไพร่พลของตนเดินหลงไปทางเหนือ กระทั่งถึงเชิงเขาแห่งหนึ่ง มีชื่อว่า “เมืองแกน” (อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่) ก็ได้ทราบว่าได้เดินผิดทางเสียแล้ว พวกกันถอยกลับไปจนถึงแม่น้ำน้อยแห่งหนึ่งตั้งใจจะไปทางทิศตะวันตก จึงลงข้ามแม่น้ำนั้น แต่น้ำลึกข้ามมิได้ พวกที่อยู่บนฝั่งก็ตะโกนเรียกให้พวกที่ลงไปกลับคืน แม่น้ำนั้นชื่อว่า “แม่น้ำกว” (ปัจจุบันก็ยังเรียกเช่นนั้น) พวกชาวละโว้ยพยายามข้ามแม่น้ำกวไปได้ บ่ายหน้าไปทางทิศตะวันตก บรรลุถึงแม่น้ำ “พิงคันทิ” คือแม่น้ำปิง และข้ามแม่น้ำปิงไปอีก และก็ลงทางไปอีก คราวนี้ลงไปทางทิศใต้ ไปพบพื้นที่เรียบราบเสมอกันแห่งหนึ่งก็พักไพร่พลอยู่ ณ ที่นั้นชั่วคราวพวกชาวกันพูชนานามสถานที่นั้นว่า “จามนะ” แต่ภายหลังชาวลำพูนเรียกกันว่า “เวียงจาม”

แม่ทัพละโว้ยพาไพร่พลโยธาหาญของตนหลวงเวนเวียนอยู่เช่นนั้น จนความทราบไปถึงพระเจ้าอาทิตย์ราช พระองค์ก็เสด็จออกจากนครพร้อมโยธาไพร่พล ไปล้อมกองทัพละโว้ยไว้ แม่ทัพซึ่งเป็นบุตรชายอำมาตย์แห่งกรุงละโว้ยเห็นจะสู้รบมิได้ ก็จำต้องยอมสามิภักดิ์ต่อพระเจ้าอาทิตย์ราช พระองค์ก็โปรดให้รับชาวละโว้ยทั้งหลายไปทะนุบำรุงไว้อย่างดี พระราชทานบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้อยู่ทางทิศใต้ของเมืองลำพูน

ต่อมา ชาวละโว้ยที่มากับกองทัพก็เกิดมีโรคระบาด (อาจเป็นเพราะผิ้อาหารหรืออากาศ) ล้มตายเป็นจำนวนมาก จนไม่สามารถจะเผาศพได้ทันเวลาก็นำไปทิ้งลงแม่น้ำ แม่น้ำนั้นก็เลยได้ชื่อว่าแม่น้ำน้ำเกลียด ปรากฏอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองทริภุญไชย พระเจ้าอาทิตย์ราชจึงโปรดให้ชาวละโว้ยที่เหลือย้ายสถานที่อยู่ไปทางทิศอาคเนย์ ต่อมาบางพวกก็ย้ายกลับไปภูมิลำเนาเดิม ซึ่งพระเจ้าอาทิตย์ราชก็โปรดให้ไปตั้งประสงก์

แต่ทางเมืองละโว้ยยังไม่สิ้นความปรารถนาที่จะยกมารบกับเมืองลำพูน จึงมีศิริคุตบุตรของอำมาตย์รับอาสาพระเจ้ากรุงละโว้ย คุมพลนิกายขึ้นมาหมายจะล้อมแต่ด้วยอำนาจเทพยดาอารักษ์ประจำเมืองลำพูน ดลบันดาลให้พวกชาวละโว้ยเดินหลงทางเสียอีก หลงไปถึงแม่น้ำแห่งหนึ่งชื่อพิงคันทิ ชาวละโว้ยพวกนั้นก็บังคับให้ชาวบ้านให้จัดเรือพาพวกพลโยธาข้ามแม่น้ำ ที่ตรงนั้นก็เลยเรียกกันว่า “ตำบลท่าข้าม” มาจนทุกวันนี้

เดินทางต่อไปไม่นาน ก็ถูกพวกชาวเมืองหริภุญไชยออกสกัดรพพุ่งฆ่าฟันเป็นอันมาก พวกที่เหลือตายก็แตกหนีไปถึงเมืองแห่งหนึ่ง ชาวเมืองนั้นก็ออกไล่ติดตามฆ่าฟันและจับได้เอาไปเป็นเชลยเสียเป็นอันมาก ที่เหลือก็พากันหนีกลับไปยังเมืองละโว้ นับตั้งแต่นั้นมา กองทัพเมืองละโว้ก็สิ้นความพยายามที่จะยกมาตีเมืองลำพูน

และนับแต่นั้นมา เมืองหริภุญไชยหรือลำพูนก็อยู่ปกติสุขมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ขึ้นนับเอนกอนันต์ สมณะพราหมณาโหราจารย์ก็พากันกล่าวถวายพยากรณ์ว่า “เมืองหน้านี้ต่อไปเมืองหริภุญไชยก็จัดเป็นมหานครอันแสนสุขสนุกเกษมเปรมปรีดีหาที่เปรียบมิได้ เทพยดาผู้มีมหิทธิศักดิ์านุภาพ ก็ขึ้นชมยินดีที่จะมาอภิบาลรักษาพระนครให้สุขสถาพร พระเจ้าอาทิตย์ราชก็ทรงขึ้นชมโสมนัส ตรัสให้ตกแต่งพระนครและกระทำสักการะบูชาเทพยดามิได้ขาด

เทพยดาก็ยังมีพระทัยกรุณาปรานี บันดาลให้เกิดมีไม้ประจำเมืองต้นหนึ่งขึ้นทางทิศอีสานของตัวเมืองหริภุญไชย แล้วเทพยดาก็สถิตรักษาไม้ประจำเมืองต้นนั้นจนเจริญงอกงามขึ้นเป็นลำดับ ต่อมาไม้ช้ำ ก็ปรากฏมีไก่ขาวงามสะอาดมาเกาะอาศัยอยู่ ณ ไม้ประจำเมืองต้นนั้น

ถึงเวลาโมฆยามก็ขึ้นขานบอกเวลาด้วยเสียงอันเจื้อยแจ้วไพเราะ เป็นศรีสวัสดิ์แก่พระนครหริภุญไชยในยุคนั้นยิ่งนัก

“ลำพูนมิได้มีแต่นางงาม หรือผ้าสวย ๆ เท่านั้น ยังมีพระเจดีย์ พระปรางค์ วัดวาอาราม และประวิติอันน่าสนใจอีกมากมาย ก่อนที่จะกลายมาเป็นจังหวัดเล็ก ๆ จังหวัดหนึ่งในปัจจุบัน”

29 แก่งแห่งแม่ระมิงค์

“มีนียายอยู่เบื้องหลังแก่งทุกแก่งที่เราผ่าน”

นั่นคือคำบอกเล่าของ “ผู้รู้” ท่านหนึ่ง ก่อนที่คณะล่องแก่งจะออกเดินทางจากบ้านแอ่น อันเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งในเขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ โดยขบวนแพพร้อมสามสิบแพซึ่งจอดรอเวลาอยู่เต็มท่า แม่น้ำปิงตอนนั้นใสสะอาดน่าลงอาบเล่น ทุกคนตื่นเต้นที่จะได้เดินทางไกลโดยทางน้ำในแบบพักผ่อนและหาความรู้ไปด้วยในตัว

เรามีทั้งกวี นักประพันธ์ นักธรรมชาติวิทยา นักปกครอง และนักประวัติศาสตร์ร่วมมาด้วยในแพเดียวกัน แต่คนสำคัญที่สุดที่คณะเห็นจะได้แก่คนถือ ซึ่งจะพาเราไปจนถึงที่หมายในอีกเจ็ดวันข้างหน้า คนถือของเรามีสองคนผลัดเปลี่ยนกัน เคยล่องแพรับจ้างมาจนนับครั้งไม่ถ้วน จึงเป็นที่วางใจได้ว่าจะไม่พาเราไปแพครว้าตาย

“พอถึงแก่งสำคัญที่อันตรายมากหน่อย เราก็ช่วยกันลုပ်เรียกกันว่าฝ่ายแก่ง ถ้าลำพังคนสองคนก็ผ่านไปไม่ได้แน่ น้ำไหลแรงและวนจะเข้าหาหน้าผาเรื่อย ต้องคอยดึง ๆ เอาไว้แล้วผ่อนเชือก คนประจำแพก็ต้องออกแรงคัดแพจนสุดกำลัง พอพ้นไปได้ก็หมายความว่าพ้นภัยไปเปลาะหนึ่ง” คนถือคนหนึ่งซึ่งช่างพูด บอกกับคนหนึ่งในขณะที่ของเรา

“เคยมีคนตายบ้างไหม ตายที่เกิดจากแพครว้าล่ะ”

“มี -- ครับ แต่ก่อนเคยมีแพไปแตกที่แก่งสร้อย มีคนตาย ข้าวของลอยเป็นแพ -- แต่นั่นนานมาแล้ว --”

พวกเรามองตากัน และนึกอยู่ในใจว่าไม่ควรจะพาผู้หญิงมาด้วยเลย แต่ผู้หญิงคนนี้ดูถูกไม่ได้เสียแล้ว ในขณะที่เราก็มีสภาพสตรีคนหนึ่งเข้มแข็งไม่แพ้ชาย เธอถือแพก็ได้ วัยนาก็แข็ง มีหน้าจ้ำยังเป็นธุระให้พวกเราผู้ชายได้มีข้าวกินวันละสามมื้ออีกด้วย

แพของเราลอยเลื่อนตามแพอื่น ๆ ไปตามสบาย แม่น้ำปิงหรือแม่ระมิงค์อันมีชื่อในจำนวนแม่น้ำสี่สายของภาคเหนือ ไหลวนเวียนชะชะชอนไปตามเทือกเขา

และที่ราบบ้างบางตอน การละลายตัวของหินปูนทำให้เกิดเป็นโพรงเป็นถ้ำ เป็น
ซอกชันซ้อนบนหน้าผาสูงชัน ประกอบด้วยหินย้อยซึ่งมองเห็นเป็นรูปภาพต่าง ๆ
ซึ่งกลายเป็นบ่อเกิดแห่งนิยายพื้นบ้านหรือนิทานสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

“ในแม่น้ำปิงนี้แหละ เต็มไปด้วยสมบัติของปู่ย่าตายาย” สุภาพบุรุษผู้
เคยอยู่ภาคเหนือมาตั้งแต่ยังหนุ่มฉกรรจ์เอ่ยขึ้นลอย ๆ

“ใคร ปู่ย่าตายาย”

“ปู่ย่าก็คือตาอ้าย หรือกทาชาชนายอ้าย คำว่าอ้ายภาษาเหนือเป็นชื่อของ
ลูกชายคนหัวปีคู่กับลูกหญิงคนแรกของพ่อแม่ นิยมให้ชื่อว่าเอื้อย” เข้าใจหรือยัง”

“แล้วคำว่า “ตายาย” ละ”

“อ้อ นั่นเป็นสมญานาม อย่างเดียวกับที่เราเคยตั้งสมญานามนักมวย อย่าง
เช่น ช้างมฤตยู หรือ หมอผี ซึ่งเป็นนามกำกับชื่อนักมวยสมัยก่อน สมัยปู่ย่าไม่มี
มีนามสกุลก็เลยต้องใช้สมญานามกำกับ ปู่ย่าตายายก็คงจะหมายถึงลักษณะพิเศษ
ของแก อาจจะเป็นลักษณะของเรือหาปลาของแกหรือตัวแกเองก็ได้”

“แล้วเรื่องราวของแกเป็นอย่างไร”

“ก็ไม่มีอะไรมาก แต่แกมีสมบัติ คือภูเขาทั้งหมดที่เราเห็นนี้ แกก็อ้างว่าเป็นมรดกของแก แผ่นดินทั้งหมดโลกนี้ก็เป็นที่มาของแก แม่น้ำลำธารทุกแห่ง ต้นไม้ทุกต้น หินทุกก้อนเป็นสมบัติของปู่ย่าทายเล็ก”

“ชอบกล ยังกะเป็นเจ้าของโลกนั่นแหละ”

“ทีนี้แกก็ไปติดผู้หญิง ชื่อว่านางแก้ว มีที่อยู่ทางเทือกเขาทางไปจังหวัดเชียงราย นางสาวแก้วคนนั้นยว่าเป็นสตรีผู้ยิ่งใหญ่แห่งเทือกเขานางแก้ว ปู่ย่าซึ่งไปเกิดพิสมัยเข้าก็เลยต้องอ้างถึงความยิ่งใหญ่ของตนดังกล่าว ตะแกงจะอ้างถึงสมบัติอันมหาศาลบรรดาที่มีอยู่ในสายตาวานันใจล่ะ แม่นางแก้วยอดหญิงของข้ามรดกได้จากทุ่งนาของข้า -- และนั่นไง -- คันเบ็ด -- นั่นไง -- แมวของข้าเดินอยู่บนหน้าผา -- นั่นไง -- สุ่มไก่ -- และนั่นไง -- ขุมทรัพย์มหาศาลซึ่งข้าจะยกให้แก่นางด้วยความรัก -- สารพัดที่แกชี้ให้นางดูก็คือสิ่งที่เราจะได้เห็นต่อไปในระยะทางล่องแก่งคราวนี้ ทุกสิ่งก็คือแท่งหินหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะคล้ายสิ่งของต่าง ๆ อย่างเช่นผาแมวซึ่งมองแต่ไกลจะเห็นเป็นรูปแมวสลักติดกับหน้าผา ที่เรียกว่า ผาวิ -- ก็เป็นรูปพัด -- วิก็คือพัด --”

“แล้วปู่ย่าทายเล็กนี่แกได้นางแก้วเป็นภรรยาไหมคะ” เสียงหลังนี้เป็นเสียงสุภาพสตรีซึ่งนั่งฟังอยู่ด้วย

“ได้สิครับ แกก็ได้ร่วมหอลงโรงกัน แต่ที่เขาเล่ามากระต่อนกระแท่นจับความได้ไม่ละเอียดนัก คนหนึ่งก็เล่าไปอย่างหนึ่ง ปู่ย่าหรือพระเอกของเราคนนี้ภายหลังที่ไปได้นางแก้วแห่งคอยหลวงเป็นภรรยาแล้ว ต่อมาก็มีอันเจ็บป่วยและถึงกาลกิริยาไป”

“โอ น่าสงสารนางแก้วนะคะ”

“ครับ น่าสงสาร เขาเล่ากันว่านางแก้วแสร้งตัวของแกมาก พอตาอ้ายตาย -- จะตายเพราะโรคอะไรคนเล่าไม่ได้บอกนางแก้วแกเสียใจร้องไห้คิดถึงอยู่หลายเดือนจนตัวเองผ่ายผอมเลยตายไปอีกคนหนึ่ง แกนอนตายอยู่ที่ภูเขาทงไปเชียงราย ร่างกายเล็กลายเป็นหินเรียกกันต่อมาว่า “คอยนางแก้ว” เป็นคอยที่มีอาถรรพณ์พิศดารมานานนับร้อย ๆ ปี”

“อาถรรพณ์อะไรคะ” เจ้าของเสียงแจ้ว ๆ ชักถามแทนทุก ๆ คน ลงความสนใจเป็นของฝ่ายสตรีแล้ว เธอจะต้องชักถามจนได้เรื่องละเอียดลออเสมอ

“อาถรรพณ์ซี่กรับ ก็สมัยคุณตาสมนี่เอง ท่านเล่าว่าเคยมีข้าราชการถูกย้ายไปประจำเชียงราย สมัยนั้นต้องเดินทางด้วยเท้าผ่านไปทางอำเภอดอยสะเก็ด เพื่อผ่านเข้าอำเภอเวียงป่าเป้าซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย พวกชาวบ้านเล่าว่า ใครที่จะผ่านดอยนางแก้ว จะต้องขึ้นสรวงกราบไหว้วิญญาณของนาง และจะต้องมีวัตถุนิดหนึ่งซึ่งทำเป็น -- เป็นอวัยวะเพศของผู้ชายรวมอยู่ด้วย ถ้าใครไม่ทำ ก็ให้มีอาการเป็นไปต่าง ๆ บางทีก็เจ็บไข้ได้ป่วยจนเกือบเอาตัวไม่รอด บางทีก็เกิดลมพายุพัดมาอื้ออึงจนป่าแทบจะแหลกทลาย เขาว่ากันยังงั้น -- เพราะฉะนั้น ที่ดอยนางแก้ว ใครไปใครมาก็มักจะต้องทำของสิ่งนั้นไว้ จนเกลื่อนกลาดไปหมด”

ตอนนี้ไม่มีเสียงชักถามมาจากฝ่ายสตรี คงมีแต่เสียงพิมพ์จากฝ่ายบุรุษ

“แปลกจริงสิ -- วิญญาณแก่งแรงเหลือเกินแม่นางแก้วดอยหลวงนี่”

“แล้วยังมีแปลกไปกว่านั้นอีก แต่ตอนนี้ต้องขอยกฝ่ายสุภาพสตรีด้วย จะเป็นเรื่องหยาบก็ไม่นัด ขอเล่าให้ฟังในฐานะเป็นเรื่องประหลาดไม่ใช่หยาบโลน คือว่ามีพวกเดินทางคณะหนึ่งซึ่งมีความคิดแปลก ๆ พอไปถึงที่ดอยนางแก้ว ก็ไม่ได้เช่นได้สรวงอะไร แต่ได้ทำกิริยาอย่างหนึ่งซึ่งเป็นการหยาบคาย แล้วก็พูดเป็นเชิงว่า “ของปลอมนะอย่าเอาเลย -- เอาของจริงนี่เถอะ” กล่าวกันว่า เจ้าคนที่มีความคิดวิถดาร์นี่ไปไม่ถึงจุดหมายเพราะเกิดป่วยตายเสียระหว่างทาง”

“อันนี้ไม่สนุก---ต่อไปนี้ใครรู้บ้างว่าเราจะต้องผ่านแก่งอะไรบ้าง ขอฟังเป็นความรู้ไว้ก่อน”

“ได้ แต่อันนี้ต้องเปิดตำราเพราะจำไม่ได้ทั้งหมด -- นี่ไง -- ฟังนะ -- แก่งแรกที่สุดชื่อแก่งปোক แก่งนี้โง่งที่พระเจ้าอะไรที่ครองเมืองเชียงใหม่เอาคนได้ที่เข้าไปทำการสอดแนมหรือทำจารกรรมในเมืองเชียงใหม่ เขาจับได้แล้วก็เอาตัวมาถ่วงที่แก่งปोक --”

“ต่อไป--”

“ต่อไปก็แก่งผาเล่า แก่งก้อ แก่งซอน แก่งพวง อันนี้ไม่เห็นมีประวัติ หรืออาจมีเหมือนกันแต่เราไม่รู้”

“บ้านล่ะ เราผ่านบ้านอะไรมาข้างก็ไม่ทราบ เห็นมีหมู่บ้านหลายแห่งตาม
ที่ราบ”

“ที่เราผ่านมามีบ้านหน้ากอง บ้านท่าเตือ บ้านดอยนางทั้ง บ้านตีนดอย ผา
เผียบ บ้านมิดกา บ้านงัวเฒ่า -- เอาเท่านี้ก่อนเป็นใจ เดี่ยวจะจำไม่ไหว”

อพยพของเราคงล่องไปตามกระแสน้ำไหล ใครคนหนึ่งในขณะที่กรนไฟไปแล้ว
อีกคนหนึ่งกำลังสนใจกับระหัดสำหรับส่งน้ำจากแม่น้ำเข้าสู่ไร่ข้างบน เขาทำด้วย
ไม้ไผ่และกระบอกไผ่เล็กผูกติดกับวงกลมใหญ่ เมื่อถูกกระแสน้ำพัดผ่าน วงกลม
นั้นก็หมุนให้กระบอกตักน้ำหมุนส่งขึ้นไปใส่รางรินไม้ไผ่ข้างบน นำชมความคิดของ
คนที่ประดิษฐ์เครื่องส่งน้ำซึ่งเป็นชาวชนบทแท้ ๆ ซึ่งไม่มีใครรู้จักแม้แต่ชื่อของเขา

29 แก่งแห่งแม่น้ำมิงค์ (ต่อ)

หมู่บ้านชนบทที่เราเห็นตามริมฝั่งค้อย ๆ หายไปจากสายตาเมื่อแพผ่านในวันต่อมาเราก็ได้พบแต่หินผาซึ่งนักธรณีอธิบายว่าเป็นพวกหินปูนและหินอะไรไม่ทราบเขาบอกเป็นภาษาต่างประเทศชื่อ Quartzite มีสีขาวเทาและบางก้อนก็คล้ายสนิมเหล็ก แต่ในสายตาของเราก็คือหินธรรมดาเน่เอง แต่นักธรณีเขารู้จักแยกเป็นชนิด ๆ ไป

เสียงกวีของเราพิมพ์อยู่ทางท้ายแพ ได้ยินแล้ว ๆ

สายลม นำชื่นชมชวนใจให้เฝ้าหา

เมื่อพรวิโรชโรยรินกลั่นผลา

ดอกไม้ป่าหน้าแล้งเหมือนแก่งบาน”

“ไม่เลว ไม่เลว ต่ออีกซีครับ ต่ออีก.....” เสียงขอร้องมาจากหัวแพ นักกวีสมัครเล่นหัวเราะหิ ๆ ขณะหันมายกคิ้วให้ไม่ตอบว่าอะไร ได้แต่ถืปากกาทำตาลอย ๆ ต่อไป พวกเราจึงหันมาหาอาจารย์ประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อขอทราบชื่อแก่งที่จะต้องผ่านในวันนั้น

“เมื่อวานเราผ่านแก่งผาสิ่งกับแก่งอุมปาด ที่นี้ก็ถึงแก่งพวง แก่งอุมกอง แล้วก็แก่งช้างร้อง.....”

“น้ำกลัวดอนที่ช้างข้ามจะข้ามลำบากมากถึงกับร้องครวญครางออกมา เลขชื่อว่าแก่งช้างร้อง.....แล้วมีแก่งอะไรอีกครับ ขอฟังชื่อแก่งพอให้ครึ้ม ๆ ใจไปพลาง ๆ”

“ก็มีแก่งจาง แก่งสร้อย.....แก่งสร้อยนี้แหละร้ายนัก ชื่อก็เพราะ อันตรายก็อันตราย ที่แก่งสร้อยมีเวียงอยู่เวียงหนึ่งชื่อเวียงสร้อย เวลานั้นยังเหลือวัดและกำแพงเมืองอยู่บ้าง บางคนเรียกว่าเวียงสร้อยสี่สุก เดิมนี่เป็นเวียงร้าง.....” หันไปทางนักประพันธ์ซึ่งยืดอกดีดดี “ฟังมากกว่าพูด” มานาน บอกว่า “คุณเป็นนักเขียน ลองใช้แก่งสร้อยเป็นฉากในเรื่องบ้างซีครับแปลกดี ดูเหมือนยังไม่เคยมีใครเอาไปเขียน”

“มีครับ ไม่เมืองเดิม เคยเอาไปเขียนครั้งหนึ่ง ดูเหมือนชื่อเรื่อง “นางห้าม” หรืออะไรนี่แหละ” นักเขียนตอบ

“ที่นี่ก็ถึงแก่งอาบนาง นี่พูดกันถึงเรื่องแก่งเท่านั้นนะ ชื่อบ้านชื่อตำบลที่ผ่านมาก็มีหาดหัวซอก.....ซอกก็ชื่อระรอก.....หาดเลี้ยว บ้านนอมเหลาะ หาดหอยก หาดขี้หนู ท่าเจลิบ บ้านเสลียม ผาแมก เขาพระแก้ว ผาม่าน.....ผาม่านนี่ยังไ้ที่ในเรื่องจามเทวีเรียกว่าผาแต้ม ตอนนั้นพระนางเสด็จโดยทางชลมารคจะไปครองเมืองลำพูนตามคำเชิญของสุกทันตฤาณี พอเรือถึงผาม่านก็แลเห็นเป็นทางตันไปไม่ได้ มีหน้าผาเหมือนผ้าม่านกันไว้ มองไม่เห็นทางเกือบจะกลับคืนอยู่แล้วพอดีที่เลี้ยงเดินขึ้นไปพบทางเรืออ้อมขึ้นไปได้ พระนางจึงสั่งช่างให้เขียนรูปช้างไว้ที่หน้าผา ที่เรียกว่าผาแต้มก็เพราะว่าคำว่าแต้มเป็นภาษาลานนาไทยแปลว่าเขียน”

“ทุกแก่งน้ำกลั้วมีนิยายชุกช่อนอยู่เบื้องหลังนะครับ” นักธรณีวิทยาว่า

“ผมคิดว่าอย่างนั้น แต่เราไม่มีเวลาจะศึกษาค้นคว้า ซึ่งก็น่าเสียดายอยู่..... ผมเองก็รู้อะไรไม่มาก อย่างชื่อ “วังสิงห์” ยังงี้ มันน่าคิดเหลือเกินว่าทำไมถึงได้มีชื่อว่าวังสิงห์ แล้วก็สับสนแต่ต้นอีกชื่อหนึ่ง อย่างแก่งอาบนางเรารู้ว่าเป็นแก่งที่พระนางจามเทวีทรงอธิษฐานขอน้ำจากภูเขาส่งพระเกศ แต่อย่างแก่งฟ้าปล้นผาอ้อมใหญ่ ผาเหล็ก ยังงี้เราไม่มีทางจะถามใครได้ว่าเพราะเหตุใดจึงได้ชื่อเช่นนั้น”

“เท่าที่ฟังมานี้ก็มีดังหลายเรื่อง ผมเห็นจะต้องบำเพ็ญตนเป็นนักค้นคว้านิยายเก่า ๆ หรือนิยายพื้นบ้านเนื้ออย่างเป็นชิ้นเป็นอันสักครั้งหนึ่งถ้ามีโอกาสแล้วเอาไปรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน”

“ผมไปถามมาแล้วละครับ.....” กวีสมัครเล่นหันมาพูดบ้าง

“ที่คุณสงสัยเรื่องวังหินเมื่อกี้ ผมถามคนต่อเขาบอกว่าหินโผล่ขึ้นมาจากน้ำเป็นรูปสิงห์เลยได้ชื่อว่าวังสิงห์”

“คงจะเป็นพาหนะของปู่ย่าทวด” นักเขียนซึ่งชอบสร้างมโนภาพพูดอย่างหน้าตาเฉย ทำให้ต้องหัวเราะกันสนุกสนาน นาน ๆ จะได้ยินเสียงนกร้อง บางแห่งมองเห็นดังได้อยู่บนต้นไม้บนฝั่งซ้ายเขี้ยว เมื่อถึงแก่งสร้อย คนในแพต้องถูกเชิญให้ลง เว้นแต่คนที่สมัครใจจะอยู่ช่วยคนถ่อบนแพ เสียงน้ำตกจากหน้าผาดังกระหึ่มน่าหวาดหวั่น แพต่าง ๆ ค่อย ๆ ผ่านแก่งไปได้ด้วยความยากลำบาก บางแพถูกน้ำซัดครูดไปบนแก่งหินดังน่าหวาดเสียว พวกคนถ่อทั้งหมดช่วยกันนำแพผ่านไปทีละแพกว่าจะเสร็จสิ้นก็หลายชั่วโมง ตกถึงคืนนั้นทั้งหมดต้องพักแรมที่แก่งสร้อย

ที่หาดทรายขาวสะอาดตรงชายฝั่งเป็นที่ตากอากาศชั้นดี เมื่อแดดร่ม สถานที่แห่งนี้ก็เป็นที่รื่นรมย์น่ายินดี มีเสียงแรงที่ต้องเดินทางมาด้วยความขาล้าบาก มีทั้งน้ำ มีทั้งโขดหิน มีลมพัดมาเย็นสบายอากาศก็แสนบริสุทธิ์ ใครคนหนึ่งถามคนต่อว่ายังจะมีแก่งที่ขาล้าบากอีกไหมข้างหน้าที่จะถึงต่อไป

“มีแก่งอุมหล่ออีกแห่งหนึ่งครับ” คนต่อแผลอบ ดูเหมือนเขาจะหลับตาเห็นทะเลพุโรปรุ่งในเรืองภูมิประเทศที่แพะผ่านไป เขาไม่เคยพิสมัยต่อทัศนียภาพที่พวกเราพากันตื่นตื่นเป็นนักหนาที่มักเพราะเป็นอาชีพ เสี่ยงอันตราย แต่ก็ได้ค่าจ้าง ถึงไม่แพงนักก็ยังดีกว่างานอยู่บ้านเฉย ๆ พวกนี้มีหัวหน้าจัดการเป็นกำนันด้วย พอขึ้นฝั่งที่จังหวัดตากก็ขายแพเสีย แล้วเอาเงินขึ้นรถกลับบ้านที่เชียงใหม่ ปีหนึ่งก็ได้งานพิเศษนี้ครั้งเดียว สมัยสงครามเคยมีพวกพ่อค้าว่าจ้างส่งสินค้า บางครั้งก็ถูกปล้นจนหมดตัว บางครั้งก็แพแตกข้าวของสูญเสียหมด มีคนเล่าเรื่องปล้นเลวร้ายสักเลว ๆ โดยมากเขาวางมักจะถูกปล้นในเขตจังหวัดตาก แต่ตอนหลัง ๆ นี้ไม่ค่อยมีข่าว

เราพักนอนที่แก่งอาบนางซึ่งมีชื่อเสียงมาก เป็นแก่งที่มีเสน่ห์ในตัวของมันเองทำให้นักถึงพระนางจามเทวีขจัดอินทรีของกรุงละโว้ “ผาอิฐฐาน” ซึ่งเป็นรอยแยกของหินมีน้ำพุพุ่งออกมาคล้ายฝักบัวธรรมชาติ มียอดเขาชะโงกเงือมอยู่ข้างบน ดูหะมันน่าเกรงขาม ภายใต้เงาดอยเป็นอ่างน้ำใหญ่ น้ำในอ่างเป็นสีเขียวคล้ำดูลึกลับ น่ากลัว มีคนลงไปว่ายน้ำเล่นหลายคน น้ำนั้นเย็นเฉียบ ไม่เย็นอย่างน้ำแข็ง แต่เย็นเฉียบเข้าไปในหัวใจอย่างบอกไม่ถูก

“จากแก่งอาบนาง แก่งอุมหล่อ แล้วมีแก่งอะไรอีกครับ” เสียงนักพิศวงเฝ้าถามขึ้นอีก หึ หึ ที่เพิ่งผ่านแก่งอาบนางมาหยก ๆ เมื่อวานนี้

“ก็คงจะเป็นแก่งฟ้าปล้นและแก่งอ้อมใหญ่ แก่งจุนเกียง แก่งฟาน ฟานในที่นี้ก็คือแก่ง ตอนนั้นวิวไม่ค่อยสวย ผมเคยมาครั้งที่แล้ว ระยะเวลาที่สวยงามก็ที่เราผ่านมานั้นแหละ เพราะได้เห็นแม่น้ำทะเลเข้าไปในระหว่างภูเขาสองฟาก แต่ตอนข้างหน้าภูเขาจะห่างออกไปไกล ๆ และจะมีหมู่บ้านเหมือนกับตอนแรกออกเดินทาง ชื่อแก่งก็มีแก่งสองแล้ว แก่งผาหมอน แก่งอกม้าหลวง และแก่งเสือเต้น.....”

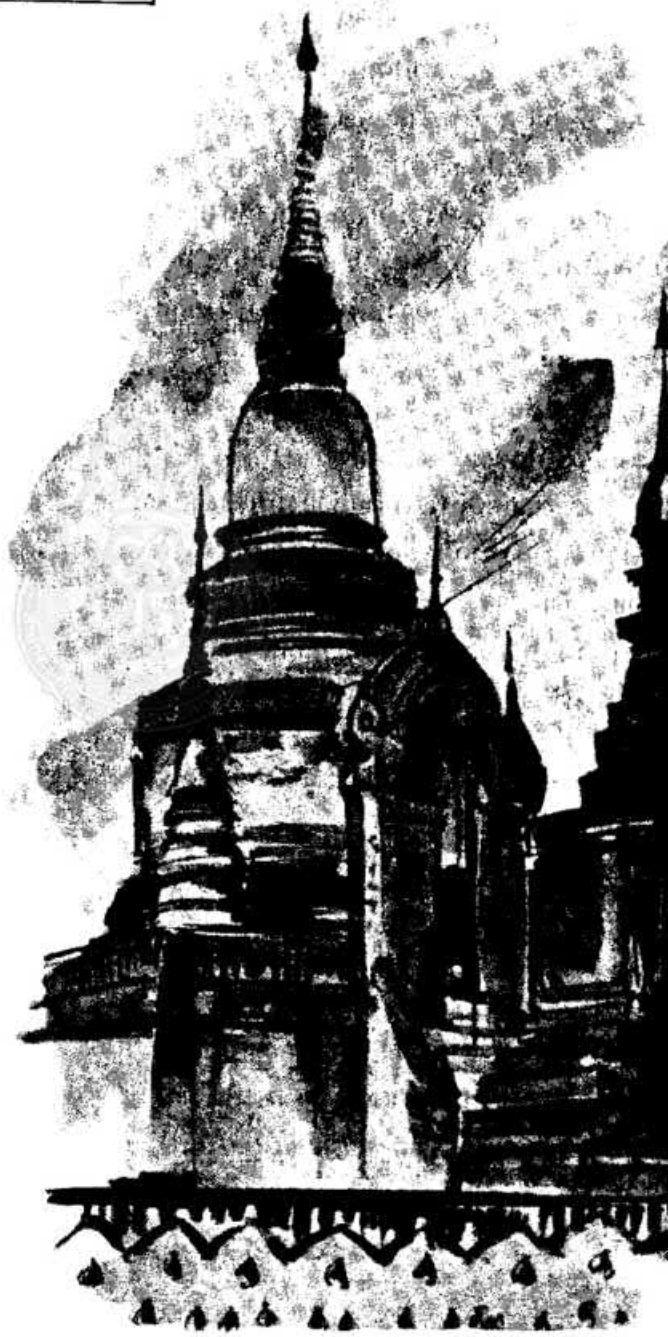
“อันนั้นก็พิลึกดี แก่งสือเดิน.....น้ำกลั้วจะเคยมีสือเดินข้ามพอทำเหยียบ
ถูกแก่งหินรูสึกจับก็เลยเดินรื้อก.....เอ๊ย.....เดิน ผาง ๆ.....เอ เดินผาง ๆ ก็ไม่
ถูกอีก.....เวลาเจ็บเท้าจะเดินได้ยังไงผาง ๆ มันต้องเดินอย่างกระย่อ่งกระแย้ง....”

“จากแก่งสือเดินก็ถึงแก่งสบเตาะ แก่งตะละน้อย แก่งตะละหลวง เขาคัน
เม็ด อันนี้แหละเขาว่าคันเบ็ดของปู่ยายท้ายลึกเป็นแท่งหินขาวรูปคล้ายคันเบ็ดอันมัทมา
ทีเดียว.....ที่นั้นก็ถึงบ่อลม ชื่อแปลกลีโหมลละ เขาว่าเป็นบ่อหรือเป็นหวลิกและมี
ลมไปวนอยู่ในนั้นทั้งวันทั้งคืน แล้วยังถึงกวาด แก่งผาควาย แก่งมะขามป้อม และ
แก่งส้มป่อยเป็นแก่งสุดท้าย ที่นั้นก็แม่น้ำไหลเรื่อยไป ไม่มีแก่ง พอเข้าเขตที่
รวมก็จะพบดอนเจ้าหลวงทุ่งเจ้าอยู่ทางขวามือน้ำลืออยู่เหมือนกัน มีโพรงถ้ำอยู่บนหน้า
ผาหันเด่น”

“พอเลยแก่งอาบนางเถาะ เข้าเขตพื้นที่ ๆ มีหินแกรนิตสีดำ ๆ มับ ๆ
เหมือนสี่เหลึก แล้วจะชี้ให้ดูถ้ำถึง” ไม่ต้องบอกก็รู้ว่าผู้พูดคือนักธรณีวิทยา

“เลยดอนพระเจ้าแล้วยังมีพระธาตุดอยอีก เป็นวัดเก่า และมีประวัตินุกดิ
แต่วันนี้ยังเล่าไม่ถูก ต่อจากนั้นก็ถึงบ้านนาในเขตจังหวัดตาก จากนั้นก็ถึงเขื่อนยันฮี
ผาสู วังกะเจา แล้วก็ถึงจุดที่เราขึ้นบกคือกิ่งอำเภอสามเงา.....หรือยามหงา.....
หรือจามหงา.....แต่เดี๋ยวนี้เรียกกันว่า “สามเงา” ถึงอำเภอสามเงาเราจะขึ้นบกกัน
ที่นั่น ถ้าน้ำไม่แห้งขุดจนเกินไป”

จากลังกาถึงเชียงใหม่

เมื่อเพื่อนรักกันมากคู่หนึ่ง บังเอิญต้องแยกจากกันชั่วคราว เพราะเหตุว่าเพื่อนคนแรกเข้าสู่พิธีอุปสมบท เพื่อนคนหลังซึ่งยังไม่มีโอกาสสำหรับกุศลกิจดังกล่าวก็พลอยเจ็บเหงาไปด้วย หลายวันต่อมาเพื่อนคนหลังก็แอบข่องเข้าไปในวัดที่เพื่อนคนแรกทำนิกในขณะอยู่ในเพศสมณะ ทั้งสองได้พบและสนทนากันด้วยวาจาทำให้อันสำรวม เพื่อนคนหลังกล่าวว่า

“ผมคิดว่าเราจะสนทนากันอย่างแต่ก่อนเห็นจะไม่เหมาะ เพราะฉะนั้นขอให้ท่านเป็นฝ่ายให้หัวข้อในการสนทนากันแล้วกัน”

“อาตมายังอยู่ในระหว่างที่ต้องศึกษาพระธรรมวินัย แต่พอดีเมื่อวานนี้ไปพบหนังสือเล่มหนึ่งมีประโยชน์มาก พอเอามาอ่านดูก็ได้ความรู้ใหม่ออย่างหนึ่ง โยมจะอ่านก็ได้ นี่... ตรงที่อาตมาทำเครื่องหมายไว้แน่ละ”

เพื่อนคนหลังซึ่งอยู่ในเพศฆราวาส คลานเข้าไปหยิบหนังสือมานั่งอ่าน รู้สึกเปลี่ยนใจพิกลอยู่ที่ตนกับเพื่อนรักต้องมาอยู่กันคนละเพศเสียแล้ว แต่อิริยาบถที่สงบสำรวมฝ่ายที่ทรงศีลสิกขา แม้จะเป็นพระบวชใหม่ก็บำเพ็ญตนได้เรียบร้อยน่าเลื่อมใสศรัทธาเหลือของผ้าที่ครองก็ขับผิวให้แลดูสะอาดผ่องแผ้ว

หนังสือเล่มนั้นอ่านได้ความดังนี้

“ในระหว่างเวลาดั้งแต่ศักราช ๘๑๓ ปีเป็นต้นมามีพระมหาเถรรามัญชาวเมืองเมะตะมะรูปหนึ่ง ได้ไปอุปสมบทมาแต่เมืองลังกาสิงห์พ แล้วกลับมาตั้งศาสนาณะสังฆาวงศ์อยู่ในเมืองเมะตะมะ พระมหาเถรองค์นั้นมีนามว่า อุทุมพรบุพผามหาสวามี เจริญศิลาธิคุณปรากฏกิตติศัพท์มาจนถึงสยามประเทศ ครั้นนั้นมีพระภิกษุชาวสุโขทัยสองรูป ชื่ออินมพสิรูปหนึ่ง อีกรูปหนึ่งชื่อพระสุมนะได้ไปเรียนพระไตรปิฎกยังกรุงพระนครศรีอยุธยาในสำนักอาจารย์ดีหลายแห่ง แล้วกลับมาสำนักอยู่กับพระมหาเถรสังฆราชาในเมืองสุโขทัย

อยู่มาพระภิกษุสองรูปนั้นได้ทราบข่าวของพระอุทุมพรเถระและพระมหาสุมนะเจ้าก็มีใจใคร่จะศึกษา จึงนมัสการลาพระสังฆราชาเดินทางไปยังสำนักพระมหาเถรสองรูปนั้นยังรามัญประเทศเมืองเมะตะมะ”

อ่านได้แค่นั้นก็เกิดท้อถอยที่จะอ่านต่อไป เพื่อนคนที่อยู่ในเพศฆราวาสก็เลยวอนขอให้พระภิกษุบวชใหม่ “เล่า” ให้ฟังต่อไป

“เมื่อไหร่ถึงไหน”

“ถึงตอนที่พระไทยสองรูปเดินทางไปเฝ้าพระ”

“อ้อ ต่อจากนั้นก็ไม่มีอะไร นอกจากจะได้ศึกษาคัมภีร์พระปริยัติโดยคลีลังกาแล้วก็กลับมาอยู่เมืองสุโขทัยภายหลังจากอยู่ศึกษาที่เฝ้าพระได้ 4 พรรษา มาอยู่สุโขทัยได้ 10 พรรษา ก่อนจะนำพระภิกษุที่อุปสมบทในสำนักพระอุทุมพร บุษปามหาสวามี นำมาตั้งคณะภิกษุสงฆ์ตั้งถาวรในเมืองสุโขทัย”

“ท่านว่าเสียสละราวกับทองจำที่เดียวนะ” อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวยิ้ม ๆ

“ความเป็นอยู่ในสมณะเพศสงบและเป็นระเบียบ ความสงบและความเป็นระเบียบทำให้จิตใจสบาย สมองก็ปลอดโปร่ง เวลาที่มีมาก...เอาละ อาตมาจะเล่าให้ฟังถึงว่าศาสนาวงศ์ลังกาไปถึงเชียงใหม่ได้อย่างไร แรกก็คือพระมหาสุมนะเถระ ซึ่งขณะนั้นสำนักอยู่ ณ กรุงสุโขทัย กระทำวินัยกรรม เช่น อุปสมบทและศีลสมาบัติ โดยคลีลังกาในเมืองนั้น พระมหาธรรมราชาเจ้าเมืองสุโขทัยได้สร้างวัดที่ ตำบลสวนมะม่วง ชื่ออะมะพวันให้พระเถระรูปนั้นครองอยู่ภายหลังเรียกกันว่าวัดป่าแก้ว”

หยุดทบทวนความจำครู่หนึ่ง โดยที่ฝ่ายซึ่งกำลังฟังอยู่คงนั่งฟังอย่างสงบเสียง

“ต่อมาพระมหาสุมนะเจ้าก็มีมติสนใจว่ามีเทพยดามาบอกว่า พระบรมสารีริกธาตุแห่งองค์สมเด็จพระพุทธเจ้าอันพระเจ้าศรีธรรมมาโศกราชแจกมาบรรจุไว้ ณ เจดีย์ในเมืองบางจา ซึ่งขณะนั้นปรักหักพังเสียแล้ว มีกอไม้เข้มนั่นใหญ่ฐานเหมือนรูปม้านั่ง เป็นเครื่องหมายสำคัญ พระบรมธาตุนี้จะได้ไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองนครพิงค์เชียงใหม่ด้วยเหตุนี้ ครั้นวันรุ่งขึ้นพระมหาสุมนะเจ้าจึงเข้าไปถวายพระพรลา พระยาศรีธรรมราชเมืองสุโขทัย แล้วเดินทางไปยังเมืองสัชชนาลัย แจ้งข่าวศรีธาตุดังกล่าวให้แก่พระยาสิทธิไชยผู้ครองเมืองสัชชนาลัยให้ทรงทราบ พระยาสิทธิไชยปิติปราโมทย์ แล้วก็โปรดประทานเครื่องมืออันจะนำไปใช้ขุดหาพระบรมธาตุที่เมืองบางจา”

“อ้อ เมืองบางจาก็อยู่แถว ๆ เมืองสวรรคโลกนั่นเอง”

“ใช่ ที่นี้พระมหาเถระเจ้าก็ได้ปลุกปั้นกระทำสักการบูชาพระพุทธรูป ขอบำนิหารีย์แห่งบรมธาตุ พอถึงยามราตรีก็มีพระบรมธาตุกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ส่องแสงรุ่งโรจน์โชติกาการขึ้น ณ กอดอกเข้มนั้น พระเถระเป็นเจ้าก็เอาร่องไปปักไว้

เป็นเครื่องหมาย พอรู้เข้าก็สั่งให้ชุดต่อไปจนได้พบผอบขนาดใหญ่ทำลมนะกอกบรจุ พระธาตุองค์หนึ่งทรงสถฐานท่ามกลางตัวเขี้ยว มีวรรณะดังสีทอง พระเถระเป็นเจ้า ก็กระทำโสรงสร่งชำระพระสารีริกษานั้น นำมายังเมืองสาขนาลัย พระยาโลไทย ก็สักการบูชาด้วยการะศรีทธา พระมหาเถระเจ้าก็อัญเชิญพระบรมธาตุไปยังเมือง สุโขทัย แต่พระยาศรีธรรมราชไม่ปลงพระทัยเชื่อถือ และพระบรมธาตุก็ไม่ปรากฏ ปาฏิหาริย์ให้ประจักษ์ พระบรมธาตุนั้นจึงตกอยู่ในความคุ้มครองของมหาเถรสมณะ”

“เรียกว่าพระยาศรีธรรมราชบุญไม่ถึง พระธาตุจึงไม่ประสงค์จะสถิตอยู่ด้วย”

“ก็คงเป็นอย่างนั้น ที่นี้กิตติศัพท์เรื่องนี้ก็ระบือไปถึงพระยาภิอนาเจ้าเมือง เชียงใหม่ จึงใช้ราชบุรุษไปอาราธนามหาสวามีเถระเจ้าให้ไปสืบพระศาสนายังนคร พังค์เชียงใหม่ แต่พระสวามีเจ้าขัดข้อง คงส่งแต่ภิกษุผู้เป็นศิษย์สืบรูป มีพระอนันท-เถระเป็นประธานมาแทน พระเจ้าเชียงใหม่ก็จัดให้พระเถระรูปนั้นสำนักอยู่ที่วัดโลก แล้วอาราธนาให้กระทำวันัยกรรมสมมุติสมาและอุปสมบทบุคคลที่พระองค์ทรงกำหนด แต่พระทั้งสืบรูปก็ถวายพระพร ก็พระเจ้าเชียงใหม่บอกว่าการทั้งนี้ อาจารย์คือพระ อุทุมพรบุพผามหาสวามีเจ้ามิได้อนุญาตให้พระสมณะเมืองสุโขทัยเป็นผู้นำพระศาสนา มาประดิษฐาน ณ ลานนาประเทศ และพระเถระทั้งสืบรูปนี้ไม่มีสิทธิ์จะกระทำการ ดังกล่าวได้ เว้นเสียแต่พระมหाराชเจ้าจะได้ทรงอาราธนาให้พระมหาสมณะมาเป็น ประธานจึงจะทำสังฆกรรมได้”

“แล้วพระเจ้าเชียงใหม่ทำอย่างไรนะ คงจะกริ้วมาก”

“เปล่า ไม่กริ้วหรอก พระองค์ได้ทรงแต่งตั้งให้ข้าราชการและผู้เฒ่าผู้แก่ที่ ทรงศีลหลายคนเป็นทูตเชิญราชสาส์นและบรรณาการไปถวายพระยาศรีธรรมราช เจ้าเมืองสุโขทัยขอพระมหาสมณะเถระไปสืบศาสนาในพระนครพังค์เชียงใหม่ ก็ ได้รับผลตามที่ปรารถนา โดยพระมหาสมณะเถระปลงภาระให้พระอนันทเถระดูแล แทน แล้วก็พาภุมารักสปลสามเณรไปยังนครพังค์เชียงใหม่”

“ไปสำนักอยู่วัดไหนทราบไหมครับ”

“ตอนแรกพระเจ้าเชียงใหม่ไปรับที่เมืองลำพูน แล้วอาราธนามาอยู่ที่วัด พระยาลำพูน ได้กระทำสังฆกรรมบวชกุลบุตรโดยนันทที่สมาเป็นปฐม พระเจ้าเชียงใหม่ ก็ทรงเลื่อมใสศรัทธาในศีลาจารวัตรของพระมหาสมณะเจ้าเป็นยิ่งนัก จึงได้แต่งตั้ง

ให้เป็นพระมหาสุมนพบุรดิณะสวามี พระมหาเถระก็ได้ถวายพระบรมสารีริกธาตุอันขุดได้จากเมืองบางจันนั้น โปรดให้กระทำการโสรจสงฆ์พระบรมธาตุนั้น พระบรมธาตุก็สำแดงปาฏิหาริย์เปล่งฉัพพรรณรังสีสว่างเสด็จออกเป็นสองดวงด้วยกัน เจ้าท้าวท่อนากก็ปราโมทย์เป็นอย่างนัก จึงได้สร้างอารามขึ้น ณ ป่าไม้พะยอมและให้นามว่า “วัดบุบผารามสวนดอกไม้หลวง” สร้างเจดีย์ไว้บรรจุพระบรมธาตุองค์หนึ่งซึ่งเสด็จมาใหม่ ส่วนองค์ที่พระมหาสุมนะอันเชิญมาจากสุโขทัยได้ไปประดิษฐานโดยวิธีเสี่ยงช้างขึ้นไปบนดอยสุเทพ”

“อ้อ วัดบุบผารามที่ว่าก็คือวัดสวนดอกไม้ตั้งอยู่ริมทางสายที่ไปสนามบินเชียงใหม่ใหม่นั่นเอง”

“นั่นแหละเป็นวัดที่พระมหาสมณะเถระเจ้าฟ้ามีกอยู่ พระมหาเถระรูปนี้แหละที่ได้นำเอาลัทธิศาสนาแบบลังกาวงศ์ไปประดิษฐานยังนครพิงค์เชียงใหม่ จนได้มีสิ่งก่อสร้างทางศาสนาเป็นแบบลังกาวงศ์เกิดขึ้นในสมัยนั้นหลายแห่ง”

ผู้ซึ่งเป็นฝ่ายนั่งฟังยังงงต่อคำบอกเล่าที่ตนรู้บ้างไม่รู้บ้าง แต่ก็ไม่ได้ตั้งใจที่จะถามต่อเพราะได้ยินเสียงระฆังเป็นสัญญาณแล้วว่า มา แสดงว่าเพื่อนผู้อยู่ในเพศสมณะจะต้องไปปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์ตามปกติ เขาถือโอกาสสนมัสการอำลากลับแต่พลานั้น

จากดาวดิ่งสู่ลานนาไทยประเทศ

ก่อนที่จะเราจะได้ไปถึงเรื่องนี้เป็นภายหลังหลังจากที่เราได้กลับจากพักผ่อนปลายปี ณ อำเภอหนึ่งทางชายแดนภาคเหนือ ฉะนั้นการเดินทางกลับของเราจึงกลับไปด้วยกลิ่นไอของตำนานที่ได้รับฟังจากท่านผู้เฒ่าผู้แก่บางท่านซึ่งเกิดและโตกระทั่งถึงวัยชรา ภายใต้บรรยากาศเก่า ๆ ซากกำแพงเมืองเสนาธิฐ วัฒนาอารามและซากเจดีย์ที่นับวันจะกระจัดกระจายไปตามกาลเวลาอันยาวนาน

“ปู่ทวดของปู่ทวดฉัน คงจะสืบสายเลือดมาจากปู่เจ้าลาวจกหรือลาวจกเทวบุตรเป็นแน่ สักเจ็ดสิบแปดสิบชั่วคนหรือร้อยชั่วคน เพราะว่าปู่ทวดของฉันเกิดที่เชียงแสน แล้วก็ตายที่เชียงแสน คนอื่น ๆ ลูกหลานก็เกิดตามมา ตามมาจนกระทั่งแผ่ขยายไปถึงใต้สุดและทั่วประเทศ ลูกหลานลาวจกเทวบุตรทั้งนั้น”

“ประวัติศาสตร์จีนสมองเสียแล้ว เพื่อนเรา” อีกคนหนึ่งในขณะที่สะบัดศีรษะจนหางเปียกวัดแกว่งไปมา

“รู้ก่อนเกิดเสียด้วยนะ ฮี ฮี” อีกคนหนึ่งทำตาเล็งตาน้อยกับผู้พูดคนแรก

“อูชาวดี ชอบวิชาประวัติศาสตร์เป็นทีหนึ่ง ก็สมหรือกที่จะคลั่งไคล้กับพวกเสนาธิฐเสนปุนพวกนั้น เขามีมโนภาพแรงเสียด้วยซี เอ้อ อูชาจา ระวังทางดั่งสองร้อย กม. เสน่นี้ะ พวกเราคงจะเพลิดเพลินและเป็นสุขมาก ถ้าเธอปลอมเพื่อน ๆ ของเธอด้วยเรื่องราวของต้นตระกูลอันเกรียงไกร... ขอโทษ... ด้วยเรื่องราวของท่านลาวจกเทวบุตรผู้นั้น”

“กราบท่านเสียท่าน อภิวันท์ท่านด้วยจิตใจอันนอบน้อมและขอความคุ้มครองจากท่านตลอดการเดินทางสิ อย่าลบหลู่เป็นอันขาด” อูชาวดีส้าทับ

“ตกลง เราทำตามที่คุณบอกแล้วละ อูชา เป็นซีคันนี่เครื่องเจียบยังกะอะไรที่นิ่งแสนจะนุ่ม เล่าไปเปิด เรากำลังนอบน้อมใจจะลึกถึงท่านเทวบุตรแห่งอดีตกาลผู้นั้นด้วยความเคารพ”

ด้วยประการฉะนี้ เรื่องจึงเริ่มขึ้นด้วยเสียงอันอ่อนหวานผ่านริมฝีปากอันบางและสดปานกลีบกุหลาบของเด็กสาวผู้มีเลือดลานนาไทยร้อยเปอร์เซ็นต์

“ต้นเหตุที่ลาวจากเทวราชจะจุติลงมาในโลกนี้ เป็นโลกละเอียดเกินกว่าที่เราจะอธิบายให้ฟังอย่างชัดเจน เพราะมันเกี่ยวกับการตั้งศักราชหรือลบศักราชอันเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก กล่าวกันว่าพระมหากษัตริย์องค์ใดมีบุญญาภิสมวาสนาบรรพมีแก่กล้า เป็นพระยาธรรมิกราชตนประเสริฐจึงลบและตั้งศักราชได้”

“อันนี้ผ่านไปได้อย่างไร” เสียงหนึ่งแซงถามขึ้นมาเพราะรู้สึกไม่สนุก

“เดี๋ยวก่อนซี ผ่านได้อย่างไรในเมื่อมันเป็นต้นเหตุหรือต้นเรื่องเกี่ยวโยงขึ้นไปถึงการปฐมสังคายนาเรื่อยลงมาถึงการลำดับศักราชและตั้งศักราชใหม่อันนี้ยุ่งมากเราก็จำได้ไม่หมด รู้แต่ว่ามีอยู่คราวหนึ่งมีการประชุมกัน เพื่อจะตั้งศักราชโดยกษัตริย์องค์หนึ่งแห่งกรุงกุฎคามได้ทรงจัดให้มีการประชุมโดยเชิญท้าวพระยามหากษัตริย์นานาชาติไปร่วมประชุมด้วย

“คงเหมือนการประชุมยูโนเดย์นี่...” อีกคนหนึ่งชักหัวทำตาโต

“นี่เธออย่าพูดเล่นซี เรื่องนี้แม้แต่ผู้ใหญ่บางท่านยังไม่ค่อยจะรู้เลยเป็นเรื่องใหญ่ในชมพูทวีปสมัยนั้น เมื่อเขาเรียกร้องให้ไปประชุมเช่นนั้น ก็ขาดแต่ลานนาไทยประเทศที่ไม่ได้ไป...”

“เปล่าเขาเชิญแต่ท้าวพระยามหากษัตริย์ ลานนาไทยตอนนั้นไม่มีกษัตริย์นี้สมเด็จพระเจ้าอนุรุธธรรมิกราชผู้เป็นประธานที่ประชุมจึงทูลขอองค์สมเด็จพระอมรินทราบหาราช”

“หา อะไรนะ ขอต่อใครกันเธอ” อีกคนหนึ่งร้องเสียงหลง

“ขอต่อองค์อมรินทราบหาราชจะ องค์อมรินทราบหาราชก็มีเทวโองการประสาทให้ลาวจากเทวบุตร ซึ่งเสวยทิพยสมบัติกับนางจกเทวธิดา และบริวารอีกพันหนึ่งจุติจากเทวโลกลงมาสู่โลกมนุษย์”

“โอ้โฮ เอากันถึงยังงั้นเชียวหรือ”

“จู้ยี้ จู้ยี้ สும்เสียงไม่น่าฟังเลยเชียวเด็กพวกนี้ เดี่ยวไม่เล่าเลย มีเสียงออดเสียงอ้อนวนจากเพื่อนหลายคน ขอให้เล่าต่อ ผู้เล่าอิดเอื้อนอยู่เป็นครู่ จึงได้ตั้งต้นเล่าใหม่ โดยให้สัญญาต่อกันว่าจะไม่มีผู้ใดลุกขึ้นมาขัดคอเป็นอันขาด

“... เมื่อถึงเล่าถึงไหนนะ ลืมเสียแล้ว อยาagmaขัดคอ”

“ถึงตอนที่เทวดาลาวจากจุติลงมาสู่มนุษย์โลก”

“อ้อใช่ กับเทวธิดาและบริวารพันหนึ่ง แต่วิธีที่จุติลงมานี้ตามตำนานกล่าวว่า เป็นอุปปาฏิกะกำเนิด”

“โอ ได้โปรดให้อรรถาธิบายด้วยเถิดพระนาง ช้าน้อยจนด้วยเกล้าฟังไม่เข้าใจ แปลยังงี้ก็ไม่รู้”

“บ๊า จะถามก็ไม่ถามดี ๆ อุปปาฏิกะกำเนิด คือการปรากฏกายเป็นมนุษย์ โดยไม่ต้องมีการคลอดจากครรภ์มารดาเหมือนมนุษย์ธรรมดา ในตำนานกล่าวไว้ว่า ลาวจากเทวบุตรพร้อมกับเทวธิดา และบริวารพันหนึ่งนั้น ก่ายเก็นเงินลงมาจ่อมดอย เกตุบรรพต...”

“เอาอีกแล้ว เก็นแปลว่าอะไร ช่วยบอกทีเถอะแม่คุณ”

“เก็นก็บันได คือพอเสด็จจากดาวดึงส์ลงมาก็ทอดบันไดลงตรงภูเขาเกตุบรรพต คือดอยสูงที่เราไปมาไงเล่า พระเจ้าลาวจากเทวบุตรปรากฏกายในรูปลักษณะของราชกุมารอันมีชนมาขุได้สืบทอดพรญา พอทอดบันไดลงมาถึงร่วมไม้หมากทัน หรือตะบัน – เธอทำหน้าสงสัยอีกแล้ว หมากทันเป็นภาษาล้านนาเดิมของไทย ซึ่งเดี๋ยวนี้เราเรียกว่าไม้พุทรา ต้นพุทรานั้นคงจะเป็นพุทราใหญ่ เขาวามีอยู่ที่ใกล้ลำน้ำแม่สาย ในแคว้นแคว้นไชยวรรณนครเชียงลาว”

“ตรงไหนก็ไม่รู้ซี”

“ใครจะไปรู้ได้ นานก่อนเราเกิดเป็นพัน ๆ ปี เราว่าบางทีตัวเราเองนี่แหละ อาจจะเคยตามเสด็จพระเจ้าลาวจากเทวบุตรลงจากดาวดึงส์ ในครั้งนั้นก็เป็นอย่างนี้นะ”

“เฮ้ เล่าต่อไปเถอะ อย่างัวผืนถึงอคิดอยู่เลย”

“ที่นี่ ลาวจากเทวบุตรก็ได้รับการต้อนรับจากชนทั้งหลายในที่นั้น พวกเขาได้ประชุมเชิญเทวบุตรลาวจากขึ้นครองราชย์ ราชภิกษกเป็นพระมหากษัตริย์ในไชยวรรณนครเชียงลาวเป็นใหญ่แก่ล้านนาไทยประเทศ 57 เมือง”

“แล้วไปประชุม กับพระเจ้ากุกามหรือเปล่า”

“ก็ต้องไปซี กำเนิดมาก็เพื่อการนั้นเป็นสิ่งแรกล้านนาไทยว่างกษัตริย์ไม่มีใครไปประชุมเรื่องตั้งหรือลบศักราช พระเจ้าอนุรุทธทูลต่อพระอินทร์ พระอินทร์จึงมีเทวบัญชาให้ลาวจากเทวบุตรจุติลงมางี้ละ”

“แล้วเสด็จกลับคืนสู่ดาวดั่งสีกหรือเปล่า”

“ไม่กลับหรอก กลับไปทำไมก็มีหน้าที่จะต้องบำรุงพุทธศาสนาปกครองอาณาประชาราษฎร์สืบต่อไปจนกว่าจะสิ้นพระราชภารกิจ”

“มีเทพบุตรเทพธิดาน้อย ๆ ไหมล่ะเธอ ต่อมานะ”

“มี แต่ไม่ใช่เทพบุตร เพราะเมื่อจุติมาสู่โลกมนุษย์แล้ว ภาวะแห่งเทพก็สิ้นไป ลาวจกเทพบุตรที่จุติลงมานี่ เป็นต้นตระกูลของพระเจ้าเมงรายมหาราช และขุนจอมธรรมผู้สร้างเมืองพะเยา แรกก็มีโอรสสามองค์ องค์ใหญ่ทรงนามว่าเจ้าลาวคอบ องค์กลางทรงนามว่าเจ้าลาวช้าง องค์สุดท้ายองค์เล็กชื่อเจ้าลาวเก็กแก้วมาเมือง องค์นี้แหละบุญบารมีมากก่อนจะอุปบัติในครรภ์มารดา ก็มีพระสุบินนิมิตว่าได้แก้วตกลงมาจากอากาศ หลังประสูติแล้วก็มีแต่ความรุ่งเรืองวัฒนา ครั้นพอเจริญวัยหนุ่มขึ้นมา พระบิดาก็ให้อภิเษกสมรสกับนางแก้วรูปทิพ ราชธิดาพระยาเมืองหลวงภูคามาเป็นชายามีพระราชบุตรราชธิดาสืบต่อกันมาจน...”

“จนกระทั่งปัจจุบันนี้...”

“เปล่า ไม่ใช่ จนจบเรื่องต่างหาก”

ลัวะคอนลำปาง

วันนั้นเป็นวันอาทิตย์ ตามปกติ พวกเรามักจะนัดกันไปเดินตลาดนัดบ้าง ไปดูภาพยนตร์บ้าง หรือมีเจ้านั่นกันนัดพบกันที่บ้านคนนั้นคนนี้ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ทั้งนี้เพื่อชดเชยกับการที่ต้องจับเจ้าอยู่กับโต๊ะเรียนมาตลอดเวลาห้าวันของหนึ่งสัปดาห์ แต่วันอาทิตย์ดังกล่าวเป็นนัดของจันทร์ (อ่าน - จันทอน) เธอได้ทำอาหารว่างแบบเมืองเหนือเลี้ยงเพื่อน ๆ เป็นที่อึ้งหน้าสำราญ สิ่งนั้นคือขนมจีนน้ำเงี้ยว พัง ๆ ดูรู้สึกน่าขัน

“โธ่ ที่แรกฉันคิดว่ากลิ่นมันคงจะเป็นเงี้ยวไปเสียอีก ที่แท้ก็อร่อยแทบตาย”

คำปรารภนั้นเป็นของสุดา ซึ่งชอบแสดงความรู้สึกออกมาเป็นคำพูดอย่างตรงไปตรงมาไม่อ้อมค้อม รองลงมาได้แก่สุมาลี ซึ่งกำลังคิดจะขอจดวิธิตำขนมจีนเพราะอยู่พอดี แต่ยังไม่สบโอกาสเพราะสุดาซึ่งพูดขึ้นเสียก่อน อัสพรจึงค้านขึ้นว่า

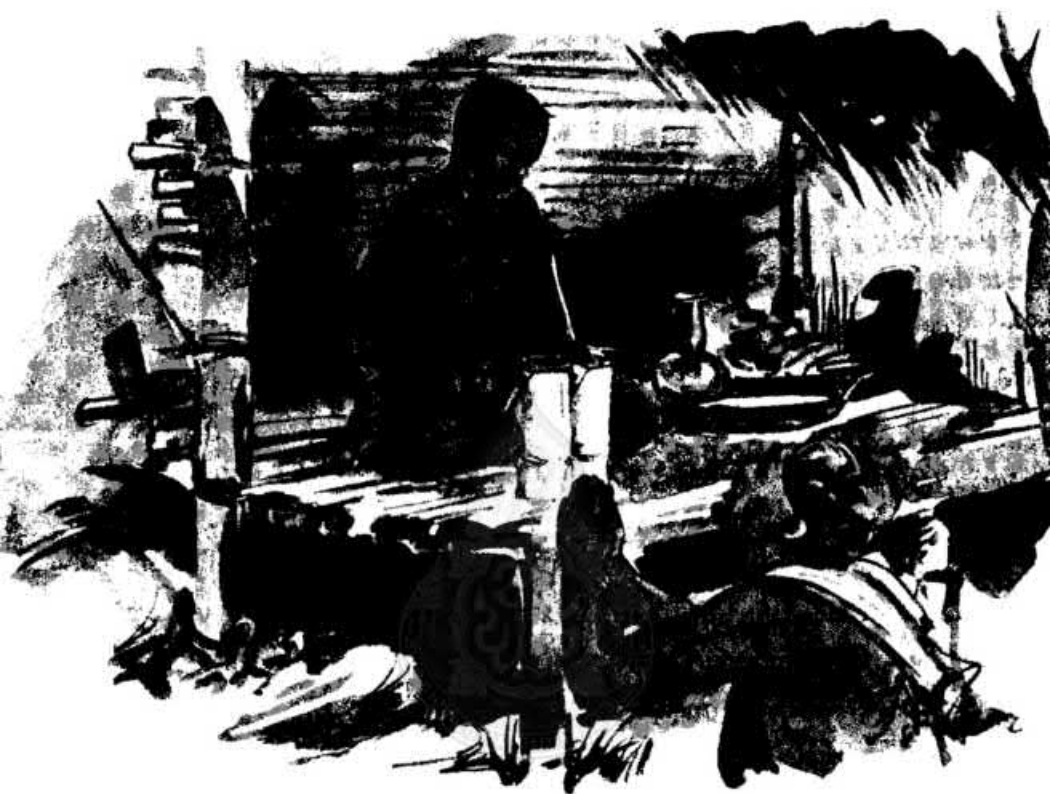
“สุดาพูดยังกะเคยได้กลิ่นเงี้ยวยังงั้นแหละ แล้วรู้หรือเปล่าคำว่า “เงี้ยว” น่ะหมายถึงพวกไทยใหญ่พี่ชายของเราแท้ ๆ ไม่ใช่ต่างชาติ ต่างผิวอะไรเลย”

“แต่ฉันก็ไม่ได้ไปดูถูกเขา” สุดาหันมาแก้ตัว “ฉันนึกว่ากลิ่นมันคงจะพิกลแต่แล้วก็ไม่ใช่อย่างที่นึก ที่แท้ก็เหมือนกับแกงป่าเนื้อหรือหมู แต่ใส่มะเขือเทศแล้วเจียวกระเทียมใส่ลงไปด้วยเท่านั้นเอง อร่อยดีออก มีเลือดหมูแข็งปนลงไปอีกอย่างหนึ่งทำให้เข้มข้นขึ้นเยอะ ฉันเห็นจะต้องขอจดตำราทำเสียแล้วซี”

“ได้ แต่เอาไว้อวดวันหลังดีกว่า วันนี้ฉันเตรียมเรื่องสนุกไว้เล่าให้ฟังเรื่องหนึ่ง คิดว่าพวกเรารักชอบ”

แล้วจันทร์ก็ลงนอนฟังพาบเหยียดขาวบ่นเสื่อ พวกเราก็ปล่อยอิริยาบถกันตามสบาย เพราะท้องอิ่มแล้วก็ไม่ต้องกังวลกับสิ่งอื่น นอกจากหาความสบายกายและสบายใจ ดกสงพวกเรามีความพอใจตามข้อเสนอของจันทร์กันทุกคน

“เรื่องนี้รับรองว่าแปลกกว่าที่เล่ามาแล้ว” จันทร์เริ่ม “เป็นประวัติของเมือง ๆ หนึ่งซึ่งพวกเราเคยนั่งรถไฟผ่านเมื่อตอนขึ้นเหนือ แต่ตอนนี้จะยังไม่บอกว่า เป็นจังหวัดหรือสถานะอะไร...”

“เอาเถอะ จะเล่าก็เล่าเลย ไม่ต้องมาขั้วให้เราเกิดความอยากรู้ขึ้นหรอก เพราะตอนนี้ใจเย็นเสียแล้ว ถึงอยากรู้ก็จะไม่แสดงให้เป็นที่น่ารำคาญ”

จันทรเลยยิ้มเป็น เพราะสุดาพูดถูกใจ

“เอาละ ตั้งใจฟังให้ดิ้นะ เรื่องนี้เล่าสืบ ๆ กันมาเท็จจริงอย่างไรเอาไว้กับ ผู้เล่าเขาว่าเกิดขึ้นสมัยพระพุทธองค์นั้นแน่ ก็มีพระอรหันต์องค์หนึ่งได้มาที่วัด พระธาตุหลวงผู้คนที่พากันเอาของไปถวายกันคับคั่ง เพราะนาน ๆ ที่จึงจะได้พบ พระอรหันต์เป็นเจ้า ความก็ทราบไปถึงดาละคนหนึ่ง...”

“เดี๋ยว ขอถามหน่อยเถิด” อัปสรแซงขึ้นมา “ลั๊วะคืออะไรกันเธอ ทำไมถึงเรียกว่าลั๊วะ”

“ลั๊วะเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่ง เห็นจะได้แก่พวกละว้า คนพวกนี้อยู่ในป่าตาม เขาไม่ค่อยจะได้เข้ามาในเมืองแต่ว่าใจบุญ เชื่อในศาสนา แต่ก็มีพวกที่ดูร้ายป่าเถื่อน ดาละจะคนที่ว่านี้แกล้งเป็นคนใจบุญ พอได้ข่าวว่ามีพระอรหันต์มาที่วัดพระธาตุหลวง ตะแถกนักหาของที่จะนำไปถวาย มองไปมองมาก็ไม่เห็นมีอะไรสมควร เห็นมีแต่น้ำผึ้งบริสุทธิ์อยู่ในกระบอกไม้ไผ่เท่านั้น ดาละไม่ปรากฏชื่อคนนั้น แกล้งไปหาไม้มาอันหนึ่ง เอาเอาวัลย์ผูกกระบอกไม้ไผ่ติดเข้าไปกับไม้แล้วยกขึ้นใส่บา้ คอนกระบอกน้ำผึ้งตรงแนวไปยังวัดที่พระอรหันต์มาสถิตอยู่”

“โธ แกล้งอุตส่าห์นึกได้นะว่าน้ำผึ้งเป็นสิ่งที่ควรนำเอาไปถวายพระอรหันต์... เออ ไม้ไผ่จะมันไม้อะไรกันนะ จันทร” สุมาลีถามเสียงอ่อนเสียงหวาน

“ไม้ไผ่ก็ไม่ไผ่ชนิดหนึ่ง เขาใช้สำหรับทำข้าวหลาม พอดาละจะคอนน้ำผึ้งไปถวายพระอรหันต์เสร็จแล้วพระอรหันต์ก็รับกระบอกไม้ไผ่ไว้ และทิ้งไม้จะจาวที่ใช้คอนมาลงใกล้ ๆ ปลายไม้จะจาวก็ปักลงไปในดิน เกิดเป็นลำต้นงอกงามกลายเป็นต้นจะจาวใหญ่อยู่ในวัดลำปางหลวงมาจนถึงทุกวันนี้”

“จริงหรือจันทร ก็ปีหรือก็ร้อยปีมาแล้วละ” อัปสรซักสงสัย

“จริงหรือไม่จริงก็ไปตามท่านผู้เฒ่าผู้แก่ทางโน้นดูก็แล้วกัน จันมีหน้าที่เล่าอย่างเดียว ยืนยันไม่ได้”

“งั้นก็เล่าต่อไป” สุดาตัดบท

“เสร็จเรื่องต้นไม้จะจาวละนะ ที่นี้พระอรหันต์ก็พยากรณ์ไว้ว่า ณ ที่นี้ คือ ภายหน้าจะเป็นเมืองใหญ่ และชื่อเมืองก็จะได้จากนิมิตที่มีลวะคอนลำป้างใส่น้ำมา ถวายพระอรหันต์ครั้งนี้

“แล้วจริงหรือเปล่าเล่า” สุดาถามเพราะความใจร้อนตามเคย

“ก็จริงนะสิ ค่อยากนั้นมา ก็เกิดมีนครใหญ่ ได้ชื่อว่า “ลวะคอนลำป้าง” คือเอาคำของพระอรหันต์องค์นั้นเป็นสำคัญ ที่นี้กาลเวลาล่วงเลยไป คำว่าลวะคอนลำป้างก็ค่อย ๆ เปลี่ยนไปที่ละคำสองคำจากลำป้าง กลายเป็นลำปาง และจากคำว่าลวะคอนก็กลายเป็นละคอน ที่นี้ภาษาเหนือคำว่า “คอน” มักจะออกเสียงเป็น “คอน” คำก็เลยแปรรูปเป็น “ละคอนลำปาง” จนกระทั่งถึงคำว่า “นครลำปาง” ในยุคหลังนี้ อันที่จริงคำแรกไม่ใช่คำว่า “นคร” เหมือนกับที่เราเรียกชื่อเมืองนครศรีธรรมราชหรือนครราชสีมา แต่แผลงมาจากคำว่า “ลวะคอน” จนออกเสียงเป็นละคอนหรือ “หละคอน” ตามสำเนียงที่เพี้ยนกันไปตามยุคสมัย”

“ก็เป็นอันว่า เมือง ๆ นั้นที่แท้จริงก็คือ “นครลำปาง” ที่เราเคยผ่านนั่นเอง... แหม ฟังอยู่ตั้งนาน แต่ก็ไม่ได้เสียหลายหรอก สนุกดีเสียอีก” สุมาลว่า

“ที่จริงตำนานหรือประวัติของนครลำปางนี้ เขามีถึงเจ็ดชื่อ ที่จริงอย่างไรเล่าไหนเป็นเรื่องของนักประวัติศาสตร์ แต่เราขอฟังกันให้เป็นเรื่องสนุกก่อนละ ผู้ที่เล่าเรื่องนี้ท่านว่าได้จากตำนานหนองละคอน ซึ่งหนองน้ำนั้นยังปรากฏเป็นประจักษ์พยานอยู่ และเขาว่าเป็นหนองน้ำที่ดาละวะโงบุญคนนั้นคอนน้ำผึ้งมาหยดพักอยู่ก่อนจะไปถึงพระอรหันต์”

“ฉันคิดว่าอาจเป็นเรื่องจริงก็ได้นะ” อัปสรพยักพยเอ็ดกับสุดา “เพราะมีหลักฐานปรากฏอยู่ให้เห็น แต่เมืองแต่ละเมืองสมัยนั้นเขาได้ชื่อว่าเมืองก็จริง แต่ก็ไม่กว้างใหญ่อะไรนัก”

“ใช่ อัปสรพูดถูกทีเดียว” จันทรเห็นด้วยเพราะตรงกับความคิดของตน

“อย่างเมืองลาลัมพางคนครที่เราเคยสันนิษฐานว่ากลายเป็นชื่อนครลำปาง ก็ได้ความว่าตั้งอยู่ใกล้ ๆ กันนั่นเอง ดูเหมือนฉันเคยเล่าให้ฟังแล้วว่าพระเจ้าอนंदยศราชบุตรพระนางจามเทวีได้มาสร้างไว้ชื่อเมืองอาลัมพางคนคร บางเสียงเล่าว่าอยู่ทางอำเภอเถิน และบางเสียงก็ว่าอยู่ที่อำเภอแจ้ห่ม แต่ก็ไม่น่าเพราะไม่มีเสียงยืนยัน

เธอก็ทราบว่าเราขาดแคลนนักค้นคว้าทางนี้เพียงใด ที่ฉันอุตส่าห์ไปได้มานี้ก็ได้จากหนังสือเก่า ๆ บ้าง จากคำบอกเล่ากระท่อนกระแท่นบ้าง ถ้าถึงจะเอาสมัยเวลาหรือ พ.ศ. กันแล้ว ท่านผู้ใหญ่ของเราไม่มีวันจำได้ ท่านเล่ากันมาเป็นนิทานหรือนิยายกันโดยมาก”

“ก็น่าเห็นใจ เพราะท่านผู้ใหญ่ที่โบราณ ๆ ของเราบางท่านไม่รู้จักคุณค่าทางประวัติศาสตร์ นอกจากที่ตังใจค้นคว้าจริง ๆ แต่ก็ต้องจนปัญญาแก่ทุนรอนซึ่งจะต้องควักของตัวเองทั้งหมด” อัปสรเอ๋ยเป็นเชิงปรารภ ซึ่งถูกใจจันทร์เป็นอันมาก เพราะจันทร์เองได้ชื่อเป็นนักค้นคว้าด้วยพบใครไม่ได้ เป็นต้องมีเรื่องถามไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งเสมอ

“เมืองทุกเมืองมีประวัติที่น่าสนใจทั้งนั้น” จันทร์ปรารภให้เราฟังต่อไปเป็นการแถมท้าย

“อย่างลำปางนี่ก็มีตังหลายชื่อ สุโขทัย เมืองเชลียง กำแพงเพชร ทั้งนั้นแหละ จะต้องมิดำนานไม่ดำนานของเมืองก็ต้องเป็นดำนานของวัด ของพระพุทธรูป ซึ่งส่วนแต่น่าคิดน่าสนใจทั้งนั้น ฉันเคยคิดว่าถ้ามีเวลาและมีทุนรอนอยู่บ้างฉันจะออกท่องเที่ยวไปให้จนทั่วทุกภาคและจะกลับมาั่งเขียน ไม่ใช่เขียนเป็นสารคดีนะ แต่จะเขียนให้เป็นขุมคลังของดำนานหรือนิยายพื้นบ้าน เป็นกึ่งประวัติกึ่งนิยายบ้าง สุดแต่ความเป็นมาของเรื่องนั้น ๆ”

“พวกเราทุกคนขอเอาใจช่วยเธอ จันทร์ ถ้าหากสิ่งนี้เป็นความฝันของเธอ ละก็ขอให้กลายเป็นความจริงในไม่ช้า”

“สุดาร์บน้าที่แทนเพื่อนคนอื่น ๆ อวยชัยให้พรแก่เพื่อนชาวลานนาไทยของเราด้วยน้ำเสียงอันแจ่มใสไพเราะ

เจดีย์พระพี่เลี้ยง

ไม่ใช่เรื่องพระเพื่อนพระแพงหรือนางรื่นนางโรยที่เราเคยได้ฟังจากอมตะนิยายเรื่อง “พระลอ” อันมีชื่อเสียงและไม่ใช่เรื่องนิยายใด ๆ ที่ไร้เหตุผล แต่เป็นเรื่องของความจงรักภักดีของหญิงซางยาง (กะเหรี่ยง) คนหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเสียงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่ประทับจิตใจประชาชนไม่รู้จักลืมเลือนนั่นเอง

เราทั้งสี่คือ จันทร สุดา มาลี และดิฉัน “อสิธรา” ซึ่งได้ตระเวนท่องเที่ยวชมชนบทธรรมนิยมประเพณีต่าง ๆ ของชาวเหนือในระหว่างปิดเทอมปีที่แล้ว มีโอกาสได้พบกับบุคคลผู้หนึ่งซึ่งเราได้ทราบในตอนหลังว่า เป็นผู้เชี่ยวชาญในการนิทานพื้นบ้านและเก๋ิลดเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือตำนานทางเหนือมาก เป็นผู้ที่สามารถในการแปลตัวอักษรพื้นเมืองและศิลาจารึกต่าง ๆ ซึ่งนามของท่านผู้นี้ เราได้ตั้งใจไว้ว่าจะรวบรวมเป็นประวัติไว้ต่างหากเรื่องหนึ่งเพื่อเป็นที่ระลึกถึงความดีของท่าน

“พวกคุณหนู ๆ ทั้งสี่คงเคยได้ยินได้ฟังเรื่องของพระราชชายาเธอ เจ้าดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 5 มาแล้วนะ”

ท่านผู้นั้น เริ่มเมื่อเราเข้าไป “กราบเยี่ยม” และถามไถ่เรื่องอันควรรู้ตามวิสัยนักศึกษา

“เคยได้ยินค่ะ ทราบแต่ว่าพระองค์ท่านเป็นเจ้าชาวเหนือ แล้วพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ทรงส่งออกไปเป็นพระสนมเอก ได้รับพระราชทานตำแหน่งให้เป็นที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ที่ทราบมาก็มีแค่นี้” สุดาตอบอย่างชัดถ้อยชัดคำ

“พระราชชายาทรงเป็นพระราชธิดาเจ้าเชียงใหม่ เป็นเจ้าหญิงที่ทรงสิริโฉมงดงามมาก เมื่อมีพระชนมายุเพียง 6 พรรษา พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงก็ได้จัดข้าราชการสำนักผู้ใหญ่เชิญเครื่องประดับมีค่ามาพระราชทานเป็นของขวัญ อันนี้ผมขอเว้นไม่กล่าวถึงพระเจดนาบบางอย่างอันเกี่ยวกับการหมั้นครั้งนั้น เพราะเป็นเรื่องภายใน”

“กะ แหม ยังบอกว่าไม่อยากเล่า พวกเราก็นั่งอยากรู้”

“แต่วันนี้ ผมตั้งใจจะเล่าถึงเรื่องของพระพี่เลี้ยงซึ่งมีชื่อเสียง ไม่ใช่เล่าเรื่องของเจ้านายพระองค์นั้น จึงจะขอลือในส่วนที่เกี่ยวกับเจ้านายโดยตรง”

“กะ เมื่ออาจารย์จะกรุณาเล่า พวกเราก็นั่งฟังทั้งนั้น” เรายกตำแหน่ง “อาจารย์” ให้เพราะไม่ทราบจะเรียกอย่างไรจะเหมาะสม

“เรียกผมอย่างอื่นดีกว่า ผมยังไม่เหมาะสมสำหรับคำว่า “อาจารย์” ถ้าไม่รังเกียจ จะเรียกผมว่า “อา” ก็ไม่ขัดข้อง”

“ตกลงกะ คุณอา” มาลีพูดพร้อมกับอมยิ้ม

“เมื่อก้ ผมเล่าให้ฟังถึงตอนที่พระพุทธเจ้าหลวงทรงหมั้นเจ้าหญิงดารารัศมี ที่นี้ต่อมาเมื่อเจ้าหญิงดาราฯ มีพระชนมายุได้ 14 พรรษา ก็ได้รับกระแสรับสั่งให้นำขึ้นถวายตัวเป็นทางการ ตอนนั้นทางรถไฟยังไม่มี การเดินทางจึงต้องใช้เรือใหญ่ค่อย ๆ ค่อย ๆ แวะต้องไปตามลำน้ำแม่ระมิงค์ ขบวนเรือครั้งนั้น เป็นขบวนเรือใหญ่และเป็นที่เอิกเกริกพอใช้ สมัยนั้น คุณยายทวดของผมยังมีชีวิตอยู่ท่านเล่าให้ฟังว่า เจ้าหลวงได้จัดให้มีการเฉลิมฉลองเป็นที่ครึกครื้นก่อนที่ราชธิดาจะจากไป”

พวกเรามองดูตากัน ในใจนั้นนึกสงสัยเจ้าหญิงชาวเชียงใหม่พระองค์นั้น ซึ่งต้องจากบ้านจากเมืองไปในขณะที่พระชนมายุเพียง 14 พรรษา เป็นใครก็ต้องอาลัยรักบ้านเมืองของตัว

“แล้วมีใครติดตามไปรับใช้เจ้าหญิงบ้างไหมกะ” สุดาถาม

“ก็นี่ยังงี้ที่ผมกำลังจะเล่าให้ฟัง” ผู้ซึ่งสมมุติตัวเองเป็นน้องชายของพ่อเราตอบอย่างอารมณ์ดี “เจ้าหญิงดาราฯ เป็นถึงราชธิดาเจ้าหลวง ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องมียะเอยที่เลื่องมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ พี่เลี้ยงที่เจ้าหลวงจัดหามาดูแลรับใช้ราชธิดานี้ ไม่ใช่ชาวเมืองธรรมดา แต่เป็นสตรีชาวต่างชาติซึ่งเป็นชนชาติเผ่าน้อยเผ่าหนึ่ง จะมีชื่อเดิมว่าอย่างไรมาก่อนไม่ทราบ แต่เรามีชื่อในตอนหลังว่า “นางเต็ม” หรือ “คุณเต็ม” คุณเต็มผู้นี้มีความจงรักภักดีในองค์เจ้าหญิงที่ตนเคยโอบอุ้มประคับประคองมาอย่างเรียกว่าอาจตายแทนได้ทีเดียว”

“น่ารักจังนะกะ อ้อ คุณอาคะ แล้วได้ตามเสด็จพระราชชายาฯ ไปกรุงเทพฯ ด้วยไหมล่ะกะ” มาลีทำเสียงอ่อนหวานถาม

“ได้ไปชักชวน orton ที่มีกระแสรบสั่งให้พาเจ้าหญิงไปถวายตัวนั้น พระพุทธเจ้าหลวงก็ได้รับสั่งให้แต่งตั้งตำแหน่งวังให้แก่พระพี่เลี้ยงทั้งสอง...”

“เอ๊ะ ใครอีกคะ นอกจากคุณพี่เลี้ยงเดิม ชาวบางแดง”

“คนหลังนี้เป็นพี่เลี้ยงชาย สำหรับที่จะได้รับใช้ติดต่อกับหน้าที่ที่จะต้องอาศัยบุรุษเพศ ตำแหน่งวังที่ทรงตั้งมาให้ นี่ ก็สำหรับคุณเดิมได้ให้เป็นที่ “แม่นางกัลยาณรักษ์” และฝ่ายชายที่มีชื่อว่าบุญอินนั้น ให้เป็นที่ “พระยาพิทักษ์เทวี”

“แหม โก้จัง” จันทอรุทานอย่างพอกพอบใจมาก

“เมื่อเข้าถวายตัวแล้วไม่นาน เจ้าหญิงดาราฯ ก็ได้รับพระราชทานตำแหน่งพระสนมเอก พระราชชายาเจ้าดารารัศมีให้มีพระตำหนักของพระองค์เอง เล่ากันว่าตำหนักของพระราชชายาฯ มีแต่บรรยากาศของทางเหนือล้วน ในบรรดาหญิงสาวหรือพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่บนตำหนักล้วนแต่แต่งตัวแบบ “คนเมือง” ทั้งนั้น คือนุ่งผ้าชิ้นสวมเสื้อแขนยาวจรดข้อมือไว้ผมยาวเกล้ามวย สมัยนั้นนิยมเกล้ามวยแบบสาวเครือฟ้า เรียกกันว่าเกล้ามวยญี่ปุ่น พระราชชายาฯ ทรงเกล้าได้อย่างสวยงาม รับกับพระพักตร์เป็นที่สุด”

“หนูเคยเห็นรูปถ่ายแล้วละคะ สวยสง่าน่ารักเหลือเกิน” สุดาว่า

“เรื่องที่จะเกิดกรณีพี่เลี้ยงบางแดงแสดงฤทธิ์นั้น มีผู้เล่ากันสืบ ๆ มาว่า ในพระบรมมหาราชวังนั้น มีตำหนักอื่น ๆ อันเป็นที่ประทับของเจ้านายและเจ้าจอมต่าง ๆ มากมายเป็นธรรมดาที่จะต้องมีการปะทะกันบ้างระหว่างนางในทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง พวกนางในที่ประจำตำหนักเจ้าดารารัศมี ก็ล้วนไปจากเชียงใหม่ พุดจาปราศรัยกันก็ล้วนภาษา “คำเมือง” ซึ่งพวกตำหนักอื่นฟังไม่เข้าใจ จึงเกิดมีเสียงเยาะเย้ยเหยียดหยามกันระหว่างคนสองพวก เมื่อเสียงเยาะเย้ยดากดางมีมากเข้า ความอดทนก็อาจจะสิ้นไป จึงวันหนึ่งแม่นางกัลยาณรักษ์ ก็ได้ปะทะคารมกับพวกนางในอีกตำหนักหนึ่ง ชะรอยจะสุจริตของพวกตำหนักนั้นไม่ได้หรืออย่างไรไม่ทราบ จึงเกิดเรื่องปะทะกันด้วยกำลัง”

“แล้วใครแพ้ ใครชนะคะ” มาลีถามอีก

“แม่นางกัลยาณรักษ์นั้น เป็นชาวกะเหรี่ยง เป็นธรรมดาที่จะต้องมีการวิวาทวิวาทกันสูงใหญ่ และทรงพลังกำลังยิ่งกว่าพวกที่อยู่ในวังมาก่อน ทั้งจิตใจก็ทรหดเข้ม

แข็ง ไม่ยอมกลัวใครง่าย ๆ เมื่อเหลือที่จะอดกลั้นแล้ว แม่นางก็ออกฤทธิ์แสดง
 ลวดลายนักสู้ ปัดซ้ายป่ายขวาจนพวกค่านักคู่กรณีมีอันแตกกระเจิงไม่เป็นสำ ตัว
 คนเดียวแท้ ๆ แต่ก็ทำให้พวกนั้นแตกฮือเหมือนถูกสิ่งมันต่อยเอาทีเดียว”

“น่าสนุก มวยผู้หญิงชนิดสืบทอดหนึ่งนี่” สุดาปรารภ

“แต่ผลที่เกิดขึ้นก็ไม่ค่อยดีนัก”

“ทำไมล่ะคะ”

“จะทำไมเสียอีก เรื่องเกิดขึ้นในพระราชฐาน มันก็ต้องเป็นเรื่องใหญ่ ความ
 ทราบถึงพระกรรมพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พระองค์ทรงมีรับสั่งให้บรรดา
 คุณท้าวผู้ใหญ่ให้เป็นกรรมการสอบสวนว่าใครผิด ใครถูก”

“แล้วตกลงใครผิดใครถูก” จันทราถามอย่างเป็นห่วง

“ของเราถูกไม่มีปัญหาเพราะถูกรุกรานก่อน เลยตั้งแต่นั้นมา ก็ไม่มีใครกล้า
 มาต่อแค้นด้วยอีก เพราะเกรงฝีมือพระพี่เลี้ยงซึ่งชอบใช้มือมากกว่าปากผู้นี้”

“พระราชชายาฯ เห็นจะโปรดมากนะคะ” มาลีถามแทนพวกเรา

“โปรดมากครับ ตอนที่พระราชชายาฯ เสด็จกลับขึ้นเชียงใหม่ แล้วพระ
 พุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคตนั้น พระพี่เลี้ยงข้างแดงผู้นี้ก็ร้องไห้เป็นการใหญ่ ด้วย
 น้ำใจจงรักภักดีต่อองค์พระเจ้าอยู่หัว แม่นางก็ถวายความรักถึงแก่อุทิศเงินจำนวนหนึ่ง
 สร้างเจดีย์อุทิศส่วนกุศลไปยังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น เจดีย์นั้นตั้ง
 อยู่หลังอุโบสถวัดดอกเอื้อง ใครอยากดูก็ได้ ผมจะพาไป”

พวกเราไม่มีใครปฏิเสธ

วัดจอมพี่เลี้ยง

ทุกหนทุกแห่งที่เราผ่านไม่ว่าจะเป็นวัดร้างเก่า ๆ หรือหมู่บ้านเล็ก ๆ ฐานเจดีย์ที่เหลือแต่ซาก ซึ่งครั้งหนึ่งเคยชูยอดตระหง่านเสียดเมฆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเครื่องหมายของความรุ่งเรืองในอดีต หรืออนุสาวรีย์ชีวิตของบรรพบุรุษที่ทิ้งร้างเอากระดูกถมดินไปแล้ว แต่งานของเขายังอยู่เรื่องราวเขายังไม่สิ้นสุดไป ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นท้าวพระยามหากษัตริย์ สามัญชน หรือแม้แต่หญิงหม้ายอนาถา และสัตว์เดรัจฉาน เช่น สุนัข นก กา ซึ่งบางครั้งก็มาร่วมมืบทาบทกับมนุษย์ด้วยโดยบังเอิญ

เหมือนดังเช่นนันทปัญญาพระพี่เลี้ยง ซึ่งได้สร้างวัดไว้เป็นที่ระลึก ณ แผ่นดินเมืองเขलगันครในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช จอมกษัตริย์แห่งนครพิงค์

เราทั้งหมดเป็นหนี้บุญคุณสุภาพบุรุษวัยกลางคนท่านหนึ่ง ซึ่งได้เล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟังอย่างละเอียด ถึงเรื่องราวของนันทปัญญา พระพี่เลี้ยงของพระเจ้าติโลกราชครั้งที่ยังทรงพระเยาว์

“นันทปัญญานี้เข้าใจว่าเป็นสมณนามตอนอุปสมบท ท่านเป็นคนเมืองลำปาง แต่ไปบวชเรียนอยู่ที่วัดบุปผารามเชียงใหม่ ครองเพศสมณะได้ 10 พรรษา ก็ลาเพศออกมาได้ตำแหน่งพระพี่เลี้ยงของเจ้าชายลก พระราชบุตรของพระเจ้าสามฝั่งแกน เชื้อสายพระเจ้าเมงรายผู้สร้างเมืองเชียงใหม่”

ผู้เล่าหยุดถอนใจ และคว้าบุหรี่ออกมาจุดสูบ ไม่ลืมที่จะยื่นซองมาทางพวกเรานั่งฟังอยู่ก่อน ที่จะนั่งพ่นควันเป็นที่สำราญ

“เราไม่ทราบว่ นันทปัญญามีความสนิทสนมใกล้ชิดกับเจ้าชายลกแค่ไหน แต่ในฐานะเป็นพระพี่เลี้ยงก็แน่ละที่จะต้องเป็นทั้งเพื่อนเล่นและคนรับใช้ปรนนิบัติ รวมทั้งเป็นผู้อบรมปณิธัยทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเจ้าชายลกได้ขึ้นครองราชสมบัติโดยวิธีปฏิวัติแย่งราชบัลลังก์ นันทปัญญากลับไม่ยินดีกับลาภยศใด ๆ ทั้งสิ้น ในขณะที่ทุกคนมอบถวายชีวิตเข้าไปแทบบาทเจ้าชีวิตติโลกราช นันทปัญญาพี่เลี้ยงกลับกราบถวายบังคมลาไปอยู่บ้านเดิมของตนที่นครลำปางเสีย

เพราะที่นั่น เขาจะได้ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบและสันโดษ ไม่ต้องวุ่นวายกับชีวิตประจำวัน อันเต็มไปด้วยการชิงดีชิงเด่นกันอีกต่อไป”

“แล้วพระเจ้าติโลกราชทรงยอมไหมคะ” ดิฉันเอ่ยถามขึ้นด้วยความสงสัยใคร่รู้

“อ้อ พระองค์ท่านก็ต้องทรงยอมอยู่ดี แต่ก็ได้พระราชทานช้างม้าพาหนะ และทรัพย์สินมีค่า เช่น แก้วแหวนเงินทองอีกมากมายให้แก่ท่านปญญา และเพื่อให้พระพี่เลี้ยงได้มีความสุขสบายไม่ต้องลำบากกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ พระองค์ได้ทรงยกหมู่บ้านชื่อบ้าน “ยางทอง” ให้แก่พระพี่เลี้ยงได้เก็บส่วยไร่ส่วยนาเป็นรายได้ประทังชีวิตต่อไปด้วย”

“พระองค์ท่านก็ดีด้นะ ทรงมีพระกตเวทิตุณเป็นเยี่ยม ควรแก่การสรรเสริญ” ท่านผู้นั้นยิ้ม หันไปเชยเถาบุหรืแล้วจึงบรรยายต่อ น้ำเสียงทุ้ม ๆ เป็นจังหวะจะโคนน่าฟัง

“พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีชื่อเสียงมากทีเดียวครับ แต่วันนี้ผมจะเล่าเรื่องเกี่ยวกับพระพี่เลี้ยงคนนี้เสียก่อน ท่านเป็นคนดีมาก มีจิตใจดีมั่นในพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง บ้านที่ได้รับพระราชทานนั้นอยู่ห่างจากเมืองลำปางไปทางทิศใต้ไกลเท่าไรผมก็จำไม่ได้ ท่านนันทปญญาก็ได้เพื่อนสนิทคนหนึ่งชื่ออ้ายจอมแพร ตั้งนิवासถานอยู่ใกล้เคียงกับบ้านของนันทปญญา ทั้งสองคนคงจะมีอุปนิสัยต้องตรงกันหลายประการจึงคบกันได้สนิทสนม อยู่ต่อมาก็ได้ชักชวนกันสร้างวัดคนละวัดใกล้เคียงกัน นันทปญญาเลือกสร้างตรงที่มีพระเจดีย์ของพระนางจามเทวีสร้างไว้ตั้งแต่สมัยก่อนโน้น ส่วนอ้ายจอมแพรเลือกสร้างที่ริมแม่น้ำวัง แล้วไปขออาราธนาพระพุทธรูปมากรวัดป่าพร้าวหัวเวียงเมืองลำปางมาเป็นพระประธานในโบสถ์ พระพุทธรูปองค์นั้นพระเศียรปิดทองแต่พระวรกายฉาบทาด้วยชาด เรียกตามภาษาชาวบ้านว่าพระเจ้าหัวคำ แปลว่าพระพุทธรูปที่มีพระเศียรเป็นทองคำ”

“แล้ววัดทั้งสองนี้ยังมีอยู่ถึงปัจจุบันนี้ไหมคะ” ดิฉันขอแสดงตนเป็นคนช่างสงสัยตามเคย

“อ้อ คุณเหมือนจะยังเหลืออยู่วัดเดียวแหละคุณ เพราะว่าวัดอ้ายจอมแพรนั้นถูกน้ำเซาะโบสถ์พังลงไป พระพุทธรูปดังกล่าวจึงถูกเชิญขึ้นไปสถิตที่วัดบนคือวัด

ของนันท์ปัญญา แล้วคนทั้งสองก็ช่วยกันก่อสร้างวัดนั้นให้กว้างขวางใหญ่ขึ้นกว่าเก่า ขนานนามใหม่ว่า “วัดจอมพี่เลี้ยง” เาานามของนันท์ปัญญามาตั้งไว้เป็นอนุสรณ์”

“เพราะฉะนั้นะ วัดจอมพี่เลี้ยง” ดิฉันชมด้วยใจจริง

“แต่ตอนหลังนี้ เจ้าติโลกราชกับเจ้าหมื่นโลกนครยกกองทัพมาสู้รบกับกองทัพของกรุงศรีอยุธยาที่ยกมาตีเมืองลำปาง พระเจ้าติโลกราชเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ พระองค์จึงทรงแวมัสการพระธาตุที่วัดนี้ พระราชเทวีมีพระราชศรัทธา โปรดให้สร้างพระเจดีย์องค์หนึ่งสูงสิบวาทรงฐานดังกองข้าวเปลือก บรรจุพระบรมธาตุไว้เป็นที่เคารพบูชา พระเจ้าติโลกราชจึงทรงขนานนามวัดเสียใหม่ว่า “วัดจอมพิงค์ไชยมงคล” ตั้งแต่นั้นมา

“น่าเสียดายนะคะ ชื่อวัดจอมพี่เลี้ยงนี่เพราะและมีความหมายน่ารักดีกว่าเป็นกอง ไม่น่าไปเปลี่ยนของท่านเลย” ดิฉันอดแสดงความเห็นส่วนตัวออกไปไม่ได้

“ที่ท่านเปลี่ยนเป็นทางการไปอย่างนั้นเองครับ ชาวบ้านก็คงเรียกกันว่าวัดจอมพี่เลี้ยงอย่างเก่า เหมือนเราเรียกวัดศรีรัตนศาสดารามว่าวัดพระแก้ว เรียกวัดอรุณว่าวัดแจ้งอย่างนั้นแหละคุณ”

“อ้อ อย่างนั้นหรือคะ ถ้าฉันก็ค่อยยังชั่วหน่อย”

“ท่านนันท์ปัญญากับอ้ายจอมแพรก็ได้เป็นผู้ดูแลปฏิสังขรณ์วัดจอมพี่เลี้ยงนั้นต่อมาจนสิ้นอายุไข และต่อมาบุตรหลานของเขาทั้งสองก็ได้อุปฐากวัดนี้ตลอดสืบทอดกันมาหลายชั่วคน”

“ท่านทั้งสองก็คงจะได้พบความสุขสันต์โดยจากการที่ได้ปฏิบัติพุทธกิจจนกระทั่งสิ้นอายุขัยนะคะ การครองชีพในสมัยนั้นคงจะไม่ทำให้กระทบกระทั่งจนถึงการบำเพ็ญชีวิตอย่างสงบไม่เหมือนทุกวันนี้ซึ่งต้องต่อสู้ดิ้นรนมากเกินไป”

ท่านผู้นั้นพยักหน้า ดูท่าจะเห็นด้วยกับคำปรารภของดิฉัน

“จริง สมัยนั้นการปฏิบัติธรรมหรือบำเพ็ญกุศลรู้สึกว่าจะเป็นไปอย่างราบรื่นเรียบง่าย ไม่ค่อยจะมีอุปสรรคมากนัก แต่วัดจอมพิงค์ไชยหรือวัดจอมพี่เลี้ยงนี้ ตอนนั้นยังขาดกำแพงอยู่ พระเจ้าติโลกราชจึงได้ให้เจ้าพื่นคำเพชรซึ่งเป็นชาวเมืองชะเลียงมาครองเมืองลำปาง เจ้าพื่นคำเพชรจึงรับเป็นผู้ก่อสร้างกำแพงและสร้างวิหารสำหรับวัด รวมทั้งหล่อพระพุทธรูปไว้องค์หนึ่ง รวมน้ำหนักทองถึงแสนกับหมื่นตำลึง”

“แหม ก็ไม่ใช่หน่อย”

“แต่ผมยังสงสัยว่าจะเป็นทองเหลือง ไม่ใช่ทองคำเพราะทองเหลืองภาษา
 ไทยเรียกว่า “ทอง” จึงอาจจะเหลือเรียกเป็น “ทอง” ได้ ถ้าเป็นทองคำจริง
 ภาษาไทยน่าจะเรียกว่า “คำ” เฉย ๆ พระพุทธรูปทองคำ เขาเรียกว่า “พระ
 เจ้าคำ” อย่างนี้เป็นต้น”

แล้วการสนทนาของเราก็เปลี่ยนไปเป็นเรื่องของภาษาไทยโบราณ ซึ่งท่าน
 เจ้าของถิ่นผู้นั้นได้ให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่เราเป็นอันมาก นอกเหนือไปจากเรื่องประวัติ
 ศาสตร์ด้านานและวัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีของท้องถิ่น ทำให้เราได้รับความ
 เพลิดเพลินสนุกสนานจนเวลาล่วงไปไม่รู้สีก และกระทั่งบัดนี้ เราก็งงจดจำรำลึก
 ถึงการท่องเที่ยวครั้งนั้นได้ไม่ลืม

